

DR E. J. EKMAN

EN BIOGRAFI

UNDER REDAKTION AV

J. W. HÅKANSON

MED FÖRORD AV MISSIONSFÖRESTÅNDARE

J. NYRÉN

STOCKHOLM
SVENSKA MISSIONSFÖRBUNDETS FÖRLAG

SVENSKA MISSIONSFÖRBUNDETS FÖRLAG

STOCKHOLM 1919
SVENSKA TRYCKERIAKTIEBOLAGET

Kommentar till digital utgåva

Texten är hämtad från Project Runeberg. Där publiceras ett antal texter elektroniskt som är public domain, vilket betyder att upphovsmannen varit avliden i mer än 70 år och texten således är fri att använda.

Viss redigering har gjorts av den nedladdade textfilen. Tecken som OCR-scanningen lagt in p.g.a. smuts och liknande har i största möjliga mån tagits bort. Inga av originalets bilder har tagits med och viss redigering av originalets layout har företagits. Slutligen har en mycket varsam språklig revidering gjorts, där framför allt några verb i plural tagits bort för läsbarhetens skull. Den ursprungliga språkdräkten har dock bevarats för att behålla känslan för den tid då boken sammanställdes.

<https://runeberg.org/ejekman/0001.html>

Innehåll

Företal	5
Förord	6
1. Erik Jakob Ekman	8
2. Dr Ekmans insats vid SMF:s bildande	43
3. När Ekman valdes till föreståndare för Missionskolan	53
4. Ekman som skolman	57
5. Ekman som predikant	66
6. Ekman såsom teolog	79
7. Ekman som historiker	148
8. Ekman som missionsföreståndare	159
9. Ekman som politiker	190
10. I solnedgången	230

Företal

Syftet med föreliggande arbete är att giva en objektiv och i populär form hållen framställning av dr E. J. Ekmans liv och verksamhet. Hans insats som organisatör och praktisk missionsman var av avgörande betydelse för Svenska Missionsförbundets framtid. För undertecknad, som personligen kände honom och på nära håll var i tillfälle att under en lång följd av år iakttaga hans ovanliga arbetsförmåga, hans många praktiska uppslag, hans varma intresse för Herrens rikssak och målmedvetna ledning av Svenska Missionsförbundet, har redigerandet av detta arbete varit ett stort nöje. Det är också hög tid; att en sådan skildring nu utgives, innan de jämförelsevis fåtaliga personer, som i egenskap av åsyna vittnen kunna anses lämpliga som medarbetare, »samlats till sina fäder». Om dr Ekmans teologiska uppfattningar under senare delen av hans liv är meningarna delade, men minnet av hans person och verksamhet i missionens tjänst under mer än ett kvarts sekel motiverar mer än väl denna framställning.

Till samtliga medarbetare ävensom till pastor J. Brandel, Ockelbo, vilken lämnat värdefulla upplysningar angående dr Ekmans verksamhet såsom präst, uttalas härmed ett värdsamt tack.

J. W. HÅKANSON

Förord

Med stor glädje skola alla doktor E. J. Ekmans många vänner hälsa föreliggande arbete om hans liv och verk. Vi alla, som under 25 år inom Svenska Missionsförbundet hade honom såsom vår ledare, förgäta aldrig hans nobla personlighet och hans goda kraftfulla ledning. Äran av att vara Svenska Missionsförbundets fader skall alltid glänsa omkring hans minne. Då de under 1870-talet pågående lärostriderna ställde tusentals kristna i vårt land utan andligt hem och inbördes gemenskap, såg han som ingen annan deras värnlösa ställning och visste vad som borde göras för dem. Med uppoffring av personliga förmåner och en lugn levnadsbana visade han ej blott vägen, som de hade att gå för att återvinna vad man berövat dem, utan ännu mera, han ställde med hänförelse och glädje sin begåvning och lärdom, sin ungdomskraft och glöd till deras och Mästarens tjänst. Med varm kärlek samt klok och förständig ledartalang ordnade han de skingrade skarorna till det av den kristna missionens Herre så rikt välsignade Svenska Missionsförbundet. Initiativet var hans, genomförandet av detsamma var också hans. Många önskade, att något skulle göras, men de visste ej vad eller hur. Han visste det. Andra stod ovissa och spörjande, om man skulle våga taga ett steg i en sådan riktning. Han gick alltjämt före i tron på Guds vilja, viss om att Guds välsignelse skulle kröna verket med framgång. Fyrtio år ha beseglat, att han därvid var ledd av Guds Helige Ande och att den plantering han då anlade var av den himmelske Fadern själv beslutad och planlagd.

Vad den nya rörelsen behövde, var en man, som med djup känsla förnam dess verkliga innebörd och väsen. Evangelium med dess fullhet och rikedom längtade man efter. Få av vårt lands andliga ledare torde som han har varit i besittning av de egenskaper och den djupa blick, som gjorde honom skicklig att föra de tvistande skarorna till de levande källorna. Aldrig skola vi förgäta den gläd-

je, som fyllde hans eget hjärta och med himmelsk glans bestrålade hans anlete, då han talade om den frälsning, som stod oss alla till buds i Kristus Jesus. Frihet att dyrka sin Gud och komma i åtnjutande av de heliga nådemedlen tillsammans med sina trosfränder, den bibliska församlingsgemenskapen, var ett annat skriande behov hos den kristna menigheten.

Den unge, hänförde och klarsynte komministern från Ockelbo trädde fram och gav de trevande skarorna det förlösande och ledande ordet. Unga män trånade efter kunskap i evangelii sanning och efter duglighet att förkunna frälsningens ord. Han mötte dem med sin rika personlighet, sin lärdom och begåvning och ägnade sig åt deras fostran och utbildning. Skarorna bidade efter möjlighet att få följa Mästarens bud att förkunna evangelium för hedningarna och giva dem frälsningens kunskap till syndernas förlåtelse. Även här blev han den ledande och ordnande kraften. Med faderlig framsynthet, klokhet och kraft ledde han Svenska Missionsförbundet i ett kvarts sekel. Det bibliska församlingslivet utvecklades starkt inom landet, och yttre mission upptogs på det ena fältet efter det andra. Ungdomlig hänförelse vilade över den nya organisationen, och Guds välsignelse krönte dess arbete med framgång.

Den personliga gärning missionsföreståndaren, doktor E. J. Ekman, utförde är värd den minnesteckning för samtiden och eftervärlden, som magister J. W. Håkansons bok erbjuder. I svenska hävder bör hans person och verk bevaras lika visst som de aldrig skola dö i deras minne, som under dagens kamp och strid stod honom nära. Att han nedlade sitt ämbete, innan dagen var ändad och innan årens tyngd hindrade honom att fortsätta, är att beklaga, men det skall aldrig fördunkla minnet eller glansen av den långa tid han med trohet och nit tjänade missionens Herre och den kristna församlingen.

J. NYRÉN

Erik Jakob Ekman

Av J. W. Håkanson

Erik Jakob Ekman föddes i Hille socken i Gästrikland den 8 januari 1842. Hans fader, Lars Ekman, var vid denna tid anställd som präst och skollärare i Strömsbro utanför Gävle men blev 1847 komminister i Håtuna—Tibble pastorat i Uppland och 1852 kyrkoherde i Skogs pastorat i södra Hälsingland, där han emellertid avled redan 1855. Vid faderns död fick modern, Katarina Charlotta Rydberg, en kraftfull och begåvad kvinna, ensam övertaga ansvaret för barnens uppfostran Jakob, den yngste bland fyra syskon, av vilka två dog i späda ålder, var vid faderns frånfälle endast 13 år gammal. Farfadern var skeppstimmerman i Gävle.

Om Ekmans barndom och ungdom är föga bekant. I olikhet med sin berömde samtida, lektor P. Waldenström, var Ekman mycket tystlåten, då det gällde hans personliga förhållanden. Bland hans efterlämnade papper fanns icke en rad om honom själv. I resebrev och tidningsartiklar lät han sällan eller aldrig sina personliga förhållanden lysa igenom. Några korta biografiska notiser i »Den inre missionens historia» och i en årgång av kalendern »Grenljuset» — se där allt det stoff, som han själv lämnat till sin biografi. Denna tystlåtenhet torde, vad hans ungdom beträffar, har sin grund däri,

att han icke ansåg denna period av sitt liv har varit så avvikande från den för ungdom i hans ställning vanliga gången, att detta kunnat motivera dess framdragande inför offentligheten. Hans efterlevande maka har emellertid meddelat, att han började sin skolgång i Uppsala katedralskola. Därefter genomgick han Gävle högre allmänna läroverk, varefter han d. 17 maj 1862 avlade studentexamen i Uppsala. Denna examen måste nämligen på den tiden avläggas vid universitetet.

Universitetsstudier och prästexamen

Härmed var den egentliga barn- och ungdomstiden tillryggalagd, ty Ekman var 20 år gammal, då han tog sin studentexamen. Universitetsstudierna skulle nu börja. Den 2 dec. 1863 inskrevs han i Gästrik-Hälsinge nation i Uppsala som teologie studerande. Sina studier vid universitetet bedrev han med sådan kläm, att dimissionsexamen kunde avläggas redan d. 31 maj 1864 och prästexamen d. 8 dec. samma år. Tillsammans med åtskilliga andra prästkandidater prästvigdes han i Uppsala domkyrka d. 13 i sistnämnda månad.

I kalendern Grenljustet för 1894 skildrar Ekman med manlig öpenhjärtighet sina studier i Uppsala, sin prästexamen och sin lämplighet för själasörjarens kall vid avfärden från lärdomsstaden vid Fyris under rubriken »Kersti-Moster» eller »Mina första steg på den prästerliga banan».

»Jag var», säger Ekman, »välbeställd 'civis academicus' och skulle i början av 60-talet upp till Uppsala. Jag hade beslutat att 'läsa på prästen'. Det var mitt livs ideal liksom många andras, synnerligast på den tiden. Min vistelse i Uppsala blev ej lång, ty jag tog tiden i akt och arbetade av alla krafter. På två terminer hade jag tagit 'teoretiken', och sedan 'praktade' jag i en termin. Så kallades nämligen den teoretiska och praktiska examen på studentspråket. Jag hade således kryssat mig fram genom teologiens alla skär och in i dogmatikens labyrinter samt stod färdig med betygen på fickan

att bliva en man i 'staten och kyrkan.' Stunden var kommen, då jag skulle gå för att beställa mig 'kappa och krage', ty snart skulle jag och några kamrater ordentligen i Uppsala kyrka invigas i prästämbetet. Detta var nu den sista smörjelsen, innan jag såsom 'herde' och 'lärare' skulle utgå bland människorna för att leda dem in på livets väg. Ingen av våra lärare i teologiska fakulteten hade sport mig om jag själv var inne på den väg, varpå jag skulle leda mina medmänniskor. Nej, de frågade blott efter, om jag deltagit i kollegierna och bevistat föreläsningarna samt för övrigt kunde nöjaktigt redogöra för en mängd dogmatiska tvistigheter, därvid det aldrig kom i fråga att granska dem i Bibelns ljus. Ty det syntes vara ett axiom, att kyrkan hade rätt och alla andra galet. Därför fick vi grundligt plugga i oss sekternas många villfarelser gentemot 'modern', kyrkan, som naturligtvis var höjd över alla villfarelser. Jag kommer ihåg, att jag redan på den tiden inom mig själv många gånger tänkte, att 'sekterna' nog hade inom sig mycket mer procent sanning än själva kyrkan. Men hur skulle en prästkandidat våga yppa något sådant! Nej, tyst! tyst! Här gick det ej an att resonera; här måste man blott — marschera. Och livet — livet i Gud, det kom aldrig på tal. Jesu fråga till Petrus: älskar du mig? den ingick icke i vår prästexamen. Nej, här gällde framför allt betygen, icke livet. Vi hade ock i perspektiv att med tiden bliva 'kyrkherrar', såsom folket betecknande nog i allmänhet kallar sina kyrkoherdar. Och därtill behövdes icke något hjärte- och samvetssvar på Jesu frågor.»

»Trots alla ogynnsamma förhållanden, under vilka jag fostrades till präst, hade dock sanningens ande börjat arbeta i mitt inre. Jag hade skrivit efter Rosenii arbete, 'Pietisten', och däri läste jag i smyg understundom — på lediga stunder. Därifrån kom mig tillmötes en livets doft, som gjorde ett hälsosamt intryck på mitt efter sanningen törstande ungdomliga sinne. Jag lämnade därför Uppsala icke så alldeles död, om ock långt ifrån lämplig att vara andras

ledare och lärare.»

I Svenska kyrkans tjänst

Vi har nu hunnit till den tredje perioden i Ekmans liv, vilken omfattar hela hans prästerliga tjänstgöring fr. o. m. början av 1865, då han fick förordnande som pastorsadjunkt i Simtuna och Altuna församlingar av ärkestiftet, t. o. m. den 1 sept. 1879, således mer än 15 år. Hela denna period var en tid av rastlöst arbete och av genomgripande inre utveckling såväl med avseende på det personliga troslivets fördjupande som lärouppfattningens omgestaltning.

Det är anmärkningsvärt, att Ekman ingenstades talar om sin omvändelse. Av hans egen skildring synes man kunna sluta sig till att hans trosliv gradvis framvuxit ur det gudsmedvetande och den vördnad för Gud och hans ord, som han medfört från hemmet. Sitt andliga tillstånd vid tiden för prästvigningen beskriver han sålunda: »Jag lämnade därför Uppsala icke så alldeles död, om ock långt ifrån lämplig att vara andras ledare och lärare», varjämte han låter oss veta, att han, driven av ett sanningstörstande ungdomligt sinne, i smyg läste Rosenii Pietist. Man kan därför taga för givet, att Rosenius hos honom liksom hos P. Waldenström utövat ett visst inflytande både på det personliga kristendomslivet och på lärouppfattningen. Rörande omfånget av detta inflytande lämnar Ekman oss dock i okunnighet, liksom han beträffande sin utveckling under tjänstgöringen i Simtuna och Altuna endast låter oss veta, att hans vistelse där var för hans »inre människa mycket hälsosam».

Den 1 juli 1866 utnämndes Ekman till vikarierande kapellpredikant i Åmots finnbygd i Gästrikland, inom Ockelbo pastorat. »Där funnos», säger han, »många troende, som med spänd uppmärksamhet inväntade den unge tillförordnade kapellpredikantens ankomst för att få veta, om det var en ulv eller en herde». På denna nya plats liksom på den förra trädde Ekman in i verksamheten med en ovanlig fysisk kraft och ett sjudande verksamhetsbegär. Men

därjämte synes han även har kommit till större klarhet angående sin personliga ställning till Gud, vilket framgår av hans svar på »Kersti-Mosters» direkta, fråga, om han »levde med Gud». »Herre, du vet allting, du vet, att jag älskar dig», kunde han med Petrus svara, ehuru han kände sig som ett barn, som nyss börjat gå. På den nya platsen kom han i beröring med sådana troende, vilkas umgänge och bibelkunskap på honom utövade ett inflytande, som han skattade högre än det han erhållit vid högskolan i Uppsala. Ekman blev här i långt högre grad än förut en verklig bibelläsare. Det var »en liten ofärdig, skrumpen gumma» av allmogen, som genom sin bibelkunskap och sin rika troserfarenhet i första hand fick vara honom till gagn. Hans villighet att med bortseende från alla sociala skrankor träda i personlig beröring med dylikt »enkelt folk» och att av deras umgänge hämta undervisning och andlig vederkvickelse är ett skönt bevis på ödmjukhet och sanningstörst.

I Åmot

Såsom redan framhållits, fanns det i Åmot många troende, som undrade, hurdan den nye herden var. »Kersti-Moster» infann sig hos honom redan första dagen för att direkt spörja honom om hans ställning till Gud. De andra troende väntade, tills de fått höra hans inträdespredikan. Ekmans skildring av denna predikan jämte »Kersti-Mosters» kritik av densamma är så karaktäristisk som religiös tidsbild, att den förtjänar att här införas in extenso. Den lyder:

»Söndagen stundade och jag skulle göra min inträdespredikan. Jag hoppades i det längsta att åtminstone icke få 'Kersti-Moster' till åhörare, ty jag hade fått det intrycket, att hon 'hade reda på sig' i Bibeln, och däri var jag skralast. Hade jag fått taga en dust med henne i dogmatik eller i 'grundspråket', så skulle jag nog gjort henne bet. Men nu skulle jag på svenska predika över en biblisk text, och det var värre. Vi hade ju 'praktat', d. v. s. vi hade ju i Uppsala på de praktiska övningarna talat över bibliska texter. Men då hade

vi det vanligtvis skrivet och läste upp ur papperet rad för rad. Vi vågade icke heller göra annorlunda, ty vår lärare blev ytterst förargad, då en gång en mycket begåvad kandidat höll ett utmärkt föredrag ex tempore på 3/4 timme.»

»Nog av, jag hoppades, att 'Kersti-Moster' icke måtte bliva min åhörare. Jag hade grundade skäl för detta hopp, ty hon kunde ju knappast gå, och det var rätt långt till kyrkan. Men till min förskräckelse drogs fram på söndagsmorgonen en liten schäs framför hennes stugudörr, och när tiden var inne, kom gumman, iklädd 'stycke och mössa', och satte sig i schäsen, som sedan drogs av välvilliga unga händer till kyrkporten.»

»När jag uppträdde på predikstolen, hade jag gumman mitt framför mig. Jag ser ännu i dag hennes skarpa, genomträngande blickar, som sköt fram mellan de där kuriösa skygglapparna, som hon hade på sidorna av ansiktet. Hennes ansikte var alldeles som en barometer, som höjde och sänkte sig, än utvisande vackert väder, än pekande på åska och storm. Jag kände ock en återverkan därav på mig själv, och jag har aldrig så mycket som då tyckt om de där 'kyrkliga' predikstolarna, ty man har något att hålla sig i, då det kännes som om det började att gunga. Det är icke roligt för en ung, oerfaren prästkandidat att sitta omgiven av män och kvinnor, som grånat i Guds skola. Sannerligen, det är värre än en examen i dogmatik.»

»Jag hade förstått av minspelet i 'Kersti-Mosters' ansikte, att min predikan icke vunnit hennes odelade bifall. Jag kände mig något förödmjukad men förstår nu efteråt, att detta hörde med till de lektioner, som jag skulle få i den nya högskolan. Jag ville ej genast träffa 'Kersti-Moster' utan väntade i sakristian, till dess jag såg, att schäsen med den skrumpna gumman hade farit i väg. Då kilade även jag av till mitt hem och min kammare. Där utgöt jag i stillhet mitt hjärtas nöd inför min Gud. Och ehuru ingen människa sagt ett enda ord åt mig, kände jag mig allt annat än stor och märkvär-

dig. Hade jag fått handla som jag kände i den stunden, så hade jag givit 'Kersti-Moster' venia concionandi, d. v. s. rättighet att predika nästa söndag i mitt ställe. Jag skulle gärna ha velat tiga och icke upplåta min mun.

Hur »Kersti-Moster» betraktade Ekmans inträdespredikan, låter han oss veta i följande skildring.

»På måndagen», skriver han, »beslöt jag att göra 'Kersti-Moster' min kontravisit.» Sedan han vidare skildrat, hur det såg ut i den lilla stugan, fortsätter han: »När vi hade hälsat på varandra och jag slagit mig ned vid bordet, tackade gumman mig för gårdagens predikan, som i det stora hela var rätt god, såsom hon uttryckte sig, men — — —. Och så slog, hon upp den nötta Bibeln samt söndagens text och genomgick den ord för ord med mig. Dyligt hade jag aldrig varit med om förut. Ehuruu jag officiellt var läraren, som nu i en hast blivit förvandlad till en skolpojke, kände jag mig alls icke sårad. Nej, det var med en sådan ömhet, kärlek och grannlaghet hon gjorde sina anmärkningar eller sina inlägg, att det alls icke kändes, som om jag kommit i närheten av en rivande törnbuske, utan fastmer som om jag i ett nu blivit förflyttad in i en ljuvlig örtagård. Jag kände, att jag hade framför mig, icke en spetsig kritiker utan en anderik, trosvarm kristen, som genomlevat kristendomens sanningar. Jag kände, att jag hade framför mig en sanningsmänniska, vars ord voro tunga, emedan de voro anderika. Och detta väckte hos mig vördnad, icke förbittring.»

»Hon hade egentligen ingenting att anmärka mot den bokstavliga utläggningen av texten men så mycket mer mot tillämpningen av densamma. Jag hade för liten erfarenhet av det andliga livet för att kunna tillfredsställa den gamla veteranen. 'Det blir väl bättre', sade gumman, när hon slutat sina anmärkningar, 'det blir väl bättre, när pastorn får vara med några år. Men då vill jag blott säga pastorn: lägg bort sin lärda apparat och bliv en riktig bibelläsare'.»

Ekman tillägger, att han efter detta första besök »var nästan dag-

lig gäst» i »Kersti-Mosters» stuga, där pastorn och gumman hade härliga »lärostunder kring det heliga bibelordet». Sorg och glädje delade han med henne. »Ja, det var en skön tid i mitt liv, varpå jag ofta med tacksamhet tänker tillbaka», utbrister han. »Jag hade», förklarar han slutligen, »ofantligt mycket större andlig behållning av min andra högskolekurs i 'Kersti-Mosters' lilla stuga än av min första vid Uppsala universitet. Men den kurs, som börjades vid det lilla bordet omkring den nötta Bibeln, den får icke slutas. Den måste fortsättas livet igenom.»

Hur den unge pastorn mottogs av de troende i allmänhet vid sitt tillträde till den nya platsen, skildras av en meddelare från Åmot, som i sin ungdom stått Ekman nära. Det framgår tydligt av denna skildring, att de troende icke allmänt voro så kritiska som »Kersti-Moster». Skildringen lyder:

»Att det var en spänd väntan bland åmotsborna, när det skulle bli ombyte på präster, och att man undrade, hurdan den skulle bli, som skulle komma i stället för den då så beryktade och väldige pastor Lundeberg, det var ju icke underligt. Så kom pastor Ekman. Jag minns ej så mycket ordagrant av vad han predikade, men då han höll sin inträdespredikan, minns jag hans ingångsord, då han, såsom då var brukligt, till inledning läste upp ett språk, som ej stod i texten. Det lydde: 'Detta är vägen, gå den, och eljest varken på den högra sidan eller på den vänstra.' Nu förstod man, att det var en präst, som gick på himlavägen och även kunde och ville leda sina församlingsbor samma väg. Ja, det blev en kraftig predikan. Jag minns, att han sade: 'Här vill jag höja Kristi fana och önskar samla denna Åmots församling under denna fana till en bedjande och kämpande församling, som vinnlägger sig om att vinna härlighetens krona'. När man kommit ut ur kyrkan, var man överens om att den rätte mannen var kommen för att taga upp manteln efter Lundeberg, så att denne ej skulle saknas så mycket. Och nitisk och verksam var han. Utom högmässopredikan höll han alltid bibelför-

klaringar på söndagseftermiddagarna och bibelstund någon kväll i var vecka.»

Att Ekman här i finnbygden, där fattigdomen var mycket stor, grundade ett barnhem, torde för de flesta vara obekant. Meddelaren berättar härom:

»Så började han få en tanke på att bilda ett barnhem, vilken plan han delgav min far, som vid sin hemkomst berättade därom. Min far ansåg det för omöjligt, men hur de samrådde och hade bönemöten om saken, så fick de omsider skrida till verket med att upprätta ett barnhem, som blev till välsignelse för många fattiga barn och som ägde bestånd under en följd av år. Men så upphörde det av brist på ledare, när Ekman avflyttade från orten. Nu är det hem för barnmorska och en arbetarefamilj.»

Efter detta erkännande åt Ekmans praktiska och handlingskraftiga kristendom följer nedanstående i all sin enkelhet mycket välutprägliga karaktäristik av Ekman och hans verksamhet som predikant och själasörjare:

»Att pastor Ekman var en gärna hörd talare, som predikade Guds ord med anda och kraft, det bevisas därav, att folk alltid trängdes i samlingslokalen för att höra honom och att ordet verkade med efterföljande tecken. Jag har därför icke annat än goda, ja, de allra bästa minnen efter honom. Några felsteg av honom kan jag ej minnas, vare sig han nu var så nära fullkomligheten, att han icke gjorde några synbara misstag, eller jag älskade och högaktade honom så, att jag ej kunde märka något klandervärt hos honom. Men att jag än i dag efter 50 år högaktar honom, det vet jag.»

Ekmans såväl för honom själv som för den andliga verksamheten på platsen så betydelsefulla vistelse i Åmot avbröts den 1 jan. 1869, då han tillträdde komministraturen i Ockelbo, till vilken befattning han utnämnts den 22 nov. föregående år.

I Ockelbo

Några månader efter avflyttningen till Ockelbo inträdde för Ekman en hugnesam förändring i de yttre villkoren, i det att han d. 9 juni 1869 inträdde i äktenskap med Marie Louise Sjöström, dotter till kontraktsprosten i Ockelbo, fil. doktor Carl Fredric Sjöström, och hans maka Chatrina Norman. Detta äktenskap blev i hög grad lyckligt och välsignades med elva barn, av vilka fem ännu leva. Som make och fader var Ekman ett mönster.

Den 2 september 1871 avlade Ekman pastoralexamen i Uppsala.

Vid sin ankomst till Ockelbo och under några år framåt var Ekman strängt kyrklig. Med allvar och kraft grep han in i verksamheten för att enligt sin uppfattning få ordning och reda däri. Skolhusen," som voro öppna för evangelii predikanter, ville han stänga för baptister och andra »vinkelpredikanter». Allmänheten uppmanade han att icke försumma Herrens heliga nattvard. Han var till och med betänkt på att öva kyrkotukt, men då han för en troende skollärare yppade detta sitt beslut, svarade denne, att han först borde se till, att han finge en församling av levande kristna, ty att öva kyrkotukt bland andligen döda vore omöjligt. Härav framgår, att Ekmans självbekännelse å sid. 11, enligt vilken han redan i Uppsala ofta tänkt, att »sekterna nog hade inom sig mycket mer procent sanning än själva kyrkan», icke får fattas så, som skulle hans tro på statskyrkans berättigande genom denna upptäckt har blivit i väsentlig mån rubbad.

Vid denna tidpunkt trodde Ekman icke på »hastiga omvändelser», tvärtom predikade han stundom med allvar mot sådana. Så t. ex. yttrade han i en predikan i Böhle by: »Du tror, att en ogudaktig människa, som kommer in på sammankomsten och sätter sig på bänken, då skall kunna bli omvänd. Nej, tack; först måste det plöjas, harvas och sedan sås, innan ordet bär frukt till evigt liv. Du tänker nu måhända på den botfärdige rövaren på korset, men hans hjärta var förut berett att mottaga frälsning.»

Även som komminister ådagalade Ekman ovanligt nit och stor energi i sitt arbete. Frimodigt och oförskräckt predikade han såväl ute i byarna som i kyrkan, och människor i stora skaror samlades för att höra den unge, modige pastorn. Många voro glada och tackade Gud, men andra blevo förbittrade. Bland de senare voro två smeddrängar, som, då de en gång mötte honom på vägen, handgripligt överföll honom. Han tog emellertid bägge i kragen, ruskade om dem ordentligt och läste lagen för dem, vilket i hög grad bidrog att hos de illasinnade ingiva respekt för »läsarprästen».

Brytning med den kyrkliga teologien

Ännu var Ekman i det stora hela en rättrogen kyrkans son. Och ingen behövde misstaga sig på var man hade honom, ty övertygelse, bekännelse och handling voro hos honom oupplösligt förenade. Men mot mitten av 70-talet inträdde hos honom en genomgripande förändring i åskådningssättet. Redan under uppsalatiden hade han börjat ana, att »sekterna» också kunde vara i besittning av åtskillig sanning (se sid. 11). Och hans tro på de kyrkliga dogmernas ofelbarhet hade efter ankomsten till Ockelbo blivit ytterligare undergrävd genom studiet av professor O. F. Myrbergs skrifter, som i fråga om rättfärdiggörelsen och försoningen hävdade i allt väsentligt samma åskådning som lektor P. Waldenström, likaså genom professor Becks i Tübingen skrifter, av professor Myrberg översatta till svenska. Men att dessa skrifter icke förmått att helt rubba hans kyrkligt teologiska åskådning angående försoningen, framgår dels av det faktum, att han vid försoningsstridens uppblussande till en början bestämt uttalade sig mot lektor P. Waldenströms förkunselse, dels därav, att han först efter att har läst Waldenströms skrift »Om försoningens betydelse» (utg. 1873) ställde sig på dennes sida. Han lär under försoningsstridens första skede till och med har hyst planer på att resa till Gävle för att söka återföra lektor Waldenström till den ortodoxa åskådningen, ehuru han avråddes däri-

från av sin svärfader, prosten Sjöström. Men sedan Ekman en gång ställt sig på den »nya» försoningslärans grund, så stod han där med båda fötterna, ty vad han var, det var han helt. Allt halverande och haltande stred alldeles mot hans kynne.

Sedan brytningen med den kyrkliga teologien på denna punkt blivit definitiv, kunde den varken döljas eller hejdas. Striden mellan de båda åskådningarna stod nämligen så skarp, att det för en kraftnatur sådan som Ekman icke var möjligt att förbliva neutral, även om han önskat det, vilket man dock icke har ringaste anledning att förmoda. Vi se honom sålunda beslutsamt ställa sig vid Waldenströms sida såsom den stridbaraste och talangfullaste av alla dennes medkämpar. Men brytningen kunde heller icke hejdas, emedan konsekvensens makt drev både ledare och menighet framåt. Sedan Ekman och Waldenström väl fått klart för sig, att den förhärskande teologien i en huvudpunkt tagit fel, började de undersöka, huruvida den icke gjort så även i andra, varvid de i denna teologi upptäckte allt flera avvikelser från den Heliga Skrifts lära. Så t. ex. i fråga om världens försonande, rättfärdiggörelsen, församlingsbegreppet, nattvardens betydelse, förhållandet mellan lag och evangelium o. s. v. Och sedan de på allvar börjat på tros- och sedelärens alla områden tillämpa den äkta protestantiska principen, att Bibeln allena utgör rättesnöret för tro och liv, fanns för dem icke längre någon förnuftig anledning att vidhålla läromeningar, som de funno vara stridande mot den Heliga Skrift. Följaktligen se vi inom kort båda dessa män i spetsen för den evangeliskt frikyrkliga riktning i vårt land, vars mål är att ena alla troende utan hänsyn till olikhet i lärouppfattning i bibliskt ordnade församlingar, avskilda från världen men endräktigt arbetande för Guds rikets utbredande i hemlandet och i hednavärlden.

Ekman som organisatör

Det sätt, varpå de båda förgrundsfigurerna inom den evangeliska

frikyrkorörelsen uppfattade och praktiskt gingo att lösa denna uppgift, är betecknande för bägges temperament. Under det att Waldenström huvudsakligen sysslar med ordet och läran och på detta område giver form och fasthet åt de andliga rörelserna, faller den organisatoriska uppgiften väsentligen på Ekmans skuldror. Redan som kyrklig se vi honom i Ockelbo med kraft ingripa i den andliga icke-officiella verksamheten för att giva denna en ur kyrklig synpunkt önskvärd ordning (se sid 18). Vid 1877 års predikantmöte i huvudstaden föreslår han att låta utarbeta en församlingsordning till ledning för nattvardsföreningarna »för att få någon ordning i den inre missionen» (sid. 44). Slutligen organiserar han, medan han ännu kvarstår i prästämbetet, »Ockelbo kristna friförsamling». Det är denna blick för organisationens betydelse, som i förening med hans lämplighet för de organisatoriska uppgifternas praktiska lösande inom kort gör honom till den svenska frikyrkorörelsens förnämste organisatör. Det var också detta sinne för ordning, men en ordning fotad på Guds ord, som kom honom att fästa huvudvikten vid det nytestamentliga församlingsidealets konsekventa genomförande, under det att lektor Waldenström lade största vikten vid enhetssträvandet. Båda dessa grundsatser ligga, såsom här ovan påvisats, till grund för den svenska frikyrkorörelsen, såsom denna utformat sig i Svenska Missionsförbundet.

Ekman som skriftställare

Ekman var även mycket angelägen om de troendes tillväxt i sund teologi, det vill här säga i äkta bibelkunskap. Vid denna sistnämnda sida i hans arbete torde vi böra dröja något, innan vi fortsätta skildringen av hans kyrkohistoriskt betydelsefulla insats vid organiserandet av Svenska Missionsförbundet. Det är förvisso ingen slump, att han 1877 börjar uppträda som andlig skriftställare genom utgivandet av de mycket lästa och spridda skrifterna »Herren är mitt ljus», en utläggning av den 27 Psalmen, och »Det levande hoppet».

Till författandet av den förra har han säkert inspirerats genom Waldenströms bok »Herren är from», vilken både på grund av sitt innehåll och sin enkla, friska form väckte ett ofantligt uppseende. Den evangeliska förkunnelse, vars främste målsman Waldenström var, gav genom sitt starka betonande av Guds kärlek till den fallna människan och genom sitt starka framhävande av den oförskyllda nåden i Kristus åt de frälsningshungrande ett hopp och en trosfrimodighet, som stucko bjärt av mot den ofta grundliga och aktningvärda men merendels något tunga kristendomsform, som varit förhärskande dittills, då de väckta ofta i årtal »trälade under lagen», innan de »på grund av Kristi förtjänst» vågade mottaga Guds nåd och förvisning om barnskap genom tro på den korsfäste och uppståndne Frälsaren. Den ändrade uppfattningen av Guds ställning till människan gjorde troslivet rikt och ljus och lösgjorde dittills ofta i tvivel och »lagträldom» bundna sinnen, så att de med frimodighet och kraft kunde kasta sig in i den andliga verksamhet, som just vid denna tidpunkt bar frukt i stora andliga väckelser, i organiserandet av kristna församlingar allestädes i landet och i ett intresse för lärofrågor, vartill något motstycke knappast torde ha förekommit sedan reformationens dagar. I dessa nya förhållanden har vi att söka den väsentliga orsaken till att Ekman just vid denna tidpunkt börjar ett andligt skriftställarskap, som längre fram sväller ut till ett betydande omfång och som utövat ett betydande inflytande. Det intima samarbete, som då ägde rum mellan Waldenström och Ekman — den senares skrifter utkommo till en början på Pietistens förlag, och båda utgävo under åren 1877—80 gemensamt tidskriften Vittnet — låter även förmoda, att Waldenström både direkt och indirekt verkat sporrande på sin medarbetares litterära alstring.

För övrigt deltog Ekman med liv och lust i det andliga väckelsearbetet. Outtröttligt predikade han i byarna och samtalade och bad med frälsningssökande. För detta arbete lämpade han sig bättre

än Waldenström, emedan han i högre grad än denne besatt känsla och hänförelse. Mot »hastiga omvändelser» hör man honom numera icke uppträda, ehuru han alltfört är motståndare till väckelser, som bestå endast i ett tillfälligt upprörande av känslan.

Såväl genom detta arbete som ock ännu mer genom sina skrifter vann Ekman talfika vänner icke blott i Ockelbo utan över hela landet, vilket hade sin stora betydelse för hans framtida verksamhet. Naturligtvis förskaffade han sig även många fiender, vilket, även det, hade ett visst inflytande på hans framtid.

Bildandet av Svenska Missionsförbundet

Händelserna har nu fört oss fram till det betydelsefulla året 1878, då Svenska Missionsförbundet bildades. Ingen äkta evangelisk frikyrkovän, det må vara man eller kvinna, kan tänka tillbaka på detta år utan att känna en fläkt av andlig spänstighet uti sitt bröst. Frihet och ordning stämde vid detta tillfälle möte för att av de tiotusende spridda frivilliga kämparna i frikyrkohären skapa en ordnad och enhetlig armé i den himmelske konungens tjänst. Ur organisatorisk synpunkt kan man således med fullt fog säga, att frihet och ordning är de två grundprinciper, varpå Svenska Missionsförbundet är byggt.

För de vid Missionsförbundets bildande samverkande andliga och kyrkopolitiska faktorerna, för den utvecklingsprocess, som ledde till Förbundets bildande och för själva händelseförloppet därvid redogöres så fullständigt i artikeln »Ekmans insats vid Svenska Missionsförbundets uppkomst (sid. 42), att allt detta här kan förbigås. Här må blott erinras om dels att Waldenström icke deltog i det sammanträde den 2 augusti 1878, vid vilket Missionsförbundet bildades, — tydligen närde han ännu hoppet om en försoning med Stiftelsen — ehuru han sedan med glädje gillade det fattade beslutet, dels att Ekman vid detta tillfälle vann sin största organisatoriska triumf. Beslutet var nämligen både ur missions-

och kyrkohistorisk synpunkt en tilldragelse av vittgående betydelse. Visserligen är det sant, att Ekmans förslag vid detta tillfälle förkroppsligade en idé, som mer eller mindre medvetet rörde sig i tiden och som hos åtskilliga andra mötesdeltagare, t. ex. C. J. Nyvall och Sven Johnsson i Vinslöv, antagit ungefär samma form som hos honom, men det är å andra sidan obestridligt, att ingen betydande reform kan med utsikt till varaktigt bestånd genomföras annat än under denna förutsättning. Att just Ekman kom att frambära förslaget, ådagalägger, att han klarare än de flesta insåg tidens krav och att han på grund av sina personliga egenskaper ansågs för rätte mannen att med utsikt till framgång framställa det. Ett annat bevis på förtroende från mötets sida låg i det enhälliga valet av honom till ordförande i den kommitté, som tillsattes för att till 1879 års möte handha det nybildade missionssällskapets angelägenheter.

I delo med ämbetsbröder och domkapitel

Tiden intill nästa års möte var för Ekman icke odelat angenäm. Det har redan förut framhållits (sid. 23), att han genom sitt arbete och sina i tal och skrift förkunnade, från kyrkans lära avvikande åsikter förvärvade många fiender. Inom Ockelbo väckte i synnerhet hans kraftiga ingripande mot det rådande nattvardsoskicket starkt missnöje. Redan så tidigt som vid 1876 års predikantmöte i Stockholm hissade Ekman ren frikyrkoflagg i nattvardsfrågan (se sid. 44). Han berättar, att han for hem från detta möte med den bestämda övertygelsen, att om han vidare skulle kunna kvarstå i prästämbetet, så måste han vid hemkomsten börja att öva kyrkotukt (Den inre missionens historia, sid. 1453). Tidigare hade han uppmanat allmänheten att icke försumma Herrens heliga nattvard (sid. 18), nu däremot ingrep han efter hemkomsten till Ockelbo så eftertryckligt mot ovärdiga nattvardsgäster, att nattvardsgästernas antal snart minskades från 5 à 600 till några tiotal. Med den bland allmänheten då rådande uppfattningen angående såväl nattvard som dop kunde det-

ta givetvis icke annat än väcka Uppseende och, på sina håll, även förbittring. Någon anmälan mot Ekman i anledning av denna sak förekom dock icke.

Däremot inlämnades till domkapitlet i Uppsala d. 28 juni 1878 en av 16 personer undertecknad anmälan i anledning av att ett antal barn i nattvardsskolan icke admitterats till nattvarden. Denna anmälan hade följande lydelse:

Till Högvördiga Domkapitlet i Uppsala

Undertecknade våga härmedelst vördsamt till Högvördiga Domkapitlet i Uppsala vända sig i en fråga, som väckt uppseende och be-
kymmer inom Ockelbo församling, dit undertecknade höra.

Af 40 gossar, som nu på våren af Komminister E. J. Ekman bereddes till sin första nattvardsgång, blefvo ej mindre än 21 vägrade att konfirmeras och det af följande skäl: Komminister Ekman frågar hvardera gossen: »Är du ett Guds barn?» Besvarade gossen denna fråga jakande, blef han admitterad, men tvekade han eller svarade nekande, blef han vägrad att gå fram till Herrens heliga nattvard. På detta sätt blefvo, såsom förut nämndt är, 21 gossar af 40 uteslutna. Gossens kristendoms-kunskap fick härvid sålunda icke vara afgörande.

Undertecknade, fäder och målsmän till nämnde uteslutna gossar från Herrens heliga nattvard, anhålla nu vördsamt, att Högvördiga Domkapitlet ville, om ofvan relaterade förhållande synes påkalla någon åtgärd, på sätt Högvördiga Domkapitlet pröfvar bäst vara, anordna offentlig pröfning af de uteslutna barnens kristendoms-kunskap och, om denna befinnes försvarlig, tillåta, att de till Herrens heliga nattvard admitteras.

Ockelbo den 22 Juni 1878

(Underskrifter.)

Denna anmälan är genom sitt yrkande, att vid barnens konfirmation hänsyn skall tagas endast till deras kristendomskunskap, ett typiskt uttryck för officiell sedvanekristendom.

Den av Ekman till domkapitlet avgivna förklaringen anföres här med uteslutande av några mindre väsentliga punkter:

Till Högvördiga Domkapitlet i Uppsala

Hvad angår själfva innehållet af klagoskriften, får jag i största ödmjukhet anföra följande. Att af årets 40 gossar 21 blifvit »vägrade» att konfirmeras är icke öfverensstämmande med sanna förhållandet. Att 21 gossar af 40 icke blifvit konfirmerade, det är sanning; men endast 4 af dessa ha blifvit »vägrade». Icke heller är det med sanningen öfverensstämmande, att jag ställt till dessa den frågan: »Är du ett Guds barn?» och allteftersom barnen lämnat därpå ett jakande eller ett nekande svar, admitterat eller icke admitterat dem. Åklagarne ha icke heller sökt med bevis styrka dessa sina påståenden. Men däremot har jag bl. a. frågat barnen, om de kommit till en af Guds Ande verkad tro på Kristus. Hur mycket gemensamt dessa frågor än ha med hvarandra, så är de dock något olika, ty mången inbillar sig vara ett Guds barn utan att ha kommit till en sann tro på Kristus, då däremot mången, som med sitt hjärta hvilat vid Kristus och sålunda tror på honom, har svårt att bekänna, att han är ett Guds barn, ehuru han i verkligheten är det. Vet jag, att en person tror på Kristus, då vet jag ock, att han är ett Guds barn, antingen han själf mäktar tro det eller icke. Af sådana skäl undviker jag att ställa en sådan fråga, som i klagoskriften anförts, till någon:

För att vidare belysa den i klagoskriften omhandlade saken tager jag mig friheten att i största ödmjukhet relatera gången af densamma. Efter att många gånger under konfirmationsundervisningen har lagt barnen allvarligt på hjärtat betydelsen av det steg, som de hade att taga, samt erinrat dem, att ingen kan med sanning be-

känna sig tro, som icke kommit till en af Guds Ande verkad tro; sedan jag ock många gånger uppmanat dem att handla ärligt inför Gud samt erinrat dem, att ärlighet i detta hänseende är det viktigaste för att komma till sanningens kunskap, beslöts i samråd med Herr Prosten Sjöström, att vi efter undervisningens slut skulle lämna barnen omkring åtta dagars rådrum, dels för att barnen själfva i stillhet måtte öfverväga saken inför Gud, dels besöka sina lärare för att för dem omtala sin ställning och sin önskan att antingen nu låta sig konfirmeras eller uppskjuta med saken, till dess de kommit därhän, att de ville helt lämna sina hjärtan åt Herren.

Med gossarnas undervisning slutade jag den 23 Maj, och sedan jag ånyo erinrat dem om konfirmationens betydelse samt uppmanat dem att icke låta sig af något förledas till en falsk bekännelse utan hellre uppskjuta med saken, tillsade jag dem att under tiden Onsdagen den 29 Maj på aftonen besöka mig samt säga mig sina tankar. Som konfirmationen var utsatt till den 1 Juni kl. 3 e. m., kunde vi icke lämna dem längre rådrum, synnerligen som Torsdag var Kristi himmelfärdsdag och Fredagen behöfdes för att inskrifva deras namn, som skulle konfirmeras, jämte åtskilliga bibelspråk i biblarna. Till den sålunda bestämda tiden, onsdagsaftonen den 29 Maj, hade af i klagoskriften omnämnda 21 gossar 7 icke alls infunnit sig. Af öfriga 14 gossar förklarade sig 10 icke ha kommit till en sann tro på Kristus och sade sig därför vilja uppskjuta med konfirmationen. De frågor, som vid deras besök hos mig ställdes till dem, voro i hufvudsak följande: Fråga: »Hvilka skola konfirmeras och begå Herrens heliga nattvard?» Svar: »De som tro på Kristus». Fråga: »Menas då med »tro» en blott kunskap om Kristus?» Svar: »Nej.» Fråga: »Hurdan skall då tron vara beskaffad?» Svar: »Den skall vara verkad av Den helige ande». Fråga: »Har du kommit till en sådan tro, så att du med alla dina synder flytt till Kristus?» Svar: »Nej». Fråga: »Kan du då inför Gud bekänna, att du tror på Kristus, då du dock icke gör det?» »Nej». Fråga: »Tycker du då

icke bäst vara att uppskjuta med saken tillsvidare?» Svar: »Jo». Sedan vi därefter bedit tillsammans, anbefalldes jag dem i Guds nåd, uttalande mitt hjärtas förhoppning, att Gud snart skulle vinna dem. Den redliga ställning, som de intagit, gav ock rik anledning att hoppas, att de snart måhända skulle af hjärtat kunna bekänna: »Jag tror, därför talar jag», och då voro de ock välkomna att anmäla sig till konfirmationen.

Hvad de öfriga fyra angår, så befunnos två af dem fullständigt sakna all kännedom af det egna syndaeländet. När jag t. ex. frågade dem, om de gjort någon synd, svarade de: »Nej». När jag frågade dem, om de icke ens haft eller ha några syndiga tankar och begär, svarades: »Nej». När jag därför frågade en af dem: »Hurdant hjärta har du då?» svarades »ett lydigt». Att jag såsom själasörjare icke kunde tillåta, att dessa barn med en sådan fullkomlig brist på självkännedom framginge för att konfirmeras och begå Herrens heliga nattvard, ligger i öppen dag. Med de tvenne andra var det förhållandet, att de båda bestämt förklarar sig icke ha kommit till tro på Kristus, men trots att de voro däraf fullt medvetna, ville de dock framgå. Men att med fullt medvetande om sin orätta ställning till Kristus vilja aflägga bekännelsen om sin tro på honom, det förrådde en förhärdelse hos ett barn så stor, att jag omöjligen kunde genom mitt medgivande göra mig delaktig i en så uppsåtlig synd.

Öfverlämnande saken åt Högvärddiga Domkapitlets bepröfvande är jag viss, att jag handlat i öfverensstämmelse med Guds ord och vår bekännelse. Jag hyser därför det hoppet, att utgången af denna sak skall äfven bidra till själarnas frälsning samt till Guds församlings båtnad.

Ugglebo den 6 Juli 1878

Vördsammast
E. J. Ekman
Komminister

Ovanstående förklaring ådagalägger, att Ekman gentemot sedvanekristendomens representanter uppträder som målsman för det personliga kristendomslivets krav.

Ärendet gick vidare till k. m:t, som ålade prästerskapet i Ockelbo att ofördröjligen bereda barnen tillfälle till fortsatt nattvardsberedelse.

Slutet på det hela blev, att en av Ekmans ivrigaste motståndare, komminister Gustaf Albert Schwartz i Hanebo, av domkapitlet förordnades att undervisa och till nattvarden admittera samtliga barnen, vilket naturligtvis i hög grad försvårade Ekmans ställning som präst.

Den 12 okt. 1878 inkom till domkapitlet en skrivelse från kyrkoherde J. M. Wessblad i Nora socken, i vilken skrivelse anfördes klagomål däröver, att Ekman vid ett d. 23 juli samma år i det »s. k. bönehuset» i Nora hållet möte, dit »en skara människor samlades såväl från denna som från angränsande församlingar», »predikade och försvarade Lektor Waldenströms kända åsikter» angående försoningen och nattvarden.

Domkapitlets utslag av den 11 dec. samma år är ett dokument av ganska stort intresse. Det lyder:

»Domkapitlet har tagit hvad i detta mål förekommit i behörigt öfvervägande; Och enär komministern Ekman, då han sålunda, utan samråd med vederbörande kyrkoherde och således näppeligen i öfverensstämmelse med god kyrklig ordning, uppträdt såsom lärare i annan församling, på ganska långt afstånd från tjenstgöringsområde, vid hvilket Ekman har sin ordinarie befattning, hvilken så mycket mera måste anses hafva bort taga hans tid och krafter i anspråk, som, utom UGGLEBO församlings vidsträckthet och betydande folkmängd, kyrkoherden därstädes sedan flera år tillbaka lidit av sjuklighet, som nödgat honom att förnyade gånger begära särskildt embetsbiträde, vid ofvan beskrifna uppträde inom Nora församling, efter hvad af Ekmans förklaringar framgår, har dels

rörande den, om hon rätt fattas, skriftenliga sanningen, att världen blifvit frälst i Kristi död, yttrat sig med ordasätt, egnade att framkalla oro och bekymmer och i detta hänseende genom ovarsamhet felat emot kyrkolagens i kap. 2 §, dels, ehuruu bland åhörarna vid samma tillfälle funnits medlemmar af så kallad

'nattvardsförening', som plägade afvika från vår kyrkas ordning i fråga om nattvardens begående genom dess anammande i enskilda kretsar, utom församlingens gemenskap i kyrkan och således i strid med n kap. 12 § kyrkolagen, hvarjemte E. i förklaringen förmält sig om dem taga för afgjort, att de vid nattvardens begående läte betjäna sig af lekmän, icke desto mindre uraktlåtit att, sin embetsplikt likmätigt i egenskap af prest inom densvenska kyrkan, söka tillrättavisa ifrågavarande personer, hvartill deras honom visade förtroende synes har bort särskildt uppfordra honom, genom hvilken uraktlåtenhet sammanställd med hans egna yttranden, han synes hafva till och med styrkt dem i deras afvikelse från kyrkans ordning; Ty pröfvar domkapitlet skäligt att, med tillämpning af Kongl. Cirk. brefvet den 21 Augusti 1786 § i; för hvad komminister Ekman sålunda låtit häruti komma sig till last, skriftligen göra honom föreställning med tillagd varning att för framtiden vid än hårdare ansvar taga sig till vara för ovarsamhet och uraktlåtenhet. Skolande den sålunda beslutade föreställningen anses vara honom genom detta utslag meddelad.

År och dag som förr skrifvet står
Erkebiskopen och Konsistoriales.»

Detta domkapitlets utslag stadfästes av Svea hovrätt d. 20 okt. 1879. Uppenbarligen var det att söka sak med Ekman, då han dömdes till varning, dels emedan han genom besöket i Nora förmodades har försummat sin ämbetsplikt inom Ockelbo, ty aldrig har väl en prästman med större hängivenhet ägnat sig åt själavården inom sitt pastorat, dels emedan han tegat i en viss fråga.

En av kyrkorådet i Hanebo gjord anmälan mot Ekman i anledning av att han uppträtt »med andligt föredrags hållande onsdagen den 6 innevarande Februari på hemmanet n:o 1 i Qvarnböle och dagen därpå Torsdagen den 6 i Lilltjera skolhus», jämte av kyrkorådet utfärdat förbud för »bonden Lars Lindgren från Lingbo i Skogs socken», »vid laga ansvar», »att med andligt föredrag uppträda» inom Hanebo, insändes till domkapitlet d. 24 februari 1879 av kontraktsprosten Jak. Em. Söderberg i Hanebo. I kyrkorådets protokoll »anhölls» därjämte, »att komminister Ekman måtte af Domkapitlet till muntligt förhör inkallas, synnerligast i läran om syndares rättfärdiggörelse och benådning, och de därmed nära sammanhängande lärorna, icke mindre om den gudomliga treenigheten än om de heliga sakramenterna, och, i händelse han däruti befinnes omfatta läror, stridande mot af Svenska Kyrkan antagen tro och bekännelse, han måtte i öfverensstämmelse med Kongl. kungörelsen af den 11 December 1868 angående lekmannapredikanter af Domkapitlet vid laga ansvar förbjudas inom Hanebo församling med andligt föredrags hållande uppträda.» Kontraktsprosten S. ansåg sig »för egen del» nödsakad att mot Ekman »yrka tillämpning af Kongl. kyrkolagens r:sta kapitel § 2.»

Detta sistnämnda yrkande åsyftar förmodligen ett lagrum motsvarande § 1 i »Lag om straff för embetsbrott af prest» av d. 8 mars 1889, vari stadgas: »Finnes prest offentligen förkunna eller annorledes utsprida lärosats, som är stridande mot svenska kyrkans lära; dömes till varning eller mistning af embetet på viss tid. Har han förut blifvit straffad för sådan förbrytelse eller är omständigheterna eljest synnerligen försvårande; må till af sättnings dömas.» Av de rätt vidlyftiga handlingarna i målet framgår, 1) att varken vederbörande pastor eller kyrkoråd bevistat Ekmans föredrag utan dömt efter hörsagor, 2) att anmälan i första hand riktar sig mot ett av E. hållet föredrag över Luk. 13: 6—9, vari han, i strid med vedertagen tolkning, förklarar, att med vingårdsmannen icke kunde menas

Kristus, enär han icke kunde anses som ett skydd mot Guds vrede, eftersom vi i sådant fall skulle behöva ett skydd även mot »Lammets vrede», 3) att de i anmälan åberopade vittnenas uppgifter varit i hög grad vilseledande, 4) att anklagelsen, om den varit befogad, kunnat medföra ämbetets förlust.

Slutligen ingavs av Ekmans gamle vedersakare, disponenten vid Ockelboverken J. Fr. Krook, en anmälan i anledning av ett uppträde i Ockelbo bönhus d. 10 febr. 1879 mellan komminister Schwartz från Hanebo och Ekman. »Uppträdet» var ingenting annat än en disputation mellan de båda antagonisterna, vilken disputation uppstod därigenom, att Ekman efter ett av Schwartz hållet föredrag bad denne visa, var det står i Bibeln, att »vår rättfärdighet är i himlen». Även Krook blandade sig, opåkallat, i diskussionen, visserligen icke till dess fromma. Handlingarna i detta mål, vilket liksom Hanebomålet till följd av Ekmans snart inträffade avgång från prästämbetet icke blev av domkapitlet avgjort, är, för att använda kontraktsprosten Söderbergs terminologi, ganska »vidlöftiga».

Ekman nedlägger prästämbetet

Det är uppenbart, att allt detta bråk icke varit ägnat att vinna Ekman för kyrkan eller att binda honom vid henne. Icke heller var det ägnat att skrämma honom till underkastelse, ty därtill fanns det allt för mycket av ekens natur i honom. Med de vindar, som då blåste bland ämbetsbröder och myndigheter, kunde den för frikyrkligheten gagnande men för statskyrkans intressen skadliga striden således knappast sluta annorlunda än med Ekmans avgång från prästämbetet antingen frivilligt eller genom avsättning. Genom Guds ledning, såsom vi tro, kom hans avgång att ske på frivillig väg.

Vid Sv. Missionsförbundets första årsmöte 1879 erhöll nämligen Ekman ombudens enhälliga kallelse att bliva föreståndare för Missionsskolan i Kristinehamn (se utförligare artik. »När Ekman val-

des till föreståndare för Missionsskolan», sid. 52), vilken kallelse han genast antog. Till domkapitlet insände han så gott som omedelbart sin avskedsansökan, 'vilken hade följande lydelse:

Till Högvördiga Domkapitlet i Uppsala

Länge har jag känt det tryckande i min ställning såsom präst inom den svenska statskyrkan, synnerligen då det blifvit för mig alldeles klart, att hon i flera hänseenden befinner sig i strid med Guds i Den heliga Skrift uppenbarade ord. Länge har jag ock väntat, att Herren skulle gifva mig full visshet om, hurvida jag skulle nedlägga mitt ämbete och på detta sätt befria mig från den samvetsnöd, hvori jag kommit därigenom, att jag å ena sidan känt mig pliktig att i alla stycken rätta mig efter Guds ord och å andra sidan varit förbunden att, såsom statskyrkans tjänare, iakttaga hennes föreskrifter, ändock jag icke kunnat finna dem i alla delar öfverensstämma med detta ord. Den visshet, som varit mig af nöden för att kunna taga något afgörande steg härutinnan, anser jag mig nu ha erhållit, då jag af många kristna i vårt land mottagit kallelsen att bli föreståndare för Svenska Missionsförbundets Missionsskola i Kristinehamn, en kallelse, som jag icke vågar afslå, utan måste taga såsom en vink från Herren och såsom en bönhörelse af honom. Med anledning häraf får jag därför i ödmjukhet anhålla, att Högvördiga Domkapitlet måtte bevilja mig afsked från prästämbetet inom den svenska statskyrkan samt från min innehafvande tjänst såsom komminister i Ugglebo från och med den 1 september innevarande år.

Ugglebo den 1 juli 1879

E. J. Ekman.

Denna avskedsansökan är för Ekman karaktäristisk. Som präst hade han obetingat följt sitt samvetes bud utan att bekymra sig om de många personliga obehagen och den ekonomiska risk han löpte. Utan tvekan inträder han nu, då han tror detta vara Guds vilja, i det

nya, oprövade sällskapets tjänst, ehuru det, mänskligt att döma, var en ganska oviss framtid han med sin familj, hustru och fyra barn, därvid gick till mötes. Vilka fel Ekman än hade — och förvisso hade även han sina svagheter — icke var han sinnad att för en ekonomisk »grynvälling» av sämre eller bättre kvalité sälja sin övertygelse.

I Svenska Missionsförbundets tjänst

I och med Ekmans inträde i Sv. Missionsförbundets tjänst börjar den fjärde huvudperioden i hans liv, vilken får sin avslutning genom hans avgång från missionsföreståndareskapet 1904. Denna period sönderfaller i tvenne kortare, av vilka den första omfattar den tid, då han var skolföreståndare, eller åren 1879—85, under det att den andra omfattar den tid, då han var missionsföreståndare således åren 1886—1904.

Vid tillträdet till föreståndarebefattningen vid skolan var Ekman 37 år gammal, alltså i sin bästa ålder. Han var också i besittning av en ovanlig arbetsförmåga, vilket framgår därav, att han samtidigt var skolman, predikant, författare, missionsledare och slutligen även politiker. Och alla dessa åligganden skötte han med energi och reda.

För hans arbete i skolan redogöres utförligt i artikeln »Ekman som skolman» (sid. 56), varför denna sida i hans verksamhet här endast flyktigt beröres. Såsom totalomdöme om hans arbete i skolans tjänst kan sägas, att det tillvann honom både kamraters och elevers odelade aktning och tillgivenhet. I gudsfruktan, punktlighet, arbetsamhet och nitälskan för Guds rikssak var han en föresyn. Eleverna visste, att hans ord vägde tungt bland tiotusenden ute i landet, och detta förlänade hans ord ökad betydelse även inför dem. Över hans undervisning liksom över hans predikan vilade en värdighet och kraft, som sällan förfelade att göra intryck. Psykolog var han knappast, men denna brist hindrade honom icke att med

faderlig myndighet och kraft upprätthålla en välgörande ordning och disciplin. I vördnad för det Guds ord, vari han undervisade andra, och i redobogenhet att själv böja sig för dess utslag gav han kamrater och elever ett efterföljansvärt föredöme. Vål kunde han vid ett och annat tillfälle bliva något »kort om huvudet», såsom han uttryckte sig, över en illa avvägd motsägelse från någon elev, men om han vid närmare eftersinnande fann motsägelsen i sak befogad, så kunde man vara viss på att han skänkte den nödigt beaktande, även om detta icke uttryckligen erkändes inför eleven i fråga, önskvärt hade det dock varit, om han vid vissa tillfällen utövat en något skarpare kontroll över undervisningen i sin helhet.

*

I egenskap av predikant utövade Ekman en omfattande verksamhet under kristinehamnstiden. Icke sällan uppträdde han i missionshuset, alltid för fullt hus. Ofta var han ute på resor. Om arten av hans verksamhet under dessa resor lämnar nedanstående utdrag ur ett brev till hans maka, skrivet i Jönköping i januari 1883 — datum står ej utsatt — en god inblick. »Även jag är», skriver han, »övermåttan kry trots allt arbete. Jag har predikat varje dag tvenne gånger samt dessutom hållit enskilda sammanträden med de kristna emellanåt ända till klockan 12 på nätterna. Här på trakten pågår en väldig rörelse bland de kristna. Överallt sammansluta de sig i församlingar. Därför vilja de har råd och upplysningar. Var jag kommit, har de varit så glada, så att de kunnat bära mig på händerna. Överallt har jag rönt en obegriplig välvilja. På min födelsedag, som de händelsevis fick reda på, gratulerades jag med en smakfull blomsterbukett samt en saffranskaka, varpå stod mitt namn samt '41 år'. — Hur tröttsamt det än varit, har det dock varit gott att få blicka in i folkets behov på dessa trakter. Ja, i sanning, Herren håller på att göra ett stort verk bland oss. Mitt hjärta är fullt av tacksamhet för Herrens godhet och nåd» (»Ekman som predikant» se sid. 65).

Från och med 1880, då Ekman tillsammans med Fernholm började utgiva tidskriften Förbundet, kan han anses i sitt författarskap intaga en i förhållande till P. Waldenström fullt självständig ställning. Däremot kan Fernholms inflytande tydligt spåras i hans alltmer åt kalvinismen och baptismen lutande uppfattning rörande de teologiska frågorna. Dock får man icke av dessa olikartade inflytelser på Ekman draga den slutsatsen, att han okritiskt antagit vare sig den enes eller den andres åsikter, ty därtill var han alltför självständig. Ett bevis för hans självständighet gentemot Fernholm är hans orubbliga vägran att taga dopet som äldre, ehuru han omsider anslöt sig till den av baptisterna omfattade dopläran, dock med den avvikelser, att han dels ansåg upprepat omdop vara fullt försvarligt, dels vägrade att i dopet se »en inkörsport till församlingen».

Till följd av denna Ekmans teologiska utveckling blevo de tillfällena allt flera, då hans åsikter råkade i öppen konflikt med Waldenströms, ehuru detta kunde inträffa även rörande andra frågor än rent teologiska. Så skedde exempelvis rörande frågan om Guds rikets natur, dopets och nattvarens betydelse, barn dopet, tydingen av Romarebrevets 7:e kap. m. m. Vid ett tillfälle uppstod diskussion mellan de båda frikyrkoledarna t. o. m. om en så föga aktuell fråga som den, hurvida icke brödet och vinet i nattvaren kunde i nödfall ersättas med potatis och saft! Vi se här början till en klyfta, som med varje år vart allt större och som trots allt samarbete fjärrmade de båda kämparna från varandra. Denna ofta framträdande olikhet i uppfattning hade visserligen det goda med sig, att de troende i någon mån lärde sig att tänka självständigt, men det lär svårigen kunna bestridas, att den utåt verkat hämmande på anslutningen till Missionsförbundet, varjämte den bidragit att teologiskt isolera Ekman från det stora flertalet av Missionsförbundets medlemmar, som i de flesta frågor känt sig mer dragna till den av Waldenström intagna ståndpunkten. Ett tidigare och mera oförbehåll-

samt samgående från Waldenströms sida med Ekman i fråga om den frikyrkliga församlingsprincipens konsekventa genomförande skulle dock sannolikt i hög grad har främjat den frikyrkliga rörelsens inre enhetlighet och så stärkt dess ställning utåt. (»Ekman såsom teolog» se sid. 78).

År 1891 utnämndes Ekman — säkert i den tredubbla egenskapen av skriftställare, predikant och missionsföreståndare — av kongregationalisternas universitet i Beloit i Wisconsin, Förenta staterna, till teol. doktor.

*

Faktiskt var Ekman Förbundets missionsledare alltsedan 1879, då han invaldes i »kommittén för Svenska Missionsförbundet». Missionsvännerna ville på den tiden icke veta av någon »styrelse», lika litet som de ville veta av några »kyrkor» och »pastorer», och så kallade man styrelsen »kommitté», ehuru den i verkligheten var en styrelse. Då Ekman d. 18 juni 1885 korades till missionsföreståndare, skedde således i själva verket ingen annan förändring än den, att han fr. o. m. 1886 skulle befrias från sina övriga åligganden för att uteslutande kunna ägna sin tid och kraft åt missionsledareskapet, varjämte han erhöll en titel, som motsvarade de nya förhållandena (se »Ekman som missionsföreståndare», sid. 144).

*

Ett bevis på det stora förtroende, som Ekman åtnjöt i Kristinehamn, var hans inval i stadsfullmäktige 1884 och hans val till riksdagsman i andra kammaren samma år. (Se utförligare »Ekman som politiker», sid. 177). Om hans verksamhet som stadsfullmäktig ytttrar en framstående kristinehamnsbo, att han utträttade mera under de få år han tillhörde stadsfullmäktige — hans mandat upphörde med 1886, emedan han då bosatte sig i Stockholm — än de flesta andra hinna med på flerdubbelt så lång tid. Längre fram, under åren 1891—93 och 1894—96, representerade Ekman i andra kammaren Stockholms stad. Beträffande de frikyrkliga politiska

framtidsutsikter uttalade han vid ett tillfälle i skolan under kristnehamnstiden såsom sin mening, att den tid icke kunde vara avlägsen, då de frikyrklige skulle bliva representerade vid konungens rådsbord. Denna förutsägelse gick i uppfyllelse, då den Edénska ministären övertog regeringsansvaret. Ekman deltog 1892 i stiftandet av den parlamentariska fredsgruppen och bevistade de interparlamentariska fredskongresserna i Rom 1891 och i Haag 1894. För övrigt ändrade Ekman under senare år så tillvida ståndpunkt i försvarsfrågan, att han ansåg verkliga försvarskrig även ur kristlig synpunkt tillåtna. Likaså torde den av Staaff förda politiken synts honom väl radikal. Det var av dessa skäl, han under de skarpa politiska striderna 1914 ställde sig på de liberala försvarsvännernas sida och efter enträgen uppmaning t. o. m. lät uppställa sig som riksdagsmannakandidat, ehuru han varken önskade eller hoppades bliva vald. I allt väsentligt bibehöll han dock ända till slutet sin gamla frisinnade ståndpunkt. Under nyssnämnda valstrid fällde Ekman vid ett möte ett yttrande angående kvinnans politiska rösträtt, vilket gav vid handen, att han var anhängare av denna rösträtt.

Ekman avgår från missionsföreståndareskapet

Såsom redan blivit nämnt, bosatte sig Ekman i Stockholm på hösten 1886 i egenskap av missionsföreståndare och redaktör för tidningen »Missionsförbundet». Då hans för Sv. Missionsförbundet synnerligt gagnande verksamhet på denna post utförligt skildras på annat ställe (se sid. 144), övergå vi här omedelbart till behandling av orsakerna till hans avgång från missionsföreståndareposten 1904.

Förloppet vid denna händelse var i korthet följande:

Några år före sin avgång började Ekman omfatta universalistiska åsikter om allas slutliga frälsning. Och då hos honom, såsom redan förut framhållits, övertygelse och bekännelse ofelbart följdes åt, började han snart förkunna den nya läran. Eftersom han i denna

såg en slutgiltig, på en gång biblisk och förnuftig, kärlekens och rättskänslans krav tillfredsställande avslutning på hela det nuvarande världsförloppet, kom hans nya uppfattning snart att giva färg åt hela hans offentliga förkunnelse. Detta väckte betänkligheter, vilka ytterligare stegrades, då det blev bekant, att han ämnade utgiva en större bok i ämnet. Som han nu var 61 år gammal och enskilt låtit förstå, att han vid den snart inträdande pensionsåldern ämnade draga sig tillbaka, emedan han på grund av tilltagande ålder och ofta påkommande gikt icke längre kunde resa som förr, båda missionsvännen, som intresserade sig såväl för hans som för missionens bästa, att han skulle dröja med utgivandet av boken, tills han avgått från sitt ämbete och således kunde publicera den i egenskap av privatman. Detta vägrade han, emedan det enligt hans mening kunde uppfattas som feghet. Boken utkom således, under 1903, och väckte stort uppseende bland missionsvännerna. Mot Ekmans lära uppträdde mest energiskt P. Waldenström. Även predikantmöten landet runt togo avstånd från den nya läran. Åtskilliga missionsvännen förklarade t. o. m., att de icke längre till Missionsförbundet skulle insända sina gåvomedel, om Ekman kvarstode som missionsföreståndare, varjämte i brev till honom uttalades de svåraste och okristligaste domar, vilka i många fall dock torde ha berott på missuppfattning av hans lära (Jfr sid. 130).

Under sådana förhållanden uppmanade Ekman distriktsföreståndarna att sammanträda och giva honom det råd, som omständigheterna krävde. Distriktsföreståndarna samlades fördenskull i Örebro, där de d. 24 och 25 februari 1904 diskuterade ärendet, varefter de i en skrivelse till Ekman gävo honom rådet att »för fridens, kärlekens och Förbundets lugna utvecklings skull före konferensen frivilligt avgå som missionsföreståndare». Ekman följde detta råd och inlämnade till Missionsförbundets styrelse d. 1 mars 1904 en skrivelse, vari han anhöll att fr. o. m. den I nästföljande april bliva befriad från missionsföreståndarskapet jämte övriga inom För-

bundet av honom innehavda befattningar, vilken anhållan bl. a. motiverades med att »det sålunda redan nu, utan att konferensens mening och beslut behöver inväntas, blivit fullständigt ådagalagt, att missionsföreståndaren icke äger rätt att offentligt uttala en från den gängse lärouppfattningen avvikande övertygelse i teologiska frågor, vilken han efter samvetsgrann forskning finner vara grundad i Gamla och Nya testamentets heliga skrifter.» Styrelsen anmodade Ekman att kvarstå till konferensen, vilket han dock vägrade. Kort därefter blev han direktör i Svenska Lif, vars styrelse han tillhört sedan 1893. Detta gav allmänheten anledning tro, att han vid utgivandet av sin bok och vid avskedet haft denna reträttplats i sikte.

Gentemot Ekmans försäkran, att han måste nedlägga sitt ämbete, emedan det av distriktsföreståndarnes förklaring framgått, att »missionsföreståndaren icke äger rätt att uttala en från den gängse lärouppfattningen avvikande övertygelse i teologiska frågor», kan dess bättre på fullt säkra grunder invändas, att Ekmans universalistiska lärouppfattning, hur mycket den än ogillades av flertalet missionsvänner, icke skulle ha behövt rubba hans ställning som missionsföreståndare, därest han icke drivit den med en sådan hänförelse, att den givit »färg åt hela hans offentliga förkunnelse». Man fann det betänkligt, att just missionsföreståndaren, vars uppgift det framför allt skulle vara att hålla missionsintresset vaket, så uppgick i en förkunnelse, vars skriftenlighet man betvivlade och som man dessutom befarade vara ägnad att insöva människor i andlig säkerhet. Det var detta, som vållade Ekmans avgång, icke det, att han vare sig hyste eller uttalade en »avvikande övertygelse» i fråga om de »yttersta tingen».

Nekas kan icke heller, såsom redan förut betonats (sid. 35), att den stora olikhet i uppfattningen av både teoretiska och praktiska frågor, som ofta kom till synes mellan de båda ledande frikyrkomännen, vilka bägge voro viljekraftiga och målmedvetna naturer,

till en viss grad isolerat Ekman, enär missionsvännernas flertal i regel följde Waldenströms paroll. Hos många missionsvänner började också den tanken uppstå, att det för missionen i sin helhet vore fördelaktigare, om missionsföreståndaren så vitt möjligt stode utanför dagens stridsfrågor och sålunda kunde verka enande och sammanhållande på de stridiga meningsgrupperna — en fullt riktig grundsats, om den blott icke drives in absurdum. Härtill kom, att utvecklingen av missionen medförde nya krav, t. ex. kravet på uppriktandet av ett bokförlag, omläggning av missionstidningen, utvidgande av expeditionen m. m., vilka planer icke funno odelat gillande hos missionsföreståndaren, ehuru han säkerligen gått med på dem, om de av konferensen beslutats. Slutligen tyckte man ock, att Ekman på sista tiden ägnat väl mycken tid åt privata affärer och för liten åt missionens. Man tog på detta håll ingen hänsyn till eller också var man okunnig om att Ekman vid den snart inträdande pensionsåldern ämnade avgå och att han då icke ville vara beroende av en från Missionsförbundet erhållen pensitm. Ekman var dock fortfarande så värderad och avhållen bland missionsvännerna, att dessa omständigheter ingalunda skulle ha behövt vålla hans avgång, därest striden om universalismen icke antagit en så våldsam karaktär.

Föreställningen, att Ekman under den sista lärostriden kunde uppträda såsom han gjorde, emedan han hade den inkomstbringande direktörsposten i Svenska Lif i perspektiv, var i verkligheten lika ogrundad som den var för Ekman kränkande. Först en månad efter insändandet av sin avsägelse erhöll han underrättelse om denna genom direktör Bäckmans oväntade frånfälle uppkomna möjlighet. Liksom han vid inträdet i Missionsförbundets tjänst hellre uppoffrade sin prästerliga befattning än sin övertygelse — en sak, som han enligt sin egen bekännelse aldrig hade anledning ångra — så uppoffrade han nu hellre missionsföreståndarebefattningen än han svek sin övertygelse, ehuru uppoffrandet av denna senare be-

fattning för honom var förenad med stor smärta och saknad. Man kan av denna anledning med fullt skäl säga, att han både vid tillträdet till sin tjänst och vid frånträdet av densamma handlade som en man. Manligt och ädelt handlade han ock, då han frivilligt drog sig tillbaka utan att med ett ord eller en enda handling söka lägga svårigheter i vägen för sin efterträdare eller för det sällskap, vars beteende för honom måste ha tätt sig som otacksamhet. Ju äldre han blev, desto mera utvecklade sig för övrigt hos honom den förlåtande och överseende kärlek, som ofta kom till synes även i hans mannaålders kraft.

Ekman's avgång betraktades på många håll nästan såsom ett avfall. Orsakerna härtill har i det föregående i huvudsak angivits, men det torde böra tilläggas, att det till icke ringa del var missionsvännernas egen skuld, att han helt och hållet gick förlorad för vår verksamhet. Till en början fick han mottaga kallelser från olika håll att komma och predika, men därvid hotade andra missionsvänner med öppen brytning i församlingarna, något, som Ekman icke ville vara med om, eftersom han själv mer än någon annan arbetat på de kristna församlingarnas organiserande. Han vågade därför icke antaga kallelserna utan stannade hemma med den påföljd, att slutligen inga kallelser kommo. Under sin vistelse på sitt sommarställe Ekholmen ute vid Furusund brukade han dock predika i det närliggande Köpmanholms missionshus, och detta, enligt vad åhörare meddelat, med stor värme. På grund av tilltagande dövhet kunde han slutligen alls icke deltaga i andra möten än sådana, som han själv ledde. Något avfall från Kristus innebar hans avgång förvisso icke. (Jfr »I solnedgången», sid. 216).

Då Ekman's verksamhet som livförsäkringsdirektör ligger utanför ramen av detta arbete, må här blott tilläggas, att ett slaganfall ändade den gamle frikyrkokämpens och varmhjärtade missionsvännens liv d. 15 aug. 1915 kl. 8.45 e. m.

Hans livsverk har för alltid tillförsäkrat honom en hedersplats i

den svenska missions- och frikyrkorörelsens historia.

Dr E. J. Ekmans insats vid Svenska Missionsförbundets uppkomst

Av J. Forslund

Den period, varunder Svenska Missionsförbundet uppstod, var en underbar tid, en födslovåndans tid, då stora och märkliga ting framföddes. Det var, som om luften varit mättad med andliga intressen. Det var därför en utomordentligt intressant tid.

Djupaste grunden till den omgestaltning, som vid denna tid kom till stånd i kyrkligt avseende, låg naturligtvis i första hand i de djupgående och omfattande andliga väckelser, som ägde rum i vårt land särskilt mellan åren 1870—80. Det inneboende andliga livsintresset måste taga sig uttryck även i yttre reformer. För att belysa detta må följande händelse från Värmland meddelas. Det var i oktober 1875. Värmlands Ansgariiförening hade kvartalsmöte i Sunne barnhem. Ordföranden, en kyrkoherde, meddelade efter förhandlingarnas slut, att en prästman sagt honom, att någon av Ansgariiföreningens predikanter hade, på förfrågan därom, medgivit, att Ansgariiföreningen verkade för separation från statskyrkan, vilket ordföranden beklagade, ifall det vore sant, vilket han dock knappast ville tro. Den originelle och framsynte predikanten C. J. Ellström från Brunskog svarade: »Det var väl jag det kanske. Är

det av prosten S., som ordföranden hört det?» — »Ja, det är det.» — »Ja, det är jag.» Helt förvånad frågade ordföranden: »Men hur kunde broder Ellström säga det? Icke har väl varken broder Ellström eller någon annan av Ansgariiföreningens predikanter predikat separation?» — »Jo, svarade Ellström, »förstår icke ordföranden, att om vi predika till människors omvändelse, så är separationen grundlagd. Vi är icke separatister ännu och har icke heller predikat separation eller uppmanat därtill, men med människornas omvändelse och brytande med världslivet i övrigt följer alldeles säkert även brytandet med en del kyrkliga sedvänjor och förhållanden, förhållanden, över vilka ju ni troende präster själva klaga allra mest. Det går så, var viss på det.» Och det gick så. Det nya livet behövde nya former för att bli bevarat.

Men jämte det nyvaknade livets eget krav kom sedan den av lektor Waldenström framkastade, så djupt ingripande frågan: »Var står det skrivet?» Allting, både trosläror och kyrkoskick, granskades i Bibelns ljus. Det var ett oupphörligt studerande, diskuterande och samtalande, enskilt och offentligt. Och resultatet kom ej blott i form av större teologisk klarhet i varjehanda trosfrågor utan även i form av praktiska uppslag angående församlingsbildande och gemensamma missionsföretag. Det är ur detta nydaningsarbete, som även Svenska Missionsförbundet sprungit fram.

Vad då vår hemgångne, värderade dåvarande pastor Ekmans insats i det arbetet beträffar, kan denna, för så vitt det gäller Svenska Missionsförbundets tillkomst, bäst belysas genom att anföra hans ställning till och några av hans uttalanden vid de under denna tid hållna allmänna, hela landet omfattande predikantmötena. Sådana hölls 1876, —77 och —78. Vid dessa möten diskuterades de då brännande frågorna om försoningen, rättfärdiggörelsen, dop, nattvard och församlingsbildande. Dessa möten förberedde faktiskt, om ock endast indirekt, Svenska Missionsförbundets tillkomst, och Ekman var en mycket aktiv deltagare i dem.

Vid predikantmötet 1876, vilket hölls i Betlehemskyrkan, Stockholm, den 15-18 augusti, höll Ekman inledningsföredraget över den å programmet uppsatta texten 1 Kor. 1: 10, och under diskussionen hade han ett tiotal anföranden. I en fråga, som rörde Herrens nattvard och de troendes ställning till statskyrkans nattvardsväsende, yttrade han bl. a.: »Jag tror, att nattvardsfrågan blir den bomb, som förr eller senare kommer att spränga statskyrkans murar.» Han ansåg lönlöst att söka få den frågan lyckligt löst, så länge stat och kyrka hörde tillsammans.

På grund av under diskussionen gjorda yrkanden tillsattes en kommitté, som till följande dag skulle inkomma med något förslag till frågans lösning. Såväl i denna kommitté som i den dagen därpå tillsatta, vilken fick i uppdrag att hos landets högsta myndighet, k. m:t, söka utverka ändring till ett bättre i denna sak, blev bland andra Ekman insatt.

Vid det stora predikantmötet, som hölls i Betelkapellet, Stockholm, den 1-3 aug. 1877 och som räknade omkring 700 deltagare, var Ekman likaledes en flitig talare. Bl. a. var han inledare av diskussionen över följande tre sammanslagna frågor:

Förvaltas nattvarden i svenska statskyrkan enligt Kristi ord och instiftelse?

Bör de kristna i vårt land taga några ytterligare steg i frikyrklig riktning?

Bör nattvardsföreningarna i vårt land förena sig om en gemensam nattvardsordning?

Vi förbigå här hans anföranden i nattvardsfrågorna. I sitt anförande över andra frågan, hurvida några gemensamma steg borde tagas i frikyrklig riktning, föreslog han tillsättandet av en kommitté, som dels kunde uppsätta förslag till gemensam församlingsordning för de troende, som slöto sig tillsammans i församlingar, dels för att få, såsom hans ord föll, »någon ordning i den inre missionen» samt för att uppgöra förslag till ett allmänt läroverk för predi-

kanter. »Och», tillade han, »jag tror, att Guds församling i landet skulle känna sig besviken i sina förhoppningar med avseende på detta möte, om det slutade utan att ha fattat något beslut i denna riktning.» Det var, som om han känt, vad som skulle komma.

Vid Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens missionsinstitut studerade vid denna tid några unga män, vilka, påverkade av lektor Waldenströms uppfattning i försoningsfrågan, icke ansåg sig kunna i allo lära i överensstämmelse med Augsburgiska bekännelsen, på grund varav Stiftelsens styrelse icke ansåg sig kunna utsända dem i sin tjänst på missionsfältet. Detta hade föranlett, att till det nu hållna mötet insänts följande fråga: »Vad kan och bör av missionsvännerna göras för att till hednavärlden utsända sådana män, vilka, drivna av Kristi kärlek, vilja samla hedningar till Kristus men vilka icke Evangeliska Fosterlandsstiftelsen anser sig kunna utsända, emedan de icke utan samvetets kränkning kunna i allo förbinda sig till Augsburgiska bekännelsen?»

I denna fråga uttalade sig Ekman synnerligen klart och instruktivt. Efter betonandet av vikten utav missionsverksamhet i allmänhet samt en erinran om att många missionsvänner blivit betänksamma, då det gällde att stödja Stiftelsen, på grund av dess ställning i berörda fråga, uttalade han följande, här ordagrant anført: »Hur skola vi nu här förhålla oss? Skola vi upprätta ett nytt missionsinstitut? Eller skola vi blott tänka på de elever, som Stiftelsen utstötte? Jag har ett förslag att hemställa till mötet. Jag anser nödvändigt, att vi öva yttre missionsverksamhet, icke allenast vad beträffar dessa bröder, som är i fråga, utan för all framtid, men innan detta steg tages, skulle jag vilja föreslå, att predikantmötet åt den nu tillsatta kommittén gäve i uppdrag att sätta sig i vänlig och broderlig förbindelse med Fosterlands-Stiftelsens styrelse och hemställa till den, om den icke skulle vilja räcka oss handen genom att ändra sina stadgar, så att vi på missionsfältet kunde samverka. Är det så, att de möta oss med nej och alldeles icke vilja ändra sina

stadgar utan hålla hårt på Augsburgiska bekännelsen, anser jag nödvändigt, att kommittén även får i uppdrag att utarbete förslag till ny verksamhet bland hedningarne.» I ett senare anförande i samma fråga föreslog Ekman vidare, att sådana elever, som ville utgå i den inre missionens tjänst under året, måtte få anmäla sig hos ordföranden i den tillsatta kommittén för att genom kommittén få anställning i föreningar, som behövde hjälp. Båda dessa Ekmans förslag, i vilka man kan säga, att första uppslaget till Svenska Missionsförbundet ligger inneslutet, blevo av mötet antagna. Vid av kommittén hållet sammanträde i Gävle den 4-5 dec. samma år uppdrogs åt Ekman att uppsätta en skrivelse till Ev. Fosterlands-Stiftelsen, vilken skrivelse senare av kommittén godkändes vid nytt sammanträde i Örebro den 8-9 jan. 1878.

Den av mötet tillsatta kommittén: lektor P. Waldenström, pastor E. J. Ekman, kyrkoherde Falk, Kumla, dr E. Nyström och predikant C. J. Nyvall — med dr A. B. Beskow och handlande Sven Johnsson, Vinslöv, som suppleanter — hade senare beslutat, att ett »fritt kyrkomöte» skulle hållas i juni 1878 samt ett allmänt predikantmöte den 31 juli-2 augusti, båda i Stockholm.

Det senare mötet blev av avgörande betydelse för Svenska Missionsförbundets tillkomst. Det blev liksom föregående predikantmöte talrikt besökt. Två hundra ombudskort hade uttagits, och dubbelt så många åhörare infunno sig därjämte. Av ombuden voro några försedda med fullmakt från missionsföreningar för att å deras vägnar fatta eventuella beslut. Mötet hölls även denna gång i Betelkapellet. Sessionerna började redan kl. 8. f. m. alla tre dagarna. Det var iver, intresse och uthållighet i deltagarne den tiden! Under e. m. andra mötesdagen, den 1 augusti, höll de av missionsföreningarna med fullmakt försedda ombuden enskilt sammanträde, vadan det offentliga mötet då förvandlades till uppbyggelsemöte.

Det enskilda sammanträdet, vid vilket 37 befullmäktigade om-

bud kommo tillsammans, började kl. 4 e. m. Det blev mycket allvarliga förhandlingar, och de, som mena, att det var i ungdomligt övermod och av söndringlusta, som Sv. Missionsförbundet bildades, taga mycket fel. Vi kände alla förhandlingarnas vikt och allvar, och vi — jag vågar intyga det — reagerades av gudsfruktans ande. Flera viktiga missionsproblem förelåg. Det gällde att lösa dem på ett lyckligt sätt. Vi voro medvetna om att missionsvänner landet runt, ej enbart de av oss representerade utan många fler, väntade, att sådana beslut måtte fattas, som gjorde det möjligt att samverka i gemensamt missionsarbete, särskilt att möjligheter bereddes unge män att komma i arbete, vilka annars icke komme ut. Förhandlingarna resulterade i följande, här i kort sammandrag refererade beslut.

Ett missionsutskott tillsattes, som hade att verkställa vid sammanträdet fattade beslut samt förbereda frågor, som framdeles kunde komma under avgörande, och att förvalta eventuellt inkommande missionsmedel.

Vidare beslöts, att de församlingar, som nu voro representerade, skulle genom ombud samlas till gemensamt årsmöte följande sommar.

Föreningar, som önskade ansluta sig till denna gemensamma verksamhet, finge anmäla sig till missionsutskottets ordförande och ägde då att delta i nästa årsmöte.

Missionsmedel för den gemensamma missionsverksamheten skulle insändas till missionsutskottet, som ägde att förvalta desamma och att i den mån det lät sig realisera, därmed understödja i verksamheten anställda, förut omnämnda elever, som blivit skilda från Ev. Fosterlands-Stiftelsen. Vidare beslöts att söka få till stånd ett gemensamt missionsinstitut.

Den fråga, som tog mesta tiden att diskutera, var skolfrågan. Såväl Värmlands som Skånes missionsvänner hade upprättat predikantskolor, de förra i Kristinehamn, de senare i Vinslöv. Avsikten

med dessa skolor var att giva en nödtorftig första undervisning och handledning åt unge män, som ville öva predikoverksamhet inom landet. Båda dessa skolor hade erbjudits den från 1877 tillsatta kommittén till övertagande för de fria föreningarnas räkning. Såväl värmälningar som skåningar ansågo en gemensam skola för landets fria missionsföreningar vara av större värde, enär en sådan ägde större utvecklingsmöjligheter än två länsskolor. Ombuden beslöt även att övertaga dem. Båda skolorna skulle dock tillsvidare fortsätta å respektive platser för att senare sammanslås till en enda. Stadgar antogs och beslut fattades angående skolornas ledning. Förslag till stadgar hade upprättats av en kommitté, vald vid fria kyrkomötet i juni. Även i denna kommitté var Ekman ledamot.

*

Ehuru missionsutskottet blivit valt och beslut fattats om gemensamt predikantseminarium samt nästa »årsmöte» bestämt m. m., hade likväl ännu intet beslut fattats om ett organiserat missionssällskap. Men det kändes i anden, att så borde ske. När därför intet bestämt förslag härom förelåg vid sammanträdet och ombuden i övrigt ej tycktes kunna fullt klara sina tankar och önskningsar, beslöts att upplösa sammanträdet — klockan var då nära 11 på kvällen — och att samlas under middagsrasten nästföljande dag för att stadfästa redan fattade och möjligen fatta nya kompletterande beslut.

Vi kommo alltså tillsammans under middagsrasten den 2 augusti, och denna middagsrast blev Svenska Missionsförbundets födelsestund. Det var vid detta sammanträde, som pastor Ekman föreslog att bilda ett missionssällskap med namnet Svenska Missionsförbundet.

För att ändå icke förhastat sig med hänsyn till den blivande verksamheten beslöt ombuden att genom deputerade uppvakta Fosterlands- Stiftelsens styrelse med ytterligare vänlig förfrågan, om ej Stiftelsen vore villig ändra sina stadgar i friare riktning, så att samverkan i fortsättningen kunde äga rum. Detta avböjdes dock. Och

nu låg saken klar. Samverkan med Stiftelsen kunde således icke längre fortgå såsom dittills, och nu förelåg ett bestämt förslag om bildande av ett nytt sällskap. Det kändes, som om en tung börda av villrådighet fallit av våra skuldror. När därför ordföranden, kapten Collinius, framställde det av pastor Ekman framlagda förslaget och frågade: »Besluta ombuden i överensstämmelse med pastor Ekman's förslag att bilda ett missionsällskap med namnet Svenska Missionsförbundet?» så kunde vi av fullt hjärta och full övertygelse svara ett enhälligt Ja.

Det var en underbar stund. Heligt allvar, blandat med frimodighet, kännetecknade stämningen. Och jag tror knappast, att förslag om gemensam bön hann framställas, innan vi alla, de 23 ombuden, som infunnit sig till detta sammanträde, låg på våra knän i bön och åkallan, nedbedjande välsignelse över det nybildade missionsförbundet.

Jag skall icke vidare med egna ord söka beskriva denna stund utan skall i stället här anföra, vad en gammal framstående missionsvän skrivit därom i ett enskilt brev. Han säger: »Mina upplevelser denna stund framstå för mina tankar ännu i dag — juni 1918 — som de mest underbara jag någonsin under min rätt långa livstid upplevat. Vad hjärtat kände under de minuter, som åtgingo för den deputation, som efter mötets överläggning i sista stund och innan den höjda klubban föll, avsändes till Fosterlands-Stiftelsen för att än en gång erbjuda samverkan, — ja, det mäktar jag ej och troligen ingen annan heller att beskriva. Om jag vågar tro, att något kan ihågkommas och tänkas på inom evighetens värld av vad som inträffat, medan jag levde på jorden, utöver vad som bland annat står i Uppb. 5: 9—10, 7: 9—10, — ja, då skulle jag ock tacka och lovsjunga Gud för denna hans skapelse: Svenska Missionsförbundet.»

Av det här anförda framgår både att pastor Ekman på ett instruktivt sätt deltog i förberedelsearbetet och att han slutligen var den som formellt framlade förslaget om Förbundets bildande.

Dock var han icke alldeles ensam därom. Enligt vad som framgick av motiveringen vid förslagets framläggande, hade några flera kommit till samma resultat. Några bröder hade bott på samma hotell som han. Efter några få timmars sömn hade dessa kommit tillsammans med Ekman i den tidiga morgonstunden till bön och samtal. Och nu visade det sig, att samma tanke fötts hos dem som hos honom: Ett nytt missionssällskap borde bildas. Härvid formade sig tanken hos honom ännu vissare och förslaget kom. Vilka de nämnda bröderna voro, blev ej sagt, men om jag ej tager fel, stod C. J. Nyvall och Sv. Johnsson närmast Ekmans förslag, men han var den som framlade det.

Från djupare, rent saklig synpunkt sett var nog, enligt min mening, lektor Waldenström genom sin revolutionerande framställning om försoningen och sina talrika tidningsartiklar och mötesuttalanden i kyrkliga frågor samt icke minst genom den av honom framkastade frågan: »Var står det skrivet?» största upphovet till det nu framträdande sällskapet — i fall man skall skriva det på någon människas konto, men från organisatorisk synpunkt sett var Ekman initiativtagaren. För den som ser Gud i händelsernas gång står det klart, att såväl dessa båda bröder som andra framstående missionsvänner, vilka kunna anses har medverkat till Förbundets tillkomst, endast voro redskap i Herrens hand. Verket var hans.

*

Sedan själva saken nu var klar, d. v. s. Missionsförbundet var bildat, valdes en »centralkommitté», såsom styrelsen då fick heta. I denna insattes pastor Ekman som ordförande. Att han borde insättas på denna plats, som ledande man, stod för oss alla klart. Hans tankeväckande, direkt på sak gående inlägg i förut omnämnda diskussioner, hans varma missionsintresse, hans sant frikyrkliga sinne, vilket visade sig i handling, i det han var villig att lämna statskyrkans tjänst med dess förmåner, då hans samvete så fordrade, jämte den omständigheten, att han var, närmast P. W., i begävnig,

kunskap och bildning överlägsen övriga ledande personligheter, som vi hade med oss på den tiden och som kunde komma ifråga — allt sade oss, att han var mannen. Och framtiden visade, att han var det. Gud vare lov för det verk han fick utföra!

När E. J. Ekman valdes till föreståndare för Missionsskolan

Av P. Hedström

Vid Sv. Missionsförbundets första årsmöte, 1879, förekom bland andra ärenden även frågan, om besättandet av föreståndarebefattningen vid Missionsförbundets predikantskola i Kristinehamn, vilken skola av värmlandsvännerna på synnerligen förmånliga villkor överlåtits åt Missionsförbundet. Med synbar Guds välsignelse hade Missionsförbundet börjat sin verksamhet, verksamheten att förhärliga Jesu Kristi namn till själars frälsning och de troendes uppbyggande till ett heligt tempel. Flera av de gamla banbrytande predikanterna, vilka med liv och intresse deltagit i de stora andliga väckelserna, hade redan anslutit sig och ställt sig till Missionsförbundets förfogande, och icke få unga män brunno av iver att öka den i förhållande till arbetsfältets storlek — hela Sverige — och det förefintliga, alltjämt växande behovet efter Guds ord alltför fåtaliga skaran av evangelii förkunnare och voro för det syftet redo att genomgå nämnda skola. Då det syntes de vid bemälda årsmöte samlade ombuden vara av stor vikt, att skolan blev så väl ledd som möjligt, för att den i förhållande till de dåvarande utbildningsmöjligheterna på bästa sätt skulle kunna förverkliga sitt höga mål att

vara en fostrarinna för utbildande av ordets förkunnare, var det självklart, att de önskade på den lediga platsen få en god och dugande föreståndare. I avsikt att utse en sådan samlades ombuden mangrant i Valhallasalen vid Mäster Samuelsgatan, Stockholm. Det föreliggande ärendets vikt och betydelse gav åt mötet en allvarlig prägel. Först efter mycken och innerlig bön, och det på knä, bön om att Guds Ande måtte utse den rätte mannen, framlades frågan till behandling. Sedan ordföranden uppmanat ombuden att nominera kandidater, gåvo ombuden enhälligt, enkelt och utan vidare parlamentariska former sin önskan tillkänna och kallade i Herrens namn pastor Ekman, som var närvarande, till föreståndare för Missionsskolan. Endast en, säger en, anmälde avvikande mening; det var ombudet från Ockelbo, där Ekman då var komminister. Ombudet betvivlade alls icke Ekmans lämplighet för befattningen i fråga; tvärtom vore det en stor vinst att få Ekmans kraft, duglighet och begåvning i Förbundets tjänst. Men ombudet ville ej med sin röst bidra till att Ekman, som var mycket omtyckt och värderad som en nitisk och sympatisk Herrens tjänare, skulle lämna Ockelbo. Valet av Ekman blev så stadfäst med klubbslag.

Nu hade Ekman att taga ställning till det förrättade valet. Detta gjorde han ock omedelbart efter detsamma. Han begärde ej en så och så lång betänketid för svaret. Han var, sade han, fullviss om att det efter så mycken och innerlig bön skedda enhälliga valet stod i samklang med Guds vilja, vadan han ansåg sig icke kunna annat göra än mottaga och, efter den nåd och de krafter Herren täcktes förläna, fullgöra det honom givna uppdraget. Han besvarade därför under synbar rörelse den gjorda kallelsen med ett ödmjukt: ja, ske Herrens vilja. Efter detta under visserligen enkla men icke förty högtidliga former förrättade viktiga val hemburo några av ombuden, och bland dem, såsom jag livligt erinrar mig, den mycket aktade och för Herrens rikssak så nitälskande Sven Johnsson i Vinslöv, innerligt tack till Gud för valutgången och brinnande bön om

Guds välsignelse över Ekman och hans kommande arbete inom Missionsförbundet.

Ekman var nu Missionsskolans föreståndare. Men förrän han kunde gå in i sin nya kallelsegärning, måste han göra sig fri ifrån sin prästerliga befattning liksom ock ifrån själva prästämbetet. Här gick det icke att tjäna två herrar.

Efter valförhandlingarnas i Valhalla slut gjorde jag Ekman sällskap till hans logi, Hushållsskolan, Jakobsbergsgatan. Där var det som Ekman nu avfattade sin skrivelse till domkapitlet i Uppsala, i vilken han kort och gott, utan att belasta skrivelsen med en hel hop motiveringar för avskedet eller polemiska angrepp mot kyrkan eller stickord, som endast såra eller väcka bitterhet, anhåller om avsked från sin prästerliga tjänst och ämbete från i september 1879. Från denna dag miste kyrkan en av sina bästa tjänare och mottog Missionsförbundet en värdefull kraft ej blott för sin Missionsskola utan ock för sin verksamhet i övrigt. Hur upptog Ekman själv den förändrade ställning, som genom berörda val och steg nu inträtt för honom, och hur gick han att möta de nya arbetsuppgifterna?

Sedan han gjort i ordning sin avskedsansökan, färdig att på hans resa hem genom Uppsala inlämnas till domkapitlet, gav han fritt lopp åt sina känslor och tankar, sådana de nu fyllde hans inre. Han var, sade han, glad att få bringa även ett offer som detta: att lämna sin prästerliga befattning, som han innehaft i 15 år, för att ägna de krafter och den tid, Herren i sin nåd förlänade, åt det andliga arbetet inom Missionsförbundet, som han omfattade med den varmaste kärlek. Om det unga Missionsförbundets verksamhet hade han höga tankar och om dess framtid ljusa och sköna förhoppningar. Såsom i profetisk aning uttalade han, att Förbundet skulle vinna härliga andliga segrar och bli till stor välsignelse i hemlandet och att det på sina missionsfält i hednavärlden skulle ha oanad framgång. Såsom i siareblick såg han en stor samlad skara av hednavärldens barn i den saliga församlingen inför Lammets tron, till

vilken skaras frälsning Missionsförbundet och dess missionärer varit de synliga redskapen. Men, tillade han med stark betoning, det är ytterst viktigt, att Missionsförbundet i sin verksamhet fast, orubbligt och städse bliver vid denna centrala punkt i den kristna läran: att höja korsets segrande banér och högt, utan om och men, förkunna det högheliga evangeliet om Jesus Kristus till syndares frälsning och Guds församlings uppbyggande.

Fråga vi nu, hur denna i sann och ädel hänförelse uttalade profetia förverkligats, så stå resultaten av de, från den ovan skildrade dagen i Missionsförbundets första historia, gångna 40 årens storartade och sköna verksamhet som oförtydbara och ojävaktiga svar, manande till djupt känd ödmjukhet och innerlig tacksägelse till Gud, som så välsignat Förbundet och givit även utöver bön och tankar.

E. J. Ekman som skolman

Av J. W. Håkanson

Vid Ekmans tillträde till föreståndareskapet vid Missionsskolan var denna skola ganska ung. Den hade nämligen börjat sin första vårtermin i februari 1871. Anspråkslösa och delvis motiga hade ock de yttre förhållanden varit, varunder skolan börjat sitt arbete: i förhyrda lokaler, med endast 5 elever och med blott 1 lärare, pastor Andreas Fernholm, som tillika var skolans föreståndare. Visserligen steg under andra terminen elevantalet till 12, men vid tredje terminens slut inträdde till följd av Fernholms övergång till baptistsamfundet ett avbrott i skolans verksamhet, vilket avbrott fortfor till hösten 1874, då Värmländska Ansgariiföreningen, skolans grundläggare och ägare, i studeranden vid Fjellstedtska skolan, sedermera godsägaren Karl Johan Ludvig Hultkrants lyckats finna en ny föreståndare. Även han var till en början ensam lärare, skolan inrymdes fortfarande i förhyrda, mindre lämpliga lokaler, och elevantalet uppgick första terminen till endast 8. Men under Hultkrants föreståndaretid vidtogs flera viktiga förbättringar. Sålunda lät Ansgariiföreningen för en kostnad av cirka 16,000 kr. uppföra eget skolhus, inrymmande lärosalar- och boningsrum för eleverna; nya lärare, bland dem J. Lagerström och X. Wikander, anställdes,

och skolan fick en fullt självständig uppgift efter att från början blott har varit en förberedelse till Missionsskolan å Johannelund. Kursen blev tvåårig. Elevantalet hade 1877 — det sista år skolan tillhörde Ansgariiföreningen, vilken 1878 överlät densamma till Svenska Missionsförbundet, som bildats sistnämnda år — stigit till 27. Missionsskolan hade således trots sin ungdom redan hunnit visa sig vara en härdig och växtkraftig planta, då Ekman på hösten 1879 som föreståndare efterträdde Hultkrants.

I Ekman fick skolan en energisk och begåvad föreståndare, som med levande intresse grep sig verket an. I kunskaper var han sin närmaste företrädare överlägsen, med den för allt vetande och allt framåtskridande varmt intresserade Fernholm torde han har varit tämligen jämställd, men i talarebegåvning, ledareförmåga, driftighet och ett representativt yttre överträffade han bägge sina företrädare.

Min första personliga bekantskap med Ekman daterar sig från ett besök i Arvika missionshus, där han våren eller sommaren 1880 — jag är icke riktigt säker på årstiden — under stort tillopp av åhörare predikade över Kol. 1:9 följ. Efter predikan blev jag presenterad för honom och hälsades av honom välkommen till skolan följande hösttermin. Det intryck av reda och kraft, som jag då erhöll, blev ytterligare befäst under min vistelse vid skolan.

Av eleverna betraktades Ekman allmänt som mönstertalare, men det fanns bland dem dock ett stort undantag från denna regel, den unge norrmannen H., min rumskamrat, vilken i början av sin skolgång vid olika tillfällen helt resolut förklarade, att »de svenske predikanter» saknade »all begåvning». Märkligast fann han det, att icke ens Ekman hade någon »begåvning». Efter åtskilliga sorgslustiga erfarenheter som talare på svensk botten blev dock vår norske vän icke så litet mildare i sina omdömen både om Ekman och om andra svenska predikanter.

Vid denna tid bevistades talövningarna, såsom predikoövning-

arna redan då kallades, av samtliga skolans lärare. I egenskap av kristendoms lärare ålåg det i första hand Ekman att kritisera innehållet och textbehandlingen, och han kunde därvid efter omständigheterna vara än mild och uppmuntrande, än fruktansvärt skarp. En elev, som till följd av ovana och räddhåga blott kunde tåla i sju minuter, slapp sålunda undan mycket lindrigt. En annan, som kom av sig, sedan han sagt blott ett par meningar, och så satte sig ned för att invänta kritiken, blev av den vänligt leende föreståndaren uppmanad att försöka än en gång, vilket han ock gjorde. Då han även nu strax kom av sig och så satte sig ned under förklaringen: »Detta duger inte», blev han av den faderlige föreståndaren snarare uppmuntrad än tadlad. Annorlunda löd kritiken, då en rätt erfaren och med icke så litet självförtroende bekajad elev dabbat sig. »Det gick på ett hjul ett långt stycke, och sedan bar det huvudstupa i diket», förklarade den nu skoningslöse kritikern. Och då en elev, som betraktade sig som insiktsfull och förfaren predikant, blev uppbragt över den i hans ögon obilliga kritiken från kamraternas sida, fick han av den förtörnade föreståndaren en skrapa så allvarsam, att den gjorde honom sängliggande sjuk under de närmaste fjorton dagarna. Ekman's krav på en predikan var för övrigt, att den skulle vara anderik, biblisk, texttrogen, redig och naturlig.

Ehuru Ekman var en varmt kristlig personlighet, var han ingen asket, och naturlig livsglädje var honom ingalunda någon styggelse. Men på ordning och skick höll han omutligt. Här några exempel. En gång råkade jag av fullt giltig anledning komma för sent till en talövning. Inför hela skolan måste jag vid talövningens slut redogöra för anledningen.

Vid ett tillfälle bevistade Ekman en lektion, ledd av en då vid skolan anställd lärare, som sedan återgått till statskyrkan. Därunder märkte han, att en elev intog en vårdslös och likgiltig hållning. Vid lektionens slut reste han sig och tillsade ifrågavarande elev att till följande lektion medföra en kudde för att kunna vila så mycket be-

kvämare!

En elev, som en tid bott utom skolan, hade därunder råkat sätta sin värdinnas dotters hjärta i brand. Flickan var ännu så ung, att hon gick i korta kjolar, ehuru hon stod på gränsen till de långa. Modern fick därför åtaga sig det grannliga uppdraget att till eleven framföra sitt och flickans bekymmer. Någon tid efteråt flyttade eleven in i skolan, men han tillät flickan, vars varma kärlek hade börjat framkalla en liknande känsla hos honom själv, att stundom på eftermiddagarna i en väninnas sällskap sitta en stund på hans rum sysselsatt med något handarbete. Saken kom omsider för Ekmans öron, och han förelade nu eleven att antingen genast bryta med flickan, enär förbindelsen under förhandenvarande förhållanden syntes honom kränka skolans värdighet, eller ock att se sin bana i missionens tjänst för alltid avbruten. Både eleven och flickan måste foga sig, om det ock, särskilt å hennes sida, skedde under djupaste sorg.

Den respekt och aktning, som Ekman avsiktligt genom disciplinen och omedvetet genom sin på en gång fina och kraftfulla personlighet förvärvade inom skolan, ägde sin motsvarighet i den allmänna respekt, som han åtnjöt i samhället. Här ett par exempel. Vid fastingsmarknaden lät den kristendomsfientlige stadsfiskalen insätta några elever i finkan, emedan de på gatan utdelat traktater och manat människor till omvändelse. Vid Ekmans raska och säkert icke allt för milda ingripande blevo de emellertid genast utsläppta. Då stationsbefälet vid ett annat tillfälle av helt annan anledning börjat trakassera en elev, uppklarades vid Ekmans ingripande saken mycket hastigt med de nu mycket medgörliga herrarne.

Ekman hade för sed att en gång under läsåret besöka eleverna i tur och ordning på deras rum, varvid han plägade sätta sig ned och språka med dem om deras studier eller om andra förhållanden av intresse för dem. Sedan böjde han tillsammans med dem sina knän

i bön. Ännu i dag minnes jag med tacksamhet dessa besök, vilka alltid kommo utan »föregående varning». Och synnerligen högtidligt tyckte vi det var, då vi en gång under läsåret tillsammans med lärarne inbjöds till vår värderade föreståndares lyckliga och trevliga hem. Det fanns på den tiden varken folkhushållningskommisioner eller ransonering.

Som lärare i teologi var Ekman redig och klar, och lektionstimarna föreföll sällan långsamma, vilket dels berodde på hans egen hänförelse för ämnet, dels får tillskrivas det förhållandet, att lektionerna oftast antog formen av tankeutbyten mellan lärare och lärjungar, varvid den förre i förhållande till de senare vanligen ådagalade ett erkännansvärt tålamod, på samma gång han förstod konsten att behärska och leda klassen. Det fanns dock elever, som i nästan allt för stor utsträckning begagnade sig av den som självklar ansedda yttrandefriheten, under det att andra för det mesta teg och hörde på. Till försvar för denna ojämna och tidskrävande undervisningsmetod kan emellertid anföras, dels att fastslåendet av ett visst teologiskt lärosystem icke ansågs vara undervisningens mål utan hellre att hjälpas åt att finna den i Guds ord uppenbarade sanningen, dels att metoden synnerligt väl harmonierade med den stundom till överdrift stegrade opposition mot all auktoritetstro, vilken opposition i så hög grad utmärkte det frikyrkliga genombrottet.

Ur denna synpunkt blir det ock lätt att förstå, varför Ekman icke införde någon annan lärobok i teologi än Bibeln. Bibeln, såsom den tolkas i Augsburgiska bekännelsen och andra den luterska kyrkans symboliska böcker, var och är, åtminstone officiellt, vår statskyrkas rättesnöre, medan däremot Ekman liksom hela den frikyrkliga menigheten utan ringaste benägenhet till kompromiss omfattade den grundsatsen, att Bibeln allena utgör rättesnöret för vår tro och vårt liv. För övrigt skilde sig Ekman i de flesta frågor, t. ex. i frågan om försoningen, dopet och nattvarden, Kristi gudom, Andens personlighet, treenighetsläran m. m., från den luterska upp-

fattningen och närmade sig i flera av dessa läropunkter den kalvinska. Att han under sådana förhållanden icke införde någon lärobok exempelvis i dogmatik, kan icke förvåna, allrahelst om vi besinna, att de frikyrkliga på den tiden allmänt avskydde både namnet och saken, liksom allt tal om »teologi» var dem en styggelse. Alldeles otänkbart är dock icke, att Ekman skulle kunnat införa en lärobok i dogmatik, om blott en lärobok funnits, som icke burit namnet Dogmatik och som därjämte varit ett uttryck för hans egen dogmatiska ståndpunkt, ty att även han i de flesta frågor intog en ganska bestämd ståndpunkt, det hade vi elever dess bättre dagligen tillfälle att förvissa oss om, även om han i vissa hänseenden befann sig i ganska snabb utveckling. Mot »dogmtron » opponerade han dock ända in i sena ålderdomen.

Vid undervisningen genomgick de flesta av Bibelns böcker kapitel efter kapitel. Vid dunkla eller viktigare ställen gjordes ett uppehåll, vars längd berodde av det nästan oundvikliga tankeutbytet. Melins bibelverk och Meyers kommentar låg ständigt på bordet och rådfrågades i tvistiga fall. Ibland kunde även särskilda specialarbeten, såsom t. ex. prof. Myrbergs utläggning över Uppenbarelseboken, rådfrågas. Ofta fick vi elever flera eller färre kapitel i hemläxa, varvid Ekman krävde ganska ordentlig påläsning. Vid förhörandet av läxan framträdde dock en formell pedagogisk svaghet hos vår i övrigt så driftige kristendoms lärare, i det han stundom formulerade frågorna på ett sådant sätt, att de antydde svaret.

I detta sammanhang torde en antydning om Ekmans ställning till de övriga lärarna vara på sin plats. Med samtliga stod vår föreståndare på vänskaplig fot. De å sin sida gävo honom obetingat den aktning, som hans ställning och hans personliga egenskaper berättigade honom till. Intim var han endast med den omsider till skolan återbördade A. Fernholm, vilken mer än någon annan torde ha inverkat på hans teologiska ståndpunkt, ehuru Ekman förvisso i åtskilliga fall även rönt inflytande av elevernas inlägg under bi-

belstunderna. Med särskild vänskap omfattade han även den ödmjuka, plikttrogne och alltigenom saklige J. Lagerström. Förhållandet mellan Ekman och den hetlevrade men spirituella och i sin undervisning ovanligt medryckande N. Wikander var måhända icke fullt så hjärtligt om ock fullt vänskapligt.

En dag inträffade under pågående kristendomslektion i min klass en i skolans annaler enastående tilldragelse, som tydligt visar, vilken inflytelserik ställning skolan under sin föreståndares kraftfulla ledning tillkämpat sig på det religiösa och kyrkopolitiska området. Ekman hade nätt och jämt hunnit komma ordentligt i gång, då en främling med förnämt utseende inträdde. Vid främlingens inträde reste sig Ekman från sin plats och hälsade honom vördnadsfullt. På en lätt darrning kring munnen kunde vi se, att besöket icke var honom likgiltigt. Utan att säga ett ord satte sig främlingen, som var ingen mindre än biskop Rundgren, ned och hörde på undervisningen. Ekman avbröt emellertid vid biskopens inträde den tillämnade gången av lektionen och förhörde i stället klassen angående flera av de läropunkter, vari hans uppfattning skilde sig från kyrkans. Enär klassen raskt besvarade de framställda frågorna i överensstämmelse med den erhållna undervisningen, måste lektionen har givit biskopen en ganska klar föreställning om den vid skolan förhärskande teologiska riktningen.

Under en efter lektionen företagen promenad lär biskopen, enligt vad Ekman sedan meddelade oss, för honom har uttryckt sina bekymmer över de frikyrkliges förmenta »bildningsfientlighet», varjämte han i anledning av de då talrika nedläggelserna av prästämbetet inom kyrkan bett honom att icke »beröva kyrkan hennes bästa präster».

Gentemot biskopen hävdade Ekman, att de frikyrklige genom sin gudsfruktan, sitt nyktra och sedliga liv samt sin missionsverksamhet utövade ett i hög grad lyftande och förädlande inflytande, som berättigade honom att betrakta dem som ett av de förnämsta

bildningselementen bland vårt folk.

Vad Ekman själv angår, satte han mycket stort värde på kunskaper. Men han föll aldrig för frestelsen att i den teoretiska bildningen se en fetisch eller ett självändamål. Klart och tydligt betonade han som oftast och icke minst vid terminsavslutningarna, hur som evangelii frälsande sanning är det viktigaste och verksammaste upplysnings- och bildningsmedlet, och han lämnade aldrig ur sikte, att vår skola är en missionskola, där studiearbetet adlas av det missionsändamål, för vars befrämjande det bedrives.

Det har redan förut blivit omnämnt, att Ekman 1886 lämnade sin befattning som föreståndare vid skolan, emedan han i egenskap av missionsföreståndare måste bosätta sig i Stockholm. Som skolans inspektor kvarstod han emellertid till sin avgång från missionsföreståndarskapet 1904. Att han även under denna tid med det varmaste intresse omfattade skolan, det hade jag särskilt efter min anställning som lärare vid Missionsskolan 1891 talrika tillfällen att iakttaga. Så t. ex. bevistade han, så ofta tid och arbete medgävo, predikoövningarna. Av honom infördes missionshistoria såsom särskilt läroämne, och själv undervisade han i ämnet, tills det krävande missionsföreståndarskapet tvang honom att lämna undervisningen i andra händer. Sedan anordnade han särskilda diskussionsaftnar med skolans elever, så ofta hans hårt kringskurna tid medgav. Tvister och andra missförhållanden sökte han alltid och oftast på ett mycket grannliga sätt att undanröja. Vid högtidliga tillfällen, såsom t. ex. vid läsårets öppnande och avslutande, förlänade hans representativa personlighet och kärnfulla tal alltid ökad betydelse åt högtiden.

Ekman var en av dem som kraftigast arbetade för skolans förflyttande till Stockholm, vilket skedde 1889. Då jag efter min hemkomst från Kongo (1889) på grund av där gjorda erfarenheter muntligen för honom och åtskilliga andra ledande män inom Missionsförbundet framhöll vikten och gagnet av att en särskild mis-

sionsklass inrättades vid skolan, gillade han denna plan och bidrog till dess antagande i styrelsen och vid generalkonferensen.

Till dessa bevis på Ekmans alltid varma intresse för skolan skulle kunna läggas ännu flera, men den här lämnade skildringen torde utgöra tillräcklig motivering för det slutomdömet om Ekman som skolman, att hela Svenska Missionsförbundet står i varaktig tacksamhetsskuld till honom för hans insats i skolans utveckling.

E. J. Ekman som predikant

1. Då jag första gången hörde Ekman predika

Av P. Hedström

Det var i slutet av augusti 1871, alltså snart ett halft sekel sedan. Jag var såsom nyvorden student på väg till Uppsala. Vägen togs genom Hedesunda, där jag stannade några dagar hos släktingar. Under en av dessa dagar, en vardag, kom Ekman, då komminister i Ockelbo, till Hedesunda och predikade i därvarande stora kyrka, som, enär ryktet hade lupit före, att Ekman var en »märkvärdig» präst, till sista plats var fylld av en andäktigt lyssnande åhörarskara. Hans text var den första delen av Rom. 5 »Då vi nu har blivit rättfärdiggjorda av tro, har vi frid med Gud genom vår Herre Jesus Kristus.» Det blev en fulltonig evangelisk predikan över den store apostelns höga och härliga ord, en predikan som av åhörarna aldrig skulle kunna glömmas. Därtill framsades den utan koncept (något som var mindre vanligt av präster på den tiden), klart och övertygande, personligt, med liv och värme, framsprungen som den var från hjärta och övertygelse. En andlig vårtid höll på att bryta in vid den tiden, en vårvind som var förebudet till de stora väckelserna, som något senare så överväldigande gingo fram över nästan hela

vårt land. Ekman, själv fattad av den andliga väckelsen, hade öppen blick för den stora betydelsen av och innebörden i en sådan rörelse för Gudsrikets uppbyggande. Detta kom ock mycket tydligt till uttryck i den nämnda predikan. Han framhöll med hänförelse, hursom ett andligt uppvaknande hade börjat mångenstädes — »turturduvan lät höra sin röst» — och hursom själar, som i årtal trälät under lagen, blivit genom evangeliet om den fria oförskyllda nåden i Kristus frigjorda från banden och bojorna och kommit till Guds barns härliga frihet, — blivit genom tron rättfärdiggjorda, fått frid med Gud och hopp om evigt liv. Genom betonande av att en syndare rättfärdiggöres inför Gud allenast genom tron på Jesus Kristus utan lagens gärningar och genom framhållandet av den frid, den visshet om barnskap hos Gud, den anledning till berömmelse, som de rättfärdiggjorda har, den glädje och fröjd de äga rätt till samt den segerkraft, som gives dem till att kunna fullborda vandrigen, — genom det målmedvetna framhållandet av detta allt lyfte Ekman i den nämnda predikan de av tron rättfärdiggjorda på ett över småtingen och striderna under vandrigen upphöjt plan, ett förklaringsberg, där »hoppet om Guds härlighet» strålade som en klart tindrande stjärna, där barnskapets ande fröjdade sig i Gud Frälsaren och där löftets sköna land stod fram så nära.

Det är, såsom nämnt, nära ett halft sekel gånget, sedan jag åhörde denna Ekmans predikan i Hedesunda kyrka. De många åren ha dock icke förmått utplåna det goda och djupa intryck, jag fick av densamma. Det var en fullödig evangelisk predikan, som klart visade vandraren rätt väg till frid, hopp, visshet, sann glädje och till löftets sköna land. Ekman var ock själv hänryckt över att för sina åhörare få bära fram evangeliets sköna budskap om den oförskyllda nåden och den fria frälsningen. Och det fanns vid denna tid stor hunger och törst i landet efter frälsning och frid.

2. Ekman och friluftsmötena

Av Karl Palmberg

Likt glänsande silvertrådar lindade bäckarna sig från de snöhöljda alphjässorna ned i Tyrolerdalen, där vattnande marken. Då solen, under den korta vintern, sparade på sin glöd, flöt bäckarna sparsammare och höll sig därnere inom de grävda strömfårorna. Men i mån som solens glöd tilltog, ökade de på sitt sorl utför bergen, och strömfårorna förmådde icke längre binda dem inom sedvanliga skrankor, utan fälten med sina skiljande stenmurar, vägar o. dyl. övertäcktes nu till en enda spegelklar sjö. Tro dock ej, att de goda tyrolarna beklagade detta. Nej, därpå berodde deras existens, ty rik ersättning gav den inkräktande översvämningen genom skön gräskörd varje sommar och härlig sädesskörd varje höst.

Här har du en enkel men tydlig bild av de mera vanliga andliga välsignelserna och av den överflödande andeutgjutelsen. En tid flyter evangelii livsström till synes helt sakta fram. Men så begynna själar vakna till bekymmer över dödslugnet omkring dem, och fram pressas suckar och nödrop mot Guds himmel, och livets sol kännes varmare, och anden utgjutes med Guds salighet över församlingen och de utomstående. De som älska skiljemurarna i det andliga och de hävdvunna vägarna förskräckas och förbittras, enär dessa nu alldeles bortskymmas. Men de som älska liv och framgång glädjas högligen över företeelsen.

Så där begynte den andliga livsströmmen att flöda fram i vårt land för omkring 60 å 70 år sedan. Vårt land fick uppleva något av samma himmelrikets vår och sommar, som började med Jesu uppträdande och verksamhet i Galileens ängder. Livsfloden behövde icke nu arbetas fram eller manas fram, ja knappt ledas, nej, självmant bröt den sig fram ofta över andligen alldeles oberörda trakter. Så kom andlig vår och sommar — andens ljuva sommar. Många av eder, som fån denna bok i handen, minnens det och räknen detta

minne som edert livs ljuvligaste.

Till en början flöt livsströmmen i de hävdvunna strömfårorna. Välsignelsen utgöt sig inom kyrkomurarna och därifrån ut över folket. Men olikt de goda tyrolarna i bilden kändes mångenstädes varken prästen eller andra ledande inom menigheterna vid de nya livsflödena. Följande sin natur att vilja gagna alla, bröt dessa livsfloden sig därför ur strömfårorna ut över fälten. Av bondstuga blev ofta kyrka, och under namn av missionshus uppfördes lokaler, som visserligen saknade både altare och predikstol men icke förty helgades av andens ljuva närvaro. Kristus blev predikad och Kristus blev trodd.

Men lokalerna — kyrkor, stugor, skolor, missionshus — räckte icke alltid till, och så kommo fältmötena. Ingalunda nya. Nej, på fältet, där arken stannat, var det Noak, »rättfärdighetens predikare», offrade och predikade. På fältet vid Betel var det Abraham byggde Herren ett altare och åkallade hans namn. På fältet vid foten av Sinai var det Moses kungjorde Guds vilja för öknens Israel. På fältet vid Karmel var det Elias förkunnade Jehovas domar över konung Akab och Baals profeter. På fältet utanför Vattenporten i Jerusalem var det Esra, »den skriftlärde», höll festförsamling med fångenskapens barn och föreläste dagligen ur lagens bok. På fältet slutligen var det profeterna plögade tala till Israels konungar och folk.

Sin egentliga invigning fick fältsammankomsterna genom Jesu verksamhet i Galileen. Kärleken i hans hjärta krävde, att det mest praktiska sättet valdes för varje gärning. Vad betydde det för honom, om gudstjänsterna i Jerusalem, med sitt offrande, sina tvagningar och övriga noga avmätta ceremonier, icke iakttogs, om i stället i Galileen halta och lama gingo, spetälska blevo rena, döva hörande, stumma talande, och kärlekens heliga eld glödde i fattiga syndares hjärtan! Intet under därför, om himmelsk glädje strålade på hans panna, där han satt i Petri båt på Galileiska havet, under

det stranden myllrade av människor, syndare av alla slag, av vilka många voro givna honom av hans fader. Var icke båten honom mer än templet, och voro dessa fattiga fiskarelärjungar honom icke mer än alla präster i Jerusalem? Och var icke de hulpnas brinnande kärlek honom mer än alla rökoffer, och deras frivilliga jubel mer än alla noga formulerade böner och lovsånger? När hölls därför på jorden så andeövergjutna sammankomster och firades så himmelskt sköna högtider som dessa friluftsförsamlingar än vid Genesarets stränder och än ute i öknarna? Guds salighet nedgöts med frid och fröjd över jorden. Så skedde, vad han sagt, att det nya vinet göts i nya läglar.

I vårt land stod friluftsmötena och det andliga uppvaknandet, såsom redan är antytt, i nära förhållande till varandra. De borde därför har begynt i Norrland, där de andliga rörelserna först uppstod. Men själva naturen där, hård och karg, torde har lagt hinder i vägen för dem. Så begynte de i Skåne — »Vannebergamötena» — och ha sedan fortsatt uppåt landet, i Småland, i Västergötland, i Värmland, i Nerike, i Östergötland, i Dalarna, i Uppland o. s. v. Däremot ha de förblivit okända i Halland och även i Bohuslän till in i sista tiden — mera oberörda som dessa provinser varit av de andliga rörelserna. Komma de andliga rörelserna att avtaga, det Gud i nåd förbjude, så upphöra även friluftsmötena. Behovet blir då större av sköna kyrkor, även sköna frikyrkor, med noga avmätt gudstjänstordning. Det andliga tillståndet i landet blir då, såsom det var, innan de andliga rörelserna begynte.

*

En av de flitigaste och mest intresserade deltagarna i friluftsmötena var doktor E. J. Ekman. Visserligen uppträdde P. Waldenström lika ofta eller kanske oftare som talare vid dessa möten, men ej sällan kom han till mötet först när han skulle tala, och ofta gick han och satte sig ute bland skaran när han slutat. Ekman åter var i regel den förste och även den siste på talarestraden. Och flitigt deltog han i

samtalen, där sådana förekom.

Mitt första sammanträffande med Ekman var just på ett missionsmöte — jag tror 1871. Oskar Ahnfelt och jag gjorde då en predikoresa uppåt Norrland. Ett missionsmöte var anordnat i Gävle stadskyrka, vid vilket komministern i Ockelbo E. J. Ekman och jag utsatts att predika. Efteråt sade Ahnfelt om Ekman: »Det där var en mycket begåvad man, som kommer att låta tala om sig.» Mina tankar voro icke precis desamma. Jag tyckte, att han var alltför högtidlig för ett missionsmöte en vardag, och jag kunde icke förlika mig med den där predikotonen med höjning och sänkning av rösten. Emellertid, då Ahnfelt icke plögade slösa för mycket beröm på statskyrkans präster, så måste jag antaga, att han sett djupare än jag. Framtiden visade ock, att det var så.

Vid det viktiga predikantmötet i Stockholm 1877 och det ännu viktigare sommaren 1878 uppträdde Ekman. De ledande männen där voro P. Waldenström, komministern E. J. Ekman, pastor G. E. Alfvegren från Gotland och doktor Erik Nyström.

Den första frågan — som då brydde alla vakna sinnen — lydde så: Talar Skriften någonstädes om en rättfärdiggörelse utan avseende på tron? Den inleddes av Ekman, och man märkte, att han jämte Waldenström kämpat sig till klarhet i försoningsfrågan. För övrigt yttrade han sig icke i diskussionen mer än 9 gånger under de två dagarna, under det Waldenström hade ordet 28 gånger, varje gång utredande någon av de tolv lärofrågorna som diskuterades. Dock blev Ekmans därvaro av den allra största betydelse. Ty på hans yrkande var det Svenska Missionsförbundet nu stiftades (den 2 augusti 1878). Hans brinnande nitälskan för missionen och hans vissa tro på dess framgång gjorde honom ock till Förbundets ordförande och ledare. Detta förblev han mer än 25 år eller till den 1 april 1904, då han avgick på egen begäran. Vem förmår utsäga allt det goda han uträttade under de 25 åren!

Nu blev han en intresserad deltagare i sommarmissionsmötena

icke blott av kärlek utan även av plikt. Dessa möten anordnades nämligen av de frissinnade provinsföreningarna i landet, av vilka största antalet genast slutit sig till Förbundet, vars ledare han var. Då han därtill tjänstgjorde både som ordförande, ja länge även som föreståndare för Missionskolan, så kunde han omöjligen, trots sin oerhörda arbetsförmåga, medhinna att så ofta som han borde och ville under året besöka missionsvännerna i landet. Så mycket hellre var han därför ute på mötesresor den för honom mera lediga sommartiden eller just då dessa möten hållas. Trogen var han även i denna sin uppgift såsom missionsföreståndare. Och ute på mötena var han ytterst angelägen att taga reda på förhållandena i församlingarna genom samtal så med enskilda troende som med föreståndarna. Oförtruten var han även att uppträda med föredrag eller som inledare av till diskussion uppställda frågor. Att han gjorde allt detta med liv och lust, det såg man på honom. Om honom kunde sägas, vad den gamle predikanten P. A. Hultman en gång sade om sig: »Enär Kristus är sammankomsternas herre, så vill jag gärna vara deras tjänare». Ja visst är det ljuvligt att få gå den tjänandets väg, som Jesus gått även i detta stycke.

*

Någon gång voro Waldenström, Ekman, Boberg och jag, alla fyra, tillsammans på samma möte; annars två eller tre av oss. Att icke blott Ekman utan även vi övriga betraktade dessa mötesbesök som vårt livs käraste tillfällen, därom vittnade vår glädje på själva mötena och våra samtal därom efteråt. Ljuvlig var ock andens uppenbarelse och meddelelse på dem, särskilt den första tiden.

Självsagt var att bland de övriga predikningarna alltid ett eller flera missionsföredrag skulle hållas. Ty i och med det andliga uppvaknandet hade missionssaken blivit de troendes stora hjärteangelägenhet. Ekman var naturligtvis självskriven till att hålla dessa föredrag, särskilt första tiden, innan några missionärer ännu återvänt från missionsfälten. Sedan betraktades dessa såsom missions-

sakens speciella målsmän.

Hur han ansåg missionsarbetet, belyses av ett hans yttrande vid den stora Skandinaviska missionskonferensen i Göteborg 1885, under diskussionen över frågan: På vad sätt kan missionsintresset allmännare och kraftigare väckas bland Guds folk? Han sade: »Då missionsverksamheten är ett kärlekens arbete, fordras för dess vidmakthållande, att kärlekslivet underhålles.

Detta sker genom evangelium. I samma mån som man får erfara Guds kärlek, i samma mån får man missionsintresse. Då älska ock de troende här hemma varandra. Även böra missionsmöten, missionspredikningar och missionsföredrag hållas för att få missions-saken in i folkmedvetandet. Men viktigt är, att allt detta sker under nådens inflytande, så att missionsarbetet icke kännas tryckande utan som en stor förmån. För övrigt hör härtill, att vi införas i läran om de yttersta tingen. Hedningarnas fullhet måste inkomma, innan Herren kommer. Har jag brudsinne, väntar och älskar jag Herren Kristus, så måste jag ju önska, att hans ankomst påskyndas, och detta påskyndande sker genom missionen.»

Även ur ett hans yttrande om missionen år 1887 må följande meddelas: »Vi skicka icke personer till hednalanden för att där söka införa europeisk kultur utom för att predika Kristus. Men av våra missionärers arbete kommer som frukt även en rätt kristlig kultur inom de församlingar som bildas därute. Vi förkunna om Kristus, att han skall omgestalta världen och nedbryta otrons fästet. Men för det ändamålet, såsom Jesu första lärjungar behöfve beklädas med kraft av höjden, så behoven ock I, som utgån, bliva delaktiga av samma kraft. Företagen därför aldrig en sak därute utan att särskilt bedja om Guds ande. Ty i samma mån som hans ande får taga edra hjärtan i besittning, skolen I kunna utföra ett gott verk för eder himmelske husbonde. Glömmen aldrig, att edert hjärta alltid måste vara öppet för samma ande, som utgöts över apostlarna på pingstdagen.»

Hur förödmjukad han stundom kände sig inför missionens evighetsviktiga uppdrag, därom vittnar hans bön och inledningsord till en missionspredikan på Värmlands ansgariiförenings årsmöte i Arvika år 1902. Han bad: »Herre, vi veta noggsamt, att utan din Ande är intet bevänt. Gör oss, o Herre, så ödmjuka, att vi förstå, att vi är intet och därför helt beroende av ditt givande.» Därpå fortsatte han: »Jag ser, att det är bestämt, att jag skall hålla missionspredikan. Jag har väl hållit över hundra sådana, dock är jag bävande, ty saken är så överväldigande stor. Sucken därför med mig, att vi måtte verkligen få veta, vad Kristus själv tänkt och sagt i frågan.» Så läste han Jesu ord: »Jag har ock andra får, som icke är av detta fårahus; dem måste jag ock föra härtill, och de skola höra min röst, och det skall varda en hjord och en herde.» Föredraget häröver blev sedan överväldigande genom sin kraft.

Men icke blott om missionen utan även till direkt uppbyggelse talade han på mötena. Och även då märkte man, hur kraftig den ande var som bodde i honom. Helst talade han om Guds kärlek till en fallen värld. Så minns jag, med vilken kraft han på Dalarnes ansgariiförenings möte i Leksand 1886 skildrade kopparormens upphöjande i öknen; samt hur klart han framlade Guds viljas råd till vår frälsning på ett möte i Lidköping år 1900 med ledning av 1 Kor. 2 kapitlet.

Dock rörde han sig även med andra ämnen. Såsom då han i Malungs kyrka sommaren 1902 kom många våra omsorger att fly genom sitt kraftiga föredrag över orden: »Haven ingen omsorg, utan edra önsknigar vare kunniga inför Gud i alla ting»; eller då han avslöt mötet i Mora år 1897 med Jesu trösterika ord till lärjungarna, då han kom gående till dem på vattnet: »Det är jag; varen icke förfärade.»

Ekman var icke en predikant, vilkens nit och andlighet upphörde med nedstigandet från talarestolen. Längre var man icke tillsammans med honom, förrän man var inne i ett samtal om andliga

ting, särskilt om missionen eller om verksamhetens utveckling i vårt land. Även talade han gärna om den rätta uppfattningen av det eller det bibelstället, ty han var en flitig bibelforskare. Rätt ofta kom samtalet då in på frågan om evighetslivet i himmelen. Två minnen av detta slag må anföras.

Västergötlands missionsförenings årsmöte i Lidköping var slut, och vi sutto, Ekman, Boberg och jag jämte en skara vänner, i ett hem i staden. Först samtalades om vår himmelske faders och hans sons, Jesu Kristi, godhet samt om det himmelska arvets härlighet. Därpå avlöste den ena sången den andra, av vilka jag minns: »Jag vet ett land av ljuvt behag, Där Herrens helgon bo»; »Var är de kristnas fosterland»; »Vad är den kraft, vad är den makt?» Slutligen sjöngs på Ekmans uppmaning med innerlig glädje och hänförelse: »O strålande krona, som Herren mig ger.» Det var en skön evighetsstund.

Det andra är från en sammanvaro under helt andra förhållanden. Vi hade haft ett möte i Norra Råda i Värmland och skulle nu färdas i en större båt eller pråm nedför Klarälven till Deje, predikanter och mötesdeltagare. Vi for på kvällen, men på grund av älvens lågvatten skrapade båten oupphörligen på sandrevlarna eller stötte i botten och stod länge stilla. Men natten var ljus och natten var ljum och sinnet var glatt, och så upptogs tiden med samtal och sång, ledda bådadera av Ekman, outtröttlig som vanligt. Många möten och mötesplatser minns jag, men få såsom denna sommarnatt på Klarälven. Av sånger, som sjöngs, erinrar jag mig endast denna, sjungen många gånger: »Till himlens sälla land vi gå, Till fridens ljuva hem.» Jo, det var sant, mot morgonsidan bad jag dem sjunga: »Morgon mellan fjällen, Klara bäck och flod.» Mycket i läget och omgivningarna stämde med poesin i den sången.

*

Ekman's deltagande i sommarmötena fick ett oväntat och tragiskt slut. Vid tanken på vad vi upplevat och njutit tillsammans på dessa

möten under nära tjugo års tid ville jag dock helst tiga härom. Men skildringen skulle då få en lucka. Jag vidrör dock saken endast i den mån den blev avgörande för hans vidare mötesbesök.

Sommaren 1903 besökte vi missionsmötet i Vanneberga den 23 och 24 juni. Ekmans tankar sysselsatte sig denna tid med det nya ljus rörande frälsningen och de eviga straffen, som han trodde sig har funnit. I föredraget första dagen om inre missionen förekom intet härom, men i avslutningsföredraget andra dagen om frälsningens betydelse med ledning av apostelns ord: »I hoppet är vi frälsta» kommo de nya åsikterna till fullt uttryck. Det betänkligaste var hans försök att förmå vissa bibelställen att — ofta mot den tydliga meningen — tala till hans förmån. Märkvärdigt var att iakttaga den förstämning, som föredraget väckte hos åhörarna, särskilt de mera tänkande. Då de flesta icke förut hade reda på hans nya åskådning och hyste odelat förtroende till honom, så kunde ogillandet icke bero av fördomar.

Under färden från mötesplatsen till Vinslöv sutto många missionsvänner med oss i den rymliga vursten. Antingen teg vi eller talade vi om mera allmänna ting, emedan ingen ville väcka en här olämplig diskussion om vad vi nyss hört.

Då vi blivit ensamma, sade jag öppet ifrån: »Därest du håller ett sådant föredrag till, så följer jag icke med till mötena i Örebro och Kristinehamn, dit vi ämna oss. Ty med den insikt du har även i grundspråket bör du veta, att mycket av vad du sagt i afton stöter emot flera ställen i Nya testamentet. Och kunna dessa frågor diskuteras i en mindre krets, så är det dock olämpligt att taga fram dem inför dessa skaror av till större delen okritiska missionsvänner». Härpå svarade han: »Jag kommer just från ett predikantmöte i Malmö, där de allmänt voro för min åskådning. Och så snart min nya bok »Evangelii fullhet och de ändlösa straffen» utkommer, skall du få se, vilken glädje hon skall väcka i synnerhet hos predikanterna». Jag svarade, att han fullkomligt misstog sig härom.

Emellertid lovade han att icke särskilt framhålla sin nya åskådning på de möten, dit vi kommo. Vi for då dit, och troget höll han sitt ord.

Dessa båda sommarmöten i Örebro och Kristinehamn 1903 blev, så vitt jag vet, de sista han besökte. Ty sedan striden om hans nya bok fortgått en tid, avgick han, som redan är sagt, ur Missionsförbundets tjänst följande vår.

*

Ännu må något tilläggas särskilt om Ekman såsom predikant. Och om jag därvid använder en jämförelse mellan honom och Waldenström, så sker det, emedan de så ofta uppträdde vid samma möte, ej sällan omedelbart efter varandra.

Waldenström var talare, Ekman åter huvudsakligen predikant. Olika blev därför deras framställning av ämnet. Då Waldenström utlade sin text vers efter vers utan någon på förhand uppgjord genomgående plan, så plägade Ekman utsova en bestämd tanke eller lärosats ur texten. Olika var även själva utförandet. Ekman behöll städse kvar predikotonen, med höjd och sänkt röst, varför man gärna, då man hörde honom, kom att tänka på predikstolen. Waldenström åter stod ledig och blott talade. Ekman syntes därför ofta anstränga sig, stundom ända till svettighet, Waldenström icke alls. Bägges utseende under föredraget var tilldragande, Ekmans kanske mera fryntligt och glatt. Mången predikant ser trumpen ut, som om han hade fått en spik genom foten. Ekman log så gott, särskilt när ämnets ljuvlighet intagit hans hjärta. Ännu gör minnet av det leendet mig så gott.

Ekmans uppträdande var värdigt, vad han än företog sig. Ofta var det förenat med en viss högtidlighet. Så minns jag, då han döpte ett barn hos en familj i Jönköping, hur högtidligt och avmätt hans sätt var, såsom det väl varit i hans forna dagar. Vida skilt var det från slentrian och andelöshet, såsom man annars ofta får se vid sådana tillfällen. En annan gång predikade vi tillsammans i en

dalakyrka. Högtidligt gick han omkring i sakristian före predikan och sjöng sin »psalm» ur sakristians åldriga psalmbok, mig och stöten till stor uppbyggelse. Hur gott log jag icke i mitt inre åt den älskade brodern.

Innehållet i hans predikan var i allmänhet evangeliskt. Helst beskrev han Guds kärlek uppenbarad i Kristus. Stor förtjänst hade hans predikan däri, att han gärna talade om det annars mycket förgätna och förtegade ämnet om den Helige Anden. Missionen var ett av hans älsklingsämnen. Att få verka för Kristus betraktade han som en ljuvlig rättighet, att icke säga salighet. Man blev därför kraftigt uppmuntrad och värmd av hans missionsföredrag. Det hette i ens inre: du får verka för Kristus, hellre än du måste det.

Något — det må medgivas — saknades i hans predikosätt, nämligen naturlig fyndighet. Log man någon gång under föredraget, så var det över ämnets storhet och skönhet, icke över något fyndigt uttryck. Kanske var dock denna brist ett företräde hellre än en brist. Ty därigenom bevarades han från att gå till överdrifter, hur hänförd och entusiasmerad han än blev av sitt ämne.

Brist kunde det kanske även kallas, att han sällan underlättade åhörarnas uppfattning medelst tillhjälp av bilder och liknelser. Dock må medgivas, att dessa hjälpmedel icke voro så nödvändiga hos honom, enär hans framställningssätt aldrig var invecklat, dimmigt eller mångtydigt utan klart och bestämt.

Summa: I ett gott minne bliver han och bör bliva hos missionsvännerna särskilt som predikant.

E.J. Ekman såsom teolog

Av Joh. Lindholm

På fältsmöte

1. Det var en sommarafton i mitten av 1890-talet. Ett av våra evangeliska missionsmöten, som pågått under hela två dagar, skulle då avslutas, och det hade fallit på missionsföreståndaren Ekmans lott att då tala. Det var ett av dessa stora fältsmöten, vid vilka väl bortåt 10,000 personer voro med och där Guds ande mäktigt brusade fram bland folkskarorna, rannsakande, tröstande, upplyftande. Predikanten läste med hög och kraftig stämma: »Därefter såg jag, och se, en stor skara, som ingen kunde räkna, av alla folkslag och stammar och folk och tungomål, stående inför tronen och inför Lammet, klädda i vita fotsida kläder, med palmer i sina händer. Och de ropade med hög röst och sade: Frälsningen är vår Guds, som sitter på tronen, och Lammets» (Upp. 7:9-10). I anslutning till dessa och kapitlets följande verser målade talaren i övertygande och hjärtevinnande ordalag Guds ousägligt djupa kärlek till varje enskild människa, varje folk och hela släktet, Kristi segertåg bland folken samt frälsningsverkets stora slutresultat: en ny himmel och en ny jord med rättfärdighet uti. Det låg stilla frid över nejden, och

i de församlades andefyllda hjärtan avspeglade sig de himmelska bilderna med så stor kraft och klarhet, att man såg dem nära framför sig och vid denna åskådning gärna ville med allt levande instämma: »Honom, som sitter på tronen, och Lammet vare lov och pris och ära och kraft i evigheters evighet» (Upp. 5: 13). Såsom vid detta möte var ofta grundtonen i Ekmans predikan det »levande hoppet genom Jesu Kristi uppståndelse från de döda» (1 Petr. 1:3).

Men tidpunkten, då rättfärdighetens sol uppgick för Ekmans inre blick och för honom spred ljus över det närvarande och tillkommande, låg nu redan många år tillbaka. Genom tron på Kristus hade han kommit i personlig gemenskap med Gud, så att han kunde med glädje bekänna: »Herren är mitt ljus och minfrälsning» (Ps. 27: 1). Men klarhet — full klarhet i de religiösa frågorna — det var tidigt ett stort hjärtebehov hos honom, och därefter sökte han alltjämt med brinnande iver. Under sin studietid i Uppsala vid mitten av 1860-talet började han sålunda, såsom han själv berättar, jämföra de kyrkliga dogmerna med Guds uppenbarade ord och fann redan då detta ord och den mänskliga dogmbildningen stå i strid med varandra, varom han sedan under sin prästerliga tjänstgöring, särskilt i Ockelbo, på praktiskt sätt fick full förvissning.

Åter till Guds ord

2. Emellertid hade vid denna tid i Tyskland framträtt den framstående teologen J. T. Beck, professor i Tübingen, med sin varma maning till samtidens kristna lärare att i sin undervisning övergiva gamla meningslösa, mänskliga tankebyggnader och ansluta sig direkt till det ord och den ande, som ur de heliga skrifterna tala till oss, för att i sanning lära känna Gud, hans vilja och verk, vilken maning vunnit genklang vid många högskolor och särskilt vid Uppsala universitet, där professorerna O. F. Myrberg och W. Rudin företrädde denna teologiska riktning. Återgång till Guds ord — det

blev här parollen nu. Det var i synnerhet Becks »Leitfaden der christlichen Glaubenslehre» (Vägledare i den kristliga trosläran), som här blev i hög grad tongivande och bestämmande. I denna säger Beck uti avdelningen om Bibelns begrepp och värde bl. a.: »Frågar nu någon: varmed kan du för mig bevisa, att Skriften är Guds ord, och vad gott kan komma ur denna gamla bok, så är mitt första svar detta: kom och se! Lär först själv att känna denna bok! Den skall då, om intet svek är i dig, såsom en profet och domare uppenbara, vad som ligger förborgat i ditt hjärta och ditt liv, och grundligt överbevisa ditt samvete, i det att den där beseglar sanningen, uppväcker det mot dig såsom ett vittne, skänker åt det frid i Gud, vår frälsare, samt öppnar himlen för dig. Men därtill kommer såsom mitt andra svar: gå åstad och utför det, som ditt samvete sålunda säger dig vara Guds bestämda vilja, så skall du erfaras, hur Skriften utan undervisning av människor genom sin egen verkan medför till dig Guds vittnesbörd.» Men för övrigt påminde Beck i sina skrifter åter och åter därom, att ingen förstår sanningen utan att leva i den. Från hjärta till hjärta, från liv till liv uti ödmjuk, innerlig tro på Kristus och lydnad för hans bud — det är den enda väg, på vilken Gud uppenbarar sig för en människa, sade han.

3. Genom studiet av professor Becks skrifter, till svenska översatta av professor Myrberg, fördes Ekman sålunda in i Guds ord, det han i liv och gärning sökte förverkliga, och var han därför mer än mången annan tillgänglig för det av lektor P. Waldenström rörande läran om försoningen och andra centrala evangeliska lärosatser i början av 1870-talet framkastade spørsmålet: »Var står det skrivet?» Men så välgörande den stora grundsatsen om återgång till Guds ord än var, även när det gällde den vetenskapligt teologiska undervisningen vid våra statsuniversitet och den allmänna religionsundervisningen vid våra skolor, och så väckande den än inverkade på stora massor av vårt folk, kunde den dock icke till hela sin vidd genomföras inom av staten och statskyrkan bestämda

religiösa rämärken. Det blev därför de fria kristna förbehållet att i liv och lära söka förverkliga den. Och den som i detta avseende i vårt land näst lektor P. Waldenström utövat ett stort och betydelsefullt inflytande är, såsom vi känna, missionsföreståndaren E. J. Ekman.

4. Ekman var utrustad med ett klart förstånd, stor tankeskärpa, ett glödande nit om Guds ära och människors frälsning samt med framstående förmåga att i ett enkelt, övertygande och tilltalande språk framställa sina tankar. Han ägde särskilt på det teologiska vetandets område en stor fond av kunskaper, dem han dels genom studier vid universitetet, dels genom självstudium förvärvat sig. Genom ny födelse i tron på Guds son hade han den benådades företräde att, såsom fallet bör vara med varje teolog, har blivit en »homo renatus», en ny människa. De religiösa tankar, han i tal och skrift rikligt framförde, voro som oftast uttryck av vad han i detta avseende själv erfarit, upplevat och genomkämpat, sålunda personliga vittnesbörd. Frimodigt kunde han därför bekänna: »Jag tror, därför talar jag» (Ps. 116: 10). Såsom predikant var han gärna hörd samt högt värderad och såsom skriftställare ganska flitigt läst och, om man undantager några skrifter i vissa omstridda religionsspörsmål, allmänt omtyckt.

Även inom den lärda världen blevo hans teologiska arbeten observerade och värdesatta. För framstående förtjänst och skicklighet på detta område utnämndes han sålunda 1891 av universitetet Beloit i N. Amerika till teologie doktor.

5. Teologi är vetenskapen om Gud och hans verk. Då teologien således är en vetenskap, måste dess idkare naturligtvis ordna sina tankar vetenskapligt, d. v. s. så förbinda dessa med varandra, att de bilda ett ordnat och sammanhängande helt samt sålunda från ämnets synpunkt kunna förklaras och bevisas. Och då den teologi, som här är i fråga, uteslutande grundar sig på det ord, Gud givit oss i Gamla och Nya testamentets heliga skrifter, så måste med detta

ord såsom innehåll även här nämnda fordringar gälla. Men då den kunskap, som härigenom gives, vill träda oss till möte såsom en sann uppfattning av det verkliga, det förblivande goda, så är därmed sagt, att den äkta teologiens innehåll rör sig omkring det eviga livets verklighet och finner därför sitt sanna uttryck i Kristi vittnesbörd: »De ord, jag har talat till eder, är ande och är liv» (Joh. 6: 63).

6. Att grundvalen för Ekmans teologiska arbete, hans forskning och uttalanden var detta ord, det förstår man av hans livliga anslutning till den i bevisningssyfte ofta använda parollen: »Var står det skrivet?», såsom ock av i sammanhang därmed och eljest i hans skrifter talrikt förekommande citat ur de heliga skrifterna. Men man finner det ock uti sådana uttalanden, i vilka han påvisar Guds ords översvinneliga kraft och värde, såsom då han i sin på goda råd och vederkvickande innehåll rika uppbyggelseskrift: »Herren är mitt ljus», säger:

»Utan Guds ord och utom gemenskap med Jesus är allt idel mörker, inbillade man sig än äga ett aldrig så stort ljus. Det är först genom honom, som vi kunna få ett fullkomligt ljus såväl över vårt eget mörka hjärta och den mörka väg, varpå vi av naturen vandra, som ock över honom, varom det heter: Han bor uti ett otillgängligt ljus; den ingen människa sett, icke heller kan se (1 Tim. 6: 16). Detta bevisar även all erfarenhet i alla tider. Se på hedningen, som saknar uppenbarelsens ljus! Hur vandrar han icke i det hemskaste mörker, utan kännedom om sig själv och med de mest förvända föreställningar om Gud? Se på denna världens visa och förnumstiga, som har ställt sig utom den gudomliga uppenbarelsens område! Hur är de icke slagne med ett gruvligt mörker i de andliga och himmelska tingen, då däremot mången enfaldig människa, som fått Herren till sitt ljus, befinnes äga en klarhet och ett förstånd i dessa ting, som tydligen bevisar, att hon stått och står i den innerligaste gemenskap med det eviga ljuset. — Se på dessa självkloka helgon

och lagträlar, som icke vilja låta sina egna tankar fara och böja sig under Kristi lydnad samt av nåd mottaga allt! Hur famla de icke i ett förskräckligt mörker om vägen och gå fridlöse och hopplöse? Ja, överallt, där rättfärdighetens sol, Jesus Kristus, icke ännu uppgått, där är ock ännu den hemskaste natt, där vandrar man ännu i mörker och vet icke, vart man går, utan famlar såsom en blind».

7. I detta sammanhang bör ock påpekas, att Ekman på grund av ordets utsagor och den allmänna erfarenheten fränkände den naturliga människan förmågan att kunna uppfatta och bedöma andliga ting och instämde därmed till fullo i Luthers bekanta, ofta upprepade bekännelse: »Jag tror, att jag icke av mitt eget förnuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, min herre, eller komma till honom, utan att den Helige Anden har kallat mig genom evangelium» (Luthers lilla katekes). Om denna oförmåga hos människan säger Ekman i sin nyssnämnda skrift:

»Men vem kan uttala, i vilket förskräckligt och gruvligt mörker i andliga ting människan av naturen befinner sig, hon må för övrigt vara lärd eller olärd, ung eller gammal, rik eller fattig? Icke känner hon sig själv utan menar sig vara rik, har nog och behöva intet (Upp. 3: 17). Icke känner hon Gud, ljusets och salighetens källa, utan uppdyktar för sig en Gud efter sitt eget köttsliga sinne. I årtal går hon så, drömmande om att allt är gott och väl, att hon vet och förstår allt så riktigt, att hon har ett gott hjärta, ett ljusst förstånd o. s. v. Hon är såsom en drömmande, som i drömmen tycker sig äga allt men vid uppvaknandet finner sig vara fullkomligt bedragen. Hon famlar i mörkret och vet icke, vart hon går. Hon tror sig vara på rätt väg, men det kommer blott därav, att mörkret är så tjockt, att hon icke ser något, icke ser sin olyckliga belägenhet. Ja, här sannas, vad vi sjunga i en av våra psalmer: 'Vårt förnuft förblindat är, mörker all vår själ betäcker'.»

8. Men är således människan oförmögen att, såsom all erfarenhet

visar, genom sitt blotta förnuft, Skaparens eljest största naturliga gåva till oss, utforska tingens hemligheter, finna vägen till Gud och därmed lösa livets gåta, så kan dock Guds ord sätta henne i stånd därtill. Det förmår göra var och en forskande ande vis till frälsning genom tron i Kristus Jesus (2 Tim. 3: 15). Det ordet är härvid vår evigt fasta och trygga klippa att vila på, vår gudomliga auktoritet.

Det var medelst detta ord, som de stora på 1870-talet i full kraft framkastade frågorna om försoningen, rättfärdiggörelsen, kyrkan, dopet, nattvarden, hemlandsfolkens och hednafolkens frälsning, det sedliga livet, de yttersta tingen m. fl. skulle på ett väckande, värmande och vägledande sätt behandlas och lösas.

I arbetet för lösningen av i synnerhet dessa frågor var det, som Ekman med stöd av samma ord i hänförelsens och trons kraft tog livlig del och i flera avseenden vann värdefulla resultat.

Om försoningen

9. I slutet av året 1872 och början av 1873 framträdde, såsom bekant, lektor P. Waldenström med en för den dåvarande tiden alldeles ny lära om försoningen. Det är icke Gud, som genom Kristus behöver försonas, utan människan, sade han. Världen vore icke försonad med Gud, men alla bjöds att genom honom bliva försonade, varför kring jordens vida rund nu till alla utginge maningen: »Låten försona eder med Gud!» (2 Kor. 5: 20). Gud förlåter icke synder för »Kristi skull» utan för sin egen skull, ty han är själv kärlek och oföränderligt rättfärdig. — Denna läroåskådning väckte då, såsom vi veta, ett allmänt och oerhört uppseende. Att börja med gillades den av blott ett fåtal; de allra flesta motsade den och bland dessa isynnerhet statskyrkans präster. Men ingen regel utan undantag. Dåvarande komministern i Ockelbo, E. J. Ekman, hade, såsom vi förut sett, redan fått sina ögon öppna för det oriktiga och grundlösa i många av de kyrkliga dogmerna, då dessa granskades i Guds

ords ljus, och fann därför snart, att t. ex. den gamla lärosatsen om satisfaktionen eller gottgörelsen och betalningen till Gud för begången synd icke kunde vara i Guds ord grundad. Att Gud skulle taga betalning med ett så högt pris som sin enfödde sons blod för att kunna låta beveka sig att förlåta ångerfulla syndare deras synder, det föreföll honom alldeles orimligt. Icke ville Gud, som är kärlek, taga betalt för att rädda syndare eller vara på det sättet vred, att han kunde försonas genom en annans död — Gud, från vilken all god och fullkomlig gåva kommer. Bort det! När därför Waldenströms lära om försoningen kom till Ekmans öron, fann denne däri sanningen med sådan kraft och klarhet framburen, att han med hela sin glödande hänförelse därtill gav sitt trofasta bifall samt därefter blev en pålitlig vän till denna och andra närstående evangeliska lärosatser, som av lektor Waldenström vid den tiden fördes fram i ljuset. När därför vid de stora predikantmötena i Stockholm åren 1876, 1877 och 1878 läran om försoningen, rättfärdiggörelsen, församlingen, missionen o. d. avhandlades, stod Ekman såsom en upplyst, pålitlig vän vid Waldenströms sida, endräktigt kämpande för samma läroåskådning enligt Guds ord och delande med honom i denna och andra evangeliska frågor då och under närmaste framtiden ljuvt och lett, »ära och smälek, ont rykte och gott rykte.» Också har man anmärkt, att Waldenström i sin reformatoriska kamp i Sverige hade i Ekman en skicklig medhjälpare på samma sätt som under den evangeliska reformationen i Tyskland Luther i Melankton.

10. De skrifter, i vilka Ekman nedlagt sina viktigaste tankar om försoningen, är: Den lidande och korsfäste Kristus, utgiven 1879; Skugga och Verklighet, utgiven 1883; Bibelskolan, utgiven 1887, varjämte han även i boken Herrens måltid eller nattvarden, utgiven 1882, och i uppsatser i tidskrifterna Vittnet och Förbundet ganska ingående behandlat samma ämne.

I allt väsentligt rörande detta ämne stämde Ekmans åskådning

överens med Waldenströms, ehuru en och annan synpunkt härvid utförligare behandlades av den förre än av den senare. Särskilt gäller detta offerlagen enligt Gamla och Nya testamentet.

11. Vad den s. k. betalningsteorien angår, har denna gamla anor. Redan tredje och fjärde århundradets kyrkolärare hyllade den. Det är sant, sade de, att satan har bedragit människan och lockat henne att synda, men då hon genom att bliva kvar i synden erkänt sig vara satans egendom, så vore det orätt att utan betalning taga från, vore det ock den onde, hans rättmätiga tillhörighet. Men Gud ville lösa människorna ur satans våld, och då gav han såsom lösepenning för dem Kristi blod. Det vore åt satan sålunda lösepenningen gäves. Så lärde Ireneus, Origenes, Gregorius av Nyssa och isynnerhet Augustinus. Så betraktade ock Kristus själv saken, menade de, då han angav ändamålet med sin död vara det att »giva sitt liv till lösen för många» (Matt. 20: 28, jämf. Gal. 3: 13). Mot denna orimliga mening uppträdde i slutet av li:te århundradet biskop Anselm i sin skrift: *Cur Deus homo* (Varför Gud blivit människa) och lärde, att då synden utan all gensägelse bestode däri, att människan genom sitt avfall berövat Gud hans ära, måste denna ära upprättas och betalning erläggas för den ärekränkning, människan tillfogat Gud. Det var denna betalning, Kristus med sitt blod såsom lösepenning erlade, sade han. Enligt Anselm var det sålunda Gud, som mottog lösepenningen.

Mot båda dessa teorier uppträdde med stor skärpa Ekman, i likhet med Waldenström, och påvisade, att ingenstädes i Bibeln finnes uppgivet, att vare sig satan eller Gud mottagit Kristi blod såsom lösepenning för synd. Varje bild haltar. Så även här. En person t. ex. räddar en vän ur sjönöd genom att offra sitt eget liv. Då säger man: han köpte vännen med ett dyrt pris, sitt eget liv. Man fäster sig då uteslutande vid räddningsgärningen och bortser i denna bild helt och hållet från tanken på att någon skulle ha tagit emot detta pris, denna lösen. Kristi stora gärning att offra sig för vår frälsning

— det är till denna Gud har behag men alldeles icke till att genom den på något sätt eller av någon anledning få mottaga betalning. Gud äras i allra högsta måtto därigenom, att syndare i Kristus frälsas och sedan i sitt liv förhårliga hans namn. Anselms betalningsteori tjänade sålunda icke till att bereda Gud någon ära och vore därför helt och hållet förkastlig.

12. Guds kärlek sträcker sig till hela världen, till alla. Ingen behöver beveka honom därtill, liksom ingen behöver förmå solen att lysa. Just däri är Guds kärlek till oss uppenbar, att han givit oss sin son.

För att kunna förklara sammanhanget mellan Gud och människan i fråga om försoningen, rättfärdiggörelsen och helgelsen framställer Ekman i stora drag Gamla testamentets offerlag och söker visa, att vad enligt denna påbjudes och utföres i fråga om tabernaklet, offer, tvagningar o. d. påtagligen förebildar Kristus och hans verk men utgör dock i detta avseende blott skuggbilder, vilka först i Nya testamentets Messias bliva full verklighet.

Översteprästen — säger Ekman — förebildar, såsom särskilt Ebreerbrevet visar, i många avseenden Kristus. Översteprästen är dock tillsatt endast efter timlig lag knappt för egen livstid. Kristus däremot är den utomordentlige, lik Melkisedek »utan begynnelse på sina dagar och utan ände på sitt liv», »överstepräst efter lagen om oförgängligt livs kraft» (Ebr. 7: 16) och förbliver det för beständigt.

Nu heter det om översteprästen vid hans invigning (Läs 2 Mos. hela kap. 29!), att för honom skulle därvid framföras till ingången av församlingshyddan en stut till syndoffer och att översteprästen skulle, innan stuten offrades, lägga sina händer på dess huvud. En del av stutens blod skulle strykas på altarets horn och allt det övriga blodet slås ut vid foten av altaret. Allt fett, som betäckte inälvorna, och nätet över levern, båda njurarna och fett, som på dem skulle uppbrännas på altaret. Köttet av stuten, dess hud och orenlighet

skulle uppbrännas i eld utanför lägret.

»Det syndoffer», säger Ekman med anledning därav, (se boken Skugga och verklighet) »som förekom vid översteprästens invigning och varigenom han blev präst, föranleddes icke därav, att han just då hade några särskilda synder, för vilka han behövde frambära detta offer. Nej, översteprästen ville med invigningens syndoffer framställa, att han, som skulle bära och bortbära andras synder, själv icke ville leva ett själviskhetens, d. v. s. ett syndens liv, utan offra sig helt på Herrens altare, giva åt Herren hela sin inre människa samt övergiva allt, som var orent och syndigt, och låta detta fara. Detta framställdes i bildspråk genom det olika förfarandet med offerdjurets olika delar.»

»Betrakta vi», fortsätter Ekman, »hur man förfor med den till syndoffer slaktade stuten, så har vi särskilt att giva akt på tvenne viktiga moment. Först och främst skulle blodet, som är uttrycket för livet enligt de orden: kroppens liv är uti blodet (3 Mos. 17: 11), slås ut vid foten av brännoffersaltaret, sedan man dock med fingret bestrukit altarets horn. Genom att offra något på brännoffersaltaret tillkännagav man, att man ville hängiva det åt Gud. Att utslå blodet vid foten eller på botten av detta altare för att där förbrännas, det betecknade således, att den som lagt handen på offerstutens huvud ville helt giva sitt liv åt Herren. Men därtill kom ännu en annan sak. Man skulle ock på samma altare uppbränna fett på inälvorna och nätet över levern samt de båda njurarna och fett, som är på dem. Det feta är i allmänhet en bild av det bästa och dyrbaraste. Njurarna åter beteckna det allra innersta hos människan. Så heter det t. ex.: Du, rättfärdige Gud, prövar hjärtan och njurar (Ps. 7: 10). Åter säger David: Pröva mig, Herre, och försök mig! Rannsaka mina njurar och mitt hjärta! (Ps. 26: 2). Och i Jer. 11: 20 heter det: Herren Sebaot är en rättvis domare, som prövar njurar och hjärta; flera andra ställen att förtiga, varest ordet »njurar» förekommer för att beteckna det allra innersta. Att nu offra på brännoffersaltaret det

feta samt njurarna, det betecknade, att prästen ville giva det bästa, han hade, ja, sitt allra innersta åt Herren. Genom blodets offrande hade han förut givit tillkänna, att han ville giva sitt liv åt Herren. Meningen med offringens första del var således den, att prästen ville på ett åskådligt sätt framställa, hur han helt och hållet med sitt liv och sitt innersta väsen ville överlämna sig åt Herren till hans tjänst.»

»Därefter följde den andra delen av stutens offrande, då köttet, huden och orenligheten skulle föras utom lägret för att uppbrännas. Dessa yttre delar av djuret utgöra sätet för de sinnliga lustarna och begärelserna samt representera därför det orena och syndiga. De skulle därför lämnas åt förbränningen och tillintetgörelsen. Med allt detta ville den offrande prästen giva tillkänna, att liksom han hade givit sitt liv och hela sin inre människa åt Herren, så ville han ock dö bort från sig själv och skilja sig från allt syndigt och orent. Han, som skulle bortbära andras synder, borde ju i främsta rummet vara redo att för egen del låta allt orent och syndigt fara för att kunna vara skicklig att fullgöra sitt ämbete. Stutens offrande till syndoffer framställdes således i ett rikt bildspråk översteprästens rättfärdighet och renhet.»

»Men vad som på ett förebildande sätt framställdes, när prästen vid sin invigning offrade stuten till syndoffer, det har på det allra härligaste sätt och i det allra rikaste mått gått i uppfyllelse på Jesus Kristus. Ty även till hans insättande att vara överstepräst hörde, att han offrade ett syndoffer, varigenom han skulle ådagalägga, att han var den fullkomligt rättfärdige, som därför kunde borttaga andras synder. Ty en sådan överstepräst hövdes oss, en sådan, som är helig, oskyldig, obesmittad, avskild från syndare och har blivit högre än himlarna (Ebr. 7:26). Och själv var han det syndoffer, som han offrade för detta ändamål. Låtom oss då tillse, hur det som på ett förebildande sätt skedde genom offret av stuten vid prästernas invigning i och genom Kristi offer vunnit sin uppfyllelse!»

»Vi vilja då först och främst anmärka, att man vid talet om Kristi offerande icke uteslutande må tänka på hans död utan besinna, att detta offerande begynte långt förut och särskilt efter dopet i Jordan. Under de tre sista åren av sin jordiska tillvaro var han stadd i en beständig självupppoffring, som nådde sin höjdpunkt i hans död på korset. Och genom detta offerande skulle han särskilt ådagalägga, att han var den fullkomligt rättfärdige, hos vilken synden icke ett ögonblick fick något insteg eller någon övermakt. Ty endast den som genom en hel överlåtelse av sig själv åt den himmelske Fadren kunde övervinna synden, döden och djävulen, endast han kunde i sanning bliva människornas frälsare och rätte överstepräst. Han måste således härutinnan bestå provet, innan han av sin himmelske Fader kunde upphöjas till en Herre och Krist.»

»Trots alla djävulens anfall, varigenom han sökte förmå Jesus att gå sina egna vägar och således i själviskhet slita sig lös från sin himmelske Fader, framhårdade han dock i orubblig lydriad för honom. Hela sitt liv och hela sitt väsende offerade han åt sin Faders vilja. Därför heter det ock: Offer och gåva och brännoffer och syndoffer, såsom de där efter lagen frambaras, åstundade du icke, ej heller hade du behag därtill; så har han nu sagt: Se, jag kommer för att göra, o Gud, din vilja (Ebr. 10: 8, 9). Och åter säges det om honom, att han var lydig intill döden, ja, intill korsets död (Fil. 2:8). Och åter heter det, att han offerade sig själv genom den evige Anden oförvitlig åt Gud (Ebr. 9: 14), d. v. s. han överlämnade sig helt och hållet åt sin himmelske Faders vilja. Genom denna sin fullkomliga lydriad bevisade han sig vara den fullkomligt rättfärdige, ehuru de ondskefulla människorna räknade honom bland ogärningsmän och ansåg honom vara skyldig till döden, emedan de ansåg honom har hädat Gud. Men hans segerrika uppståndelse och hans återgång till Fadren bevisade tillfyller, att över honom hade döden ingen makt, emedan den saknade själva udden, som är synden. Guds helige kunde ej se förgängelse (Apg. 2: 27, 31), just emedan han var full-

komligt helig. Därom skulle ock den Helige Ande vid sin ankomst överbevisa världen och såsom bevis på Kristi fullkomliga rättfärdighet peka på Kristi gång till Fadren, såsom det heter: Men om rättfärdighet, ty jag går bort till min Fader (Joh. 16: 10). Därför skriver ock Paulus till sin vän Timoteus följande: 'Utan tvivel är gudaktighetens hemlighet stor; han, som uppenbarades i köttet, rättfärdigades i Anden (1 Tim. 3: 16)' .»

»Men liksom det till invigningens syndoffer hörde, att köttet, huden och orenligheten skulle uppbrännas utanför lägret, emedan allt detta utgjorde de mera oädla och orena delarna av offerdjuret, så skulle ock Herren till sin yttre människa korsfästas utanför Jerusalem i likhet med ogärningsmän, vilka ej voro värdige att dö inom den heliga staden, ehuru Jesus intet ont hade gjort och intet bedrägeri vart funnet i hans mun. Men han räknades dock till de orenas och orättfärdiges antal, och han lät sig räknas till dessa. Även i detta hänseende skulle han vara lydig. Därför gick han ock stilla såsom ett lamm, som ledes till slaktbänken, och såsom ett får, som stilla tiger för sin klippare, så öppnade han icke sin mun (Es. 53: 7). Men emedan han alltigenom förblev den rättfärdige, så kan han ock rättfärdiggöra de många (v. 11). Så har då Herren Jesus Kristus själv i sin egen person offrat det rätta syndoffret, varigenom han ådagalagt sin fullkomliga frihet från all synd samt bevisat sig vara den fullkomligt rättfärdige, och därigenom är han även duglig att vara vår store överstepräst till att borttaga våra synder.»

13. Men till översteprästens liksom till hans söners invigning hörde icke endast syndoffret utan även brännoffret och invigningsoffret. Betydelsen av dessa två senare offer förklarar Ekman på följande sätt.

»Genom att prästerna nu lade sina händer på den vädur, som skulle offras till brännoffer, ville de utan tvivel förklara, att de själva ville i denna vädur offra sig till ett brännoffer åt Herren. Vädurens offrande framställa således i själva verket deras offrande av

sig själva åt Herren. Dessa offer hade visserligen icke någon ställföreträdande betydelse, så att prästerna skulle slippa att offra sig, eftersom offerdjuret blivit offrat i deras ställe. Nej, tvärtom gåvo prästerna, såsom vi förstå saken, därmed tillkänna, att de själva i offerdjuret offrade sig, så att t. ex. vädurens uppbrännande på brännoffersaltaret betecknade, att prästerna ville själva offra sig i full hängivenhet åt Herren, d. v. s. själva, bli sannskyldiga brännoffer åt Herren. Därför är det enligt vår övertygelse av stor vikt, då man vill lära känna offrens betydelse, att alltid ihågkomma, att den person, som lägger sina händer på offerdjurets huvud, vill i djurets offerande avbilda sin egen offring.»

»Vilken betydelse låg väl då i brännoffret? frågar man. Svar: Brännoffret betecknade den offerandes fulla och hela överlåtande åt Herren; att han icke ville dela sig mellan Gud och världen utan helt lämna sig i Herrens tjänst. Därför skulle offerdjuret helt och hållet uppbrännas på altaret, och när så skedde, var det en söt lukt för Herren. Men att detta offer var en söt lukt för Herren, det berodde icke på offerdjuret i och för sig självt utan därpå, att, såsom vi ovan sagt, detta offer betecknade, att den offerande genom att lägga sina händer på offerdjurets huvud gav tillkänna, att han av hela sitt hjärta ville hängiva sig åt Herren.»

»Men även till Kristi insättande att vara överstepräst hörde, att han lät offra sig åt sin himmelske Fader såsom ett sannskyldigt brännoffer, d. v. s. att han helt och hållet lämnade sig åt sin Fader för att fullgöra hans vilja. Om ett sådant Kristi offer läsa vi i Ef. 5 kap., varest det heter: 'Så varen nu Guds efterföljare, såsom älskade barn, och vandren i kärlek, liksom ock Kristus älskade oss och utgav sig själv för oss såsom gåva och offer, Gud till en välluktande doft' (vv. 1, 2). Härom talas ock i Ebr. 9: 14, varest det heter, att Kristus genom den evige Anden offrat sig själv oförvitlig åt Gud. Och vidare läsa vi följande i kap. 10:9: 'Offer och gåva och brännoffer och syndoffer, såsom de där efter lagen

frambäras, åstundade du icke, ej heller hade du behag därtill; så har han nu sagt: 'Se jag kommer för att göra, o Gud, din vilja'. På alla dessa ställen talas om Kristi fulla överlåtenhet åt sin himmelske Fader. Han betygade ock själv en gång, sägande: 'Min mat är det, att jag gör hans vilja, som har sänt mig, och fullkomnar hans verk' (Joh. 4: 34). Och åter: 'Jag söker icke min vilja utan Fadrens vilja, som har sänt mig' (5: 30). Och åter: 'Jag har kommit ned från himmelen, icke på det jag skall göra min vilja utan hans vilja, som har sänt mig'» (6:38).

»Hela hans liv bevittnade ock sanningen därav, att han offrade sig helt och hållet åt sin himmelske Faders vilja.»

»Men utom de nu nämnda offren vid prästernas invigning förekom ännu ett offer, som är alldeles egendomligt just för denna invigning, vilket därför aldrig förekom vid något annat tillfälle, nämligen offret av invigningsväduren. Det synes, som om detta offer utgjort sammanfattningen eller resultatet av de föregående offren, som hörde till invigningen. Först sedan prästernas invigningsoffer fortgått i sju dagar, ansågs de vara vederbörligen invigde. Härom heter det: 'Och I skolen icke utgå i sju dagar ifrån dörren till församlingshyddan ända till den dag, då edra invigningsdagar är ute; ty i sju dagar skall eder invigning räcka' (3 Mos. 8: 33). Detta offer frambars då såsom slutlänken i prästernas invigning.»

»I likhet med vad som skett vid det syndoffer och brännoffer, som hörde till prästernas invigning, lade Aron och hans söner sina händer på invigningsväduren för att därmed tillkännagiva, att de offrade sig själva i detta offer. Sedan väduren därefter blivit slaktad, togs av dess blod och därmed beströks högra örtippen, högra tummen och högra stortån på Aron och hans söner. Därmed ville man utan tvivel giva tillkänna, att Aron och hans söner genom att offra sig åt Herren hade invigt hela sitt liv till Herrens tjänst. Deras öron skulle vara hänvända i helig lydnad till Herren. De hade att akta på Herrens Guds röst samt höra till, d. v. s. vara villiga, lära

känna Guds vilja. Deras händer skulle vara redo att verka Herrens verk och att utföra det som honom täcktes, och deras fötter skulle vara snabba att löpa på Guds budords vägar. Att erinra om dessa förebilders uppfyllelse i Jesu Kristi person och liv, hur han överlämnade hela sin varelse till sin himmelske Faders förfogande, är utan tvivel icke av nöden; ty det ligger uppenbart för var och en. Hela hans liv bär det fullkomligaste vittnesbörd därom.»

Enligt Ekmans framställning skulle såväl syndoffret som heloffret och invigningsoffret beteckna den offrandes absoluta hängivenhet till Guds tjänst, ja, att den offrande offrade sig själv i offerdjuret åt Gud. Att den offrande lade sina händer på offerdjurets huvud, angav just, att sådan var offerhandlingens mening.

14. Emellertid sammanfattar Ekman på ett tilltalande sätt de förebildande handlingar, genom vilka översteprästen och hans söner blivit invigda, till en verklighetsbild, bilden av nya förbundets överstepräst och säger:

»Så har Kristus blivit fullkomnad och skickliggjord att tjäna oss i de ting, som tillhöra Gud. Alla sina gåvor och krafter har han helt och hållet offrat på det andliga brännoffersaltaret. Först och sist frågade han efter att göra sin himmelske Feders vilja. Därför sade han ock: 'Jag måste, medan det är dag, verka hans verk, som har sänt mig; det kommer en natt, då ingen kan verka' (Joh. 9:4). Och emedan han själv har sina händer fyllda med himmelska frälsningsgåvor, så kan han ock meddela dessa sina gåvor åt de människor, som är i behov av hans hjälp. Därför heter det om honom: 'Uppfarande i höjden fångade han fångar och gav människorna gåvor' (Ef. 4:8). Särskilt tänkte han då på sin brud, sin församling, som han för en tid skulle lämna, vadan han hos henne nedlade en mängd gåvor till hennes fullkomnande och uppbyggande. Och sedan han återgått till sin himmelske Fader och intagit sin plats på majestätets högra sida, så är han den store översteprästen över Guds hus, som kan fullkomligt frälsa dem som genom honom

komma till Gud. Han är den mäktige hjälparen, till vilken vi få gå med alla våra behov. På honom kunna vi tryggt lita i liv och i död. Om honom säger Ebreerbrevets författare: 'Eftersom vi nu har en stor överstepräst, som uppfarit genom himlarna, Jesus, Guds Son, så låtom oss hålla fast vid bekännelsen. Ty vi har icke en överstepräst, som ej kan har medlidande med våra svagheter, utan en sådan, som blivit på liknande sätt frestad i allting, dock utan synd. Låtom oss därför med frimodighet framgå till nådens tron, på det vi må. få barmhärtighet och finna nåd till hjälp i rätta stunden' (Ebr. 4: 14-16).»

15. Men Mose lag föreskrev offer icke endast för översteprästens och hans söners invigning utan ock vid särskilda tillfällen för var och en bland Israels folk och för Israels hela menighet (Läs härom 3 Mos. 1-7 kap.!) Sådana offer voro brännoffret, spisoffret, syndoffret, skuldoffret och tackoffret. Ekman kallar dessa: folkets offer.

»Dessa skilja sig», säger Ekman, »från invigningsoffren därutinnan. att då uti dessa prästerna avbildade sitt förhållande till Herren, så. giver då däremot Israels folk i sina offer ett uttryck åt sitt hjärteförhållande till honom. Uti invigningsoffren föreställdes prästerna offra sig själva åt Herren såsom ett villkor för deras insättande i prästämbetet, vadan också dessa offer, såsom vi förut visat, är förebilder till Kristi offer, varigenom han fullkomliggjordes att vara vår rätte och store överstepräst. I de offer däremot, som vi nu närmast gå att framställa, är det Israels folk, som giver ett uttryck vare sig åt sin hängivenhet till Herren eller åt sin tacksamhet mot honom eller åt sitt synd- och skuldmedvetande o. s. v. Dessa offer är således icke en förebild till Kristi offer utan till de kristnas olika ställning i förhållande till Gud. Det är folket, som offer sig i dessa offer. Detta betecknades ock därför i de flesta fall därmed, att icke prästen utan den av Israels barn, som ville frambära ett offer, lade sina händer på offerdjurets huvud för att därmed beteckna, att han i

djurets offerande framställde sitt eget offer. Vål förekommer det t. ex. vid syndoffren, att även en präst frambär ett dylikt offer för sin egen del och därför även lägger sina händer på dess huvud, men då gör han detta icke därför att han är präst, utan emedan han i likhet med andra medlemmar av Israels folk har försyndat sig i något hänseende, vadan han måste offra för egna synder. (Ebr. 7: 27).»

»Brännoffrets betydelse var israelitens hela och fulla överlåtelse åt Jehova. Detta betecknades därmed, att offerdjuret helt och hållet uppbrändes på altaret. Ett sådant helt överlämnande åt Herren var ock en välbehaglig lukt för honom. Detta allt är nu en skön och härlig förebild till hur de troende inom det nya förbundet helt och hållet skola offra sig på Herrens altare. Alldeles såsom brännoffret förtärdes på altaret inför Herren, så skola ock vi, som tro på honom, helt och hållet förtäras i hans tjänst. Vi skola släppa till oss åt Herren med kropp och själ och med alla våra förmögenheter; och detta är en kostelig och välluktande doft för Herren. Men skulle folkets offer i gamla testamentet vara behagliga för Herren, så måste de ske genom den smorde och invigde prästen. På samma sätt måste de troende i nya testamentet genom Jesus Kristus hembära Gud sina offer, d. v. s. vi måste i nya testamentet har kommit i en verklig gemenskap med den rätte översteprästen Jesus Kristus och i gemenskap med honom, i hans Ande och sinne frambära till Gud våra offer, om de skola vara honom behagliga.»

16. »Ett annat offer, som hör till folkets offer, är», fortsätter Ekman, »spisoffret. Detta offer bestod antingen av semlomjöl, som är detsamma som finsiktat vetemjöl, eller ock av kakor, tillagade på olika sätt, eller slutligen av axen av förstlingsfrukterna, sedan de blivit torkade vid eld och sönderstöta. Olja och rökelse skulle ock vara förenade med själva offret. Oljan är en bild av fröjden och glädjen i den Helige Ande. Rökelsen däremot är en bild av hjärtats bön till Herren. Härmed antyddes, att detta offer skulle frambäras med hjärtats glädje och lust samt i ett bedjande och gudfruktigt

sinne. Herren är framför allt angelägen därom, att hans barn icke frambära sina gåvor på hans altare av olust och tvång utan med glädje; ty Gud älskar en glad givare (2 Kor. 9: 7).»

»På det strängaste var det förbjudet att låta någon surdeg och honung komma i spisoffret (3 Mos. 2: 11).»

»Ett annat av folkets offer var tackoffret. Detta offer kunde verkställas vare sig med små eller storboskap, som var utan vank. För övrigt förfor man tämligen enahanda vid offrandet. Den som ville offra tackoffret skulle lägga sin hand på offerdjurets huvud för att därmed giva tillkänna, att detta offer var ett uttryck för hans tacksamhet mot Herren. Sedan djuret därefter blivit slaktat inför dörren av stiftshyddan, skulle prästerna stänka dess blod på altaret allt omkring. Därefter skulle de uppbränna det feta omkring inälvorna och på de samma samt båda njurarna och det feta, som på dem var vid länderna, och nätet på levern; med ett ord: allt det bästa på djuret skulle uppbrännas. Vanligen uppbrändes det ovanpå brännoffret, och det var ett eldsoffer, som väl luktade för Herren. (Se 3 Mos. 3).»

Man har att skilja mellan tre slag av tackoffer, nämligen lovoffret, som frambars såsom ett uttryck för den offrandes glädje över någon viss undfången välgärning, och löftesoffret, ett sådant offer, vilket man utlovat såsom tacksamhetsåtgärd för bönhörelse i något särskilt betydelsefullt fall, och det frivilliga offret, vilket frambars, då någon i glad tacksamhet över att tillhöra Gud ville ära honom med sitt offer.

17. Rörande det folkets offer, som kallas syndoffer, hänvisa Ekman till 3 Mos. 4: 1-5 och säger, »att detta offer på intet sätt må förblandas med det syndoffer, som offrades vid översteprästens invigning och varigenom betecknades, att han, som skulle borttaga andras synder, själv borde vara fri från synd. Folkets syndoffer däremot motsvarar den botfärdiga människans syndabekännelse.»

»Detta offer skulle offras av var och en medlem av Israels folk,

som hade syndat av ovetenhet och blivit undervisad om sin synd och begärde förlåtelse (3 Mos. 4: 2, 13, 14, 22, 23, 27, 29), ända från den smorde prästen och fursten ned till menigheten i sin helhet och var och en av det meniga folket särskilt. Då den smorde prästen offrade detta syndoffer, så gjorde han det, emedan han hade syndat i likhet med övriga människor, vadan han också behövde offra för sina egna synder. I detta hänseende står han således icke såsom en förebild till Kristus, ty han var utan synd; men de jordiska prästerna däremot voro behäftade med svaghet, och för samma svaghets skull måste de, såsom för folket så ock för sig själva, offra för synder (Ebr. 5: 2, 3). När vidare hela menigheten hade i ovetenhet försyndat sig och sedan blivit medvetna om sin synd, så kunde naturligtvis icke varje medlem av menigheten offra. Därför representerades menigheten av sina äldsta, vilka å hela folkets vägnar fullgjorde offerandet. För övrigt tillgick detta offerande på nästan enahanda sätt, vare sig det var prästen, fursten, menigheten 'eller den enskilde, som skulle offra. Att syndoffret, som offerades, var prästens, furstens, menighetens eller den enskildes offer, det betecknades liksom vid övriga, förut behandlade offer, medelst händernas läggande på offerdjurets huvud. Ty därmed ville den offerande säga, att han själv offerade sig i djuret. Vad som företogs med djuret, det skulle avbilda den andliga offering, åt vilken den offerande ville hängiva sig.»

»Vi har redan påpekat, att syndoffret frambars endast, då någon av ovetenhet hade syndat och blivit undervisad om sin synd, d. v. s. syndoffret var ett uttryck för den ångerfulla och botfärdiga människans behov av förlåtelse och upprättelse ur den synd, vari hon råkat falla. Hade någon däremot mot bättre vetande syndat, så fick han icke offra utan skulle utrotas ur folket. Härom heter det uttryckligen: 'Men den som gör något med upplyft arm, d. v. s. med uppsåt och berätt mod, evad han är en inföding eller en främling, han hånar Herren, och hans liv skall utrotas utur hans folk' (4 Mos.

15: 30). Liksom nu var och en av Guds folk i gamla testamentet, vilken mot bättre vetande syndade, skulle utrotas från folket, d. v. s. dödas, så går det ock med var och en lem av det nytestamentliga Israel, som syndar mot bättre vetande och icke erkänner sin synd. Han varder skild från Guds folk, Guds församling, och stannar till sist i den eviga döden. Där om heter det: 'Om vi självviljande synda, sedan vi fått kunskap om sanningen, så återstår icke mer något offer för synderna utan en förskräcklig förbuden av domen och eldens nit, som skall förtära motståndarna' (Ebr. 10: 26,27).»

»Blodet är uttrycket för livet, ty kroppens liv är i blodet (3 Mos. 17: 11). Genom att stänka detta blod upp emot förlåten för Herren, som tänktes bo i det bakom denna förlåt belägna allraheligaste, gav den offerande tillkänna, att han ej ville förbliva i sin synd utan ville helga åt Herren hela sitt liv. Att blodet skulle stänkas just sju gånger, hade ock sin betydelse. Sju är nämligen summan av gudstalet tre och världstalet fyra och betecknar förbindelsen mellan människan och Gud. Stänkandet av blodet sju gånger upp mot den boning, varest Herren tänktes bo, betecknade således, att genom livets fulla överlåtelse åt Gud skulle ock förbindelsen mellan den offerande och Gud fortfara. Uti blodets stänkande mot förlåten sju gånger låg således en skön symbolisk handling. Men det var icke nog därmed. Sedan skulle det övriga av blodet utslås på botten av brännoffersaltaret, varigenom samma sak betecknades som genom blodstänkningen, ehuru genom en annan symbolisk handling. Vi påminna om vad vi flera gånger yttrat, att nämligen offerandet på brännoffersaltaret betecknar hängivenhet åt Gud. När nu blodet utgöts och uppbrändes på detta altare, så betecknades därmed, att den offerande ville hängiva sitt liv åt Herren. Att offerdjurets ädlare delar likaledes uppbrändes på brännoffersaltaret, därmed antyde den offerande, att det bästa, han hade, ville han lämna till Herrens tjänst. Han ville icke vidare leva sig själv utan Herren till behag; och därmed bevisade han tydligt, att han ej vidare ville förbliva i

synden.»

»Detta offer motsvarar, såsom vi ofta påpekat, den botfärdiga människans syndabekännelse. Till en sådan uppriktig syndabekännelse hörer, att människan vill helt och hållet övergiva synden med dess lustar samt lämna hela sin varelse till en egendom åt Herren. En syndabekännelse, som icke har sådant med sig, är av intet värde. Men däremot följer förlåtelse ovillkorligen på en bekännelse, som har med sig ett övergivande av synden och ett helt överlåtande åt Herren enligt de orden: 'Den som döljer sina fel, honom skall icke gå väl; men den som erkänner och övergiver dem, han skall få 'barmhärtighet' (Ordspr. 28: 13). Aposteln Johannes betygar: 'Om vi bekänna våra synder, han är trofast och rättfärdig, så att han förlåter oss synderna och renar oss från all orättfärdighet' (1 Joh. 1:9). Ingen, som vill helt lämna sig åt Herren och övergiva synden och orättfärdigheten, behöver gå imed oförlåtna synder. Nej, i samma stund människan i ett botfärdigt sinne vänder sig till Herren, i samma stund har hon ock förlåtelse för sina synder; och så fullständig är denna förlåtelse, att David kunde säga: 'Så långt som öster är ifrån väster, så långt låter han våra synder var ifrån oss' (Ps. 103: 12). Ja, 'han kommer våra synder icke mer ihåg' (Es. 43: 25).»

18. Också skuldoffret var ett folkets offer. Ekman säger, att det ingalunda är lätt att kunna angiva betydelsen av detta offer.

»Vad vi dock», yttrar han, »tro oss kunna med bestämdhet säga, är att detta offer i likhet med folkets övriga offer icke var en förebild till Kristus utan framställde allenast den botfärdige israelitens skuldkänsla och behov av att, där det var möjligt, ersätta den förfördelade nästan vad som var brutet. Att detta offer icke var en förebild till Kristus, är klart därav, att skuldoffret varken förekommer vid prästernas invigning, ej heller ingår det i de offer, som offrades på försoningsdagen. Vid intet av dessa tillfällen omtalas, att man offrat skuldoffer. I Nya testamentet finnes icke ett enda ställe,

varest skuldoffret synes har fått sin uppfyllelse i Kristus. Då Ebreerbrevets författare tydligen visar, att de brännoffer och syndoffer, vilka förekommo vid prästernas invigning, fått sin uppfyllelse i Kristi fullkomliga överlåtande åt Guds vilja, vadan det heter: 'Till brännoffer och syndoffer hade du icke behag; då sade jag: Se, jag kommer, i boken är skrivet om mig, för att göra, o Gud, din vilja m. m.' (10 kap. 7 och följ.), så höra vi honom däremot aldrig säga: 'Till skuldoffer hade du icke behag, men nu har Kristus kommit såsom det rätta skuldoffret.' Nej, aldrig. Och det är ju underligt, om skuldoffret förebildade Kristus, att den Heliga Skrift aldrig med ett ord talar därom.»

»Men någon torde invända: Står det icke tydligt och klart i Es. 53: 10: När han har givit sitt liv till skuldoffer, skall han få säd och länge leva? Det ord, som på detta ställe är översatt med skuldoffer, betyder i första rummet skuld. Detta är ordets första och egentliga betydelse. Såvida inga giltiga skäl finnas, bör ju varje ord återgivas med sin egentliga betydelse. På förevarande ställe finnes ingenting, som tvingar att översätta ordet med 'skuldoffer', utan hela satsen kan språkriktigt återgivas sålunda: Och när du (nämligen Gud) gör till idel skuld honom själv, då skall han se en ätt, som skall länge leva, d. v. s. när du behandlar honom såsom den störste av syndare, som är alltigenom synd och skuld, då skall han se en ätt o. s. v. Ett likartat uttryck har vi ock i 2 Mos. 5: 16, varest. det heter: 'Dina tjänare varda slagne och ditt folk måste vara synd, d. v. s. behandlas som en syndarehop, såsom brottslingar. Tillkommer ock nu den omständigheten, som vi ovan påpekat, att Skriften för övrigt icke på ett enda ställe giver anledning till att i skuldoffret se en förebild till Kristus, så finnes ingen giltig anledning att i Es. 53: 10 frångå ordets första och egentliga betydelse.»

»Skuldoffrets betydelse var utan tvivel den att uttrycka den botfärdiga människans känsla av skuld inför Herren och behov av att åter komma i ett gott förhållande till honom. Med själva skuldoff-

ret var understundom, såsom vi förut visat, förenat ett återgåldande till nästan av det, varpå man hade förgripit sig, jämte femtedelen därutöver. Men emedan den brottslige icke alltid förgripit sig på sådant, som kunde ersättas, så var skuldoffret icke heller alltid förenat med en sådan ersättning. Allnog: genom själva skuldoffret och, där sådant kunde komma ifråga, genom den därmed förenade ersättningen ville den botfärdiga israeliten uttrycka sin känsla av skuld och sitt behov av att komma på god fot både med Gud och med den förolämpade nästan, till vilka han kände sig stå i skuld. Genom att i ett botfärdigt sinne offra skuldoffersväduren, vars blod skulle stänkas på brännoffersaltaret och vars ädlare delar skulle uppbrännas på detsamma såsom ett uttryck av livets överlåtelse åt Herren, skulle han, som erkänt sin skuld och tagit på sig sin missgärning, bliva försonad eller renad från sin ovetenhetssynd, och det vart honom förlåtet (3 Mos. 5: 16, 18; 6:7). Klart är det ju ock, att han måste för att få ett gott samvete återlämna det orättfångna godset, om han visste med sig, att han hade något sådant. Ty att erkänna sig vara skyldig inför Gud och åstunda att med honom bliva försonad men på samma gång kunna behålla orättfånget gods, det stämmer icke väl överens. Det utmärker ett falskt sinne.»

Alla de offer, vi hittills berört, voro enligt Ekmans framställning allenast uttryck för de offrandes fulla hängivenhet åt Gud eller, såsom folkets syndoffer, uttryck för den botfärdiga människans syndabekännelse. Och om, såsom vid syndoffret, den offrande mottog förlåtelse för i ovetenhet begången synd, så avsåg denna förlåtelse endast tillgift för brott emot Mose lag och därpå grundad rättighet att fortfarande få tillhöra Guds folk. En var, som med berått mod och lyftad hand brutit Guds lag, måste själv bära sin synd, stenades till döds och skildes så från Herrens menighet.

»Det är emellertid», säger Ekman, »en väsentlig skillnad på att få förlåtelse för synd och få förlossning från sådan. Genom den förlåtelse, som meddelas genom syndoffret, blev syndaren i det

avseendet rättfärdigad från synden, att han fick straffet efterskänkt och återupplivad rättigheten att tillhöra Guds folk, som genom prästen hade tillträde till det främre i tabernaklet eller det heliga och där representerades genom skådebröden. Men vi behöva en sådan frälsning, som avser icke endast i ovetenhet begångna synder utan ock med berått mod, med lyftad hand utförda brott, frälsning från blodröda synder, och det så, att dessa bliva fullkomligt utplånade. Sådan räddning från orättfärdighet kunde Mose lag icke skänka; men i Kristus bjudes den åt oss; och det är gamla testamentets överstepräst, som under försoningsdagen på ett förebildande sätt utför detta frälsningsverk» (Läs 3 Mos. 16 kap.!)

Försoningsdagen (Frälsningens dag)

19. »För att kunna inkomma i det allra heligaste, i själva himmelen», säger Ekman, »fordras icke allenast att synden icke tillräknas, d. v. s. förlätes, utan att hon helt och hållet utplånas, så att människan varder fullkomligt förlossad och renad från all synd och står obesmittad, ostrafflig och utan någon fläck eller skrynka inför Guds åsyn. Men en sådan fullkomlig rening och förlossning från själva synden gavs ej under det gamla testamentets tid. Ebreerbrevets författare säger, att den Helige Ande, därigenom att endast översteprästen fick en gång om året ingå i det allra heligaste, gör klart, att vägen till det allra heligaste ännu icke blivit uppenbarad, så länge det främre tabernaklet ägde bestånd (9: 8). Och just emedan det gamla testamentets troende väl fick förlåtelse men aldrig någon hel eller full förlossning från synden under gamla testamentets tid, så måste Kristi död ske till förlossning från de överträdelser, som blivit begångna under det första förbundet, på det att de kallade måtte få det eviga livets löfte (Ebr. 9: 15). Att dels helga folket till en köttets renhet dels avbilda den fullkomliga renheten och förlossningen under nya testamentets tid, därtill tjänade gamla

testamentets försoningsdag. Därför heter det ock om denna dag: På den dagen sker eder försoning, så att I värden rengjorda; ifrån alla edra synder värden I rengjorda inför Herren (3 Mos. 16: 30). Men även härutinnan var gamla testamentet endast skuggan av det tillkommande goda. Själva verkligheten har vi inom det nytestamentliga området.»

»Försoningsdagen i gamla testamentet», säger Ekman, »motsvarar således icke Kristi dödsdag med den därpå följande uppståndelsen; ty om än därigenom grunden lades till en fullkomlig och verklig förlossning och rening, så blevo de trogna dock icke på den dagen rengjorda. Nej, gamla testamentets försoningsdag motsvarar hela nya testamentets dag, som varar ända till det ögonblick, då Kristus skall överantvarda Gud och Fadren riket, sedan han tillintetgjort allt förstadöme och all väldighet och makt, och själv underlägga sig honom, som honom allting underlagt, på det att Gud må vara allt i alla (1 Kor. 15: 24-28). Under hela denna långa dag pågår folkets försoning och rening, som verkställas av den store översteprästen, som vi har över Guds hus (Ebr. 10: 21). Vid denna dags slut skola alla Herrens trogna stå inför tronen, fullkomligt frälsta till både kropp och själ, icke vidare har någon fläck eller skrynka, utan de skola då vara såsom Guds änglar.»

»Att ordet dag i den Heliga Skrift användes för att angiva en lång tidsperiod, torde ej vara oss obekant. Så t. ex. heter det i 1 Kor. 6:2: 'Se nu är en välbehaglig tid, se, nu är frälsningens dag.' Den yttersta dagen är nog icke heller en dag av endast 24 timmar utan en längre tidsperiod, som begynner med Kristi andra tillkommeelse och de rättfärdigas uppståndelse samt slutar med den allmänna världsdömen. Skapelsedagarna är ock utan tvivel långa tidsperioder. Vi har således stöd' i den Heliga Skrift, då vi säga, att nya testamentets långa tid är den frälsningens dag, som förebildades av den stora försoningsdagen i gamla testamentet.»

20. På försoningsdagen är översteprästen klädd i fotsida, vita kläder, renhetens och oskuldens symbol. Han offerar först syndoffer för sig och sitt hus och går, sedan han offerat rökelse, så att ett moln därav skyler nådastolen, med blodet in i det allra heligaste, där han stänker med sitt pekfinger blod uppåt nådastolen och stänker sammaledes med sitt pekfinger blod sju gånger framför nådastolen. Så har han och hans hus blivit försonade.

Den efter Mose lag insatta översteprästen är icke en fullkomlig sådan: en som i förskräckelse behöver skylla sig i offermolnen för Gud, han blott förebildar den fullkomlige. När denne kommer, befinnes han vara helig, oskyldig, obesmittad, skild från syndare och högre än himlarna (Ebr. 7: 26). Han behöver icke gömma sig i rökmoln för Gud, ty han är den rättfärdige, vilken efter fastställt beslut utgivit sig själv till offergåva för Gud såsom ljuvlig vällukt. Denne är full av nåd och sanning, och hans härlighet är »såsom den av Fadern enföddes härlighet» (Joh. 1:14).

Men sedan översteprästen efter lagen försonat sig och sitt hus, frambäras två bockar, efter lottkastning bestämda: den ena åt Herren och den andra åt Asasel (satan). Sedan den åt Herren överlämnade bocken blivit slaktad till syndoffer och med hans blod försonats det heliga och det allra heligaste »från Israels barns orenheter och ifrån deras överträdelser i alla deras synder», framföres den levande bocken, den åt Asasel bestämda. Aron lägger nu båda sina händer på den levande bockens huvud och bekänner över honom alla Israels barns missgärningar och alla deras överträdelser i alla deras synder och lägger dem på bockens huvud, och genom någon man, som är till hands, släppe han honom fri ut i öknen. Och bocken skall på sig bära, heter det, alla deras missgärningar ut i ödemarken, när man släpper ut honom i öknen (v. 21-22).

Sedan badar översteprästen sin kropp på heligt rum och kläder på sig sin ämbetsskrud — den vita livrocken, den blå manteln och den guldbroderade, med ädelstenar och bröstsköld smyckade kåpan

— samt offerar därefter till försoning sitt brännoffer och folkets brännoffer.

Försoningsdagen är en fastedag. Det är underbar högtid den dagen inför Gud: ett försonat och renat folk står nu i helig prydnad inför hans ansikte. Gud har förlossat sitt folk och välsignat sin arvedel.

Genom syndofferbockens blod har syndaskulden utplånats och genom den levande bocken förts tillbaka till Asasel, alla synders upphovsman. Genom brännoffren ha alla i hela folket överlämnat sig åt Gud till hans tjänst.

21. Det var, säger Ekman, medels blodet i syndoffersbocken, som den förut beskrivna reningen skulle verkställas.

»Alla de övriga delarna av djuret skulle föras utom lägret och där uppbrännas, både huden, köttet och orenligheten. Men blodet är uttrycket för livet, såsom Herren själv förklarar saken. Det heter nämligen: Kroppens liv är i blodet, och jag har givit eder det att stryka på altaret, att edra liv därmed måtte varda försonade; ty blodet försonar genom det liv, som däruti är (3 Mos. 17: 11). Men detta är en träffande förebild till Kristi blod eller till hans i döden utgivna liv, förmedels vilket den verkliga och sanna reningen åstadkommes och varigenom ett nytt förhållande grundlägges mellan människan och Gud. Om förebild och verklighet i detta hänseende talar Ebreerbrevet i följande ord: 'Ty om bockars och oxars blod och askan av en ung ko, stänkt över de orenade, helgar till en köttets renhet; hur mycket mer skall då icke Kristi blod, vilken genom den Helige Ande offrade sig själv oförvitlig åt Gud, rena vårt samvete från döda gärningar till att tjäna levande Gud (9: 13, 14). Vad som förebildades medelst syndoffrets blod på gamla testamentets försoningsdag, det förverkligas i sin fullhet och sanning genom Jesu blod under nya testamentets försoningsdag. Ty då gamla testamentets offer endast kunde åstadkomma en köttets, d. v. s. en yttre levitisk renhet, så åstadkommer Jesu Kristi offer en verklig och

inre renhet, en samvetets rening.»

»Men liksom huden, köttet och orenligheten av offerdjuret fördes utom lägret och där uppbrändes, så har Kristus blivit utförd till Golgata utanför Jerusalems stad. Där om läsa vi i Ebr. 13: 11, 12: 'Ty de djur, vilkas blod för syndens skull inbäres i det allra heligaste av översteprästen, dessa djurs kroppar uppbrännas utanför lägret; varför ock Kristus led utanför porten, på det att han skulle genom sitt eget blod helga folket. Därmed låter aposteln oss veta, att ändamålet med Kristi gång i döden var, att han genom sitt blod, d. ä. genom sitt liv, skulle helga människorna. Människornas frigörelse från syndens orenhet och deras återställande till Gud i helighet och rättfärdighet, det var målet för Jesu offerande. Därför säger han ock själv i den så kallade översteprästerliga förbönen Joh. 17: 'Jag helgar mig själv för dem, att ock de skola vara helgade i sanning?' (v. 19).»

»Sedan offerdjuret var slaktat, skulle översteprästen ingå i det allra heligaste, därvid medförande blodet, varigenom han renade detsamma. Detta giver oss anledning att nu i ordningen tänka på vad Skriften lär om Kristi gång in i det rätta allra heligaste, d. v. s. i själva himmelen. Härom läsa vi i Ebreeerbrevets 9: 11, 19: 'Men när Kristus kom såsom en överstepräst för det tillkommande goda, så ingick han, sedan han funnit en evig förlossning, en gång för alla i det allra heligaste genom det större och fullkomligare tabernaklet, vilket icke är gjort med händer, det är, icke tillhör denna skapelsen; och det icke medels bockars och oxars blod utan med sitt eget blod.' Låtom oss nu tillse, vad aposteln här säger: Först och främst märka vi av hans ord, att innan Kristus ingick i det allra heligaste, så hade han vunnit en evig förlossning. Ja, vi kunna säga, att just vinnandet av denna eviga förlossning berättigade honom till inträdet i himmelen. Denna förlossning skedde således på jorden och bestod däri, att Herren Jesus såsom segrare gjorde sig lös från alla de fiender, djävul, synd och död, som omgävo honom

på alla sidor. Han avväpnade furstadömena och väldigheterna (Kol. 2: 15), och sedan han gjort detta, intog han sin plats på Fadrens högra sida i himmelen. Men denna hans egen förlossning från mörkrets alla makter utgör själva grunden till vår sannskyldiga förlossning från samma makter.»

»Sedan han nu emellertid vunnit en evig förlossning, ingick han i det allra heligaste, säger aposteln. Men liksom gamla testamentets överstepräst måste för att inkomma i det allra heligaste gå igenom det heliga, så har ock den rätte översteprästen Jesus Kristus gått igenom det större och fullkomligare tabernaklet, vilket icke är gjort med händer, det är, icke tillhör denna skapelsen. Och vilken är då denna genomgångsort, detta större och fullkomligare tabernakel, varav Kristus begagnade sig för att nå sitt mål? Därom är tankarna mycket olika. För vår del tro vi denna genomgångsort vara Jesu heliga mänsklighet, som han påtagit sig, sedan han utblottat sig på den härlighet, som han hade hos. Fadren, förrän denna världen var. Ty såsom en sann människa kämpade han och segrade i tron, och såsom sådan har han ock blivit upphöjd samt därigenom öppnat för alla dem som tro på honom ingång i det allra heligaste.»

23. »Ville man fråga, vad översteprästen hade att uträtta i det allra heligaste, så svarar Skriften, såsom vi redan sett, att han skulle med blodet bestänka nådastolen och därigenom rena det allra heligaste från Israels barns orenheter. Sedan skulle han likaledes rena det heliga och slutligen även brännoffersaltaret från den orenhet, som tänktes vidlåda dem genom den beröring, vari dessa saker kommit med folket. Summan var således, att han skulle rena både det ena och det andra, som tänktes på något sätt har blivit orenat. Detta var översteprästens stora uppgift på försoningsdagen. Om denna sak heter det ock i Ebr. 9: 22: I blod renas nästan allt efter lagen.»

»Denna rening genom blodet var förebildande till den rening, som skulle komma att äga rum i nya testamentet genom Jesu Kristi blod. Därför fortsätter ock Ebreeerbrevets författare och säger: 'Det

är alltså av nöden, att avbildningarna av de ting, som är i himlarna, renas med sådant men de himmelska tingen själva med bättre offer än de förutnämnda. Ty Kristus ingick icke i ett med händer gjort allra heligaste, vilket är en motbild till det sanna, utan i själva himmelen för att nu framträda inför Guds ansikte för oss, (9: 23, 24).»

»Med det allra heligaste betecknades själva himmelen; med det heliga eller det främre tabernaklet betecknades församlingen eller hopen av de troende, vilken, såsom vi ovanför visat, i Skriften kallas för Guds tempel eller boning. Därpå syftar huvudsakligen översteprästens verksamhet även under nya testamentets försoningsdag, att dessa må bliva renade från allt orent. Låtom oss höra, hur Skriften talar härom! Paulus säger i Ef. 1: 10, att Guds nådesförvaltning för tidernas fullhet går därpå ut, att allting skulle sammanfattas i Kristus, både det som är i himlarna och det som är på jorden. I Kol. 1: 19, 20 säger ock samme apostel: 'Det behagade Fadren, att i honom skulle hela fullheten bo, och att han genom honom skulle försona allting med sig, stiftande frid genom blodet på hans kors, genom honom försona, vare sig det som är på jorden eller det som är i himlarna'. Aposteln säger ock vidare: »Kristus älskade församlingen och utgav sig själv för henne, på det han skulle helga henne, renande henne genom vattnets bad, i ordet, på det han skulle åt sig själv framställa församlingen härlig, icke havande någon fläck eller skrynka eller något sådant, utan att hon skulle vara helig och oförvitlig' (Ef. 5: 26, 27). Men så väl det enas som det andras försonande berodde därpå, att Kristus ingick i själva himmelen. Därför säger ock aposteln i Ebr. 9:24 i sammanhang med talet om de himmelska tingens renande: 'Kristus ingick icke i ett med händer gjort allra heligaste----utan in i själva himmelen.' Därmed har han just angivit grunden till dessa tings renande.» (Ekman: Skugga och Verklighet.)

Kristi död

23. Det är genom Jesus Kristus, Gud utför sitt frälsningsverk. Det sker under nya förbundets stora försoningsdag, den tidrymd, som, såsom förut visats, kallas frälsningens dag. Det var det verkets grundläggning, som kostade Jesu blod och död.

Ändamålet med Jesu lidande och död framställdes av Ekman i huvudsak sålunda.

1) Av naturen är vi fiender till Gud, men denna fiendskap brytes i Kristus, genom vars död Gud försonar världen med sig (Joh.

12:32; Rom. 5: 10, 11; 2 Kor. 5: 18, 19);

2) Han själv skulle såsom en sann människa fullkomnas genom lidande och därigenom bliva en orsak till frälsning för alla, som lyda honom (Ebr. 2: 10; 5: 7—9).

3) Han skulle genom döden tillintetgöra honom, som hade döden i sitt våld, det är djävulen, och befria dem som trälade under fruktan för döden (Ebr. 2: 14, 15; Uppb. 1: 18).

4) Emedan gamla förbundet ej förmådde skänka verklig frälsning från synd, så måste de troende under den tiden se framåt efter Kristi dag, såsom Abraham, vilken enligt Jesu ord av denna anledning fröjdade sig, att han skulle få se hans dag (Joh. 8: 56). Kristi död har skett till åt erlösning från överträdelserna under det gamla förbundet, så att de under detta förbund kallade, d. v. s. de dåvarande troende, måtte få taga i besittning det utlovade arvet (Ebr. 9: 15, 17).

5) Genom Jesu seger i döden öppnades en ny och levande väg in i själva himmelen, så att var och en, som vill, nu kan bliva frälst (Ebr. 10: 19, 20).

6) I Jesu död nedbröts mellan judar och hedningar skiljemuren, d. v. s. Mose lag, så att båda dessa folkhalvor nu äga i en och samma ande tillträde till Fadern (Ef. 2: 15—18).

7) Synden har genom Kristi död blivit frändömd makten att

härskas över de troende, i vilka genom Andens kraft Guds lag fullbordas (Rom. 8: 3, 4).

24. I detta sammanhang bör med några ord påpekats, vad Ekman i övrigt lärde om försoningens betydelse.

I Gamla testamentet, säger han, förekomma uttrycken: försona syndare eller försona syndare från deras synder. Därför heter det om försoningsdagens ändamål: »På den dagen sker eder försoning, så att I bliven renade. Ifrån alla edra synder bliven I renade inför Herrens ansikte» (3 Mos. 16: 30).

I Nya testamentet förekommer uttrycket: försona folkets synder endast i Ebr. 2: 17 och betyder där utplåna folkets synder (Jfr Ebr. 9: 26). Däremot förekommer uttrycket: försona syndare med Gud i Rom. 5: 10 samt i 2 Kor. 5: 18-20. Ordet »försona» på dessa senare ställen betyder: försätta syndare i en annan ställning till Gud. Försoningen går således ut på dels att utplåna synden, dels att försätta människan i en rätt ställning till Gud, så att hon, från att ha varit orättfärdig, blir rättfärdig. En sådan förändring kan människan icke själv åstadkomma. Den är ett verk, som endast Gud kan utföra.

Det är Gud, som verkställer försoningen, såsom det står skrivet: Alltsamman är av Gud, som har försonat oss med sig genom Kristus. Ty Gud var i Kristus försonande världen med sig (2 Kor. 5: 18—20. Jfr Kol. 1: 19, 20 och 1 Joh. 4: 10).

Föremålet för försoningen är sålunda världen. De troende är redan försonade, såsom det heter: Vi blevo försonade med Gud genom hans sons död (Rom. 5: 10; Kol. 1: 21—22).

Det är genom Kristus Gud försonar, såsom Johannes säger: Han är försoningen för våra synder men icke allenast för våra utan ock för hela världens (1 Joh. 2: 2).

Den som sålunda blivit försonad och lever i tron på Kristus är icke föremål för Guds vrede utan för hans välbehag. Världen är ännu icke försonad, men Gud bjuder den försoning.

De gamla talesätten, som uttrycka den meningen, att Gud måste

ha vederlag för det han gör till människans frälsning, såsom »Kristus har gottgjort för vad vi brutit», »Jesus har betalt vår syndaskuld», »Kristi förtjänst», »för Kristi skull», »blidka genom blodet Guds vrede» o. d. eller att världen är försonad och har syndernas förlåtelse, ha intet rum i Guds ord och därför icke heller i Ekman's läroåskådning.

I sin recension över pastor G. E. Beskows bok: »Herren är överstepräst» har Ekman i tidskriften Vittnet avgivit en kraftig gensaga mot den gamla försoningsteorien och med den förenade dogmatiska talesätt. »För övrigt», recenserar Ekman, »genomgår den tanken hela boken såsom en röd tråd, att hela världens synd och skuld blev i Kristi död, således i ett bestämt moment i tiden, borttagen och världen sålunda försonad med Gud. Denna lära, som med en tvingande nödvändighet måste leda därtill, att hela världen är försonad, rättfärdig och salig, är enligt vår tanke en den allra skriftvidrigaste och därför den farligaste.»

»Är synden borttagen för Guds ögon, så att han ej nu ser människosläktet mer i dess synder? O nej! Att så icke är fallet, synes tydligt däraf, att Paulus säger i Rom. 1:18 — således efter Kristi död — att Guds vrede av himmelen varder uppenbar över all människornas ogudaktighet och orättfärdighet. Men säger man åter: Synden är nog kvar, men skulden blev borttagen, då frågas: finnes en synd, varöver ej vilar skuld? Eller månne icke där synd är, där är ock skuld? Eller vad vill det säga, att Guds vrede enligt apostelns nyss anförda ord skulle uppenbaras över en synd, som ej vore skuld? Sådant vore ju ett nonsens. Men om så är, då frågas ännu en gång: i vilken mening blev synden i Kristi död borttagen? Därpå torde förf. bliva oss skyldig svaret, och det av den orsaken, att Guds ord aldrig framställer saken på det sättet. Skriften talar aldrig på ett enda ställe om synden annorledes än såsom skuld.»

Satan utkastas

25. Kristi gärningar till vår frälsning framställer Ekman åter och åter under bilden av kamp och seger. I sin predikan plägade han ofta visa på Gustav Adolf i hans seger i döden på Lutzens slagfält såsom en träffande bild av Kristi segerrika död, i vilken han i kraft av sin absoluta ståndaktighet och sin uppståndelse från de döda besegrade synden, döden och djävulen, försonade himlarna, förde i ljuset det oförgängliga livets härlighet och satte sig på sin faders högra sida. Vad särskilt beträffar satan, upphovsmannen och ledaren i fråga om det ondas makt, utjagar Kristus denne från region till region, från himmelen och jorden, tills intet rum mer finnes där för honom.

»Genom sin fullkomliga seger över denna världens furste», säger Ekman, »och därigenom att han alltigenom förblev den fullkomligt rättfärdige — varpå hans ingång i himmelen just utgjorde det kraftigaste beviset — grundlade Kristus ett nytt förhållande mellan människan och Gud. Han var nu den starkare, som kunde tillintetgöra den starkes genom synden utövade makt både på det ena och det andra området. Ty genom synden utövar djävulen ett på sitt sätt berättigat välde både i himmel och på jord — i himmelen genom att dag och natt åklaga de troende, på jorden genom att förleda människorna till synd och allehanda dårskaper.»

»I Uppb. 12 läsa vi, att sedan det gossebarn, som kvinnan fött, blivit borttryckt till Gud och till hans tron, blev det ett krig i himmelen. Mikael och hans änglar, heter det, krigade mot draken, och draken krigade och lians änglar. Och de förmådde intet, och deras rum blev icke mer funnet i himmelen. Och den store draken blev utkastad, den gamle ormen, som kallas djävul och satan, som förvillar hela världen ; han blev utkastad på jorden, och hans änglar blevo tillika med honom utkastade. — Vad lär vi nu härav? Jo, att djävulen och hans änglar, ända till dess att Kristus segrande ingått i

himmelen, hade haft tillträde dit, vilket naturligtvis förorsakade en rubbning i de himmelska världarna och hämmade de himmelska väsendenas ostörda frid och ro, i det att djävulen dag och natt åklagade de troende. Liksom himmelen före Kristi fullkomliga seger över denna världens furste och öppnandet av den nya och levande vägen in i det allra heligaste icke var öppen för människorna, så var den ända dittills ej heller stängd för djävulen och hans änglar. Detta är orsaken, varför vi flerstädes i Gamla testamentet påträffa ställen, som tala om hur djävulen vistades inför Guds tron.»

»Allmänt bekant för oss är ju berättelsen om Job. En dag hände det, då Guds söner (d. v. s. änglarna) kommo att inställa sig för Herren, att ock satan kom med dem (Job 1: 6, 2: 1). I Sak. 3: 1, 2 omtalas, att satan vistades vid Guds tron. 'Han lät mig, heter det, se Josua, översteprästen, stående inför Herrens ängel, och satan, stående vid hans högra sida, för att anklaga honom.' Med anledning av lärjungarnas makt att i Jesu namn utdriva de onda andarna säger Jesus själv: Jag såg satan såsom en ljungeld falla från himmelen (Luk. 10: 18), därmed förutsägande vad som snart skulle inträffa. Vi erinra ock ytterligare om Jesu ord: 'Nu går en dom över denna världen, nu skall denna världens furste utkastas' (Joh. 12: 31).»

»Sedan djävulen blivit utkastad från himmelen, emedan hans besegrare intagit platsen på Fadrens högra sida och därmed grunden till en verklig förlossning från synden med alla dess följder blivit lagd för alla dem som i tron anamma Kristus stiger han ned på jorden i stor vrede, vetande, att han har blott en liten tid (Upp. 12: 12), innan hans utkastande även därifrån skall äga rum. Innan detta inträffar, anstränger han sig till det allra yttersta att fördärva så många själar som möjligt samt förvilla även de troende och komma kärleken i deras hjärtan att förkolna. Han går omkring såsom ett rytande lejon, sökande, vem han uppsluka må (1 Petr. 5: 8). Han framställs i Skriften såsom havande sitt huvudkvarter i den över jorden varande luftkretsen. Paulus benämner honom t. ex.

för 'fursten över härsmakten i luften' (Ef. 2: 2). Frukten av hans verksamhet på jorden är den, att ondskan tilltager allt mer och mer, till dess den uppnått höjdpunkten och framträder i all sin nakenhet och förskräcklighet i den sista tidens antikristliga rörelser, vilkas utmärkande drag är, att man avkastat allt beroende av Gud och av gudomliga ting. Men då skall Herren komma och nedgöra den antikristliga makten samt binda satan i tusen år. Sedan han därefter blivit lös en liten tid samt ånyo spritt förvillelse bland människorna, blir han störtad från jorden ned i eldsjön, dit redan förut vildjuret och den falske profeten blivit kastade (se Uppb. 20: 7-10).»

»Genom Jesu Kristi seger i sin död och uppståndelse, varigenom han blev upphöjd till en fullkommen frälsningshövding, får djävulen till sist intet rum vare sig i himmel eller på jord. Även de vilkas namn icke är skrivna i livets bok skola med honom kastas i eldsjön (Uppb. 20: 15). Därefter skola den första himmelen och den första jorden förgås (Uppb. 21: 1) och avlösas av en ny himmel och en ny jord, i vilka rättfärdighet bor (2 Petr. 3: 13). På denna nya jord, från vilken djävulen, synden och döden helt och hållet är utrensade, skall det nya Jerusalem, d. v. s. de frälstas oräkneliga skara, nedkomma. Då skall Gud bliva allt i alla sina trogna (1 Kor. 15: 28). Inga ämnen till tårar, sorg och rop skola vara mer. Ingen död och ingen värk skola vara mer (Uppb. 21: 4). Intet förbannat skall vara mer (Uppb. 22: 3). Då har himmel och jord blivit återförenade i en salig harmoni. Då har allt, som stört friden, blivit avlägsnat från dem. Då finnes ingen djävul, som åklagar i himmelen eller förförer på jorden de trogna. Nej, då står Lammets brud helig, obesmittad och ostrafflig inför Guds åsyn. De troende är då såsom Guds änglar, ja, såsom Herren själv. Då har de himmelska tingen själva blivit renade med ett bättre offer än avbildningarna. Då står man vid slutet av nya testamentets försoningsdag. Då är allt rent, och det orena befinner sig utanför detta nya Jerusalem. Då har nya förbundets överstepräst förmedels offrets blod, d. v. s. i kraft av

dess i döden segrande liv, återställt allt, vare sig det som är på jorden eller det som är i himmelen, i dess ursprungliga renhet. Då har han fullgjort det uppdrag, som han mottog av sin himmelske Fader, och tager nu plats bland de frälsta såsom den förstfödde av många bröder.» (Ekman: Skugga och Verklighet.)

Rättfärdiggörelsen

26. Den stora huvudprincipen i Kristi lära, rättfärdiggörelsen, har Ekman så i tal som skrift med all kraft framhållit och betonat. Men såsom han i allt velat hävda sanningens och den reella verklighetens grundsatser, så även här. Att människan av naturen är död i överträdelser och synder och behöver av nåd frälsas, framhöll Ekman på samma sätt som Paulus, Augustinus, Luther och Waldenström. Och Gud frälsar människan på det sättet, att han gör den rättfärdig, som är av Jesu tro (Rom. 3: 26). Denna rättfärdighet består däri, att han i Kristus förlåter den ångerfulle hans synd och icke tillräknar honom hans missgärning samt skapar hos honom nytt sinne och ny vilja, så att den rättfärdiggjorde blir en ny människa; såsom Luther härom säger i Schmalkaldiska artiklarna: »Vad jag om rättfärdiggörelsen alltid hittills lärt, kan jag icke ens i det minsta ändra, nämligen att vi genom tron, såsom Petrus (Apg. 15: 9) talar, få ett annat, nytt och rent hjärta.» En rättfärdighet, som tilldömes en människa utan hänsyn till hennes sinnesbeskaffenhet, kände Ekman icke. Vid ett prästmöte i mitten av 1880-talet påstod en av talarna, att Gud tillräknade en människa rättfärdighet, om hon önskade den, »puttrade det än och kokade i hennes hjärta av synd och orättfärdighet såsom i en sjudande gryta.» — En sådan lära avskydde Ekman. Nej, den som blivit av Gud rättfärdiggjord bevisar sig också i sitt liv såsom en frigjord, rättrådig, trofast, kärleksfull och pålitlig människa — så lärde Ekman.

I detta sammanhang bör lämpligen påpekas hans sunda uppfatt-

ning av en troende människas ställning till synden enligt Rom. 7: 7-25, 8: 1-14.

»Brist i fullkomlighet är något annat än att göras till fånge under syndens lag», säger han. »Från fångenskapen under syndens lag kan, Gud vare lovad, varje människa nu varda fri genom livets andes lag i Kristus Jesus (Rom. 8: 2).»

»Att troende understundom kunna komma i ett vanmaktstillstånd, som liknar det tillstånd, som Paulus skildrat i Rom. 7, vilja vi långt ifrån förneka, men vad vi vilja bestrida är, att en troende kan vara såld under synden; att en troende utövar, vad han hatar, emedan han fåfängt söker efter kraft att göra det goda; att han därför tages till fånga av syndens lag i lemmarna och att han tjänar med köttet syndens lag. Gud vare lovad, att om det än varder många omväxlingar av mörker och ljus i de troendes liv, ett är dock visst, att synden icke skall härska över dela, emedan de icke är under lag utan under nåd (Rom. 6: 14). Ja, de har varit syndens tjänare men har nu blivit rättfärdighetens tjänare.»

Församlingen (Kyrkan)

27. I Kristi ord och gärningar finnes intet svek, intet fuskverk, ingen benägenhet att använda andligt smink, intet, som tyder på teatralisk tillställning eller att i religiöst avseende tillfredsställa en åt njutningslystnad hängiven smak. Över allt sådant sätter han såsom etikett: skrymteri! Hans uppgift är att göra syndare rättfärdiga, helga dem i sanningen, till ett församla dem och att på det sättet förhärliga Gud. En Kristi församling består därför av i Kristus helgade (1 Kor. 1:2), verkligt rättfärdiga människor. Församlingen eller kyrkan är sålunda de troendes och heligas samfund, såsom läses i den apostoliska och Augsbergiska trosbekännelsen. Den är icke osynlig utan synlig, såsom Kristus säger till sina lärjungar: »I ären världens ljus. Icke kan en stad döljas, som ligger på ett berg» (Matt. 5: 14). En sådan församling har Kristus givit olika slags gå-

vor till dess vård och uppbyggelse, såsom apostlar eller missionärer; profeter eller av Guds ande inspirerade personer, som i väckelsetider tala till uppbyggelse, förmaning och tröst; evangelister, som åter och åter vattna Guds åker (församlingen) med det levande vattnet, livets ord; herdar eller pastorer, som ha gåvan att leda och vårda församlingen; lärare, som äga gåvan att meddela sammanhängande och djupare insikt i Kristi lära; helbregdagörare eller personer, som ha gåvan att i Jesu namn bota sjuka; diakoner, som har att sköta om församlingens ekonomi och andra lekamliga bestyr (1 Kor. 12:8-12, 28; Ef. 4:11-15; Apg. 6:1-6). En var av dessa personer har inre kallelse genom Guds Helige Ande och yttre kallelse av den Guds församling, som framträder på en viss plats, och är på det sättet ordentligt kallad (rite vocatus). Var och en, som med sin mun bekänner Jesus såsom herre och tror i sitt hjärta, att Gud uppväckt honom från de döda (Rom. 10:9), är medlem i Kristi församling och bör där upptagas. Den samling av kristna, som för någon orsaks skull nekar att upptaga en sådan, är icke en Guds församling utan ett mänskligt parti.

En person, som inkommit i församlingen men lever såsom en ond människa, skall därifrån uteslutas, så vitt han icke genom broderlig tillrättavisning vinnes för Gud och hans rike (Matt. 18:15-20; 1 Kor. 5:9-13). Litet surdeg syrar hela degen (Kor. 5:1-8).

Man får på intet villkor med varandra sammanblanda och omkasta de två regementena, det andliga och världsliga (Augsburgiska bekännelsen 28 art.) Gör man detta, så uppstår den vrångbild av kristen församling, som utmärker Europas statskyrkor, inom vilka allt slags orättfärdighet nu flödar fram: girighet, dryckenskap, njutningslystnad, skörlevnad, avund, tråtor, fiendskap mot Gud, ovänskap, laglöshet, oförmåga att fördraga motgångar, häftighet och blodiga krig. Denna företeelse är ett nytt hedniskt väsen, i många stycken värre än det gamla.

I en uppsats i tidskriften Vittnet uttrycker sig Ekman om kyrkan,

i anslutning till förestående läroåskådning i ämnet, sålunda: »Därför skall man icke sammanblanda dessa tvenne makter, den andliga och världsliga. Låtom oss besinna något av det onda, som denna sammanblandning liar med sig! På detta sätt har vi fått en kyrka, som är en statsinstitution och vars medlemmar utgöras av statens alla medlemmar. Sålunda tillhör icke allenast den fina skrymtaren kyrkan utan ock drinkaren, som raglar fram efter vägen, horkarlen och skökan, svärjaren, som mera är en djävulsdyrkare än en gudsdyrkare. Ja, icke allenast de som har en tom mammons bekännelse är medlemmar av kyrkan utan ock de som uppenbart och fräckt förneka Guds ord, förneka, att Jesus är Kristus, ja, förneka ett liv efter detta. Alla dessa är ju medlemmar av den lutherska kyrkan i Sverige; och ve den som dristar betvivla detta!»

»Vårt begrepp om församling eller biblisk och luthersk åskådning blir sålunda efter föregående undersökning detta: Församlingen är de sant troendes och heligas samfund, vilket såsom sådant måste vara synligt, en stad på berget. Men emedan onda människor och skrymtare smyga sig ditin, måste församlingen, när deras ondska och skrymteri varda uppenbara, från sig avlägsna sådana för att ej ådraga sig Herrens dom. Emot dessa och den för övrigt i synden varande världen måste församlingen träda missionerande, bärande frälsningens budskap till alla människor, att ock några måtte frälsta varda.»

Dopet

28. Ser man sig omkring i världen nu, finner man i det stora hela icke mycket av verkligt äkta evangelisk åskådning och kristen karaktär. Såsom en ny syndafloed har denna världens antireligiösa och vrångsinta stämningar i läroåskådning, skolväsen, vetenskap, konst, litteratur, umgängesskick, hemliv och sed brusat in över våra samhällen och givit människolivet bilden av en kulturell

vildmark. Och över denna vrångbild av religiös moral har man vågat sätta Kristi namn såsom tilltalande etikett.

Det var emot detta officiella oskick, som Ekman med hela sitt klara förstånd och sitt hjärtas varma tro opponerade sig. Nedläggandet av prästämber inom svenska statskyrkan var en sida av denna opposition, hans litterära kamp i detta hänseende en annan. Och då han funnit, att dopet, särskilt barndopet, blivit den avgudade inkörsporten till det religiösa skrymteriets stora tempel, då avgav han sin allvarliga protest mot dopets missbruk och framträdde i detta avseende med två skrifter: *Det kristliga dopet*, utgiven 1880, samt *Dop- och pånyttfödelse läran*, utgiven 1900, den förra med vissa grundliga reservationer en skrift till förmån för barndopet, den senare en utförlig »vidräkning» med barndopsseden.

»Flera år», säger han i företalet till den senare skriften, »har gått, sedan jag sist offentligen i skrift yttrat mig angående dop- och pånyttfödelse läran. Det skedde i början av 1880-talet dels i tidskriften 'Förbundet', dels i en särskild liten skrift 'Det kristliga dopet'. Sedan dess har jag dock fortsatt att forska på detta viktiga område och sökt — efter den nåd, Herren givit — tillägna mig mer och mer av den nytestamentliga åskådningen av dopet och därmed i sammanhang stående frågor för att för egen del få fast mark att stå på.» (Ekman: *Dop- och pånyttfödelse läran*: Företalet.)

I överensstämmelse med Nya testamentet skiljer Ekman mellan dop med vatten och dop med den Helige Ande (Matt. 3: 11). Johannes Döparen och Jesu lärjungar döpte, innan mästaren ännu blivit förhärligad (Joh. 7: 39), uteslutande med vatten men Kristus också med Helig Ande.

Under hänvisning till instiftelseorden till dopet (Matt. 28: 19) och den praktiska tillämpningen därav, först och främst genom Petri vittnesbörd och anvisning på pingstdagen (Apg. 2: 37-39) och sedan allt fort enligt Apostlagärningarna och breven, söker Ekman genom många exempel visa, att, så snart en människa allvarligt

frågar efter frälsningen i Kristus — »får ett styng i sitt hjärta» — är rätta stunden för henne inne att döpas. Den som skall döpas måste sålunda komma till sinnesändring, så att han lär känna sina synder och behöver syndernas förlåtelse. Apostlarna fordrade icke för meddelande av dop, att kandidaten ägde förvissning om syndernas förlåtelse genom tron på Jesu Kristi namn, utan så snart, som sagt, någon fått ett styng i sitt hjärta och frågade efter frälsning, döptes han utan dröjsmål till syndernas förlåtelse i Jesu namn. Dopet med vatten, säger Ekman, »är en kraftig hjälp för den efter frälsning längtande människan att i tron fatta tag i Kristus, till vilken hon döpes, och därigenom erhålla syndernas förlåtelse. Det är således vårt omfattande av Kristus, som medför syndaförlåtelse, men icke dophandlingen.» Vid tal om Jesu ord till Nikodemus: »Utan en varder född av vatten och ande, kan han icke ingå i Guds rike» (Joh. 3:5), säger Ekman: »Vattendopet må ha en viktig betydelse, emedan människan därigenom träder i lärjungaförhållande till Herren, men pånyttfödelsen, livets tändande, sker endast genom anden». Rörande Pauli ord om dopet enl. Rom. 6: 3-4 och Kol. 2: 12 säger Ekman: »I dopet hade de blivit begravna med Kristus (under trängtan efter frälsning); genom tron hade de blivit uppväckta med honom» och levandegjorda. I fråga om Petri ord rörande dopet (1 Petr. 3: 21) säger Ekman, att uttrycket därstädes: »ett gott samvetes förpliktelse till Gud», rätteligen bör heta: »en bön om ett gott samvete inför Gud»; och är sålunda enligt Petrus »vattendopet en i handling framställd fråga eller bön till Gud om ett gott samvete», och följer då klart på denna bön frälsning i dopet genom Jesu Kristi uppståndelse.

Dopet i vatten är sålunda för den efter rättfärdighet hungrande och törstande människan liksom en häftig bön till Gud om frälsning från synd och om delaktighet av den Helige Ande. Kommer denne ande människan till del, såsom i Kornelii hus, före dopet i vatten, anger en sådan företeelse blott ett undantag från den all-

männa regeln i detta avseende.

»Summan», säger Ekman, »av vad vi funnit vid granskningen av de ställen, som tala eller anses tala om dopet, är denna: 1) Dopet såsom en Herrens instiftelse är av största betydelse, då det användes i den ordning och på det sätt, som Herrens ord anvisar. 2) Detta ord lär oss, att dopet skall följa på sinnesändringen och är ett dop till Fodren, Sonen och Anden, till syndernas förlåtelse i Jesu namn. Det är en bön om ett gott samvete i förening med den Gud och frälsare, till vilken man döpes, och ett av Herren anvisat medel att komma därefter. 3) Dopet bör således i regel föregå trons omfattande av Kristus och vara ett medel, en hjälp därtill, att det blir en begravning med Kristus till att dö från synden, varpå följer uppståndelsen genom tron. 4) Det nya livets tändande eller pånyttfödelsen är ett verk uteslutande av Anden genom ordet. 5) Till följd av dopets hela väsende och natur kan det icke bibelenligt begagnas av andra än sådana, som fullt medvetet begära detsamma»

Men då Kristus döper, döper han med den Helige Ande, såsom han strax före sin himmelfärd sade till sina lärjungar: »Johannes döpte i vatten, men I skolen varda döpta med den Helige Ande» (Apg. 1:5). Sammalunda sade ock Petrus, då han för Herrens lärjungar i Jerusalem redogjorde för den av honom bevitnade märkliga tilldragelsen i Korneliis hus: »När jag begynte tala, föll den Helige Ande på dem såsom ock i förstene på oss. Och jag kom ihåg Herrens ord, hur han hade sagt: Johannes döpte i vatten, men I skolen döpas med den Helige Ande» (Apg. 11: 15, 16).

Apostlagärningarna och breven överflöda i övrigt av meddelanden och undervisning om dopet i Helig Ande. Man må blott såsom ett av de många erinra sig Pauli ord: »I en ande har vi alla blivit döpta till en kropp, antingen vi är judar eller greker, trälar eller fria, och har alla druckit av en ande.» Det är den Helige Ande, som förrenar de troende till ett hjärta och en själ, till en kropp, som är Kristi församling. Dopet i anden framställer Paulus såsom församlings-

bildande men ingenstädes vattendopet. Anden gör levande, vattnet kan det icke. Därför kan dopet i vatten på intet sätt utgöra liksom ingången till församlingen och däri förena själarna, men anden kan det. Den som har Kristi ande hör honom och hans församling till.

Vad nu angår frågan, hurvida späda barns dop är berättigat eller icke, »beror», säger Ekman, »svaret på den frågan ytterst på vad den Heliga Skrift därom säger.» »Vi fråga», säger han:

»1) Talar skriften med uttryckliga ord något om medvetlösa barns dop? 2) Om så ej är, kan man dock med stöd av Guds ord draga den slutsatsen, att dylika barn döptes under Kristi och apostlarnas tid? Om ovanstående tvenne frågor måste med nej besvaras, och, då en sak ju kan vara rätt, som varken med tydliga ord eller ens antydningssvis står i Bibeln, så frågas: 3) Är Nya testamentets framställning av det kristna dopets väsende och natur sådan, att det är möjligt att tillämpa det på spädbarn?»

På alla dessa frågor svarar Ekman på av honom anförda skäl ett bestämt nej. Icke ens s. k. familjedop berättiga till antagandet, att späda barn döptes av Kristi apostlar. Den framstående bibeltolkaren Meyer — anför Ekman — yttrar med anledning av det familjedop, om vilket berättas i Apg. 16: 15 och likartade ställen:

»Man åberopar sig härpå för att bevisa barndopet i den apostoliska tiden eller åtminstone göra det sannolikt. Men märk angående denna sak följande: Om barn funnos i de judiska och hedniska familjer, som övergingo till Kristus, så är dessas dop att antaga endast i den händelse, att de voro så mycket utvecklade, att de kunde bekänna och bekände sig till tron på Jesus såsom Messias. Funnos däremot sådana, som icke voro i stånd därtill, så kunde dopet icke komma dem till del. Sådana omyndiga däremot, vilkas föräldrar voro kristna, föll under den synpunkt, som framhålles i 1 Kor. 7: 14, på grund varav de kristnas barn enligt den apostoliska kyrkans åskådning icke mer voro att anse såsom orena utan såsom heliga, och det icke så att förstå, som om de fått karaktären av helighet

genom dopet, utan så att de genom sin gemenskap med sina kristliga föräldrar hade del i deras helighet. Därför är dopet av de kristnas barn, vartill icke något spår finnes i Nya testamentet, icke att anse för en apostolisk inrättning.»

Skulle någon till bestyrkande av barndopets riktighet vilja åberopa Jesu ord: »Gören alla folk till lärjungar» (Matt. 28: 19), så svarar Ekman:

»Visserligen höra de nyfödda barnen till alla folk, som skola döpas; men märk: de skola döpas i överensstämmelse med den grundlag, som är gällande för dessa folks dop. Och den grundlagen lär jag känna, om jag betraktar apostlarnas tillvägagående, då de döpte de folk, med vilka de kommo i beröring. De döpte icke vem som helst utan allenast dem som genom ordets predikan hade fått ett styng i sina hjärtan, så att de ville övergiva syndalivet och lämna sig åt Herren. Vore icke så förhållandet, så skulle man med Matt. 28: 19 kunna bevisa, att man borde ingenting annat göra än sända ut döpare, som skulle döpa alla, som kommo i deras väg, vare sig nyfödda hednabarn eller judebarn eller äldre hedningar eller judar utan avseende på om de genom ordets predikan fått ett styng i sitt hjärta eller ens kunnat få något sådant.»

Men hur behandlade Jesus själv de späda barn, som i frälsnings-syfte fördes till honom? Svar: han lade händerna på dem och välsignade dem men döpte dem icke (Mark. 10: 13-16; Matt. 10: 13-15; Luk. 18: 15-17). Överallt, där frågan gäller att döpa, förutsättes sinnesändring. Men späda barn behöva icke sådan, enär Jesus säger om dessa: sådana hörer Guds rike till.

Vill man emellertid hos den apostoliska traditionen se sig om efter bevis för barndopets giltighet, så söker man i detta avseende förgäves efter något hållfast stöd. Späda barns dop kan aldrig ur sund kristlig åskådning rättfärdigas.

»Men», säger Ekman, »förhåller det sig nu sålunda, 1) att icke den ringaste antydning om späda barns dop finnes inom Nya testa-

mentets pärmar; 2) att dylika barns dop står i uppenbar strid med den nytestamentliga framställningen av dopets väsende och natur, som bestämt förutsätter självbestämning hos den som skall mottaga dopet; 3) att det omnämnes varken hos de apostoliska fäderna eller hos de kyrkofäder, som närmast följde efter dem ända till slutet av andra och början av tredje århundradet och då endast på grund av den obibliska läroåskådningen, att de nyfödda barnen är förtappelsens barn, om de ej genom dopet undfå syndernas förlåtelse, då synes man med gott samvete kunna låta en sådan inrättning fara, som i århundraden utgjort ett byende för världens falska andlighet och ett stridsämne Guds folk emellan.»

Konfirmationen

29. I sin bok Bibelskolan har Ekman lämnat oss några drag ur konfirmationens historia, visat på konfirmationens skuggsidor samt kommit till det resultatet, att numera ingen lag finnes, som i vårt land bjuder barnen att genomgå konfirmation. Konfirmationstvånget är avskaffat. Härtill bidrog i hög grad den petition, som en i Stockholm den 31 juli 1877 samlad prästkonferens beslöt ingiva till k. m:t om upphävande av nämnda konfirmationstvång.

Konfirmationen, vilken har till ändamål att, sedan konfirmanderna en viss tid mottagit undervisning i den antagna katekesen och befunnits äga »erforderlig kristendoms-kunskap», giva dem tillfälle att inför kyrkoförsamlingen efter ett kort förhör »bekänna sin tro och avlägga sina löften» och därmed få, såsom det heter, »sitt döpelseförbund» förnyat och stadsfäst, har i stort sett blivit en tom ceremoni, en religiös folksed utan sant och sunt resultat.

Härom säger Ekman:

»I kyrkohandbokens föreskrift heter det: 'När nattvardsungdomen befunnits har erforderlig kunskap, utsätter kyrkoherden en viss dag till det förhör, vilket i församlingens närvaro bör föregå barnens kommunion.' Icke när barnen har kommit till verklig om-

vändelse och tro, utan när de blott erhållit 'erforderlig kunskap', skola de bekänna, att de i kraft av 'döpelsens nåd' — icke i kraft av den nåd, som de genom ett personligt tillägnande av Kristus erhållit, utan genom en nåd, som de undfick i sitt medvetlösa tillstånd — vilja bliva fasta i tron intill änden, under det att många av dem aldrig ens kommit till tron och det sålunda icke borde bliva tal om ett förblivande i något, vartill de ännu icke kommit. Om man någonsin kan tala om ett lagstadgat skrymteri, så är det visserligen här. Konfirmationen, sådan den genom lag blivit ordnad inom vårt land, giver således det allra kraftigaste stöd för den vanekristendomen, som synes till den grad har intagit en stor del av människorna, att de nästan är otillgängliga för sann och levande kristendom. Sedan statskyrkan hallstämplat såsom kristna alla, som blivit döpta och konfirmerade, erfordras icke litet arbete av Guds Ande för att övertyga den enskilde individen därom, att det med honom måste komma till en hel hjärteförändring, om han såsom en sann kristen skall kunna begynna föra ett kristligt leverne.» (Ekman: Bibelskolan.)

Angående de frikyrklige och konfirmationen fortsätter Ekman:

30. »Vad nu särskilt angår de frikyrkligas ställning till konfirmationen, så återstår därutinnan ännu mycket att önska. Själva har de skilt sig från statskyrkan, dels emedan de insett, att den ej är en Jesu Kristi församling, dels emedan de anse, att den i många viktiga läropunkter far vilse, dels emedan de funnit, att många av dess kyrkobruk är obibliska. De deltaga därför icke i dess gudstjänstövningar utan söka sin egen uppbyggelse på annat håll. Men samtidigt sända de sina barn — dessa dyrbara gåvor, som Gud givit dem att uppfostra till hans tjänst — dit, där de själva icke vilja vara, och där man i barnen inpräglar en mängd läromeningar, som föräldrarna själva anse vara obibliska, såsom t. ex. om försoningen, om rättfärdiggörelsen, om församlingen m. m. Ja, de draga icke i betän-

kande att sända sina barn till en nattvardsskola, där man varnar dem för den närvarande andliga rörelsen och där man måhända stämplat deras egna föräldrar såsom villoandar, för vilka man på allt sätt må taga sig till vara. Ett sådant förhållande kan icke i längden få fortfa, emedan allt, som är osant förr eller senare fördärvat även den allra bästa plantering på det andliga området. Vi må ihågkomma, att vår ungdom är framtidens folk; och vilja vi, att den närvarande andliga och frikyrkliga rörelsen skall bliva ej blott en övergående företeelse, som endast för några år skall finnas till på historiens blad, utan att den skall ha någon framtid för sig, så må vi på allvar vakta oss för att införa vår ungdom i samma falska kyrkliga ställning, varifrån vi själva genom Guds barmhärtighet och efter mycket Andens arbete utkommit.»

»Det synes även, som man icke skulle ha synnerlig aktning för sin egen övertygelse, då man utan vidare kan sända sina barn att undervisas där, varest man på förhand vet, att de bibringas en kunskap, som enligt ens egen övertygelse står i uppenbar strid mot Bibelns sanningar. Ett sådant tillvägagående är dessutom egnat att hos barnen undergräva den aktning och det förtroende till föräldrarna, som är av så stor vikt för en rätt och välsignelserik barnauppfostran. Barnen giva noga akt på hur föräldrarna gå till väga och måste finna det underligt, att far och mor sända dem till prästen för att av honom undervisas och införas såsom 'fullmyndige' medlemmar i statskyrkan, under det att de själva varken vilja ha något att skaffa med kyrka eller präst. En sådan motsägelse i föräldrarnas handlingssätt kan icke ha någon god inverkan på barnens moraliska känsla utan verkar sedligt förslappande. De troende föräldrarna må därför med allvar vakna upp över denna sak, om de ej vilja draga över sig ett drygt ansvar.»

»Slutligen är ett sådant tillvägagående ägnat att hos de utomstående verka missaktning för de frireligiösa andliga ställning, då de tycka sig märka, att dessa, såsom de säga, ej veta vad de vilja. Men

vad värre är: denna missaktning stannar ej blott därvid, utan det är fara värt, att mången därigenom får missaktning för själva kristendomen, så att han kastar alltsammans över bord. O, må vi icke genom vårt beteende draga vanära över Herrens sak!»

Men skola de frikyrkliga, då de taga sina barn från statskyrkans konfirmationsundervisning, lämna dem i religiös okunnighet? Ingalunda, säger Ekman.

»Vi vilja däremot på det kraftigaste betona vikten av att man inom friförsamlingarna själva söker få till stånd så kallade 'bibelskolor', där barn i den vanliga konfirmationsåldern kunna bliva i tillfälle att före sitt utträde i det offentliga livet genomgå de viktigaste av kristendomens sanningar, utan att därmed några löften är förenade och utan att denna undervisning står i något samband med barnens upptagande i någon församling. Dessa bibelskolor böra kunna skötas av våra predikanter eller t. ex. av frisinnade, troende skollärare. Om brist på lämpliga gåvor till en början visar sig, så kunna ju flera friförsamlingar förena sig om att underhålla en bibelskollärare, vilken har att vara några månader på vardera stället och som, på samma gång han sköter bibelskolan, även kan betjäna församlingarna med predikan. I värsta fall bör ju en skicklig och erfaren söndagsskollärare eller lärarinna kunna på någon lämplig tid om söndagarna samla de äldre barnen för att med dem genomgå den åsyftade bibelkursen. Huvudsaken är ju, att våra barn få en enkel, till hjärtat gående undervisning i Guds kunskap.» (Ekman: Bibelskolan.)

Genom sin överskådliga och innehållsrika bok Bibelskolan har Ekman åt lärare och elever i sådan skola givit en kort vägledning av ganska stort värde.

Själv har han såsom föreståndare och lärare i Svenska Missionsförbundets Missionsskola åren 1879-1884 visat sig såsom framstående religionslärare och skicklig pedagog.

Herrens måltid (Nattvarden.)

31. (Läs instiftelseorden i deras sammanhang: Matt. 26: 17-30; Mark. 14:12-26; Luk. 22:7-39; 1 Kor. 11:17-34.

Det gives inom tidens gräns en plats, dit evighetens stilla frid lyser in såsom vårsolen över gröna ängar och klara vatten. Det är Jesu heliga nattvard. Mer ljuv är luften där än Edens vind, och här- ligare äter och dricker man där än under Elims palmträd vid dess läskande vattenkällor (2 Mos. 15: 27). Där öser man vatten med fröjd utur frälsningens brunnar (Es. 12: 3). Där hälsar än i dag den uppståndne sina vänner: »Frid vare eder!» (Joh. 20: 26).

Jesus har instiftat endast en högtid: den heliga nattvarden (Herrens måltid). Julhögtiden, påsken, pingsten har han icke påbjudit men icke heller förbjudit. Men sin nattvard har han helgat till sin åminnelse och dit i brinnande kärlek bjudit de sina (Luk. 22: 15).

Han säger här till sina lärjungar: »Tagen och äten! Detta är min kropp. Tagen och dricken! Detta är mitt blod.» Han bjuder sålunda de sina sin kropp att äta och sitt blod att dricka, men icke på det sättet, att man med tänder och smaknerver skulle kunna njuta de heliga håvorna. Det är ett ätande och drickande i tron på Guds son till stadfästelse i hans gemenskap, som här tillbjudes oss. Katolska kyrkan lär, att brödet och vinet, vid bönen om välsignelse däröver, förvandlas till Kristi fysiska kött och blod, så att man på detta sätt med ögonen kan se Kristi kropp och med munnen smaka den, vilken läroåskådning även Luther och hans närmaste medarbetare, om än på ett modererat sätt, upptagit, såsom man kan finna av Luthers katekes och Augsburgiska bekännelsen.

Denna läroåskådning kunde Ekman emellertid icke gilla utan anslöt sig då hellre, om än i fördjupad form, till Zwinglis mening, att brödet och vinet i nattvarden är symboler av Jesu kropp och blod.

»För att kunna angiva den rätta betydelsen av dessa ord ('detta

är min kropp, detta är mitt blod') är det», säger Ekman, »synnerligen nödigt att har betydelsen av det lilla ordet 'är' klar för sig. Detta ord kan betyda, att en sak antingen i verkligheten eller på avbildande sätt (symboliskt) är det eller det. I båda fallen begagnar man ordet 'är'. Vid varje förekommande fall är det av nöden att se på sammanhanget. Det är detta som skall avgöra, hurvida man har att fatta ordet 'är' i den ena eller andra betydelsen.»

»Om jag t. ex.» — fortsätter Ekman — »säger: Detta är Stockholm, så kan det betyda, antingen att jag har staden Stockholm framför mina ögon, eller ock att jag har framför mig en fotografi av denna stad. Jag kan icke säga, att fotografien betyder Stockholm, icke heller att den, såsom t. ex. en punkt på en karta, betecknar denna stad, nej, fotografien avbildar staden.»

»Tillämpa vi nu det sagda på vårt föreliggande ämne, så är det klart, att uttrycket: Detta är min kropp, och detta är mitt blod, kan betyda antingen: Detta är verkligen min kropp, och detta är verkligen mitt blod; eller ock: Detta är på ett avbildande sätt min kropp, och detta är på ett avbildande sätt mitt blod.»

Men »hade Kristus, då han instiftade nattvarden, verkligen sin egen sönderstyckade kropp på fatet och sitt eget utgjutna blod i bägaren, då måste man ovillkorligen fatta ordet 'är' i betydelsen av ett verkligt varande. Man har då ingenting annat att välja, utan då blir meningen denna: Detta är i verkligheten min naturliga kropp, och detta är i verkligheten mitt naturliga blod, så att I nu verkligen äten och dricken ingenting annat än mitt kött och mitt blod. Men vet man däremot bestämt, att Kristus vid nattvarens instiftande ännu icke lämnat sin kropp i döden och att hans blod ännu icke blivit utgjutet, utan att han tvärtom ännu satt livslevande bland lärjungarna, då kunde icke de angivna orden betyda, att det i verkligheten var Kristi kött och blod, som de åto och drucko, utan då måste ordet 'är' beteckna, att brödet och vinet på ett avbildande sätt var Kristi kropp och blod. Det är ju icke heller på sin naturliga kropp

eller på sitt naturliga blod han pekar, då han sade: Detta är min lekamen; detta är mitt blod; utan han hade då framför sig påskallamsbrödet och den med vin fyllda bägaren, och med hänsyn till dessa sade han de anförda orden. Under sådana omständigheter är det omöjligt, att ordet 'är' kan ha någon annan betydelse än att brödet och vinet voro Herrens kropp och blod på ett avbildande (symboliskt) sätt.»

Betydelsen av brödet och vinet i nattvarden åskådliggör Ekman än ytterligare och säger: »Vi antaga, att vi har en väl gjord tavla, föreställande Kristi lidande. Varken duken, varpå tavlan är målad, eller de olika färgerna, varmed den är målad, kunna på något sätt i och för sig gagna mitt trosliv. Men för så vitt tavlan på ett troget sätt avbildar Jesu kärlek i hans lidande, så kan den bli mig en kraftig hjälp att ännu innerligare i tron omfatta honom, som givit sitt liv i döden, på det att jag skulle leva. Och i så måtto kan tavlan vara för mig av ganska stor betydelse.»

»Så har ock Herren Jesus målat, så att säga, den allra skönaste tavla av sig själv i sin självuppoffring för vår salighet, en tavla, vars make ingen jordisk konstnär förmått att göra. Den tavlan målade han aftonen före sin död till ett oförgätligt minne av sin kärlek till alla sina lärjungar. Han tog ett bröd och bröt det och sade: Taggen, äten; detta är min kropp, som sönderbrytes. Han tog därefter kalken och sade: Taggen, dricken; detta är mitt blod. Sedan tillade han: Så ofta I det gören, nämligen på sådant sätt äten bröd och dricken vin, så gören det till min åminnelse, d. v. s. kommen ihåg mig. Icke fanns det någonting vare sig i brödet eller vinet, som i och för sig var gagnande för deras eller kommande lärjungars andliga liv, men brödet och vinet voro dock av den största betydelse, emedan de voro de mest träffande avbilder av Jesu söndersargade kropp och av hans utgjutna blod.»

I sin lilla katekes säger Luther rörande nattvarden, såsom bekant: »Dessa orden: för eder utgiven och utgjutet till syndernas för-

låtelse, är jämte det lekamliga ätandet och drickandet liksom huvudpunkten i detta sakrament, och var och en, som tror dessa ord, han har vad de innehålla och lova, nämligen syndernas förlåtelse.»

»Denna tanke om syndernas förlåtelse har», säger Ekman, »så djupt inrotat sig hos människorna, att den oomvända världen till större delen med förkärlek begagnar sig av nattvarden för att på ett lätt och bekvämt sätt, utan sinnesändring och tro, få, såsom den menar, syndernas förlåtelse. Ingenting kan dock ha mindre grund i Skriften än en sådan uppfattning. Låtom oss tillse, hur härmed förhåller sig!

Herren säger på intet ställe, att vi i nattvarden få syndernas förlåtelse, utan han säger ordagrant, i det han räcker kalken till sina lärjungar: 'Detta är mitt blod, förbundets, det för många till syndernas förlåtelse utgjutna.' Dessa ord utsäga på intet sätt, såsom ju var man ser, att syndernas förlåtelse meddelas i nattvarden, utan de är allenast en närmare bestämning till och förklaring av det blod, som vinet skulle avbilda. Herren ville, att lärjungarna vid åtnjutandet av kalken skulle på ett levande sätt ihågkomma, att han utgjutit sitt blod för ingen annan orsaks skull än till syndernas förlåtelse. Detta borde ju vara för dem den allra kraftigaste maning att akta sig för all synd, då Kristus måst giva sitt liv i döden för att borttaga och utplåna synden, på samma gång det borde skänka dem den rikaste tröst att veta, att Herren gått i döden just för att hjälpa och frälsa dem från all synd och orättfärdighet.»

Men vilken betydelse och vilket ändamål har då nattvarden, när man där icke får syndernas förlåtelse? Vad lärer Skriften härom? Det är och blir ju det viktigaste, säger Ekman. Han visar då, att Kristus själv enligt såväl Matteus som Markus, Lukas och Paulus bestämt svarat på den frågan med de orden och den befallningen: »Detta gör en till min åminnelse»: Herrens nattvard är sålunda i huvudsak en åminnelsemåltid.

»För Herrens lärjungar», säger han, »är ingenting av större vikt

för det andliga livet än att leva i en beständig och levande åminnel-
se av Herren, av hans kärlek, hans lidande, hans förföljelser, hans
tålamod eller med ett ord att minnas honom såsom den som gått
före oss på lidandesvägen och slagit sig igenom, på det att även vi i
trosgemenskap med honom må vinna seger.»

»Om den andliga gemenskap, i vilken de troende träda med sin
frälsare, därigenom att de vid åtnjutandet av brödet och vinet på
ett levande sätt ihågkomma honom och hans outsägliga kärlek, ta-
lar aposteln Paulus i 1 Kor. 10: 16: 'Välsignelsens kalk, som vi väl-
signa, är den icke en gemenskap med Kristi blod? Det brödet, som
vi bryta, är det icke en gemenskap med Kristi kropp?' Här fram-
ställer aposteln den saliga verkan, som det har med sig att till Jesu
åminnelse åtnjuta det sönderbrutna brödet och välsignelsens kalk.
Dessa yttre jordiska saker, brödet och vinet, vilka på ett levande
sätt uppkalla i minnet Jesu outsägliga kärlek, bliva just därigenom
medel att föra den troende i en allt innerligare gemenskap med
Herren. En åminnelsemåltid av Jesus, som icke hade den verkan att
försätta deltagarna i en innerligare gemenskap med honom, deras
frälsningsfurste, skulle ju vara av intet värde med avseende på de-
ras sjäalars väl. Men just för att förmedla en sådan innerlig gemen-
skap med sig själv har Herren instiftat denna måltid. Och deltagar-
na skola ock, om de eljest är samlade i ett rätt lärjungasinne, få till
sin salighet förnimma, att denna måltid är särskilt ägnad att beford-
ra en sådan gemenskap.»

»Men nattvarden är ock», fortsätter Ekman, »en gemensam-
hetsmåltid (en helig kommunion) för Guds barn, varigenom de
skola erinras om den enhet, som förefinnes dem emellan och som
har sin djupa grund däri, att de troende har andel i det ena och ge-
mensamma brödet Jesus Kristus. Denna enhet har enligt Paulus (1
Kor. 10: 17), såsom ock Jesus själv visat, sin grund i Kristus och
finner sitt uttryck i hans heliga nattvard.

»Emedan det är ett enda bröd, så är vi, ehuru många, en enda

kropp; ty vi har alla andel av ett enda bröd. Det bröd, som utgör grunden till de troendes enhet, är för visso Jesus Kristus, vilken själv kallar sig det levande brödet, som är nedkommet från himmelen, på det att den som äter därav skall leva till evig tid (Joh. 6:51, 52). Att äta därav sker allenast genom tron, vadan inga andra än de troende har någon andel i detta bröd. Men det sannskyldiga brödet, Jesus Kristus, avbildas i nattvarden medelst det för denna måltid särskilt avskilda och välsignade brödet, genom vars åtnjutande i tron den andliga gemenskapen med Kristus på det kraftigaste befordras och stärkes. Men just därigenom att de troende i nattvarden andligen träda i gemenskap med Kristus, så bliva de, ehuru de är många, en lekamen, emedan de alla har del i det levande brödet. Det är således gemenskapen med Kristus, som utgör den yttersta grunden till att de troende, ehuru de är många, bilda en enda stor kropp, i vilken varje enskild troende utgör en särskild lem.»

Den heliga nattvarden är sålunda en gemensamhetsmåltid i den meningen, att alla troende där är ett med Kristus, genom honom med Gud i Helig Ande och på detta sätt även ett med varandra inbördes.

Men sådan samfundsgemenskap kunna Jesu lärjungar icke njuta tillsammans med denna världens barn.

»Denna betydelse av nattvarden», säger Ekman, »att vara en de troendes kommunion eller gemenskap är en av de viktigaste. Liksom alla bliva delaktiga av ett och samma lekamliga bröd och därigenom har gemenskap med det sanna brödet Jesus Kristus, så skola de ock alla vara en enda kropp. Och just ätandet av detta gemensamma bröd bör livligt erinra dem om den enhet, som förefinnes mellan dem som är samlade kring denna måltid, liksom mellan Guds barn i allmänhet. Men därav följer alldeles tydligt, att de troende, om de eljest är rätt vakna över denna sak, omöjligt kunna deltaga i ett nattvardsfirande, vari uppenbart ogudaktiga deltaga. Ty om det är sant, vad aposteln säger, att vi är, ehuru många, en

enda kropp, emedan vi alla har andel i det ena brödet, så är det ju sorgligt,, om de troende, ehuru de veta, att de otrogne icke har någon andel i det sanna brödet, Kristus, likväl deltaga med dem i nattvardsfirandet, såsom om de voro en kropp med dem. Varje kristen borde ju i sanning förskräckas för något sådant.»

Men så ofta vi äta detta bröd och dricka denna kalk, förkunna vi Herrens död, till dess han kommer. I det att vi hålla Herrens nattvard, vittna vi sålunda inför hela världen, att vi efter hans ord vänta honom såsom snart återkommande. Nattvarden blir för oss i detta avseende också en bekännelsemåltid.

»Under tiden», tillägger Ekman, »må vi med ord och gärning bekänna, att vi icke vilja veta något annat än Jesus Kristus, och det såsom korsfäst (1 Kor. 2:2). Såväl för att stärka vårt trosliv som ock för att i handling bekänna, att vi vilja vara förenade med Kristus, som gått i döden för vår frälsning, må vi, som tro på honom, fortsätta att fira denna sköna och välsignelserika måltid. Och med denna bekännelse vilja vi hålla ut under gott rykte och ont rykte, under ära och under smälek, under de tider av nöd och trångmål, som vi utan tvivel gå till mötes. Om än världen förkastar Kristus, hånar och begabbar honom, ja, håller tron på honom för en dårskap, så vilja vi dock inför denna värld offentligen bekänna, att vi vilja hålla oss allenast till honom, vars kärlek var så stor, att han ock gick i döden för oss, och som nu lever för oss och som skall till sist komma för att taga oss hem till sig. Honom allena vilja vi tillhöra i liv och död.» (Ekman: Herrens måltid eller nattvarden.)

En ny himmel och en ny jord

32. Få teologer ha med större intresse och mera brinnande nit forskat, skrivit och talat om den tillkommande världen än Ekman.

Resultatet av sina forskningar på detta område har han nedlagt

huvudsakligen i skrifterna: De yttersta tingen, utgiven 1886, Evangelii fullhet och de ändlösa straffen, 1903, Svar till P. Waldenström särskilt med hänsyn till »Bibelns evangelium», 1904, och Julkalendern Grenljuset, från året 1888 till 1904, särskilt för senaste året, Här bör ock påpekas tillvaron av Ekmans läsvärda bok: Bibelns män och kvinnor, utgiven året 1899. Såsom vi sett, vidrör han detta ämne även i slutet av boken: Skugga och verklighet. Från tiden 1886, då den förstnämnda boken utkom, till året 1903, då han utgav boken »Evangelii fullhet och de ändlösa straffen», har han särskilt med avseende på frågan om dessa straff ändrat ståndpunkt och uti hithörande ämne kommit till övertygelsen om allas frälsning. Han säger sig sålunda — under sin anslutning till den s. k. universalismens teori — icke förmå fatta den tanken, att det onda skall i oändlighet kunna fortfara liksom det goda (»en olöslig och ändlös dualism»). Om så skedde, skulle den av Gud utkorade och sände världsförlossarens mission bli till största delen om intet, säger han.

Vad han emot en sådan lära under sina »bibliska studier» funnit, anser han vara av allra största värde och måste därför med risk av motsägelse och martyrskap bekänna det.

»Vid varje ärligt sökande efter sanningens guld må man vara beredd på att», säger han, »gång efter annan stå inför ett offeraltare, där det gäller att offra mycket av det som på en annan utvecklingsgrad var av betydelse för ens åskådning. Men varje vinst på sanningens område är dock så dyrbar, att intet offer därför är för stort. Det är denna vinst jag för min egen del vet mig har gjort, och därför är jag ock redo att bringa vilket offer som helst.»

Så söker Ekman med många exempel visa det fasansfulla och orimliga i läran om de ändlösa straffen. Augsбургiska bekännelsen innehåller läran om sådana straff, likaså den rikhaltiga uppbyggelselitteraturen, där härresande målningar av de fördömdas kval förekomma. Så skildrar t. ex. den bekante pastor Lars Linderot i sin

predikan på 26:te söndagen e. Trefaldighet de förtappades kval sålunda:

»Vad ser du? Jo, mig tyckes, jag ser denna över all beskrivning förfärliga gången, de otrognas gång ned i elden. Mig tyckes, jag hör, hur de bedja för sig, men det hjälper icke; de ville kyssa domarens fötter och bedja om försköning, men han hör dem icke. Mig tyckes, jag ser, hur luckan öppnas till det rysliga rum, varest de förkastade människorna skola vistas, så länge Gud är Gud. Mig tyckes, jag ser, hur de ligga där nere i den eviga elden och flyta såsom svarta eldbränder men hinna aldrig någon strand. — — — Nu har Gud stängt den nya stadens tolv portar så hårt, att icke den starkaste gråt kan öppna dem. Nu är han så vred, att han aldrig bliver mera nådig.»

Och en av medeltidens störste teologer, Tomas från Aquino, för i ett av sina teologiska arbeten i detta avseende ett ännu förskräckligare språk: »Var och en sak», säger han, »kan bättre lära kännas genom jämförelse med dess motsats; och därför, på det att helgonens salighet må vara dem så mycket ljuvligare och de må kunna frambära Gud så mycket rikare tacksägelse, beskåres dem att utan återvändo åskåda de gudlösas straff.»

En annan medeltidsteolog, Petrus Lombardus, talar i ett teologiskt arbete i samma anda: »Så tåga Guds utkorade ut till att skåda de fördömdas kval, och vid denna syn gripas de icke av sorg utan mättas av fröjd vid åsynen av de ogudaktigas utsägliga elände.»

Inför en sådan syn, säger Ekman, giver man gärna den ortodoxa teologen Kahnis rätt, då han säger: »Man måste erkänna, att evig fördömmelse är en tanke, som knappt kan bäras av en kristen, medveten om den allmänna syndigheten.»

Emot läran om de ändlösa straffen anför och förklarar Ekman en stor mängd bibelutsagor, som anses visa, att alla skola frälsas och till sist ingen gå förlorad. Kristi ord (Matt. 12:31, 32): »All synd och h ä d e l s e skall förlåtas människorna, men hädelsen mot An-

den skall icke förlåtas människorna. Och vilken som säger något mot Människosonen, honom skall det varda förlåtet, men vilken som säger något mot den Helige Ande, honom skall det icke varda förlåtet, varken i denna världen (tidsåldern) eller i den tillkommande», utlägger Ekman sålunda:

»Märk: All synd och hädelse mot Människosonen skall (icke blott kan) förlåtas antingen i denna eller den tillkommande tidsåldern — ty det giver sammanhanget till känna. Däremot finnes det en synd, synden mot Anden, som icke kan förlåtas varken i den närvarande eller i den tillkommande tidsåldern, utan tvivel emedan denna synd så förstocket hjärtat och sinnet, att det behöves mycket tuktan, innan det böjes. Men av Skriften framgår klart, att det finnes många tidsåldrar. Och skall det ske, vad Paulus säger, att Gud har föresatt sig, med avseende på den hushållningen i tidernas fullbordan, att i Kristus sammanfatta allt, både det som är i himmelen och det som är på jorden (Ef. 1: 9, 10), så skola vi ock få se, att Herren till sist, om än först i 'tidernas fullbordan', vunnit seger över de mest hårdnackade. Ty Gud har inneslutit alla under otro, på det att han skulle förbarma sig över alla.»

Människans onda vilja förmår Gud förändra och böja under sin vilja samt för övrigt tillintetgöra all satans makt, ty för Gud är ingenting omöjligt, förklarar Ekman. All ondska skall i sinom tid fly såsom det tjocka mörkret för den uppgående solens glans och Gud vara allt i alla (1 Kor. 15: 28).

Det ordet »evig» (t. ex. i Matt. 25: 46) anser Ekman icke betyda ändlös utan begränsad tid. Även sådana bestämningar till Guds domar som: »masken icke dör och elden icke släckes», »uppbränna i osläcklig eld» o. d. tyder Ekman så, att straffet även där avser en begränsad tidrymd.

Han anför till bevis därpå, att Gud i sin nåd även efter döden frälsar människors barn, ofta bl. a. Ebr. 9: 15 samt 1 Petr. 3: 19-20

och till bevis på hela skapelsens återställelse likaledes ofta Ef. 1: 9-10.

Ekman citerar också en hel mängd auktoriteter för att bestyrka läran om alltings återställelse, såsom Klemens Alexandrinus, Origenes, Gregorius av Nyssa och Krysostomus. Man kunde också tillägga många andra, såsom tyske professorn Schleiermacher och engelske teologen F. W. Farrar m. fl.

Såsom bekant, opponerade sig lektor P. Waldenström skarpt mot Ekmans framställning om alltings återställelse såsom också mot varje annan sådan läroåskådning. Den strider absolut mot Guds heliga ord, sade han.

»På intet enda av de ställen, där Herren eller hans apostlar tala till de ogudaktigas förtappelse», säger Waldenström, »göres ens den minsta antydning om att detta tillstånd skulle vara en reningseld, varigenom de skulle renas för att till sist gå in i det eviga livet.»

»När Herren talar om hur de ogudaktiga skola stängas ut i mörkret utanför Guds rike, i gråt och tandagnisslan, och det utan ett enda ord med antydning om ändring (Luk. 13:25-28), kan väl då någon människa med sunt förnuft tro, att han menar, att detta skall vara en väg för dem till omvändelse och frälsning? Eller när Herren liknar de ogudaktiga via ofruktbara träd, som huggas av och kastas i elden (Matt. 7: 19), eller via ogräs, som bindes ihop och kastas i elden (Matt. 13: 30), och när Johannes döparen liknar dem vid agnar, som brännas upp (Matt. 3:12), kan väl då någon utan det grövsta våld på textens ord tro, att Herren och Johannes menat, att de ofruktbara träden, ogräset och agnarna skola i den elden göras till fruktbare träd eller till vete?»

»Gud vill lika litet, att en människa skall vara borta här i tiden, som att hon skall vara borta i evigheten. Men ändå sker det. Om en sådan dualism är 'otänkbar' i evigheten, så är den otänkbar även i tiden. Och ändå verklig. Otänkbarheten har icke alltid sin grund i överklighet utan mycket ofta i vår tankeförmågas inskränkthet. Här

är för resten icke fråga om tänkbarhet eller otänkbarhet utan om vad den Heliga Skrift lär.»

»Den uppfattningen av 'alltings återställelse', att alla människor till slut måste bliva saliga, leder med nödvändighet därtill, att man även måste antaga de onda andarnas — 'djävulens och hans änglars' — frälsning eller också förneka deras tillvaro. Bägge delarna strida absolut mot Matt. 25: 41 och Upp. 20: 10 — andra ställen att förtiga.» (P. Waldenström : Biblisk troslära.)

Med avseende på Ekmans läroåskådning utspann sig, såsom ännu är i friskt minne, i början av 1904 en allvarlig och omfattande lärostrid, därvid lektor Waldenström, som vanligt, med stor skärpa förde oppositionens talan, vilken strid slutade därmed, att Ekman såsom Svenska Missionsförbundets föreståndare nedlade denna och alla dithörande befattningar. Hur uppriktigt och allvarligt Ekman menat med sin lära om allas frälsning och alltings återställelse och hur fri han var från tanken att på grund av sin nya läroåskådning om de yttersta tingen bilda eget religiöst parti, framgår av de frimodiga och högsinta, av broderlig kärlek glödande ord, med vilka han den 1 mars sistnämnda år säger farväl till Svenska Missionsförbundets föreningar och församlingar samt dess arbetare på de olika missionsfälten.

»Såsom I veten», säger han, »har jag ansett mig böra nedlägga alla mina befattningar inom Svenska Missionsförbundet, emedan det ansetts oförenligt med mitt missionsföreståndarskap, att jag offentligen uttalat såsom min tro och övertygelse, att sanningen och det goda till sist skola vinna en absolut seger över lögnen och ondskan i alla dess former.

Jag har lärt och lärer,

att Gud före tidens och världens skapelse föresatt sig inom sig själv att i Kristus sammanfatta allt och genom honom med sig återförsona allt, både det som är i himmelen och det som är på jorden;

att denna Guds föresats icke är ett önskningsmål allenast utan ett gudomligt rådslag, vilket i sig innebär, att det måste gå i fullbordan;

att detta gudomliga rådslag om alltings återställelse bestyrkes av talrika utsagor i den Heliga Skrift, som vittna därom, att alla knän skola böja sig för honom och alla tungor skola svärja honom trohet, vilket han ock genom profetens mun bedyrat vara ett löftesord, som ej skall ryggas;

att i denna Guds frälsningsplan under tidsåldrarna, vilka ej må förväxlas med begreppet evighet i betydelsen ändlöshet, domarna över synden ingå såsom ett nödvändigt moment, i det att syndaren genom den på ett övertygande sätt får erfara syndens följder till sinnets förödmjukande och viljans böjande till lydnad, så att Gud till sist blir allt i alla.

Jag har slutligen lärt och lär, att det för människan är övermåttan viktigt att nu mottaga evangeliets budskap till frälsning, på det att hon fortast möjligt må komma ut ur syndens fångenskap in på rättfärdighetens väg och ej genom fortsatt motstånd mot nåden och sanningen ådraga sig ett ännu värre lidande, innan Guds frälsningsuppsåt med henne kan vinnas.

Jag har icke kunnat föreställa mig, att denna framställning av de bibliska sanningarna, som enligt mitt samvetes vittnesbörd uteslutande avsett att förhålliga Guds storartade frälsningsplan och Kristi försoningsverk, skulle stå i strid med en missionsföreståndares kallelse och uppdrag. Men genom en av teologiskt renlärighetsnit uppväckt agitation har man dock fört saken därhän, att det för mig är omöjligt att längre sköta det kall, som jag under Guds välsignelse innehåft i 26 år.

Då jag nu därför bjuder Eder mitt farväl, gör jag det i känslan av att vara med Eder förbunden med starkare band än en läromening, hur betydelsefull den än må vara. Jag är ock viss därpå, att sanningen ännu har så stark resonans bland Svenska Missionsförbun-

dets vänner, att dagar skola komma, då det som för mången är dunkelt, ja, måhända av mer än en betraktas såsom en villfarelse, skall framstå i sitt rätta ljus. Måtte sanningens, visdomens och kärlekens ande få leda Eder framåt från ljus till ljus, framåt till helig segerkraft, framåt till frigörelse från ett från fäderna ärvt, tryckande dogmväsende!

Till Svenska Missionsförbundets missionsarbetare på de olika fälten, vid vilka jag varit särskilt fästad med den broderliga tillgivenhetens och kärlekens band, säger jag: Förbliven i Herren; fullgören Edert sköna och härliga kall; vinnläggen Eder om att vara trogna på Eder post och sprida evangelii ljus i hedendomens natt! Edert arbete är icke fåfängt.

Fridens Gud vare med Eder alla!»

Vad skall man då vidare säga om Ekmans eskatologiska läroåskådning?

Först bör uppriktigt erkännas, att hans framträdande utgjort en hälsosam motvikt mot den skriftvidriga och råa tolkningen av evighetsstraffen, till vilken, såsom vi ovan sett, mången teolog, präst och predikant gjort sig skyldig. Även över domsordet måste vila kärlekens och medlidandets helgd. Sedan bör här rättas den svåra missuppfattningen av Ekmans läroframställning rörande ifrågavarande ämne, att han skulle därmed ha velat öppna en mycket lättvindig väg åt människor till frälsning — utan omvändelse och tro — och att han därmed velat minska missionsvännernas nit om folkens frälsning i Jesu namn. Men Ekman har visst icke sökt pruta av det minsta i fråga om vad Guds ord lär om domen över syndaren rörande straffets skärpa och intensitet: kanske milliontals år (tidsåldrar) av strafftid behövas för att böja en syndare till lydnad för Guds vilja. Ekman har endast velat, såsom han säger, påvisa, att straffet har ett förnuftigt ändamål: syndarens slutliga frälsning, att straffet en gång skall upphöra och att det goda till slut skall vinna

en fullständig seger i allt och i alla. Men det är endast genom Kristus och hans mission, som allt detta kan vinnas. Själv säger Ekman därom:

»Av de många brev, som kommit mig till handa angående den brännande frågan i dessa dagar, framgår alldeles uppenbart, att en del brevskrivare antingen ej läst min bok eller icke vilja fatta dess innehåll. Eljes vore det ej möjligt att påstå, såsom åtskilliga göra, att jag lärer, att människor utan sinnesändring och en levande hjärtetro bliva till sist frälsta. Hela min framställning motsäger absolut varje sådan tanke. Tvärtom har jag tydligen framlagt, hursom Gud för att vinna sin avsikt att frälsa människorna låter dem, där det så blir nödvändigt, till det yttersta erfara syndens följder, för att de på den vägen måtte en gång lära sig inse, vad sorg det har med sig att har övergivit levande Gud, och med den förlorade sonen stå upp och gå till sin fader. En sådan lära som den, att människor, medan de är stadda i syndens och otrons mörker, kunna förenas med honom, som är idel ljus och idel rättfärdighet, är ej blott obiblisk, den är absolut oförnuftig, ty endast lika trivas med lika.»

»En annan sak, som synes bekymra mången, är den, att de mena, att om frälsning gives efter döden och alla till sist skola bli va frälsta, all mission är onödig, eller att dess bedrivande åtminstone blir svår, då de ogudaktiga under sådana förhållanden tillsluta sina hjärtan för evangeliets predikan. Detta är en fullkomlig missuppfattning. Och jag vill erinra därom att, då helvetespredikan stod på sin glanspunkt, så sovo de allra flesta den djupaste syndasömn. Det är en sanning, att ingen i verkligheten tror läran om de ändlösa straffen, ty den är oförnuftig och kränkande för de i människans inre av Gud nedlagda rättsbegreppen. Är icke syndens följder och verkningar av så allvarlig beskaffenhet, att de borde driva människor att i dag söka räddning från själva synden, som är grunden och orsaken därtill?»

»Skulle vi känna oss både håglösa och maktlösa att gå in och

arbeta i Guds vingård, vare sig i hemlandet eller i hednavärlden, om vi ej såsom en bakgrund för vår evangeliska verksamhet hade läran om ändlösa, aldrig upphörande kval och lidanden? Bort det!» (Ekman: Svar till P. Waldenström särskilt med hänsyn till »Bibeln Evangelium.»)

33. Det var vid det stora evangeliska fältmötet vid mitten av 1890-talet, vi i denna del av vår biografiska framställning första gången sammanträffade med doktor Ekman. Vi hörde då från hans läppar bekännelsen: »Frälsningen är vår Guds, som sitter på tronen, och Lammets. — Dessa (de frälstas tallösa skara) är de som komma utur den stora bedrövelsen; och de har tvagit sina kläder och gjort dem vita i Lammets blod» (Uppb. 7: 10, 14). Den bekännelsen var allt fort grundtonen i hans teologiska åskådning. Det var Kristi blod han inför Gud såg hela människosläktet rentvaget från syndens smitta, förbannelsen upplöst och skapelsen frigjord från förgängelsens trældom samt en ny himmel och en ny jord stråla i oförgänglig glans. Inför tanken på ordet om Guds son: »Gud har upphöjt honom över allting och givit honom det namn, som är över alla namn, på det att i Jesu namn alla knän skola böja sig, deras, som är i himmelen, på jorden och under jorden, och att alla tungor skola bekänna, att Jesus Kristus är Herre, Gud Fader till ära» (Fil. 2: 9-11), instämma helt visst med Ekman alla sanningens och hoppets vänner, vad än de tänka och lära om syndastraffens längd, i hans triumferande segervisshet rörande frälsningsverkets slutmål:

»Vilken Gud värdig lösning av frälsningens stora problem! Vilkens rättfärdighetens, sanningens och ljusets glänsande seger över synd, lögn och mörker! Här sannas det ordet: 'Och allt skapat, som är i himmelen och på jorden och under jorden och på havet, och allt som är i dem hörde jag säga: Honom, som sitter på tronen, och Lammet vare lov och pris och ära och kraft i evigheters evighet (Upp. 5: 13)'» (Ekman: Evangelii fullhet).

Vi vilja ock utan tvivel samfällt instämman i Ekmans av glödande tro och hopp fyllda sång:

»Till himlens sälla land vi gå,
till fridens ljuva hem,
dit icke jordens sorger nå,
där vreda böljor icke slå;
det bliva skall en ljuvlig ro
att hos vår Gud få bo.

Dit upp, o syskon, hand i hand
vi skynda; snart vi få
för evigt lämna öknens land
och stå med fröjd på hemmets strand;
ej någon natt skall vara där,
ty Herren solen är.»

(Svenska Missionsförbundets sångbok n:o 510.)

Slutord

34. Ekman var en praktisk teolog. Allt, vad han i sin klara och öppna syn på tingen sett såsom osunt och orättfärdigt i hem, i skola, i kyrka, i samhälle, ville han ha helt bortrensat samt sanningens och rättfärdighetens välde härskande. Han var en evangelisk reformator. Hans skriftliga framställning var i hög grad lättläst, klar och övertygande. Även då han systematiskt behandlade ett ämne, blev framställningen populärvetenskaplig, så att var man kunde förstå den. Ekman var en hjärtevarm teolog, icke endast de levandes utan ock de dödas vän. Då han talade, fick han alla att höra på, även opponenter. Det var ofta ord av bestående värde, han skrev och talade, och genom sin tro talar han ännu, fastän han är död (Ebr. 11: 4).

E. J. Ekman som historiker

Av Sven Wisborg

Dr Ekman var en utomordentligt verksam och mångsidigt intresserad man. Hans betydelse ligger ju framför allt på det religiösa och praktiska livets område. Dock saknade han ingalunda teoretiska intressen. Som dogmatisk och exegetisk skriftställare gjorde han givetvis en betydande insats, men hans verksamhet som historiker är av banbrytande betydelse. De båda verk, som på detta område hugfästa hans minne, är »Den inre missionens historia från början av 18:de århundradet till närvarande tid», utgiven i fem band under åren 1896—1902, samt »Illustrerad missionshistoria efter nyaste källor», utgiven i tvenne band åren 1890—1891.

Dessa arbeten är båda i sitt slag betydande, och dr Ekman förtjänar allt erkännande för deras utgivande. Emellertid har han själv ej författat dem i sin helhet, utan hans arbete är i själva verket först och främst redigerandet av det material, som genom andra ställts till hans förfogande. I hans verksamhet för det religiösa livets behandling från historisk synpunkt framkommer nämligen även hans eminent praktiska begåvning. Han var skapad till ledare och organisatör, och som sådan har han också dokumenterat sig på vetenskapens fält genom sitt förtjänstfulla redigerande av såväl »Inre

missionens historia» som »Illustrerad missionshistoria». Det är han, som planlagt båda dessa arbeten samt i stort sett tryckt sin uppfattning på deras innehåll, det är vidare han, som E. J. Ekman kort före 60-års åldern i väsentlig mån samlat material samt bestämt, vad som skulle införas. Vad Inre missionens historia beträffar har materialsamlingen till framställningen av de andliga rörelserna under 1800-talets andra hälft tillgått så, att Ekman tillskrivit religiöst intresserade personer på olika trakter — särskilt synes han ha vänt sig till troende folkskollärare — och sedan ha dessa antingen på grundval av egna erfarenheter eller genom inhämtande av äldrepersoners upplysningar sammanskrivit en historik över den andliga utvecklingen på deras ort, varefter deras berättelser ofta utan någon bearbetning alls, understundom först efter vederbörliga korrigeringar införts i arbetet. Till följd härav ha stil och framställningsätt särskilt i de sista delarna blivit ganska ojämna, och innehållet av olika värde. Under sina talrika missionsresor brukade Ekman dessutom uppmana äldre missionsvänner att berätta sina erfarenheter och minnen, vilka stenografiskt upptecknades av en dotter till Ekman, som ofta brukade åtfölja honom på hans resor. Åtskilligt i dessa senare delar har Ekman givetvis skrivit själv. Särskilt gäller detta biografier över en del framstående religiösa personligheter. Den som vid avfattandet av Inre missionens historia varit honom till största hjälp är utan tvivel dåvarande läraren vid Svenska Missionsförbundets missionskola, J. Lagerström, vilken huvudsakligen hade till uppgift att omarbeta och redigera de inkomna handlingarna i enlighet med Ekmans anvisningar. Emellertid har Lagerström troligen utarbetat rätt betydande partier såväl av dessa sista delar som av de tidigare delarna. Vad dessa angår, har Ekman utan tvivel själv avfattat den större delen, under det att Lagerström skrivit resten samt för övrigt i arkiv, tidningar och tidskrifter uppsökt det som han ansåg vara av särskilt värde. Förutom Lagerström ha även andra personer medverkat vid arbetets till-

komst. Bland dem kan särskilt nämnas rektor J. Lindholm, vilken utarbetat kapitlen om Värmland, Dalsland och Närke samt medverkat vid utarbetandet av dem som behandla Gotland, Västmanland och Västergötland. Illustrerad missionshistoria har också av Ekman redigerats och utgivits. Vissa partier, framför allt det väsentliga av första delen, ha också av honom författats. Emedan denna del företedde vissa språkliga brister—Ekman var ej någon betydande stilist — och dessa påpekades i Svenska Morgonbladet, erhöll pastor Andreas Fernholm — vid den tiden medarbetare i Hemlandsvännen och Svenska Morgonbladet — i uppdrag att vara Ekman behjälplig vid andra delens utarbetande. Troligen har han också nedlagt betydande arbete på den första delen framför allt genom att samla material och översätta utvalda delar av främmande missionshistoriska arbeten, men Ekman hade naturligtvis överinseende över det hela.

Vilken var då Ekmans historieuppfattning, och vilka voro de principer, enligt vilka hans båda huvudarbeten nedskrevos? Vi stanna vid besvarandet av denna fråga först inför hans uppfattning sådan den framträder i »Den inre missionens historia». Ekmans intressen voro i eminent mening religiösa. Det är det andliga livet och dess framväxande han vill skildra. Det är människorna, som intressera honom, deras skiftande öden, deras kamp, deras insats i det andliga livet. Geijers sats om att det personliga är det högsta i historien hade Ekman gjort till sin. Han är en det personliga fromhetslivets skildrare. Biografierna ha därför ett stort utrymme. Någon djupare psykologisk analys ger han dock sällan eller aldrig. Det är stora enkla linjer som dragas upp. Huvudstadierna i vederbörandes liv skildras, några karaktäristiska anekdoter anföras, deras gärning av större eller mindre betydelse karaktäriseras. Högst sällan ges en mera ingående karaktäristik av en framstående predikants förkunnelse till dess form och innehåll, eller redogöres för en författares verk på ett ingående sätt. Det är framför allt det prak-

tiskreligiösa och etiska arbetet som intresserar och som därför skildras. Stor vikt lägger också Ekman på att »banbrytarens» gärning blir tillräckligt uppskattad. En av de bäst utformade biografierna är den över Peter Fjellstedt. C. O. Rosenius är skildrad på ett omsorgsfullt och pietetsfullt sätt utan att dock den innersta arten av hans religiositet och åskådning klargöres. Att dr Ekman verkligen på allvar bemödade sig om att ge rättvisa även åt sådana personer, vars åskådning och framträdande han ej alls gillade, kommer flerstädes i dagen. I de ord, varmed han avslutar sin skildring av P. Fjellstedts liv, antyder han de grundsatser, varefter han söker bedöma historiska personligheter. »Om än Fjellstedt i själva verket intog en annan ståndpunkt i både lärofrågor och kyrkliga frågor än den vi för vår del har, kunna vi dock icke annat än sätta en tacksamhetens minnesblomma på hans grav. Ty vad som är visst det är, att han redligt och troget efter sitt ljus hängav sig åt sin Herres och mästars verk. Och detta är och blir dock huvudsaken.»

Såsom riksdagsman och politiker ägde Ekman stort intresse för riksdagshistoria. Han har också i rätt stor utsträckning tillgodogjort sig protokollen vid de riksdagar under 1850-talet, när religionsfrihetsfrågan var föremål för behandling. Även samtida tidskrifter och tidningar ha genomgått, dock tydligen i mindre utsträckning. Särskilt har han tillgodogjort sig »Evangelisk kyrkovän», redigerad av prosten H. B. Hammar och utgörande språkröret för den tidens i kyrkligt hänseende mest avancerade inom kyrkliga kretsar. Ekman sympatiserar tydligen med de längst gående reformkraven. Han bemödar sig dock att ge en i allo korrekt skildring av händelseförloppet och låter därför protokollens ord så mycket som möjligt tala för sig själva. Vid behandlingen av dessa frågor såväl som i åtskilliga andra partier av hans framställning framkommer rätt tydligt hans stora förkärlek för andlig frihet, hans absoluta förkastande av allt religiöst tvång och hans ljusa tro på det andliga livets förmåga att självt segra genom Guds nåd och evangeliets kraft. Typiskt för

hans religionspolitiska ståndpunkt är ett uttalande i Hemlandsvännen för år 1890, ur vilket vi anföra följande: »I rent andliga frågor måste man använda rent andliga vapen. Icke fängelse, icke bål, icke inkquisitionens alla tortyrmedel har fordom kunnat bibringa oliktankande en annan mening. Sådant måste ske på övertygelsens väg. — Vad jag vill ha bort, det är världsliga straff i rent andliga mål.» I denna anda och enligt dessa principer är hans »Inre missionens historia» skriven, för så vitt den berör kyrkopolitiska spörsmål.

Anmärkningsvärt är vidare, att E. J. Ekman ytterst ringa berör den religiösa och kyrkliga utvecklingens samband med den politiska, ekonomiska och sociala samt att han ej heller särdeles mycket sysselsätter sig med att påvisa, i vad mån främmande inflytanden gjort sig gällande i vår kyrkohistoria, liksom han ej bryr sig om att närmare klargöra växelverkan mellan de andliga livsrörelserna och den officiella kyrkan. Detta sammanhänger med att hans verk överhuvud är fritt från historiefilosofiska spekulationer och att han ej heller intresserar sig för en djupare undersökning angående orsaken till de religiösa rörelserna, för att klarlägga dessas inre sammanhang, deras likheter och olikheter eller för ett fastslående av deras konsekvens för framtida utveckling. Det är i berättelsen och beskrivningen, som styrkan i »Inre missionens historia» ligger, förutom i dess oerhörda materialrikedomar och den öppna blicken på andelivets linje i de båda senaste århundradenas svenska historia.

*

»Illustrerad missionshistoria efter nyaste källor» — till tiden äldre än Inre missionens historia — är liksom denna ett i flera hänseenden betydande verk. Det är den första och tills dato enda större svenska missionshistoria och därtill en av de äldsta skandinaviska. Den uppfattning och de principer, som kommit till uttryck i Inre missionens historia, hade också följts här, ehuru de givetvis kom-

pletterats av andra beroende av olika ämnen. Det är framför allt Guds rikes utbredning, som Ekman i sin missionshistoria vill skildra. Varm kärlek till missionen, en livlig uppfattning av hednavärlens nöd samt en klar insikt om att missionen om något måste förstås som ett Guds handlande i historien, visserligen genom människor som ofullkomliga redskap, utmärker också framställningen. »Av Herren är det skett och är ett under för våra ögon», utropar förf., om Norska missionsällskapets storartade framgångar på Madagaskar, och det omdömet är betecknande för hans uppfattning av missionen i stort. Anmärkningsvärt är, att han till yttre missionen räknar även sjömansmissionen, vilken dock närmast är att betrakta såsom kristligt arbete bland redan kristnade folk och således närmast hör under den inre missionen. En förtjänst är otvivelaktigt, att han ej såsom de tyska missionshistorikerna, åtminstone Warneck, i hednamissionens resultat inräknar antalet kristna negrer i Förenta staterna, då ju där samtliga negrer officiellt är kristna och således negerkyrkorna upphört att vara missionskyrkor. Den konsekventa tillämpningen av denna princip på den yttre missionens historia borde emellertid ha lett till att skildringen av lappmissionens utveckling avbrutits, när lapparna officiellt övergått till kristendomen, men så har ej skett, vilket väl förklaras därav, att Svenska Missionsförbundet bland dem bedrev mission, och kanske även därav, att han betraktat dem som i verkligheten varande hedningar, överhuvud synes det, som om Ekman' vid begränsningen av sitt ämne dock knappast utgått från en väl genomtänkt princip utan mera ställt sig på den populära uppfattningen av yttre missionens begränsning i förhållande till den inre. Likaledes bör anmärkas, att Ekman endast i förbigående sysslar med missionsintressets framväxande och missionsorganisationernas utveckling inom moderkyrkorna utan i stället så gott som uteslutande ägnar sig åt uppgiften att skildra arbetet på själva missionsfälten. Härvid har han med särskild utförlighet uppehållit sig vid de skandinaviska missioner-

na, som skildras med en sakkunskap och en strävan efter objektivitet, som ovillkorligen inger respekt.

Vid skildringen av ett missionsfält börjar han i allmänhet med huvuddragen av de geografiska förhållandena, övergår sedan till landets upptäcktshistoria eller de politiska förhållanden, som vid tiden för arbetets avfattande rådde, framställer vidare de religiösa åskådningarna och utreder på så sätt betingelserna för missionens utveckling. Därefter övergår han till att skildra dennas gång och lägger därvid an på så stor fullständighet som möjligt. De olika missionssällskapen förtecknas och belysande statistiskt material framdrages. Dock skulle man här ha önskat sammanfattande statistiska översikter efter skildringen av varje missionsfält, vilket nu tyvärr ej förekommer. Liksom i Inre missionens historia lägges stor vikt vid personligheternas insats i missionsarbetet. De banbrytande missionärerna skildras med pietet, understundom på ett medryckande sätt — framställningskonstens glans är annars något sällsynt i detta gedigna men tunga arbete. Bland givande biografier kan nämnas dem över William Carey, van der Kemp, John Williams, Hans Peter Börresen och Lars Olof Skrefsrud. Med hänsyn till den debatt om olika missionsmetoder, som väckts till liv genom Kina Inland missionen, intog Ekman en medlande ställning. Om Hudson Taylors tros- och evangelisationsmission säger han: »Missionsarbetet bedriver Taylor på det allra enklaste och naturligaste sätt — nämligen så som det för en trosmänniska är naturligt att bedriva det — och detta sätt är nu såsom i kristendomens första dagar det bästa, hur mycket än mänsklig kunskap må har att anmärka däremot» — således de mest ampla lovord. Samtidigt betonas emellertid, att skolarbete och litterär produktion ingalunda få underskattas, och dessutom framgår av skildringen i övrigt, att han hade öppen blick för värdet av praktiskt och teoretiskt civilisatoriskt missionsarbete.

Låt oss så göra en kort resummé över innehållet i de båda arbetena! Inre missionens historia börjar med en framställning av den pietistiska rörelsen i Sverige under början av 1700-talet, och därvid ligger framställningens tyngdpunkt på den konservativa pietismen, under det att den radikalare får en mera summarisk behandling — helt naturligt nog då den förra var av långt större betydelse och den senare betydligt mindre utforskad. Som pietismens huvudperson framstår pastor Erik Tollstadius, över vilken lämnas en längre biografi, till största delen byggd på framställningen i Biografiskt lexikon. Även de herrnhutiska rörelserna bli vederbörligen uppmärksammade. Som huvudperson framstår här kyrkoherde Anders Karl Rutström. Vid framställningen av dennes biografi stannar skildringen framför allt vid de bekanta rätttegångarna, varvid Rutström blev utsatt för både kyrklig och politisk förföljelse. Denna del av arbetet är nu i väsentlig mån föråldrad genom Linderholms och Jakobssons ingående och mycket förtjänstfulla undersökningar men ägde för sin tid ett rätt stort värde. Även övriga andliga livsrörelser under 1700-talet skildras, varefter förf. övergår till en framställning av de under 1800-talets första årtionden framväxande rörelserna. Framför allt dröjer skildringen vid Henrik Schartau och Lars Levi Laestadius. Av den förres åskådning ges en god översikt och om honom fälles det erkännande omdömet: »Han var en man, som mer än någon annan på den tiden trängt igenom det yttre skallet (i religion och teologi) för att finna kärnan.» Norrlandsläseriet skildras ganska utförligt och likaledes de andliga rörelserna i Hälsingland under 1820-talet. Följer så därefter en serie biografier över de andliga märkesmännen under mitten av talet: Peter Wieselgren, George Scott, C. O. Rosenius, Peter Fjellstedt och Oskar Ahnfelt och i samband därmed en översikt av den andliga utvecklingen under dessa mäns ledning. Därefter övergår förf. att skildra de religiösa rörelserna i landsorten på ett om stor sakkännedom och sant intresse vittnande sätt. Särskild eloge fordrar framställningen

av de andliga brytningarna i Värmland och Dalarna. Därefter återknyter förf, sin framställning till en skildring av utvecklingen i Stockholm. Där börjar nu söndagsskolverksamheten under fru Poses ledning på där stiftas nya organ för kristlig verksamhet: Diakonissanstalten, Evangeliska alliansen och framför allt Evangeliska Fosterlandsstiftelsen. En hel rad med nya ledande män framträda: P. M. Elmblad, Waldemar Rudin och Bernhard Wadström. Även baptismen vinner fast fot i Stockholm liksom på åtskilliga andra platser särskilt å Västkusten samt i Dalarna och Hälsingland. En utmärkt översikt av baptismens historia fram till och med 1860-talet ges också. Likaså ges en sakrik skildring av religionsfrihetsrörelsen och dess viktigaste resultat under 1800-talet, och därvid påpekas det understöd denna erhöi genom de protester, som från utlandet ingingo till Sverige mot religionstvångets bibehållande.

Därefter lämnas en ingående skildring av de under 1860- och 70-talen framflytande frikyrkliga rörelserna i vårt land. Värmländska ansgariiföreningens bildande och utveckling till en mera frikyrklig ståndpunkt, Waldenströms framträdande och den våldsam uppflytande försoningsstriden, nattvardsstriden, de stora predikantmötena i slutet av 1870-talet, den avgörande brytningen mellan den ortodoxa och den radikala riktningen samt bildandet av Svenska Missionsförbundet skildras relativt uttömmande och på ett i stort sett hållbart sätt. Sedan övergår förf, till att skildra utvecklingen i de olika delarna av vårt land och lämnar därvid ett i flera hänseenden utomordentligt värdefullt material för en kommande mera vetenskaplig och kritisk analys. Det är framför allt genom det material, som Inre missionens historia lämnar till kännedom om de fria andliga rörelserna i vårt lands skilda trakter från och med mitten av 1800-talet, som den måste sägas vara ett standardverk utan jämförelse i nordisk kyrkohistorieskrivning och kommer att bli en guldgruva för alla tiders forskare i 1800-talets kyrkohistoria.

Illustrerad missionshistoria börjar med en översikt av det till-

ståndet i världen, varvid först konstateras, att kristendomen är den verkligt kulturbildande faktorn i världshistorien. »Varhelst ett folk kommit under inflytande av en ren och skriftenlig kristendom, där har det på samma gång höjt sig över andra folk i civilisation och makt samt levat ett lyckligare liv.» En synnerligen värdefull och med sann sakkännedom skriven skildring om lappmissionen vidtager så, varefter en översikt av Grönlandsmissionen följer. Därefter övergår förf, till att ge en uttömmande här och var verkligt intressant skildring av det afrikanska missionsområdet och verksamheten därstädes, över slavhandeln uppröres författaren djupt och likaså påpekas med kraft de europeiska brännvinsagenternas fördärvbringande verksamhet, den vita kolonialbefolkningens ofta skändliga levnad samt de europeiska nationernas brutala övervåld. Förf:s frikyrkliga ståndpunkt framkommer vid den lätt ironiska skildringen av den engelska högkyrkliga missionens misslyckande i sydöstra Afrika på 1860—70-talen. Svenska Missionsförbundets kongomission skildras ingående, ehuru den ännu var blott några få år gammal. De östafrikanska öarna få sitt särskilda kapitel, varvid framför allt missionsarbetet å Madagaskar behandlas på ett ingående sätt. Den stora betydelse de olika drottningarnas ställning till kristendomen haft för missionen framhäves. Största delen av framställningen ägnas åt Norska missionssällskapets utomordentligt välsignelsebringande arbete. Därefter följer en god framställning av missionsarbetet i Asiens olika delar. Lejonparten kommer därvid på Främre Indiens missionshistoria. . Skildringen av denna utgör jämte framställningen av lappmissionen utan tvivel det bästa partiet i arbetet. Förf, ser mycket ljust på utvecklingsmöjligheterna för missionen därstädes, en ståndpunkt som genom den senare utvecklingen på detta missionsfält fått sin bekräftelse. Även Kina uppmärksammas och begynnelsen av Svenska Missionsförbundets mission annoteras. Skildringen av missionen i den australiska världen bjuder mycket av intresse, men den amerikanska missionshi-

historien behandlas alltför knapphändigt. Slutligen avslutas arbetet med en god skildring av sjömans- och judemissionen. I det stora hela är Illustrerad missionshistoria ett gediget och värdefullt arbete, som allt fortfarande är värt att studeras genom rikedomerna på fakta samt den lugna objektiva framställningen.

Utom dessa båda arbeten har dr E. J. Ekman skrivit en hel del kortare uppsatser av såväl kyrkohistoriskt som missionshistoriskt innehåll, men då de knappast kunna i nämnvärd grad bidra till belysningen av hans uppfattning som historiker, förbigås de här. Det är genom sina båda stora arbeten, som dr Ekman, trots de brister som med naturnödvändighet vidlåda hans produktion, måste anses äga verkligt banbrytande betydelse i Sveriges och Nordens frikyrkohistorieskrivning.

E. J. Ekman som missionsföreståndare

Av J. W. Håkanson

Om sitt val till missionsföreståndare skriver Ekman i ett enskilt brev d. 19 juni 1885 följande: »Ja, nu är ock detta möte snart över, och allt har gått i frid och kärlek. I natt kl. 3/4 1 slutade vi konferensen. Jag är nu utsedd till missionsföreståndare från och med nästa år och övertager då ledningen av hela den yttre missionen samt utgivandet av missionstidningen. Därför kommer jag att upp-bära i lön, ett för allt, 3,500 kr. Jag är mycket glad och tacksam, att jag fått det så ställt som det är. Jag är glad, att jag kommer från skolorna, ty jag fruktar, att det blir mycket trassel med dem. Gott är det ock, att jag mera uteslutande får ägna mig åt den kära missions-saken. Missionärerna är ock glada däråt. Ja, Herren välsigne mig i mitt nya ämbete! — Beträffande skolorna är beslutet, att de skola fortgå såsom hittills till hösten 1886. Då skola de samman-slutas till en.»

Man kan av detta brev se, att Ekman var glad över att har blivit vald till missionsföreståndare dels för den »kära missions-sakens» egen skull, dels emedan han fruktade »trassel» vid de båda missions-skolorna i Vinslöv och Kristinehamn. I Kristinehamn hade Fernholms radikala uppträdande vållat en tillfällig storm inom sko-

lan, men Fernholm övergick snart till den journalistiska banan, för vilken han lämpade sig bättre än för lärarekallet.

Ekman hade i verkligheten varit missionens ledare alltsedan årsmötet 1879, då han valdes till ordförande i Missionsförbundets kommitté (se sid. 36). Från och med 1886 skulle han emellertid ägna hela sin tid åt missionen och åt redigeringen av den nya tidningen »Missionsförbundet», en omfattande och mångsidig uppgift, som måste ha verkat i hög grad lockande på hans varma missionssinne och handlingskraftiga kynne. Redan från Missionsförbundets stiftande hade han varit ordförande i styrelsen; från och med 1879 var han ordförande vid konferensen, nu blev han därjämte även föreståndare för expeditionen, kassaman och redaktör m. m.

I det följande skildras av olika författare skilda sidor i Ekmans för missionen i hem- och utlandet så betydelsefulla verk, varvid hans verksamhet i den yttre missionens tjänst först behandlas. Därpå följer en framställning av hans förtjänster om distriktsföreståndareinstitutionen, så en uppsats om hans sätt att leda generalkonferensens förhandlingar och till sist en artikel om »Ekman som officiant».

1. Dr Ekman och hednamissionen

Av Wilh. Walldén

De mest framträdande egenskaperna hos dr Ekman voro en orubblig tro till Gud, en brinnande nitälskan, fasthet parad med god anpassningsförmåga samt en kärlek, vilken övervann alla svårigheter. Dessa egenskaper gjorde honom till den framgångsrike ledaren och den värderade missionsföreståndaren.

Trettio vårar ha nu svunnit hän, sedan jag för första gången stod såsom missionärskandidat för Kongo uti dr Ekmans arbetsrum vid Kungsgatan 17 i Stockholm. Med vördnad och kärlek kommer jag

ännu ihåg den blick, varmed han granskade mig, och de ord han talade till mig, ty de voro burna av faderskänsla.

Det var under Svenska Missionsförbundets barndomsdagar, då resurserna voro små och tillgångarna begränsade. På expeditionen var blott ett biträde och på missionsfälten knappast ett par tiotal arbetare.

Att närvara vid en missionärsinvigning uti Immanuelskyrkan under dr Ekmans ledning och att själv vara en av de invigda, är ett av de mest oförgätliga minnen. De kända ädla dragen uti dr Ekmans ansikte upplystes av en inre glans, tonfallen vibrerade uti den känsliga rösten, och det låg något av den eviga världens kraft uti orden, vilka därför väckte mod och tillförsikt, hänförelse och vilighet att tjäna Frälsaren: — »Men I skolen undfå kraft, när den Helige Ande kommer över eder, och I skolen vara mina vittnen både i Jerusalem och i hela Judéen och Samarien och intill jordens ände.» Då dr Ekman och styrelsen lade sina händer på våra huvuden, fick vi erfara sanningen av detta Jesu löfte genom ett förnyat mått av Guds och Kristi Ande. Och vi blevo villiga att följa Kristus, om än vår väg gick över törnen; ja, om den än ledde till döden — vi valde den ändå.

Det fanns hos dr Ekman en enastående faderlig omtanke, men på samma gång var han medarbetaren, vännen och brodern, till vilken man kunde på allt sätt anförtro sig och hos vilken man fann förståelse. Hur mån var han icke om missionärernas utrustning och om deras välbefinnande! Då vi skildes åt vid avresan, slöt han oss i trofast brodersfamn och överlämnade oss uti Guds händer, lovade att bedja för oss samt bad oss vara välkomna hem igen. Till nytgående syskon brukade han alltid säga: »Jag har inga andra bud att giva Eder än detta: Lyd de äldre bröderna.» Det var då icke underligt, om vi fattade det beslutet att vara trogna mot vår himmelske mästare, som givit oss missionsuppdraget, och att aldrig bedröva en sådan ledare som vår missionsföreståndare.

Då fälten är nya och arbetarne få, är det vanligt, att man fäster sig mycket vid arbetarne, men då arbetet vidgar sig, blir följden helt naturligt, att arbetet kommer i första rummet och arbetarne i andra. Men dr Ekmans kärlek var av en sådan art, att den alltid i lika grad omfattade både arbetet och arbetarne, och man kunde häri icke märka någon förändring trots den stora utveckling, som försiggick under hans ledaretid.

Dr Ekman stod uti oavbruten livlig korrespondens med de olika fälten och ledarna där. Men icke allenast med stationsföreståndare utan med en var missionsarbetare trädde han i korrespondens, då glädje eller sorg föranledde. Nog sände han en avskedshälsning till missionärerna vid avresan och ett välkommen, så snart han fått veta, att de satt sin fot på fäderneslandets jord.

Till de utgående kongomissionärerna sände missionsföreståndaren vid ett tillfälle följande hälsning:

»Till sist sänder jag mina och allas våra hjärtliga välönskningar till Eder alla, som nu stå redo att avresa till det mörka, nej, ljusa Kongo. Herren, i vars tjänst I stån, vare med Eder och före Eder över djup och höjd till målet för Eder resa. Han välsigne rikligen Edert arbete bland de svarta genom att låta sin nåd och sin ande överflöda till Eder. Han uppehålle Eder ock lekamligen, så att vi få återse Eder ännu en gång här i hemlandet. — Herren vare Eder enda berömmelse! Många, många hälsningar! Farväl i Jesu namn!»

Då en av missionärerna tillträdde stationsföreståndarebefattningen på en av stationerna, skrev den faderlige vännen:

»Tack hjärtligen för brevet, som jag mottog i förrgår, varav jag ser, att Ni nu övertagit ledningen av Mukimbungustationen! Måtte Herren nu giva Eder den kraft, som Ni behöver, samt den visdom, som fordras för den som skall leda på en plats det viktiga missionsarbetet! Herren skall ju giva Eder för varje dag den erforderliga nåden.»

Att dr Ekman tillfullo förstod hemmets stora värde för missio-

nären uti de vida ödemarkerna samt den uppfostrande betydelse ett kristligt familjeliv har ibland hedningarna, framgår av följande svar till en av bröderna:

»Till svar på Eder förfrågan, om Ni får knyta äktenskaplig förbindelse med — — —, så får jag säga, att det icke möter något hinder varken från min eller från kommitténs sida. Som vi hoppas, att denna förening är av Herren, så kunna vi icke annat än tillönska Eder Guds rika nåd och välsignelse. Måtte han få skickliggöra Eder mer och mer att bliva till sann välsignelse för det kära missionsarbetet! Hjärtliga hälsningar sändas Eder och — — — samt övriga missionsarbetare från mig och de mina. Herren vare oss när!
Tillgivne vännen E. J. Ekman.»

Då sjukdom och död hemsökte våra stationer och kastade sorgens tunga dok över de kvarblivna, skyndade alltid dr Ekman att sända ett hugsvalelsens ord. Då fru Andreae hade fått hembud, skrev han följande:

»Herren är när i nöden! Ack, hur slitande det känns, att nu åter en arbetare hemkallats från arbetsfältet, vår syster Carolina Andreae! Jag ville så gärna vara helt stilla, då ju vår Fader gjort det, och ändock kännes det så underligt. Men jag är så glad och tacksam att höra, att arbetet går med kraft framåt, om än över gravat.

Måtte Herren giva oss dem som skola fylla de glesnade lederna! — — — Ja, Herren skall nog förse. Herren uppehålle Eder, som nu stå därute, till kropp och själ! Vi alla sända Eder, Eder fru och alla övriga syskon våra hjärtligaste hälsningar. Gud är vårt hopp.

Eder i Herren förbundne E. J. Ekman.»

»Delad sorg är halv sorg och delad glädje är dubbel glädje», säger det sanna ordspråket. Det hade naturligtvis en mycket stor betydelse för arbetarne ute på fältet, att missionsföreståndaren hade tid att komma ihåg dem, icke blott då sorgen gästade, utan även då gläd-

jen och familjelyckan gläntade på deras dörr. Följande brev, skrivet vid ett sådant tillfälle, visar, hur dr Ekman vid ordnandet av en hel del olikartade missionsangelägenheter dock först och sist tänker på barnen:

»Mycken nåd och frid av vår Gud. Innerligt deltaga vi med Eder i glädjen över en dotters födelse. Herren välsigne mor och barn. — Jag har dröjt att skriva, emedan jag först ville ha styrelsen tillsammans. Den var ock samlad i går. Därvid beslöt styrelsen att bifalla a) byggandet av Kingoyi, b) missionens övertagande av sängarna och madrasserna, c) anskaffandet av en enhjulsvagn till varje station, d) utgående missionärers inhämtande av kunskaper i engelska språket.

Som kostnadsförslaget för Kingoyi jämte protokollet för januarikonferensen bortkommit på posten, så torde nya ex. hitsändas. — Glöm ej att tillsäga stationsföreståndarne att i tid sända till årsberättelsen redogörelse samt ordentligt ifylla den statistiska tabellen. Jag sänder härmed åter förslaget om församlingsordning med några av styrelsen företagna smärre rättelser. De hjärtligaste hälsningar sändas från oss alla till Eder, Eder hustru samt övriga syskon. Jag har hört, att barnen må gott hos — Gud är vårt hopp.

Broderligen E. J. Ekman.»

Det ligger i öppen dag, vilken betydelse en välkomsthälsning från missionsledaren hade för de hemkomna sjuka och nästan dödströtta missionärerna. Dr Ekman skriver vid ett dylikt tillfälle:

»Guds frid! Hjärtligt välkomna till fosterjorden! Ledsamt att Ni skall känna Eder så klen. Men jag hoppas, att genom mycken vila skall Ni nog hämta krafter igen. Laga, att Ni nu sköter Eder förståndigt. — Pålsen sända vi pr tåg. Den skall nog bliva Eder till nytta. Tänken I nu bosätta Eder i Göteborg eller Uppsala? Alla sända vi Eder och eder fru de varmaste välkomsthälsningar. Gud är vårt hopp.

Sådana ord värmdе hjärtan t. o. m. i kall och kulen höst.

Dr Ekmans gästfria hem stod alltid öppet, och hans hjärtegodа make tjänade med glädje. Vid konferenserna var skaran stor av missionärer från de skilda fälten, då vi bjöds på middag, som efterföljdes av ett sällsynt uppbyggligt samkväm, där sång, tal och bön omväxlade. Denna högtidsstund var en bland de stora i högtiden och kvarlämnade alltid ljuvliga minnen. Med utvecklingen av vår mission växte emellertid skaran, så att det blev omöjligt att rymma den uti dr Ekmans hem, varför detta samkväm, som hade blivit tradition, förlädes till fästrummen på en av de större matsalarna i Stockholm.

Även uti ett sådant arbete som missionsarbetet kunna tvister förekomma, som vittna om vår ofullkomlighet. I stort sett ha vi på ett underbart sätt blivit skonade, och frid och kärlek ha varit rådande uti det väsentliga. Dr Ekman var nog av naturen en temperamentsfull personlighet, men han hade makt över sig själv och var omutligt rättvis. Då ett fel eller ett misstag erkändes, var han sålunda alltid redo att ställa till rätta och att ordna saken, och misstaget fick vara gömt och glömt. Men hände det, att en påtaglig sak förnekades, eller försökte någon att gå en slingrig stig, då blev dr Ekmans eljest blida ansikte allvarligt, läpparna började lindrigt darra, och han sade sin mening bestämt, och därvid blev det.

Oupphörligt vidgades arbetet hemma och på missionsfälten, men dr Ekman var utrustad med en sällsynt arbetsförmåga och fann tid till allt. Han gjorde vidsträckta missionsresor landet runt, icke blott till de stora sommarmötena utan allestädes i städer, mindre samhällen och ute på landsbygden, ofta i sällskap med en eller två missionärer. Nedtecknaren av dessa rader hade ofta förmånen att få vara med.

Den yttre missionen var för dr Ekman hans livs passion, för den

levde och verkade han, om den talade han, och för den bad han och offrade, för den hänförde han sina trossyskon. I synnerhet voro »de två stora ploglanden», såsom han brukade säga, vilka Gud givit Svenska Missionsförbundet, »Kongo och Kina» för honom särdeles dyrbara, med sina svarta och gula barn. Men han glömde icke heller de mindre fälten och sjömansmissionen. Det var gripande att höra honom lägga det ofta bortglömda folket i högan nord, lapparne, på sina åhörarens hjärtan.

Ofta började dr Ekman ett missionsföredrag med att läsa n:o 601 i Sv. Missionsförbundets sångbok:

1. Du, som med mäktigt ord
Spred ljus kring öde jord
Bland natt och grus,
Hör oss, barmhärtig var,
Och där ej nåden har
Än blivit uppenbar,
Säg: »Varde ljus!»

2. Du, som i blodig skrud
Oss bragte fridens bud
Från Faderns hus,
Kom med din nåd och tröst,
Och med din ljuva röst
Säg till de sorgsna bröst
Ditt »Varde ljus!»

3. O du Guds ande god,
Som väcker liv och mod
I dödens hus,
De vita vingar slå
Kring land och bölja blå,
Att morgon bräcka må;
Säg: »Varde ljus!»

4. Store förbarmare,
Dyre förlossare,
Eviga ljus,
Starkt såsom havets svall
Ljude kring jorden all
Nådens basunaskall,
Ditt »Varde ljus!»

Att höra dr Ekman hålla missionsföredrag var för en verklig missionsvän den mest sannskyldiga njutning man kan få erfaras. Ty det måste erkännas, att ingen människa uti vårt land har fört hednamissionens talan så som han. Om man förmådde slita sin blick lös från talarens ansikte och låta den glida ut över åhörarens skara, så fick man bevittna en uppbygglig syn. Ömsom gråto de flesta i skaran och ömsom logo de. Det var som när solen efter en ljuvlig regnskur kastar sina strålar på ett nyss i ax gånget sädesfält.

Valde han till utgångsord Ps. 87: »Jag skall nämna Rahab och Babel bland dem som känna mig», och framhöll han därvid,

hursom, då hedningarnas skaror skola passera revy inför den evige Fadern, han skall så räkna: »Dessa är födda där i Kongo, i Kina o. s. v.» — då var hans ansikte som förklarar och han gladdes med helig fröjd över Guds frälsning.

Att vara i dr Ekmans sällskap på en missionsresa var icke allenast uppbyggligt och lärorikt utan även i hög grad angenämt och trevligt. Då öppnade han sitt rika, varma hjärta och umgicks med oss som med förtroliga vänner. Han tröttnade aldrig att höra om förhållandena ute på fälten, om folket, dess egenart och förhållanden både som hedningar och kristna. Hur gladdes han icke över framgångarna med en barnafrom glädje!

Dr Ekman var icke rädd för utvidgningar i arbetet, ty han trodde på Gud och på det kristna folkets offervillighet. Hur uppmuntrade han icke de troende att komma ihåg sparbössorna! Visst var han glad över de stora gåvorna, som flöt in för Missionsförbundet, men han fröjdades om möjligt med ännu större glädje över de små gåvorna, när de inflöt rikligt. »Ty», sade han, »de är som duggregnet, som vattnar jorden». När vi missionärer kommo hem till expeditionen med rikliga offergåvor och lämnade dessa till kassan, då log dr Ekman ett soligt leende och sade: »Det lönar sig att utsända missionärerna.»

Att dr Ekman var en god finansman, det förstodo vi alla, och han visade det vid många tillfällen. Han nekade aldrig att inför styrelsen och konferensen framlägga en väl förberedd och motiverad begäran om ett stort belopp för verksamhetens fortgång eller utvidgning, men däremot röntes man icke någon framgång uti sina förslag, om de än voro aldrig så anspråkslösa, då de saknade vederhäftig motivering.

Som missionens talesman var dr Ekman representativ både i sitt personliga framträdande och i skrift. När det gällde att inför utländska representanter ordna för missionen och missionärerna, gjorde han detta på ett sätt, som var i hög grad tillfredsställande.

Till följd av att missionärerna icke alltid förstått att skaffa sig de erforderliga papperen, vilket för övrigt ibland var omöjligt på grund av att vårt land icke alltid hade konsulter uti de länder, där vi arbetade, var det icke ovanligt, att missionärerna blevo trakasserade vid hemkomsten, då de skulle kyrkoskrivas. Men den som åtog sig deras sak var dr Ekman, och han gjorde det på ett sätt, som om det gällt hans egna barn, och det dröjde icke, förrän han ställt saken till rätta.

En sådan hjälp och omvårdnad väckte tillgivenhet och genkärlek uti missionsarbetarnas hjärtan, varför de också vördade sin ledare.

Även sedan dr Ekman avgått från sin ledareställning, förblev han sig lik, och var man än träffade honom, var han i kärlek och vänskap densamme, ty den kärlek, som förenade honom med Svenska Missionsförbundets arbetare, var av evighetsnatur.

Flera stora och utomordentligt rikt utrustade män har Gud givit Svenska Missionsförbundet. Men blir det fråga om vem som var störst, så kunna vi säga: »Dr Ekman älskade mycket», och »störst av allt är kärleken».

2. E. J. Ekman och distriktsföreståndare

Av E. F. Holmstrand

Alltifrån Svenska Missionsförbundets tillkomst har såväl inre som yttre mission ingått i dess program.

Den inre missionens mål har varit att medelst Guds ords predikan i hemlandet vinna människorna för Kristus, I detta syfte kallade och utsände Förbundet redan från början resepredikanter, företrädesvis till i andligt avseende mörka och efterblivna orter. Därjämte har inre missionen avsett att bland Guds folk åstadkomma bibliskt församlingsliv. I detta syfte utsändes reseombud. I båda dessa avseenden kröntes verksamheten med stor framgång. Krafti-

ga väckelser uppstod runt om i landet, och många kommo till tron på Kristus. Dessa jämte de troende, som funnos förut, sammanslöt sig till församlingar efter Nya testamentets förebilder. En mängd missionsföreningar, i vilka de troende förut varit förenade, ombildades också till församlingar. E. J. Ekman var en bland dem som allra kraftigast i tal och skrift ivrade för detta församlingsbildande och för biblisk ordning inom församlingarna.

Många av dessa ägde inom sig själva personer med tillräcklig begåvning och kristlig mognad för att utan hjälp och råd utifrån kunna taga hand om vården och ledningen, men många församlingar saknade också denna förmån. Ju mera verksamheten utvecklades, desto svårare blev det att hinna komma alla dessa till hjälp. Allt kraftigare gjorde sig behovet av en särskild institution för detta ändamål gällande liksom ock av en fastare organisation församlingarna och föreningarna emellan. Från flera håll inkom också till styrelsen och konferensen framställningar härom, och 1885 års konferens antog ett förslag till »råd» för församlingarna, vilka råd skulle tryckas och till församlingarnas tjänst utsändas. Dessa »råd», givna i sju särskilda punkter, fyllde dock ej behovet i församlingarna. Dessa behövde personlig hjälp och ledning. Nya skrivelser och framställningar i ämnet ingåvos, och vid 1887 års konferens tillsattes en kommitté med uppdrag att framlägga förslag till ordnande av denna viktiga angelägenhet. 1888 hade kommittén sitt förslag färdigt och framlade det för konferensen, som också antog det med några ändringar och tillägg. »Däri genom infördes den viktiga och för Svenska Missionsförbundets utveckling betydelsefulla verksamheten, som ligger i stadgandet om distriktsföreståndare och som finnes intagen i andra kapitlet av Missionsförbundets stadgar, som handlar om Svenska Missionsförbundets organisation.»

Bestämmelserna om distriktsföreståndarnes verksamhet har visserligen på grund av de lärdomar, som erfarenheten givit, i någon mån ändrats, men i huvudsak har det förblivit vid vad som från

början stadgades därom.

Vid denna institutions tillkomst var Ekman en av de starkast verkande krafterna. För honom stod det klart, att om Svenska Missionsförbundet skulle kunna äga bestånd för framtiden och utvecklas i sund och god riktning och till välsignelse fylla sin mission bland vårt folk och i hednavärlden, så måste dess organisation göras fast och föreningar och församlingar knytnas så nära samman som möjligt. Förbundet måste få ett organ, genom vilket det kunde stå i ständig förbindelse med sina medlemmar och som bevakade dess intressen och vore liksom dess öga, hand och öra ute i bygderna. Därför hälsade han distriktsföreståndareinstitutionens införande med tillfredsställelse. Han såg i denna ett synnerligen lämpligt och kraftigt organ för detta ändamål.

Vad distriktsföreståndarna skola kunna uträtta, beror emellertid i hög grad på deras personlighet. Lyckas man få väl kvalificerade personer på de platserna, så kunna de uträtta ofantligt mycket, ty tillfällen och möjligheter till initiativ stå dem mer än andra predikanter till buds. Ekman gjorde ock allt, vad han kunde, för att få de viktiga posterna besatta med så dugande krafter som möjligt. Han gjorde resor och besökte möten i distrikten, där kandidatfrågan diskuterades och överläggningar hölls med vännerna om lämpliga personer för kallet.

En tid var dock distriktsföreståndareinstitutionen ganska impopulär bland en del predikanter och missionsvänner och blev ganska skarpt klandrad. Många fruktade, att distriktsföreståndarna skulle bli någon sorts nya biskopar och att deras verksamhet skulle bli ett led i strävandet att av Missionsförbundet skapa ett frikyrkosamfund. Sådant avsågs dock icke vare sig av konferensen eller av Ekman personligen, ty enligt hans mening var Förbundet de facto ett samfund, men ett samfund, vars organisation behövde göras fastare, och den uppgiften ansåg han distriktsföreståndareinstitutionen ägnad att främja. Ekmans förtroende till denna institution

och de förhoppningar han knöt till Missionsskolan på Lidingön, dess framtida gagn rubbades ej heller av klandret. Finge den blott tid på sig att visa, vad den dugde till, skulle den nog vinna de frikyrkliga vännernas förtroende, menade han. Hans tro har ej heller kommit på skam.

Distriktsföreståndarne personligen hade i honom en alltid tillgiven vän och en synnerligen human och vänlig förman.

Han var mycket intresserad för deras verksamhet, korresponderade ofta med dem och stod genom dem i förbindelse med verksamheten ute i bygderna. Med dem rådgjorde han om verksamheten, och han lyssnade alltid med intresse till deras uttalanden. Aldrig blevo de bryskt eller överlägset bemötta. De å sin sida såg upp till honom med tillgivenhet och vördnad. Kamratlig och otvungen var han i umgänget med dem, men de förlorade dock aldrig respekten för honom.

Ekman kunde — dock aldrig i sitt förhållande till distriktsföreståndarne — vara sträng och uppträda med stor pondus, då han ansåg att det behövdes, och då var han ej att leka med. Vid sådana tillfällen framträdde han som en kraftnatur av stora mått. Han var ej heller en man av vanliga mått utan större än de flesta, och om han ej kommit att stå vid sidan av P. Waldenströms jättegestalt, skulle man bättre kunnat se hans ovanliga dimensioner.

Även då han var sträng, uppträdde han emellertid lidelsefritt och behärskat. Aldrig såg man honom förivra sig mot någon. Fel och skröpligheter kunde han fördraga, men feghet, falskhet eller högmod var honom en styggelse. Stundom kunde han möjligen för hastigt löpa åstad med en omogen idé eller ett otillräckligt genomtänkt förslag, men välmeningen och den ärliga övertygelsen voro alltid omisskännliga. Denna sida i hans karaktär framträdde också i allt hans förhållande till distriktsföreståndarekåren. Man kunde därför lita på hans ord och känna sig förvissad, att man ej skulle bli lämnad i sticket av honom, när det gällde.

Helhjärtenhet och rättskänsla utmärkte Ekmans egna handlingar. Också fordrade han ett ärligt och redbart arbete av distriktsföreståndarna men gav i gengäld sitt oförbehållsamma erkännande däråt och hade alltid ett uppmuntrande ord att säga. Att arbetaren är värd sin lön, var en sanning, som Ekman erkände, och han var gärna med om att den lönen skulle bli så riklig, som omständigheterna medgävo, på det att distriktsföreståndarna icke skulle behöva utföra sitt maktpåliggande arbete under ekonomiskt tryck och bekymmer. Han brukade fördenskull kärleksfullt göra sig underrättad om deras ekonomi och om deras familjeförhållanden.

Alltid märktes det, att Ekman var medveten om sitt ansvar för och kände sin samhörighet med denna kår och att den städse kunde påräkna hans skydd och stöd i sitt arbete. Kommo distriktsföreståndarna, predikanterna eller församlingarna i något trångmål, isynnerhet om det skedde för frikyrklighetens och evangelii skull, var han alltid redo att inskrida för att hjälpa och råda. Ofta var han ute på resor i distrikten och deltog då med lust och kraft i mötena eller också besökte han enskilda församlingar. Det var en fröjd att få följa honom och vara i hans sällskap under dessa besök. Folkligt och otvunget umgicks han med alla, och förtroendefullt samlades publiken omkring honom. I hemmen, där han var gäst, lämnade han de bästa minnen och intryck. Ljus och trevnad spridde han omkring sig, medan han vistades där, och en strimma av ljus dröjde kvar, sedan han rest. Han var alltid välkommen åter. Hans föredrag, isynnerhet då han talade om missionen, voro kraftiga och fulla av inspiration, och genom dem väcktes i bygderna intresse för Missionsförbundet och dess verksamhet. Härigenom blevo hans besök till synnerlig hjälp även för distriktsföreståndarne i deras arbete.

Då distriktsföreståndarne stundom kände sig uppfordrade att offentligt motsäga åtskilliga av Ekmans teologiska läromeningar, och detta till och med ganska skarpt, kunde de efteråt hos honom

aldrig förmärka någon misstämning, något småsinne eller någon hämndlystnad. I viktigare frågor inhämtade han gärna deras tankar och utlåtanden. När hans bok om evighetsstraffen, vilken väckte en sådan storm bland Förbundets vänner, utkom och fråga blev, huruvida han kunde stanna kvar på missionsföreståndareposten eller icke, begärde han, att distriktsföreståndarna, som bäst kände ställningen i landet, skulle säga honom sina tankar. Vid ett möte, som de höll i Örebro, gjorde de också ett dylikt uttalande och tillrådde honom att avgå. Ekman följde detta råd men förblev dock alltjämt en varm vän till distriktsföreståndarekåren, inom vilken också saknaden efter honom kändes djupt.

Ekmans plan var, att som distriktsföreståndare borde anställas män i sin bästa ålder — omkring 35 år — varefter de skulle tjäna Missionsförbundet, tills de nått 50 år. Sedan borde det vara lämpligt, ansåg han, att de finge anställning i någon större församling som föreståndare, vartill de enligt hans mening borde vara väl kvalificerade på grund av den ingående kännedom om församlingens behov, som de fått inhämta under sin verksamhet i församlingarna. Helt visst hade Ekman från början tänkt sig, att distriktsföreståndarna skulle få större inflytande på en del angelägenheter, i synnerhet predikantombyten och sådant, än de har, men erfarenheten har lärt, att församlingarna helst sköta om den saken själva, i de flesta fall åtminstone.

Just emedan Ekman var frikyrkoman av renaste övertygelse och en synnerligt varm missionsvän, omfattade han distriktsföreståndareinstitutionen, i vilken han såg ett lämpligt organ för den frikyrkliga rörelsens konsolidering och enhetliga ledning, med det största intresse och de bästa förhoppningar och sökte att av denna institution göra det bästa möjliga.

En sådan ledare som dr Ekman torde distriktsföreståndarekåren knappast mera få.

3. Dr E. J. Ekman som konferensordförande

Av Carl Boberg

Redan från början utgjorde Ekman den centrala personligheten inom Missionsförbundet. Icke då det gällde läran och striden för den samt på predikoområdet. Där stod Waldenström som den främste i kunskap, begåvning och inflytande. Men som den samlade personligheten, som organiserade och byggde församlingslivet och missionsverksamheten inåt och utåt, var Ekman utan tvivel den främste. Sedan han lämnat prästämbetet, ägnade han också hela sin tid åt detta arbete, särskilt sedan han befriats från sin först antagna befattning som föreståndare för Missions-skolan i Kristinehamn och blivit föreståndare för hela Förbundet. Ja, en god tid var han missionsföreståndare, ordförande i styrelse och konferens, sekreterare och kassör inom Missionsförbundet på en gång. Därtill var han redaktör för tidningen Missionsförbundet. Det hela vilade sålunda väl mycket i hans hand. I den mån som verksamheten tillväxte, blev ju detta alldeles för mycket. Klagomål hördes också, att missionärerna icke alltid fick sina brev besvarade i rätt tid. Men om detta än tillfälligt var fallet, så sparade han dock därigenom missionens medel i hög grad. Det var en billig styrelse och expedition på den tiden. Därtill var Ekman mycket gästfri. Då missionärerna skulle resa ut eller kommo hem, bjöds de vanligen in i den alltid gästvänliga Ekmanska familjen. Styrelsen bjöds också på middag och kaffe där vid sina sammanträden, som vanligen hölls i Ekmans hem. Det är klart, att den lön, han åtnjöt och som från början var mycket blygsam, icke alltid kunde räcka till för de många representativa utgifter, han iklädde sig och vartill hans hjärta och intresse manade honom.

Säkerligen icke minst av denna anledning skaffade han sig bisysslor, som kunde inbringa honom något vid sidan av lönen. Sålunda upprättade han sitt bekanta bokförlag, varpå han utgav

missionslitteratur, biblar m. m. — Att han blev styrelseledamot i Svenska Livförsäkrings Aktiebolaget berodde mer på en ren tillfällighet. Dess stiftare, P. John Bäckman, ville ha honom med på grund av hans kända och aktade namn. Detta utvecklade sig sedan så, att han vid Bäckmans helt oväntade frånfälle blev kallad till direktör i detta bolag. Detta skedde, då han på grund av lärostriden om de yttersta tingen måste avgå från Missionsförbundet.

Dr Ekman var för övrigt en präktig man, utrustad med både inre och yttre egenskaper, som gjorde hans person tilldragande och värdefull. Det låg sol och behag över honom. Hans sätt var vänligt och förbindligt. Själva hans, yttre, hans resliga växt, hans corpus, hans välformade huvud, det vita håret, leendet kring hans bestämda men vackra mun, hans sätt att hälsa — allt ingav respekt och förtroende. Därtill kom röstens värme. Det låg alltid, men synnerligen vid högtidliga tillfällen, något av vibrerande hjärteton däri. Man märkte, att Ekman var en hjärtemänniska. Dock fanns hos honom ingen pjunkig vekhet. Tvärtom var han fast och bestämd, stod för sina åsikter och ådagalade i allt en manlig karaktär. Det låg något av faderlighet i och över honom, en faders godhet och förtrolighet men också en faders bestämdhet. En landsortskorrespondent skrev en gång om honom från Riksdagen: »Han ger närmast intryck av en kristnad viking, som ständigt bär i sin håg att slå några kraftiga slag för den goda saken». Detta omdöme träffade ganska rätt en viss sida i Ekmans karaktär.

Alla dessa nu nämnda egenskaper, icke minst den sista, framträdde, då han som ordförande ledde Missionsförbundets konferens. För den ordförandestolen var han liksom skapad. En mer representativ, duglig och väl skickad ordförande kunde och kan icke Missionsförbundets konferens gärna få. Han prydde sin plats.

Det låg både värdighet, respekt och förtrolighet över honom. Han framkallade en trygg, behaglig stämning. Det kändes aldrig tungt på konferensen, då Ekman ledde dess förhandlingar, ty hans

goda gemyt meddelade sig åt alla. Men det var också reda och klarhet uti förhandlingarna. Han klickade aldrig uti att uppfatta de framkomna förslagen eller att framställa propositioner och kontra-propositioner med anledning därav. Man såg honom heller icke ådagalägga någon partiskhet. Även då det gick hans personliga mening emot, var han lika glad och vänlig. Han sökte aldrig pressa fram förut inom styrelsen uppgjorda förslag. Nej, han fogade sig i konferensens beslut och såg däri Guds ledning.

Svenska Missionsförbundets årskonferens eller generalkonferens, som den numera kallas, utgör också högsta myndigheten inom Missionsförbundet. I den mån Förbundet tillväxt, har också årskonferensen svällt ut, så att den nu är mycket stor. Vid första årskonferensen, 1879, utgjorde ombudens antal 51. Dessa representerade 42 församlingar. En ringa början! Ombudens antal vid senaste, 1918 års, konferens utgjorde över 800. Dessa representerade 723 församlingar. Årskonferensen är för Missionsförbundet, vad Riksdagen är för landet i dess helhet.

Konferensen väljer styrelsen, som handhar Missionsförbundets angelägenheter och står ansvarig inför konferensen för sina gärningar. Konferensen bestämmer stadgarna för både styrelsen och Förbundet i sin helhet. Konferensen utgör således den högsta makten inom Missionsförbundet. Var och en förstår härav, att det ligger ansvar i ledningen av konferensen. Från början berodde förberedelserna av frågorna mera på ordföranden, än de gör nu, då det finns sekreterare både för den inre och för den yttre missionen. Allt har nu växt ut till en storlek och ett omfång, som från början knappast anades av någon. Nu är och måste arbetet vara fördelat på många händer. Den som kände till vad E. J. Ekman hade över sig av arbete och omsorg, icke minst då det gällde att ha frågorna klara för konferensen, måste beundra hans arbetsförmåga och flit. Men han kunde arbeta. Det kunde också P. Waldenström. Bägge dessa män voro som förutbestämda för den uppgift, som de sida vid sida

löste. Det var ett par härliga, starka, begåvade personligheter. Så länge de höll ihop i tro, bön, kärlek och trofasthet, växte Förbundet till och befästades i ande, kraft och ynnest hos folket i landet. Det var skada, att olika meningar om de yttersta tingen m. m. sedan skiljde dem åt.

Vi sade här ovan, att det låg något av faderlighet över Ekman. Detta uppenbarade sig icke minst mot missionärer och predikanter, dem han följde med intresse, alltid var full av förståelse för och brevväxlade med, så mycket hans tid tillät.

Waldenström tyckte ibland, att predikantelementet blev för stort i konferensen, och hade vid flera tillfällen förslag uppe att begränsa predikantantalet, så att själva folket, ordförandena och styrelsemedlemmarna i de särskilda föreningarna skulle få komma upp till konferensen i större antal. Ty predikanterna, menade han, hade tillfälle att giva sina meningar tillkänna på predikantmöten, genom att skriva i tidningarna o. s. v., då det däremot vore svårare att erhålla kontakt med själva folket ute i församlingarna. Han tänkte därför ett slag på att predikanterna kunde ha en särskild dag för sina angelägenheter, att de väl skulle få ha talan å årskonferensen men icke rätt att delta i omröstningarna o. s. v. Man måste ju erkänna, att det ligger något berättigat i detta, ty om årskonferensen mer och mer skulle komma att bestå av endast predikanter, måste ju detta föra utvecklingen in i en riktning, där de s. k. lekmännens inflytande så småningom avlägsnades. Predikanter räknas nämligen nu mera knappast till »lekmän». De tituleras ju också pastorer. Ekman var dock i allmänhet mot dessa tankar och förslag. Han menade, att detta reglerade sig bäst självt och vore en fråga, som församlingarna själva borde och kunde lösa. Detta berodde nog delvis därpå, att han bättre än Waldenström kände själva församlingslivet, ty då han var ute och reste, höll han församlingsmöten och gjorde sig väl bekant med förhållandena på platserna. Och då detta arbete växte honom själv över huvudet, arbetade han fram distriktsföreståndare-

institutionen, som just skulle tjänstgöra som den förmedlande länken mellan församlingarna, predikanterna och styrelsen samt ordnade frågor, som uppstod på dessa områden. Genom distriktsföreståndarna ville han behålla kontakten med församlingslivet och förhållandena ute i distrikten.

I detta sammanhang må särskilt betonas, att det egentligen var Ekman, som gav den frikyrkliga rörelsen, sådan denna framträder inom Svenska Missionsförbundet, dess organisatoriska ryggrad och dess struktur. Förr än Waldenström fattade han organisationens betydelse. Han var också lämpad för detta samlingsarbete, ty han var en solmänniska, lätt att samarbeta med, vänlig, tillgänglig och omgiven av en blid luft, även när den yttre dagen var kulen. Waldenströms lynne var icke alltid så tillgängligt. Han slöt ibland sitt inre, var tyst och oåtkomlig, kort och tvär i sättet. Detta var aldrig Ekman. Han gick som i sommarluft jämt, hade ett villigt öra och ett vänligt ord för alla, som sökte honom, såvitt han icke genom särskilda omständigheter tvangs att vara reserverad. Då kunde, ju även hans vänliga ansikte antaga en allvarsam färg.

Ekman hade vuxit upp med Missionsförbundet, varit ute och rest och talat till dess församlingar, bott i missionsvännernas hem och kände nästan varje ombud, som infann sig vid konferensen. — En följd av år avlämnade ombuden sina fullmakter och hämtade sina konferenskort å den bekanta Expeditionen vid Tegnérgatan. Där rådde ett livligt vimmel av besökande, som gingo in och ut. Ofta syntes Ekman mitt i denna ombudsström, godmodigt hälsande, skakande hand med de flesta och vänligt nickande åt andra, som han ej kom åt att hälsa närmare på. Den som var med på den tiden erfar en känsla av innerlighet och värme vid tanken därpå, ty en varm brödrakarlek uppenbarade sig. Det låg vårluft över umgängelsen och missionslivet. Så gör det väl också nu för de unga, som komma med, men för de äldre blir minnet alltid rikare av den tid, som för dem var den rikaste.

Av naturen var Ekman optimist. Han såg allt ljust och närde ett stort hopp, som aldrig lämnade honom. Han fröjdade sig också ofantligt och talade med verklig glädje och entusiasm över de framgångar, missionen gjort. Han läste missionärernas brev med känsla, och hans missionsföredrag genomströmmades av stor värme och hänförelse för verket. Då betänksamma röster höjdes inom styrelsen eller vid konferensen mot att utvidga verksamheten för fort och därmed öka utgifterna, som kunde bli svåra att fylla, var Ekman alltid ovanligt hoppfull, vad den saken angick. Där andra såg skuggor, såg han ljus. Det gällde att lita på Gud och arbeta bara. Välsignelsen skulle säkert komma. Vad han trodde, det sade han också, och då han fått se någon ny sida av uppenbarelsen eller av missionslivet, så greps han därav och hängav sig däråt som ett stort barn. Han var verkligen alltid färdig att »slå ett slag för den goda saken». Ibland kunde ju den mer kritiske tycka, att han eldade på och körde väl fort; men hans hjärta slog alltid varmt och trofast för de uppfattningar och förslag, han ville genomföra.

De äldre, som minnas Ekman såsom ordförande på årskonferenserna, skola alltid tänka på den tiden med en känsla av rörelse och värme samt behålla hans bild i kärt minne.

Han ägde också en stor förmåga att framkalla högtidlighet, värdighet och stämning. Inledningstalet, läsningen av de bibelord, varmed han hälsade konferensen och vartill han anknöt sitt tal, bönen — allt verkade stämning, allvar och intresse. Även avslutningen gjorde han högtidlig och fångslande. Som ordförande var han alltid korrekt och artig i högsta grad. Aldrig grep han själv in i diskussionen, såvida det icke gällde att lämna nödiga upplysningar eller att rätta ett misstag eller återföra debattören till ämnet. — Det finns ju en del talare, som sväva ut med sina tankar hit och dit. Men då han gav någon av dessa en påminnelse om vad frågan egentligen gällde, så gjorde han det så broderligt och godmodigt, att de icke gärna kunde känna sig sårade därav. Tvärtom framkal-

lade han därmed ofta en munteri och behaglig stämning på samma gång det utgjorde en varning för andra, som begärde ordet, att icke löpa iväg på samma sätt.

Förr voro debatterna på årskonferenserna ofta ganska långa. Ordet begärdes många gånger allt för livligt. Vid ett tillfälle begärde 11 talare ordet för att diskutera om hurvida en fråga skulle diskuteras. Detta tyckte Ekman vara väl mycket. Eljest var han mycket tålig och satt t. o. m. med ett småleende och åhörde talare, som icke voro så synnerligen hemma i ämnet men orerade väldigt ändå.

Bland de främsta debattörerna i konferensen, näst Waldenström, voro Norberg och predikant Aug. Peterson. Den senare hade en särskild förmåga att koncentrera sig, fatta det huvudsakliga i en fråga och formulera ett uttalande, vilket han t. o. m. någon gång kunde få sig tillviskat. Ofta blev det dock beslutat i överensstämmelse med hans förslag, vadan han framstod som en betydande man. Själv var Peterson ingen vidare tänkare; men han hade en otroligt stor förmåga att samla och begagna sig av andras tankar, beroende på att han hade ett utmärkt minne samt var självständig, orädd och kvick i vändningarna. — En person, som väckte uppseende på konferensen, då han deltog däri, var orientalisten doktor Erik Nyström, vars karaktäristiska vita huvud med det yviga håret lyste över mängden, ty han var en ganska reslig gestalt. Då det gällde lärofrågor och vad som står skrivet i grundtexten och kyrkofäderna, hade han mycken reda på sig. Doktor A. B. Beskow var en annan blid och hjärtegod personlighet, som skymtade bland ombuden; så även någon gång doktor E. W. Wretling m. fl., som kunde räknas till de lärda. Med aktning och kärlek minns man män som C. J. Nyvall, J. Erixon, Svenning Johansson, Samuel Johansson, Sven Johnsson och J. Nilsson i Vinslöv, Carl Lalin i Kristinehamn, rektor Carl Pehrsson m. fl. predikanter och missionärer, vilkas namn är i Livets bok men vilkas personligheter nu är borta.

Den som har varit med så gott som från början märker ju, hur de

gamla försvunnit en efter annan. Det är nu icke många utom Grufman, Palmberg, Gauffin, Lindholm, Hellgren och några andra, här icke namngivna, som är av den gamla uppsättning en. En helt ny skara av predikanter och missionsvänner har vuxit upp. Personerna växla och försvinna, verket lever och går framåt. Säkert är, att många, många troende i landet räkna som livets bästa klenoder minnen, som de bevara från Missionsförbundets konferenser och årshögtider. Den som skriver detta kan icke utan rörelse tänka på den tid, som varit, och de personligheter, som här omnämnts, m. fl. En tid delade vi glädje och sorg, arbete och mödor med dem. Nu är de borta, men

»Minnet är en ros, som evigt blommar,
Växer alltid lika frisk och grön.»

Det var en härlig tid, då Waldenström och Ekman lyste som tvillingstjärnor bland Missionsförbundets folk. Ekman på ordförandestolen i konferensen, Ekman i kyrkans mitt, omgiven av knäböjande missionärer, invigande dem till det heliga kallet, Waldenström på predikstolen, en predikant utan like i landet — det var två centrala, lysande personligheter med inre och yttre egenskaper, som gjorde intryck, skapade intresse och ingåvo en känsla av trygghet och auktoritet. Den som lärde känna dem och arbetade vid deras sida i livet kan icke annat än vörda deras minne och tacka Gud för deras rika insats i arbetet för Hans rikets tillkommelse i världen samt erkänna, att de voro utrustade — var och en på sitt sätt — för det speciella kallet som grundläggare av och ledare för Svenska Missionsförbundets verksamhet och utveckling i hemland och hednavärld.

»O ädla föredömen, brinnen, brinnen
Att härligt lysa för de ungas lopp!«

E. J. Ekman såsom officiant

Av Gust. Mosesson

Det låg något imponerande över doktor E. J. Ekmans person liksom över hans ämbetsgärning. Själva gestalten var respektingivande, varjämte tal, åtbörder och ett vårdat yttre bidrog till att förstärka det intryck personens uppträdande gav. Man kände, att man hade framför sig en man, som ägde personligt värde och höll på detta sitt värde. Men på samma gång präglades alltid hans uppträdande av gemytlighet. När han officierade, skötte han tjänsten på ett sätt, som gav en sällsynt helgd åt förrättningen. Gällde det t. ex. början eller avslutningen av ett Missionsskolans läsår under hans ledning, blev denna högtidsstund ett minne för livet för varje deltagare, som hade något så när sinne för det religiöst estetiska.

Känslan och hänförelsen var påfallande stark i dr Ekmans tänkande och i hans framställningssätt. Han behövde aldrig uppamma eller stegra känslobetoningen genom retorikens hjälpmedel. Så till exempel hörde man honom sällan i ett föredrag belysa sitt ämne med liknelser eller anekdoter, men hela framställningen bars upp av djup övertygelse och ett livligt intresse för det avhandlade ämnet, och detta fångade så talarens hela personlighet, att åhöraren ovillkorligen greps. Jag kan för min del ej anse dr Ekman såsom

någon stor talare. Stämman var ej välljudande, tankarna ej särskilt originella och han var ej någon mästare i formen, men det djupa allvaret och den varma glöden i framställningen jämte det adelskap, som kännetecknade honom, fängslade. »Vardagligheten» var fjärran från hans offentliga uppträdande. Man såg på talaren, att han i hög grad var värmd av sitt ämne och genomträngd av övertygelsen om sanningen av vad han förkunnade, och på det sättet ryckte han åhörarna upp till den ståndpunkt, på vilken han själv stod, gav dem del av de tankar och de känslor, som tagit gestalt i honom själv. Så starkt var känslomomentet i Ekmans framställning, att han emellanåt i sin offentliga förkunnelse fördes längre, än han vid det lugna eftertänkandet ansåg vara klokt. Hänförelsen besegrade stundom det lugna förståndet.

Ehuru doktor Ekman var en mångsysslade man, låg dock kärleken till missionens sak djupast i hans väsen, och såvitt jag kan bedöma det, undanträngdes den aldrig av något annat. Denna kärlek gav åt hans missionsföredrag, åt de konferenser, han ledde, och framförallt åt invigningen av missionärer vid årsmötena en ungdomlig värme. De första åren av Missionsförbundets verksamhet kännetecknades av ett sådant nyhetens behag och av en hänförelsens glöd, som vi ej nu förspörja. Alltid har ju glanspunkten vid Missionsförbundets årsmöte varit missionärsavskiljningen. Den stora Immanuelskyrkan, fullpackad från golv till tak av missionsvänner från skilda delar av landet, erbjuder en imponerande anblick. Så tedde det sig ock under 90-talet. Allas ögon riktades mot estraden på nedre botten, där en liten grupp av högtidsklädda unga män och kvinnor hade tagit plats. In i deras krets trädde missionsföreståndare Ekman och Styrelsens övriga ledamöter. Man märkte på Ekman, att han var djupt gripen av stundens allvar; hans stämma skälvde av heligt allvar och behärskad rörelse, läpparna darrade, ögonen lyste varmt, ja hela ansiktet strålade. Den jovialiska gestalten hade liksom genomströmmats av en väldig, helig idé,

missionens idé. Fastän dr Ekman vid denna tidpunkt icke hade nått mycket över 50-årsåldern, stod han dock i mitten av dessa unga såsom en vördad fader bland barnen eller såsom en kung bland tillgivna undersåtar. Det är andaktsfull tystnad under hans tal. De varma ord, han riktar till missionärskandidaterna, är inträngande och uppfordrande till stora offer men på samma gång burna av djup sympati och en försäkran om Herrens och om missionsförsamlingens bistånd i det verk, för vilket de unga skola avskiljas. Under talets lopp kommer han nu och då till särskilt viktiga moment. Den kraftiga om ock litet tunga stämman poängterar dessa moment, som vanligtvis förläggas till meningarnas slut, med en sällsam kraft. Orden åtföljas av ett minspel, som ge uttryck åt meningen, och av behärskade men uttrycksfulla gester. Även rörelserna ha något av tyngd i sig. En högtidlig tystnad härskar i den stora kyrkan, då missionsföreståndaren efter sitt invigningstal till missionärskandidaterna riktar frågan, om de vilja offra krafter och liv för Herrens verk på de respektive fälten. När missionsföreståndaren efter att ha fått mottaga de unga kandidaternas löftesord, tillönskade dem Guds beskydd på färden och välsignelse i arbetet och sedan i spetsen för Förbundets ledande män nedkallade Guds välsignelse över de nya missionsarbetarna, då kunde man i sanning säga, att om ock denna missionärsinvigning skett i förhållandevis enkla former, så hade den dock försiggått på ett så i bästa mening högtidligt och värdigt sätt, som blott en sådan akt kan ske, när den utföres av en person, som icke allenast har kristligt sinne utan är utrustad med en rent ovanlig förmåga att officiera och själv är genomträngd av känslan för att det bör vara överensstämmelse mellan ett heligt innehåll och den form, i vilken detta innehåll klädes.

Till Doktor E.J. Ekman på 60-årsdagen den 8 jan. 1902

Carl Boberg

Att ära den som något gjort
Och trofast lagt sin kraft i striden
Har varit sed, så långt vi sport,
Alltse'n den allra äldsta tiden.

Hell dig och dina sexti år,
Som till den plattform bilda grunden,
Varpå du nu inför oss står,
Den förste uti brödrarunden!

Alltse'n Han kallat dig till sin,
Som dog för oss med törnkrönt tinning,
Din mandoms styrka du satt in
I striden för Guds rikes vinning.

Den ende Gudens son och bild
Du lärde uti Kristus känna —
Men såg med sorg, hur vida skild
Vårt folk, vår kyrka var från denna.

I Nya testamentets ord

Du såg, att Guds församling kallas
En Kristi brud, en helig hjord,
Som låter sig av herden vallas.

Du såg en tydlig skillnad där
På Guds församling och på världen,
Du tänkte dra den gränsen här —
Då växte stormen upp på färden.

Dig nådde domkapitlets röst:
Må säd och ogräs stå tillhopa!
Tag saken lugnt; vid världens höst
Får Herren själv sin kyrka sopa,

Vad Herren själv i ordet lär,
Blev nu en stor och viktig fråga;
Och mycket mänskligt smälte där
Som hö och strå i eldens låga.

Då du och många stego fram
Och satte Skriften över annat,
Som, höljt av seklers kvava damm,
I kyrkan såsom lära stannat.

Det blev en strid från trakt till trakt —
Men nog var Herren i den stormen!
Då gällde högst, vad Herren sagt,
Och livet kämpade mot formen.

En andlig vår med sol och bris
Bröt in och klarade och väckte;
Det brakade i gammal is,
Och många blevo helt förskräckte.

Förbud gick ut, och varning gavs
Av kyrkans råd och vise fäder —
Men isen drev likväl till havs
För detta stora Herrens väder.

En ljus, en öppen, lycklig tid
Nu trädde in med bön och sånger,
Då mången fridlös själ fick frid
Och mången liknöjd kom till ånger.

Hur står det skrivet? var allt jämt
Den fråga många tusen hyste.
Och Skriftens sanning klart, bestämt
Som öknens eldstod fordom lyste.

Liksom i kyrkans första tid
Med inre krav, som fötts av ordet,
Nu slöto bröder sig i frid
Kring Herren själv vid nattvardsbordet.

Då lade du din prästräkt av
Och blev en ”lekman” bland oss andra —
Men fick dock föreståndar’ns stav
Med uppgift att i têtén vandra.

Missionens skola tog du an
Och ledde där de ungas sinnen
I bibelforskning, fri och sann —
En ljuvlig tid med rika minnen!

Men kärlek sig med livet tänt
För folken uti hednavärlden. —
Snart månget vittne dit blev sänt,
Av hopp och förbön följt på färden.

Se'n verket vuxit år för år
Och skördar bärgats in från fälten.
Förbundet har, som skrivet står,
Fått vidga strecken ut för tälten.

Guds nåd det är; och mången kraft
Har troget verkat fjärran, nära;
Men du har själva styret haft
Och fått det helas omsorg bära.

Det har du gjort med fröjd och hopp,
Hed kraftig håg och vänligt sinne.
Och hur molnen än gått opp,
Bar du dock tillförsikt där inne.

Ty hoppet, hoppet mer och mer
Har tänt sin stjärna för ditt öga:
Guds frälsningsråd mot alla ler
Som solens flamma i det höga.

Tack för din vakt de gångna år! —
Stå kvar på posten, glad i hågen,
Tills solen närmre västern står
Och den du bidar* går ur vågen!

* Syftar på att Ekman dels på grund av tilltagande dövhet, dels också av andra orsaker såg sig om efter någon, som kunde bekläda hans plats.

E. J. Ekman som politiker

Av U. Leander

Den hänförelse och kraft, varmed den hastigt uppblomstrande frikyrkorörelsens banerförare drog i härnad icke blott mot kyrkliga missbruk och falsk andlighet utan även mot dryckenskap och andra sociala missförhållanden, måste rikta uppmärksamheten på dem och göra dem till förgrundsfigurer synnerligast inom de kretsar, där man ville se de gamla, förbrukade läglarna utbytta mot andra, som passade för det nya vinet, samt råda bot på revorna inom stat och kyrka. På grund av den ursprunglighet, friskhet och klarhet, som utmärkte deras föredrag, vunno de allmänt erkännande såsom goda folktalare, och det var därför en nästan naturlig sak, att rörelsens båda mest framskjutna män, Ekman och Waldenström, skulle koras till riksdagsmän. I övrigt vunno många andra framstående frikyrkomän, såsom doktorerna Erik Nyström och E. W. Wretlind, ingenjör C. E. Thermenius m. fl., säte och stämma inom riksdagens folkvalda kammare under 80-talet eller den tid, då den frikyrkliga rörelsen gjorde sina kraftigaste landvinningar.

Sedan Ekman vid de allmänna valen 1884 hade blivit utsedd till representant för städerna Kristinehamn, Nora, Lindesberg och Askersund, gjorde han på nyåret 1885 sitt första inträde i andra

kammaren. Som bekant bodde han denna tid i Kristinehamn, där Missionsskolan, vars föreståndare han ännu var, då var förlagd. I matrikeln upptages han under titeln missionsföreståndare, och säkerligen var det i denna hans egenskap, som de många missionsvännerna i Kristinehamn arbetade för hans inval i riksdagen och lyckades i sin strävan. På den tiden kostade det betydligt mindre strid att bli riksdagsman än i dessa dagar, ehuru man även då vid ett och annat tillfälle kunde få bevittna ganska hetsiga valkampanjer. Detta blev i synnerhet fallet vid nästa allmänna val till andra kammaren, då tullfrågan hunnit bli den brännande och allt annat behärskande politiska frågan. Men vid detta tillfälle eller år 1884 synes Ekmans kandidatur icke ha mött någon nämnvärd opposition. Vald blev han i varje fall och lät genast efter sitt inträde i riksdagen höra, att han kommit dit. Lika litet som P. Waldenström respekterade han den regel, som man emellanåt velat uppställa för nyvalda representanter, nämligen att under sin första riksdag böra hålla sig stilla samt endast se, höra och lära. Dylikt svarade ej mot någons kynne eller arbetslust. Med samma raskhet och iver, som utmärkte de båda frikyrkomännens övriga gärning, grep de sig an med riksdagsarbetet.

Däremot gäller ännu såsom regel, att en nyvald riksdagsman ifråga om placering i utskott får börja såsom ledamot av ett tillfälligt utskott för att sedan efter hand avancera till ledamot eller suppleant av ett ordinarie eller ständigt utskott. Enär andra kammarens tillfälliga utskott, som numera utses till ett antal av 5 st., på den tiden voro endast 3, fick rätt många kammarledamöter nöja sig med att tillhöra det s. k. ledighetsutskottet, d. v. s. stanna utanför varje utskott. Ekman blev emellertid genast invald i andra kammarens tredje tillfälliga utskott.

Såsom var att vänta, rörde sig Ekmans första motion om en kyrklig fråga eller en fråga om vidgad samvetsfrihet. I motionen, som bär ordningsnumret 5 och alltså var en av de första, som väck-

tes vid 1885 års riksdag, hemställdes i klämman, det riksdagen måtte besluta, att varje svensk medborgare, som tillhör den svenska statskyrkan, må ha valfrihet att, sedan det blivit lagligen lyst, avsluta sitt äktenskap antingen inför någon av statskyrkans präster eller i stad inför magistraten eller på landet inför kronofogden. I motiveringen till motionen framhölls, att lagstiftningen borde gå hand i hand med de berättigade krav, som under olika tider göra sig gällande på människolivets skilda områden. Sådana, som sökte få sina andliga behov tillgodosedda utan att anlita statskyrkans prästerskap eller ställa sig i beröring med dessa, borde såsom konsekvens därav äga frihet att ingå borgerligt äktenskap. Enär äktenskapet vore en samhällelig angelägenhet, vore det naturligtast, att det finge ingås inför borgerlig myndighet med frihet naturligtvis för var och en att sedan efter eget val använda de religiösa ceremonier, som han funne mest ägnade att kvarlämna varaktiga intryck av detta viktiga steg i livet. Helst skulle därför motionären sett, att äktenskapets avslutande inför borgerlig myndighet blev, obligatoriskt för alla, men fann icke tiden mogen för ett dylikt yrkande utan nöjde sig med att hemställa om valfrihet i nämnda hänseende.

Motionen hänvisades till förberedande behandling av lagutskottet, som emellertid avstyrkte densamma. Utskottet förmenade nämligen, att då staten en gång för ingående av lagligt äktenskap valt den form, som den från sin synpunkt funnit för denna betydelsefulla handling mest passande och mest ägnad att hos statens medlemmar inskräpa och vidmakthålla känslan för äktenskapets helgd, kunde den icke gärna endast med hänsyn till en eller annan individs skiljaktiga mening lämna valfrihet mellan denna form och en helt annan.

Ekmans jungfrutal utgjorde ett försvar för motionen, då denna på ett rätt tidigt skede av riksdagen förelåg till behandling i kamrarna. I ett längre, klart och redigt anförande söndersmulade han utskottets argumentering för avslag. Det vore icke blott en och an-

nan individ, han gjort sig till tolk för, utan för medborgare i hundratusental, något, som utskottet syntes sväva i okunnighet om. Även om han i främsta rummet tänkt på sina egna meningsfränder eller på de för religionen varmt intresserade, måste man taga hänsyn också till deras krav, som icke hade sådana intressen, men som hade det gemensamt med de förra, att de icke ville underkasta sig kyrkans tvång. Även dessa måste man bereda en frihet, som, på samma gång den överensstämde med ordningen inom samhället, ginge deras önskemål till mötes.

Dem åter som förfäktade satsen, att det stode dem fritt, som icke hyllade statskyrkans åsikter, att begära sitt utträde, ville talaren erinra om dissenterlagens rigorösa bestämmelser, att varje utträdesökande måste uppge sig ha för avsikt att övergå till en främmande kristen lära eller annat trossamfund, därest hans ansökan skulle bifallas. Ville han behålla den lära, han hade, men slippa ifrån statskyrkans tvång, vore vägen för honom stängd. Vad sedan anginge dem som ville övergå till en ickekristen lära stode ingenting nämnt i förordningarna. Hur skulle en sådan bära sig åt? Men kunde han icke komma ut ur kyrkan, borde han åtminstone få tillfälle att ingå äktenskap utan de kyrkliga ceremonierna, enär det vore fåfängt att tro, att man genom tvång skulle lyckas inplanta religionen hos folk. Det vore orimligt att påtvinga människor ceremonier, som de undanbåde sig.

Vidare hade utskottet framhållit, att prästen vid dylik förrättning icke blott uppträdde såsom religionens och kyrkans tjänare utan ock såsom statens tjänare. Häremot ville talaren bringa i hågkomst vigsselformulärets ordalydelse, enligt vilket prästen såsom Jesu Kristi tjänare förklarade äktenskapsförbundet avslutat i Faderns, Sonens och den Helige Andes namn. För de kontrahenter, som icke kunde betrakta prästen såsom den han gäve sig ut för att vara måste det kännas ganska beklämmande att höra dylika ord från hans mun.

Motionären ville öppet tillkännagiva, att han vore mycket ange-

lägen, att äktenskapet hölles i helgd, detta just därför att äktenskapet vore grundläggande för både familjen och staten. Men han kunde icke finna, att denna helgd främjades och hävdades, därigenom att människor nödgades mottaga en andlig ceremoni, som för dem vore av noll och intet värde för att icke säga rent motbjudande.

Den som höll före, att yrkandet på civiläktenskap vore en frukt av tidens lättsinne och nyhetsmakeri, ville talaren påminna om att det under de första åtta århundradena efter kristendomens införande endast fanns civiläktenskap. Även Luther uppträdde på sin tid mot all sammanblandning av det andliga och världsliga regementet, till bestyrkande varav talaren anförde åtskilliga citat ur reformatorns skrifter. Så hade Luther kort före sin död yttrat: »Så många länder, så många seder, säger ordspråket. Och eftersom bröllop och äkta stånd är en världslig förrättning, så anstår det oss andliga och kyrkotjänare att ingenting vilja häruti ordna eller regera utan låta varje stad och land har sitt bruk och sin sedvänja. Allt sådant låter jag herrar och råd göra och föranstalta, som de vilja. Det kommer mig icke vid. Men om man begär av oss att välsigna dem, så är vi skyldiga att göra det.»

Talaren hänvisade i övrigt till de länder, där civiläktenskapet redan vore infört. Ingen hade hört, att det där medfört några led samma verkningar utan tvärtom. Klart vore, att personer, som anse Guds välsignelse vara av stort värde vid alla viktigare steg i livet och icke minst vid ingåendet av äktenskap, skulle förskaffa sig en sådan välsignelse men på ett sätt, som överensstämde med deras andliga känsla och smak.

Ehuru talaren icke hyste större förhoppning om att hans motion den gången skulle gå igenom slutade han dock sitt anförande med att yrka bifall till densamma. Han erhöll därvid understöd av lektor Waldenström, doktorerna Nyström och Wretlind m. fl., som också hade värdefulla inlägg i frågan. Enär en talare under debatten an-

märkt, att de frikyrklige ville bo kvar i det gamla huset men icke rätta sig efter dess ordningsregler, hade Ekman ett nytt yttrande, i vilket han framhöll, att en förständig man, som ville behålla sitt husfolk, vore angelägen om att bereda detsamma mesta möjliga trevnad i hemmet. Vore det för trångt, tillsåge han, att väggarna utflyttades, på det att de måtte få bättre utrymme. Eljest kunde den tid komma, då skaror i tusental vände det gamla hemmet ryggen.

Vid begärd och företagen votering avslogs motionen med 109 röster mot 63, som avgåvos för bifall till densamma. Emellertid föll den framåt. Efter 30 års förlopp hade statsmakterna beslutat att genomföra den valfrihet, som Ekman i sin motion påyrkade, och frihet för alla svenska medborgare att ingå civiläktenskap blivit en verklighet. Den andra av Ekman under debatten berörda frågan, nämligen rätten att utträda ur statskyrkan utan skyldighet att uppgiva det samfund, till vilket man vill övergå — en fråga, till vilken han upprepade gånger under sin riksdagstid återkom — väntar ännu på sin fullgiltiga lösning, men även den kommer med stor sannolikhet att under den närmaste tiden bli en verklighet.

Ofta händer det, att personer, som såsom föredragshållare i skilda ämnen anses ha ordet i sin makt, dock icke lyckas vinna något gehör såsom riksdagstalare. Anledningen härtill är rätt svår att förklara. Ekman visade sig emellertid redan vid sitt första framträdande vara en ganska god riksdagsdebattör och skicklig i replikens konst, vilket senare brukar räknas en riksdagsman till icke liten förtjänst. Snart förelåg en annan fråga, som intresserade honom och i vilken han uppträdde. Den gällde upphävande av kyrkoherdes självskrivenhet såsom skolrådsordförande, varom en annan liberal värmlänning motionerat. Naturligtvis understödde Ekman motionen och gjorde gällande, att det vore ett misstroendevotum mot kommunerna att icke vilja lämna dem rätt att själva välja ordförande i sina skolråd. Andra viktiga uppdrag, såsom val av riksdagsmän, landstingsmän m. fl., hade man överlämnat åt kommunerna,

och då detta gått bra, finge man anse dem sitta inne även med för-
mågan att utse personer, som vore lämpliga att främja folkskolesa-
ken.

Det nyvaknade religiösa intresse, som utmärkte 80-talet, åtfölj-
des helt naturligt av nitälskan och kamp för ökad folknykterhet.
Det behöver knappt sägas, att alla de frikyrkliga representanterna
voro varma nykterhetsvänner, som med talang och hurtigt mod
gingo till anfall mot det mäktiga spritintressets talrika forskans-
ningar. Klart är, att Ekman skulle deltaga i denna kamp, så ofta till-
fälle gavs. Och tillfällena blevo rätt många. Det var i synnerhet
hans kämpabroder P. Waldenström, som vid denna tid genom sina
motioner drog försorg om att nykterhetsfrågan måste diskuteras
inom riksdagen. Vid den riksdag, varom nu är fråga, hade han mo-
tionerat om att öl- och vinhandeln skulle skiljas från annan handel.
Herrar E. Thermenius och W. Gibson hade likaledes avlämnat mo-
tioner medyrkande om vissa ändringar och inskränkningar i malt-
drycksförordningen. Samtliga dessa motioner behandlades samti-
digt i andra kammaren och föranledde en långt utdragen debatt. I
denna deltog även Ekman och påvisade den fara, som hotade sär-
skilt landsbygdens befolkning från de många handlares sida, vilka i
sina butiker tillhandahöllo öl och vin av tvivelaktig halt. Sitt påstå-
ende bestyrkte han med citat ur länsstyrelsernas 5-års-berättelser.
Tillika hävdade han den uppfattningen, att beslutanderätten i dylika
frågor borde ytterst läggas i kommunernas egen hand och icke i
konungens befallningsharndes — ett krafv således, som alltfort
varit en av de viktigaste punkterna på nykterhetsvännernas pro-
gram.

Märkligt är det att giva akt på hursom de andliga väckelsevin-
darna, som på den tiden gingo över landet, blåste in i själva riksdä-
gen och sökte åstadkomma en renare luft samt mera sanning på
samfundslivets skilda områden. Riksdagen hade något år förut hos
k. m:t begärt ändring uti edsformuläret, och med anledning därav

avlämnades år 1885 en kunglig proposition, enligt vilken orden: »vid Gud och hans heliga evangelium», uteslutas ur formuläret samt slutorden: »så sant mig Gud hjälpe till liv och själ», utbytas mot orden: »detta svär jag inför Gud den allvetande och allsmäktige.» Lagutskottet hade tillstyrkt propositionen. i oförändrad form, men den kände frikyrkomannen Folke Andersson, sedermera under flera år andra kammarens ålderspresident, hade i en reservation påyrkat, att ordet »svär» skulle utbytas mot »försäkrar och lovar». Att Ekman skulle ställa sig på reservantens sida, var en given sak. Emellertid uttalade han sin tacksamhet till k. m:t för dess förslag och var glad över att orden »så sant mig Gud hjälpe» o. s. v. skulle försvinna, enär han ansåg dessa ord kränkande för samvetet. Enligt den allmänna föreställningen innehöllo de nämligen icke en bön utan en förpantning, vilket gjorde, att i dem låg något avskräckande.

Vid detta tillfälle lät Ekman förstå, att han var arkivforskare och bevandrad i gamla religiösa urkunder eller aktstycken. Till bestyrkande av att slutorden i edsformuläret blivit betraktade såsom en förpantning meddelade han en gammal 300-årig bön, som satts i samband med eden och kunde anses vara en tolkning av densamma. Då denna bön, vars innehåll rent av kan benämnas hemskt, likväl är belysande för tidens föreställningssätt, må den efter Ekmans anförande här återgivas. Så här lyder den: »Allsmäktige, evige, rättfärdige och sannfärdige Gud — — — om jag, det Gud förbjude, ljuger eller bedrager eller icke håller, vad jag lovat och tillsagt haver, så ville du såsom en rättfärdig, hämnande Gud och domare synliga straffa och hämnas sådan falskhet, lögn och bedrägeri uppå mig här timmeliga och där evinnerliga; och vill, att du aldrig bliver mig nådig, utan viker ifrån mig med alla din barmhärtighet och övergiver mig med all hjälp och tröst i all nöd, timmeliga och evinnerliga, vill ock med allom ogudaktigom och fördömdom höra djävulen till med liv och själ. Och begär, o allsmäktige Gud, aldrig

någon del med alla kristtrogn uti ditt himmelska rike och eviga salighet evinnerliga. Såsom ock du, min käre herre Jesus, ej skall vara min frälsare, och skall din oskyldiga pina och död aldrig komma mig till hjälp och tröst. Och du, o Helige Ande, skall vika ifrån mig med alla dina himmelska gåvor och icke vara mig tröste-lig i min sista timma ej heller i alla evighet, om det icke är så.»

Men fastän de ord borttagits, som gäve eden form av en ohjälplig förpantning, borde riksdagen, när den genom att begära ett nytt edsformulär beträtt samvetsrättens område, taga steget fullt ut och även låta ordet »svära» utgå, på det att folk, som av samvetsskäl vägrade att avlägga ed, icke måtte behöva inspärras inom fängelsens murar, något, som allt emellanåt ägde rum under ifrågavarande tid. Och dem som icke kunde förstå, hursom samvetstvång i saken kunde uppstå, ville talaren erinra om att staten och kyrkan förbundet sig att ställa sig Uppsala mötes beslut av år 1593 till efterrättelse, nämligen att samhällseligen bliva vid Guds rena och saliggörande ord, vilket i de heliga profeters, evangelisters och apostlars skrivelser författat är. Men i dessa skrifter vore allt svärjande förbjudet, vilket talaren styrkte med citat ur Jesu bergspredikan och aposteln Jakobs brev, och därför borde man icke förundra sig över att människor, som på allvar ville leva efter Guds ord, hellre utsatte sig för risken att vistas inom fängelsemurarna än gå ed.

För övrigt borde man även i denna fråga tänka på dem vilkas samveten icke vore bundna av Guds ord och för vilka eden under åberopande av Guds allvetenhet icke ägde någon förpliktelse, emedan de icke erkände en personlig Gud. Ekman tillkännagav därför i slutet av sitt anförande, att han helst velat biträda en av doktor Nyström väckt motion, i vilken hemställdes, att eden skulle utbytas mot en laglig försäkran, som ägde edens innebörd men icke dess form. Men då han fann det lönlöst att yrka bifall till nämnda motion, inskränkte han sig till att, som nämnt, ansluta sig till Folke Anderssons reservation.

Waldenström yrkade också bifall till reservationen för de samvetsömmas skull men tillkännagav, att enligt hans åsikt ägde icke Jesu ord i bergspredikan tillämpning på det borgerliga livet utan endast på det enskilda. Såsom framgår av ovanstående, intog Ekman i denna fråga en mera radikal ståndpunkt och ville ha även den borgerliga samfundsordningen helt och hållet inordnad under Jesu i bergspredikan meddelade föreskrifter.

Emellertid blev det ingen ändring av, utan edsformuläret kom att bibehållas vid sin gamla lydelse. Skälet därtill är här icke platsen att redogöra för. Det var i varje fall icke Ekmans skull.

Nästa ärende, i vilket han kom att yttra sig, var av mera världslig natur så att säga, ehuru ett religiöst inslag kom att ingå även i detta. Det gällde den segslitna, många gånger debatterade men ännu icke avgjorda frågan om en gemensam valdag för andrakammarvalen. Den gången var en dylik valdag, andra måndagen i juli, ifrågasatt endast för landsbygden men icke för städerna. Ekman kunde icke biträda detta förslag, just emedan det gjorde skillnad på stad och land. Han hoppades, att ett nytt förslag skulle framkomma, som avsåg såväl städerna som landsbygden. Som det under diskussionen från visst håll påyrkats, att valen borde förrättas å en söndag för att röna livligare anslutning, förklarade Ekman, att man enligt hans åsikt med gott samvete kunde utöva sina medborgerliga plikter på söndagen, men att han likväl icke kände sig tilltalad av de folkskockningar och den oro, som valen skulle åstadkomma å en dag, då man helst önskade få njuta ro till både kropp och själ. Däremot slöt han sig till dem som önskade göra midsommardagen till gemensam valdag, dock med förbehåll att valet måtte äga rum midsommarafton under de år, då midsommardagen inföll på söndag. Det vore hans tanke, att midsommardagen förr eller senare komme att försvinna såsom helgdag, men genom att förrätta riksdagsmannavalen å densamma skulle den kunna räddas såsom nationell festdag. Som bekant och enligt vad som antytts, föll frågan

och har icke ännu hunnit fram till sin lösning, som dock torde vara nära förestående.

Tullfrågan kastade redan vid 1885 års riksdag sin skugga framför sig och framkallade med anledning av yrkanden om tull å spannmål, framförda synnerligast från godsägarehåll, en två dagars lång debatt, som utgjorde förspelet till kommande strider angående denna fråga. Emellertid avvisades yrkandena vid denna riksdag av båda kamrarna, av andra med en majoritet av 114 röster mot 93, som avlämnades för bifall till spannmålstullen. Då frågan var av sådan vikt och betydelse, att litet var kände behov av att deklarerat sin ställning till densamma, hade Ekman begärt ordet för att säga sin mening. Han erkände villigt, att lantbruket lede under ett ganska hårt tryck, men det vore fallet även med övriga näringar, såsom järnindustrien och sjöfarten, vilka voro ännu värre därän än jordbruket på grund av den kris, som just då övergick hela den civiliserade världen. Att pålägga spannmålstullar, som blott skulle komma de större jordbrukarne och godsägarna till godo, vore likväl icke att slå in på rätt väg. Mejerirörelsen, som just börjat att spira upp, vore säkerligen ett kraftigare medel att upphjälpa det mindre och medelstora jordbruket än spannmålstullen. Riksdagen borde dessutom vara betänkt på att från jorden avlyfta grundskatterna rust- och roteringsbördorna, vilket skulle i hög grad främja lantbrukets uppblomstring. Man finge också taga hänsyn till att med tullarnas införande måste tullpersonalen väsentligen ökas i antal samt att sädespriset måste till förfång för konsumenterna höjas icke blott med tullsatserna utan även med den avlöning, som komme att utgå till de nya tjänstemännen. Ej heller borde man blunda för sakens socialpolitiska sida. Sedan man i Tyskland fördyrat brödet för arbetarna genom införandet av högre tullar på livsfrönodenheter, hade »nihilism, socialism och kommunism» börjat frodas i detta land, och sådant kunde bli fallet även hos oss. Talaren vore därför emot införandet av den ifrågasatta tullen.

Enär han såsom ledamot av tredje tillfälliga utskottet varit med om att tillstyrka en av utskottet behandlad motion angående statskontroll över förvaltningen av till välgörande ändamål donerade medel, hade han att försvara utskottets hemställan mot dem som yrkade avslag å motionen Härvid understöddes han av bland andra S. A. Hedin och Waldenström samt fick andra kammaren med sig för utskottets förslag.

Snart följde en annan fråga, som uppkallade Ekman och där han kunde sägas vara »på sin mammas gata». S. A. Hedin hade väckt en motion om befrielse för medlemmar av lagligen erkända församlingar av främmande kristna eller mosaiska trosbekännare i städerna att erlægga prästskatt eller lämna bidrag till statskyrkans underhåll. Ekman ansåg sig pliktig att bekänna, att det funnes få motioner, vilkas huvudtendens vore så överensstämmande med billighet och rättvisa som den ifrågavarande. Det skulle glatt honom, om motionären tagit steget fullt ut och icke inskränkt sitt yrkande att enbart gälla städerna. Då landsbygden icke medtagits, vore detta ett hinder för Ekman att ansluta sig till det av motionären framställda yrkandet. Men motionen vore av den art och beskaffenhet, att den icke finge i tysthet begravas, och han önskade fördenskull göra ett principuttalande i hopp att man framdeles skulle taga itu med den föreliggande frågan och lösa henne.

Man framkastade oupphörligen satsen, att för dem som icke trivdes inom statskyrkan stode dörren öppen att gå ut. Men varför finge de gå ut endast med sina personer och icke också med sin egendom? Varför skulle statskyrkan visa sig så angelägen att taga inkomster av dessa främmande trosbekännare, att behålla kvar deras åkrar, hus och övriga inkomstkällor? Vore kyrkan i besittning av så liten livskraft, att dess medlemmar icke på frivillighetens väg ville eller kunde underhålla sitt prästerskap, måste hon anses vila på en alltför lös grund. Genom polismän och skatteindrivare skulle det icke lyckas att uppehålla henne. De fria religionssamfunden

åstadkom ofantliga summor till byggande av sina kapell och missionshus, till bestridande av utgifter för predikanter och församlingsföreståndare, till främjande av den inre och yttre missionen, vilket allt visade, hur förhållandena tedde sig inom de samfund, som voro besjälade av liv och värme. Att betunga dissenters med skatter till ett prästerskap, med vilket de icke ville ha något att skaffa, vore en uppenbar orättvisa, och saken borde därför ordnas på ett klokt, förståndigt och rättvist sätt. Emellertid har icke heller denna fråga ännu ordnats i full överensstämmelse med Ekmans och de övriga frikyrkomännens krav vid 1885 års riksdag, men vad de under den tiden sådde, håller dock på att mogna till skörd.

Liksom tullfrågan började bli brännande, hade försvarsfrågan länge varit det och lagt beslag på statsmakternas intresse. Förslag hade av k. m:t framlagts riksdag efter riksdag utan att leda till något resultat. Det på den tiden mäktiga lantmannapartiet motsatte sig i allmänhet varje utökning av övningstiden för beväringen, där-est jorden icke fullständigt befriades från roteringsbesväret och grundskatterna, »dessa sekelgamla orättvisor», som påvilade henne. Frågan måste följaktligen lösas i kompromissens tecken. Vid 1885 års riksdag framlade den Themptanderska ministären proposition om att de värnpliktigas övningstid skulle förlängas med 18 dagar eller från 30 till 48, samt att såsom vederlag härför en avskrivning av 30 procent i fråga om såväl grundskatterna som rust- och roteringsbördorna skulle äga rum. Dessutom skulle värnplikts-tiden utsträckas att omfatta 20 år, därav 12 år i beväringens båda uppbåd samt 8 år i landsstormen.

Sedan första kammaren bifallit och andra kammaren efter en mycket lång debatt avslagit det av vederbörande utskott tillstyrkta förslaget, framlades ett sammanjämningsförslag, som antogs. Enligt detta kom övningstiden att utgöra 42 dagar och värnplikstiden att utsträckas till 12 år i stället för föreslagna 20. Ekman hade ordet i frågan för att uttala en protest mot de beskyllningar för bristande

fosterlandskärlek, som riktats mot dem vilka ansåg sig förhindrade att säga ja och amen till allt, vad k. m:t och utskottet föreslagit. Han trodde, att dessa vore lika fosterlandsälskande och lika manliga som de vilka inga skrupler hyste mot att godtaga förslaget. Dessa senare ville han uppmana att visa sin fosterlandskärlek och den manlighet, de talat om, genom att gå lantmannapartiet och jordbrukets idkare till mötes i deras begäran att få de bördor avlyftade, som de länge nog måst bära. Manligheten låge nämligen icke uti att pockande framställa sina anspråk utan fasthellre däri, att man var i stånd att uppoffra sina personliga tycken, då det gällde att befria jordbruket från uppenbara orättvisor.

Ekman slutade med att yrka bifall till ett av bondehövdingen A. P. Danielsson framställt förslag, att såväl övnings- som värnplikts-tiden skulle bibehållas vid sin förutvarande längd, d. v. s. avslag å den kungl. propositionen. Enligt vad redan antytts, biträdde andra kammaren detta yrkande vid första behandlingen av frågan. Även vid andra tillfällen visade sig Ekman starkt sympatisera med lantmannapartiet, som ännu icke rämnat itu, under det Waldenström i nu omnämnda fråga sökte påvisa, att de orättvisor, man talade om, egentligen icke existerade. Dock ville även han med sin röst bidra till att de bördor, som i grundskatter tryckte den lantbrukande befolkningen, bleve avlyftade. Om orättvisor borde man dock icke tala. Waldenström ställde sig helt på k. m:ts förslag och yrkade bifall till detta.

Såsom ovan nämnts, avgjordes frågan genom kompromiss, vilket förfarande påstås vara särskilt utmärkande för den svenska riksdagen. När lagutskottets sammanjämningsförslag förelåg, uppstod ånyo en mycket lång debatt i andra kammaren. Även då hade Ekman ordet och varnade i likhet med flera lantmannapartister för införandet av en sådan ordning, att man skapade fiender inom det egna landet, allt under det man föregav sig vilja skapa ett försvar mot de yttre fienderna. Man borde gå fram med försiktighet

vid påläggandet av nya militära bördor och tänka på nationens bärkraft. Dessutom ville han se en fullständig plan för försvarets ordnande i dess helhet, så att man för framtiden visste, vad som behövdes. Klart vore, att man icke tänkte nöja sig med de 42 dagar, det för tillfället vore fråga om. Underligt föreföll det honom likaledes, att man icke tvekade att pålägga just dem nya bördor, vilka man vägrade ökat inflytande i politiskt och kommunalt hänseende genom att riksdag efter riksdag motsätta sig varje sänkning av de rådande penningstrecken. Han stode alltfört kvar på avslagsståndpunkten.

Under diskussionen hade greve E. Sparre, ålderspresidenten i andra kammaren, framkastat beskyllningen mot Ekman och andra, att de genom sitt tal upphetsade massorna. Ekman tillbakavisade på det bestämdaste denna beskyllning. Greven hade nyss förut blivit förnärmad genom en talares utlåtande i en annan fråga och anhållit att i kammaren få skydd för sådana utfall. Även Ekman bad om skydd för den ärade ålderspresidentens hetsiga angrepp, då han råkade vara av annan åsikt än denne, samt anhöll att okränkta få uttala sina åsikter i såväl ena som andra frågan. I övrigt var detta icke enda gången, som Ekman bröt en lans med den mäktige greven.

Ett studium av andra kammarens protokoll giver stöd för mitt förut gjorda uttalande, att den andliga livaktighet, som var utmärkande för ifrågavarande tid, gjorde sig förnimbar också inom riksdagen. Ett avsevärt antal motioner med yrkanden om liberala reformer på kyrkolagstiftningens skilda områden frambärs av de frikyrkliga riksdagsmännen. Lagutskottet avstyrkte visserligen ganska regelbundet de sålunda väckta motionerna och fann i likhet med majoriteten inom riksdagen, att allt var bra, som det var, men ingen kunde hindra frikyrkomännen att sjunga ut sitt hjärtas mening. Vid den riksdag, varmed vi nu sysselsätta oss, hade doktor Erik Nyström motionerat om att präst inom svenska kyrkan skulle fritagas från skyldighet att med vigsel stadfästa äktenskap, som inginges av

frånskild make. Vid motionens behandling i andra kammaren hade Ekman ett ganska skarpt anförande, däri han påvisade, att då kyrkan gillade äktenskap mellan kontrahenter, som enligt Frälsarens ord gjort sig skyldiga till hor, trampade hon uppenbarligen den Heliga Skrift under fötterna, hur mycket hon än berömde sig av att stå på biblisk grund. Sin egen ställning till statskyrkan deklarerade han vid detta tillfälle. Den som ville bliva kyrkans tjänare hade att taga med i beräkningen, att hon icke aktade Guds ord i alla stycken. Men hade man påtagit sig kyrkans ämbete och sedan — såsom han — kommit underfund med att hon trampade vissa Guds ord under fötterna, hade man ingen annan utväg än att lämna sitt ämbete inom henne.

Kom så en annan kyrklig fråga, som Ekman berört redan i diskussionen om civiläktenskaps införande. Den välkände metodistpastorn Jak. Erikson och den allbekante fredsaposteln K. P. Arnoldson, vilka båda likaledes tillhörde riksdagen, hade var för sig och med något olika yrkande motionerat om sådan ändring av gällande förordning angående främmande trosbekännare, att det skulle vara medlem av svenska kyrkan, som sådant önskade, medgivet att få utträda ur kyrkan utan att behöva uppgiva sig vilja övergå till något annat samfund. Ekman fick vid behandlingen i kammaren av dessa motioner tillfälle att ytterligare utveckla sina åsikter i frågan. Själv skulle han icke kunnat uppgiva det trossamfund, till vilket han önskade övergå, emedan intet samfund funnes inom landet, som så tilltalade honom, att han kände sig manad att ansluta sig till detsamma. Man måste även taga en annan faktor med i beräkningen, nämligen att det samfund, till vilket man förklarade sig vilja övergå, också vore berett att taga emot en såsom medlem. Visserligen vore det beklagligt, att det funnes personer, som förnekade Guds tillvaro och ett liv efter detta, men icke ändrades detta förhållande därigenom, att de tvingades stå kvar i kyrkan. Ärligheten fordrade, att varje människa i religiöst hänseende finge vara, vad

hon verkligen vore. Genom lagar och yttre medel kunde människor icke tvingas att övergiva sin övertygelse. Antingen de nödgades stå kvar i kyrkan eller icke, blev deras ställning i grund och botten densamma. Men det vore för kyrkan själv fördelaktigast, att hon släppte ifrån sig dem som icke ville ha något med henne att skaffa. Hon borde icke befrämja ett offentligt skrymteri.

Dessa motioner blevo i huvudsak bifallna av andra kammaren, som däremot avslag en annan av K. P. Arnoldson väckt motion om viss mildring av bestämmelsen, att det må ankomma på konungen eller vederbörande myndighet att avgöra, huruvida den ämbetsman i statstjänst, som till utträde ur svenska kyrkan sig anmält, må bibehållas vid eller skiljas från tjänsten. Emellertid talade Ekman även för denna motion och framhöll, att det icke är blott en yttre anslutning till en viss trosbekännelse, som gör en person skickad att förvalta ett ämbete, utan i stället ära och redbarhet, och dessa egenskaper kunde finnas i lika hög grad hos en katolik som hos en luteran.

Med anledning av framställt förslag om ändrade grunder för pensionering av betjäningen vid statens järnvägar ville Ekman ha »betjäningen» utbytt mot ordet »personalen», på det att icke blott de lägre befattningsherrarna utan även stationsinspektorer och andra tjänstemän av högre grad måtte erhålla förbättrade pensionsvillkor.

Åter förelåg en kyrklig fråga. Generaldirektör Wieselgren hade framlagt motion om en ny, på basis av det förenade konsistorial- och synodalsystemet vilande författning för svenska evangeliskt-luterska statskyrkan. Det var ett tyvärr fåfängt försök att bereda lekmannaelementet större inflytande ifråga om kyrkans styrelse och verksamhet. I motiveringen hade motionären yttrat, att man visserligen beträffande vissa orter och vissa medlemmar kunde tala om förfall inom kyrkan men att tillståndet i det stora hela vore tillfredsställande. Häremot ville Ekman inlägga en gensaga och ändra

satsen därhän, att statskyrkan, betraktad i sin helhet, företedde en ganska bedrövlig anblick men att det funnes många aktningvärda undantag bland de enskilda medlemmarna. Motionären hade sagt, att kyrkan icke vore i behov av nybyggnad utan tillbyggnad. Men enligt Ekmans åsikt vore det just nybyggnad, som tarvades. Förrän man klart lärt sig inse vikten av statens och kyrkans skilsmässa från varandra, blev varje lappande på den gamla byggnaden endast ett palliativ, som hindrade den stora reformens genomförande. Man måste i främsta rummet se till, att grunden vore riktig. Att söka afhjälpa bristerna genom ändring i författningen vore lönlöst, ty det var liv kyrkan behövde, och sådant stode ej att vinna medelst någon som helst organisation, även om man ville inympa en ny sådan på kyrkan efter mönstret av det preussiska synodalväsendet. Redan funnos en del organisationsformer, såsom kyrkoråd, präst- och kyrkomöten, men vad hade dessa egentligen uträttat? Kyrkorådets arbete inskränkte sig huvudsakligen till att upprätta inkomst- och utgiftsstat för församlingen samt att emellanåt draga i härnad mot de andliga och religiösa rörelser, som uppstod inom dess område. Men annat hade man icke att vänta, då i kyrkorådet insattes personer, som voro helt och hållet ointresserade i religiöst hänseende, och då deras inval skedde efter fyrk. Och vad kyrkomötena anginge, ville talaren nästan giva den person rätt, som påstod, att om man komparerade ordet dålig, finge man ett rätt uttryck för de tre första kyrkomötenas verksamhet. Det första var dåligt, hade denne sagt, det andra var sämre, och det tredje var sämst. Man finge icke grumla bort den sanningen, att själva statskyrkosystemet vore falskt, och därför borde strävandet gå ut på att lösgöra kyrkan från statens förmynderskap. Först då kunde hon bliva till stor välsignelse. Emellertid borde man låta henne stå, sådan hon var. Hon hade åtminstone värde såsom en gammal antikvit.

Att dessa, som levde i frikyrkorörelsens första dagar och såg denna rörelse med allt större fart utbreda sig, trodde, att tiden för

kyrkans skiljande från staten var närmare, än vad den visat sig vara, är ganska förklarligt. Detta i synnerhet, om de, såsom fallet var med Ekman, voro genomglödgade av frikyrkoidén och tillika optimister. När det anmärktes mot honom, att man väntat, det han från sin ståndpunkt skulle ha påyrkat, att statskyrkan skulle falla och icke stå, replikerade han, att han tagit för avgjort, att man skulle förstå, vad han menade, även om visan var halvkväden. Han menade: låt den stå, låt den stå! Den skulle nog ändå snart falla. Emellertid föll motionen.

Samma synpunkter hade han tillfälle att framhålla, då vid nästa plenum en kunglig proposition om ett anslag å 500,000 kronor för Uppsala domkyrkas restaurering förelåg till behandling och avgörande. Meningen med anslaget var egentligen att söka återställa domkyrkans torn i deras ursprungliga skick, såvitt detta nämligen läte sig göra. Greve Sparre talade i ett nog så patetiskt anförande för anslaget och hoppades, att andra kammaren skulle visa sina sympatier i gemen för statskyrkan genom att bevilja den begärda summan för vår förnämsta tempelbyggnad. Ekman hade icke ämnat att begära ordet i frågan, men vid åhörandet av grevens anförande kunde han omöjligt underlåta att också yttra några ord. Det vore en märklig tid, som vore inne. Under det statskyrkans fogningar lossnade och rämnade, byggde man torn. Det rådde en formlig tornmani. Domkyrkorna i Lund, Västerås och Linköping hade blivit försedda med nya torn. Därefter hade turen kommit till dem i Uppsala och Skara. Anslag hade nämligen äskats också för domkyrkan i sistnämnda stad. Man kunde dock enligt Ekmans mening visa sina sympatier för svenska kyrkan annorledes än genom att bygga torn, som egentligen vore en katolsk men ingalunda någon protestantisk tendens. Viktigare vore det att ha öppet öga för statskyrkans inre brister och förfall. Greven hade sagt, att vi kämpat och blött för vår kyrka och tro. Men hur mycket hade greven kämpat för sin tro, eller när blödde han för densamma? Först när

man verkligen offrat något för sin tro och övertygelse, vore det på sin plats att föra ett dylikt språk. Under det folket i ekonomiskt hänseende kände sig tryckt, skulle det med föga glädje mottaga budskapet, att riksdagen beviljat en halv miljon för ett så improduktivt ändamål som att bygga torn på Uppsala domkyrka. Andra kammaren avsgo också med mycket stor majoritet anslaget.

För folkundervisningen och folkskollärarekåren visade Ekman städse ett varmt intresse. K. m:t hade i statsverkspropositionen föreslagit viss förbättring i deras avlöningsförmåner, som efter undergången godkänd avgångsexamen från seminarium blivit anställda vid folkskola. Minimilönen för examinerad lärare eller lärarinna, som dittills utgjort 500 kronor förutom lösen för kofoder, husrum och vedbrand, skulle höjas till 600 kronor att utgå dels i kontanter och dels i spannmål. Dessutom skulle, där församlingen beslutit en lön av 700 kronor, 2A därav utgå av statsmedel. Ekman fann dessa avlöningsförmåner för snäva och påyrkade i en motion, att den av k. m:t föreslagna minimilönen skulle efter 5 års oförvitlig tjänstgöring höjas med 100 kronor samt efter 10 år med ytterligare 100 kronor, så att den alltså till slut uppginge till 800 kronor. I kammaren talade han för sin motion, men då han fann, att den icke skulle vinna framgång, förenade han sig med dem som hemställt, att lönen skulle höjas åtminstone med ett ålderstillägg och följaktligen obligatoriskt utgöra 700 kronor efter 5 års tjänstgöring. Men ej heller detta lyckades. I stället bifölls k. m:ts förslag. Föga anade då »farbröderna», att efter något mera än 30 års förlopp skulle den vid detta tillfälle bestämda avlöningen vara mångdubblad.

Mot slutet av riksdagen blev det ett stort »brännvinskrig», som räckte i dagar tre. K. m:t hade framlagt förslag till ny förordning angående villkoren för försäljning av brännvin och andra därmed jämförliga drycker. Dittills hade en så ringa kvantitet som 15 kannor eller ett ankare gått under benämningen partihandel (den s. k. mindre partihandeln) och därigenom varit fri från förbruknings-

skatt. Helt naturligt skulle en dylik anordning locka till salning och dryckenskap. Enligt den kungliga propositionen skulle denna mindre partihandel försvinna. Dessutom innehöll regeringsförslaget åtskilliga andra goda reformer, såsom inskränkning i försäljningstiden och söndagssupandet ävensom i utskänkingen å lägerplatserna. Ifråga om dessa senare gick bevillningsutskottet ett steg längre än k. m:t och föreslog, att brännvinsförsäljning å desamma skulle alldeles upphöra. Liksom striden om den nya försäljningslagen blev långvarig, antog den allt emellanåt en ganska hetsig karaktär. Det visade sig även vid detta tillfälle, att spritfrågan verkar på mången som salt i surt öga och att supfriheten aldrig varit i saknad av varma förespråkare. Den som sökt att beskära denna frihet har på grund därav alltid mött ett intensivt motstånd. Ekman hade under debatten flera gånger ordet och yrkade naturligtvis bifall till alla de förslag om inskränkingar, som då förelåg. När man från motståndarehåll till reformen sökte slingra sig undan genom att plädera för att alltsammans borde tagas bort påvisade han, att sådant endast vore tomma ord, uttalade utan mening. Den som på allvar framkom med ett dylikt förslag skulle anses såsom fantast. Man finge nöja sig med det som vore möjligt att erhålla. Och då en av Stockholms representanter, som annars var nog så radikal men som i spritfrågan ville bli vid det gamla, påstod sig föra svenska folkets talan, bad Ekman honom justera sitt yttrande därhän, att han på sin höjd talade för ett mindre parti i Stockholm men ingalunda för svenska folkets stora massa, ty inom den rörde sig helt andra tendenser i frågan.

K. m:ts förslag bifölls i huvudsak, och därmed var åtskilligt vunnet till fromma för nykterheten.

Ekmans första riksdag var nu tilländagången. Under densamma hade han haft ordet 30 gånger, vilket vittnade om att han icke heller ifråga om riksdagsarbetet låg på latsidan.

Det har synts lämpligt att lämna en mera detaljerad redogörelse för Ekmans arbete under denna hans första riksdag, enär därmed hans politiska program kan sägas vara angivet. Det återstår nu att berätta något om Ekmans insatser under de följande riksdagar, som han bevistade. Detta måste dock ske i mera koncentrerad form och med förbigående av åtskilligt, som kunde vara värt att omnämna, enär denna uppsats icke får bli för lång.

Vid 1886 års riksdag motionerade han om att stadgandet om tvångsdop, som förekom i åtskilliga kungl. brev av äldre datum, måtte upphävas. Lagutskottet, som med anledning av motionen gjort utredning i ärendet, hade därvid funnit, att de åberopade förordningarna eller föreskrifterna icke längre kunde anses äga gällande kraft. Ekman förklarade sig nöjd med utredningen och hoppades, att, sedan riksdagen sagt sitt ord i frågan, något förföljesenit eller trakasseri från prästerskapets sida icke vidare skulle förekomma med anledning av de föråldrade kungl. breven.

Vidare frambar han motion om att alla s. k. löftesseder, såsom huld- och troheteder, ämbetseder, krigsmannaeder m. fl. dylika, måtte avskaffas. Här lyckades han, trots lagutskottets avstyrkande utlåtande och trots protester synnerligast från prästerligt håll, att få båda kamrarna med sig på en skrivelse till k. m:t om övertägande, hurvida icke bemälda eder måtte kunna försvinna. Detta resulterade sedan uti att åtskilliga av dessa eder avskaffades.

Likaledes ville han ha allmänna kungörelser och tillkännagivanden offentliggjorda på lämpligare sätt än genom uppläsning från predikstolarna i kyrkorna och motionerade därom. Lagutskottet hade avstyrkt även denna motion och framhållit bland annat, att de som icke ville åhöra själva gudstjänsten kunde infinna sig vid hennes slut och taga del av kungörelserna. Ekman undrade, om utskottet velat håna eller tala allvarligt, samt påvisade det orimliga i ett dylikt resonemang. Efter en längre debatt avtog andra kammaren motionen, dock endast med 2 rösters majoritet.

S. A. Hedin förnyade vid denna riksdag sin motion från föregående år angående främmande trosbekännares frikallande från bidrag till svenska kyrkan och hade därvid vidgat sitt yrkande att omfatta även de å landsbygden boende. I samma syfte frambar också Ekman en motion, fastän han grundade sitt yrkande på en något annan motivering än Hedin. Den senare torde ha varit frånvarande vid motionernas behandling i andra kammaren, eftersom han icke deltog i debatten. Ekman däremot, hade ordet flera gånger och belyste på ett klart och övertygande sätt rättmätigheten av de krav, som kommit till uttryck i motionerna. Den myndige dalarepresentanten Liss Olov Larsson, andra kammarens dåvarande vice talman, uppträdde vid detta tillfälle på ett något obalanserat sätt och påstod, att de frikyrkliga tycktes kunna byta om religion lika lätt, som han bytte om rock. Denna tillvitelse bad Ekman att i största ödmjukhet men på det allvarligaste få tillbakavisa. Den vittnade om att vice talmannen alltför litet tagit reda på de religiösa rörelser, som pågingo runt landet och icke minst i hans egen hembygd. Då han vidare uttalat sin missbelåtenhet över de många motioner, som väcktes av de frikyrkliga och som kammaren hade besvär med att slå ihjäl, ville Ekman erinra om att det funnes andra frågor att lösa, som voro lika viktiga eller kanske ännu viktigare än tullfrågor. Alldenstund regeringsformen stadgade, att riksdagen ägde att gemensamt med konungen stifta, förändra eller upphäva kyrkolag, voro de frikyrkliga representanterna i sin fulla rätt att frambära motioner rörande kyrkliga angelägenheter.

Lagutskottet hade vid detta tillfälle delvis gått motionärerna till mötes. Men detta hjälpte icke, utan både motionerna och utskottets hemställan avsågs.

Frågan om rätt för medlem av svenska kyrkan, som omfattat främmande lära, att begära sitt utträde utan angivande av det samfund, till vilket han ville övergå, förekom även vid 1886 års riksdag. Pastor Jak. Erikson hade nämligen förnyat sin motion i ämnet.

Lagutskottet ville medgiva dylik rätt endast för dem som omfattat främmande kristen lära men icke för dem som bekände sig till icke-kristen lära. Staten skulle genom att utsträcka rätten även till de sistnämnde uppgiva sin ställning som kristen stat, förmenade utskottet. Ekman fann detta skäl ohållbart och uttalade sin förundran över att de vanliga tankelagarna liksom suspenderades, så snart man komme in på det religiösa området. Vore staten kristen, borde den låta den fara, som icke bekände sig till kristendomen. Men utskottet resonerade ungefär sålunda: »de medlemmar av svenska kyrkan, som bekänna sig till kristen lära, må gärna lämna statskyrkan. Men dem som bekänna sig till ickekristna läror, dem måste vi ovillkorligen ha kvar, emedan vi är en kristen stat och en kristen kyrka.» Man måste erkänna, att detta argument var ganska dräpannde. Andra kammaren biföll även denna gång motionen, men då medkammaren avslög den, stod frågan fortfarande på samma punkt.

I tullfrågan hade en omsvängning ägt rum sedan föregående års riksdag. Andra kammaren biföll nu med 6 rösters majoritet väckta motioner om tull å spannmål, men då första kammaren avslög dem och denna kammars mening segrade i den gemensamma voteringen, måste protektionisterna giva sig till tåls ännu en tid, innan de ivrigt åtrådade tullarna blevo en verklighet.

Även denna gång uttalade sig Ekman i strängt frihandelsvänlig riktning. Mot ett förslag, som framlagts av regeringen om utsträckt utskänkningstid av brännvin under sön- och helgdagar för hotell och schweizerier — såsom man tycker sig förstå, genom påtryckning av dessas innehavare — uppträdde han likaledes och sade sig ha hoppats, att dessa platser besöktes av laglydigt folk och icke av sådana, som trotsade lagen. Förespråkarna för den utsträckta tiden föreburo nämligen, att gästerna i allt fall sutte kvar, även sedan stängningstiden inträtt. Vore detta förhållandet, funnes så mycket mindre skäl att göra eftergifter för tillfredsställandet av dylika per-

soners sprittörst. Förslaget blev också förkastat av kammaren.

I övrigt hade Ekman ordet vid 1886 års riksdag i varjehanda frågor. Så uttalade han sig för fortsatt avskrivning av grundskatterna, för inrättandet av nya avdelningskontor av riksbanken, för åläggande för järnvägsstyrelsen att vid import av stenkol företrädesvis begagna sig av svenska fartyg, för fortsättning av stambanan genom övre Norrland, för lapparnes rätt till renbete, för anslag till föreläsningskurser för arbetareklassen samt för fortsatt utgivande av den vetenskapliga tidskriften »Acta mäte-matica» m. m. Däremot drog han i tvivelsmål ändamålsenligheten av att offra den ena stora summan efter den andra på Karlsborgs befästning. Vidkommande föreslagna pensioner ansåg han, att man kunde pruta åtskilligt, då det gällde högre tjänstemän, åt vilka man tillmätt större belopp, men att man borde visa sig liberal ifråga om änkor och faderlösa barn.

1887 års första riksdag eller A-riksdag kom, som bekant, icke att bli synnerligen långvarig. Till denna riksdag hade protektionisterna med all makt rustat sig för att genomdriva sina önskemål. En stor tullmotion avlämnades, som tillstyrktes av bevillningsutskottets majoritet, inom vilket alltså tullvännerna fått övertaget. Debatten över frågan började måndagen den 28 febr, och pågick till och med torsdagen den 3 mars. Det blev slutligen nära nog öppen omröstning, under vilken var och en ansåg sig böra deklarerera sin ställning. Ekman hade, såsom vi sett, under de båda föregående riksdagarna uttalat sin mening och framför allt avstyrkt spannmålstullar, som skulle komma att trycka det fattiga folket. Även nu framlade han skälen för dessa sina åsikter. Men frågan kunde anses avgjord, redan då valen ägde rum till de ständiga utskotten och protektionister till övervägande del insattes i bevillningsutskottet. När det efter den 4 dagar långa debatten äntligen skreds till votering, visade det sig, att av kammarens ledamöter 111 avgivit sina röster för och 101 mot införandet av spannmålstullar.

Den 5 mars blev andra kammaren upplöst, enär den Themptanderska regeringen fann det nödigt att genom nyval inhämta folkmeningen i landet.

Vid början av riksdagen förnyade Ekman i vanlig ordning sin motion om införandet av civiläktenskap, som han denna gång ville ha obligatoriskt. Tillika väckte han motion om upphävandet av 10 kapitlet i 1686 års kyrkolag. Den förra motionen hann behandlas före upplösningen, den senare icke. Icke heller denna gång ville lagutskottet vara med om civiläktenskaps införande utan avstyrkte motionen, som i överensstämmelse därmed avslogs av riksdagen. Den framkallade dock återigen en längre debatt. I tvenne anföranden försvarade Ekman med mycken schvung sitt yrkande och lämnade en fullständig statistik över frågans ställning i de olika länderna. Då man velat göra gällande, att det var en nyhet, han kommit med, erinrade han också denna gång om att civiläktenskapet var allmänt i första kristna kyrkan, ända tills Karl den store omkring år 800 sökte införa kyrklig vigsel. Den åter, som menade, att kyrkans stadfästelse å äktenskapet gjorde detta mera fast, borde tänka på hur lätt det ginge att reglera en skilsmässa. Visserligen yttrade prästen vid vigseln: »förgäten aldrig, att detta edert äktenskapsförbund är oryggligt», men det fordrades ingenting värre för att få äktenskapet upplöst, än att den ene av kontrahenterna gjorde en resa över Öresund till Danmark och stannade där några månader. Så förhöll det sig med oryggligheten.

Även i ett par andra frågor yttrade sig Ekman under denna korta riksdagssession. Sedan fick han vila sig från riksdagsarbetet en period. Enär han lämnat Kristinehamn och flyttat till Stockholm, var han ej längre valbar i sin förra valkrets, där han fick till efterträdare sin vän och meningsfrände boktryckaren A. F. Broström. Han kom alltså att stå utanför den strid, som föregick valen till maj riksdagen, denna intensiva, hetsiga valstrid, vars like landet icke dittills bevittnat och under vilken man icke drog sig för att stämpla rege-

ringen och de riksdagsmän, som röstat mot tullarna, hart när som fosterlandsförrädare.

Ekman tillhörde under denna period liksom under sin följande riksdagstid den liberala falangen inom andra kammaren, vilken då benämndes centern, till vars vänstra flygel han torde ha räknats. Som bekant, uppgick sedermera centern i det s. k. folkpartiet, vilket i sin ordning avlöstes av det ännu existerande liberala samlingspartiet. Men även till lantmannapartiet kände Ekman, såsom vi sett, en viss dragning och förfäktade dess intressen. Innan ännu tullfrågan framkallat partiets sprängning, ansågs det i många frågor intaga en ganska radikal ståndpunkt, och detta förklarar, varför personer med Ekmans läggning hyste sympatier för detsamma.

*

Den överraskning, för att använda ett mildt ord, som 1887 års senare Stockholmsval eller det som avsåg perioden 1888—1890 beredde landet, är ännu i friskt minne. Av de 22 representanter av frihandelsvänlig och liberal åskådning, som vid valet utsågs med avsevärd majoritet, befanns en häfta för några års gamla utskylder med ett belopp, som rörde sig omkring 11 å 12 kronor.

Av denna anledning överklagades valet med påföljd, att alla valsedlar, som upptog namnet å ifrågavarande person, kasserades. Men då övriga 21 kandidater också voro upptagna å dessa sedlar, fick de göra den försumlige skattebetalaren sällskap och föll likaledes igenom. Så hände sig på grund av bristfälliga valbestämmelser, att den protektionistiska minoritetens kandidater förklarades valda. Därigenom möjliggjordes tullsystemets införande vid 1888 års riksdag. Här kunde man med skäl tillämpa satsen: små orsaker, stora verkningar.

Till undvikande av dylika katastrofer för framtiden blev Stockholm därefter uppdelat i 5 valkretsar. Emellertid återerövrade liberalerna där vid valen 1890 samtliga platser, och nu var Ekman med. Han insattes för 3:dje kretsen, inom vilken han bodde och där

de frikyrkliga torde ägt sina största försänkningar. Naturligtvis räknade man med att dessa skulle använda den sedel, å vilken Ekman's namn förekom. Sålunda hade han åter vunnit säte och stämma i andra kammaren från och med år 1891.

Även denna gång invaldes han i kammarens 3:dje tillfälliga utskott. Enär andra kammaren gått med på att bevilja medlem av svenska statskyrkan rätt att utträda, utan att det samfund, till vilket han ville övergå, behövde uppgivas, gällde det att smida, medan järnet var varmt, för att också få första kammaren med på reformen. För att göra denna mera smaklig för sistnämnda kammare fann Ekman det bäst att i skrivelse till k. m:t. anhålla om förslag till ändrade bestämmelser ifråga om rätten att utträda ur svenska statskyrkan och väckte motion i dylikt syfte. Någon dag senare förnyade även pastor Jak. Erikson sin förut framburna motion i ämnet men begärde omedelbart beslut av riksdagen utan frågans hänskjutande till k. m:t. Kanske var överenskommelse träffad mellan motionärerna att gå fram på något olika linjer för att säkrare nå syftemålet. Lyckades icke det ena, borde det andra lyckas. Dessutom väckte Ekman en sedlighetsmotion, i vilken han påyrkade sådant tillägg till 18 kap. 11 § strafflagen, att den som hyrde ut rum till osedliga kvinnor skulle kunna beläggas med straff. Vidare begärde han i en motion viss ändring i gällande tulltaxa beträffande instrumenter och trävaror.

Lagutskottet tillstyrkte denna gång utan förbehåll, att den som fyllt 18 år skulle äga frihet att utträda ur svenska statskyrkan utan att behöva uppgiva något trossamfund, vartill han ämnade övergå. Men naturligtvis blev det debatt även vid detta tillfälle, därunder kontraktsprosten Redelius uppträdde såsom den förnämste opponenter mot förslaget. I sitt ganska långa anförande åberopade han »den auktoritet, som stod högre än alla andra och som beskrivit sin kyrka under bilden av en åker, besådd ursprungligen med endast god säd men sedermera befunnen innehålla också ogräs». Detta

gav Ekman tillfälle att uttala sin förvåning över den obekantskap med den kristna kyrkans urkunder, som prostens anförande lagt i dagen. Den höga auktoritet, som han vädjat till och som även för Ekman stod över alla, hade uttryckligen sagt, att åkern vore världen men ingalunda kyrkan. Att vilja låta ogräset frodas inom denna vore därför ett misstag. Vidare hade samma auktoritet sökt att på övertygelsens väg arbeta, kämpa och nå människornas hjärtan men icke genom att utöva tryck eller tvång över någon. Man kunde icke framtvunga andligt liv eller andlig enhet. Detta åstadkommes nämligen icke genom köttsliga utan endast genom andliga vapen. Det var såsom varm vän av levande kristendom, som Ekman påyrkade full religionsfrihet, emedan han vore övertygad om att det vore på den vägen, kristendomen skulle segra under 19:e århundradet likaväl som under första.

Andra kammaren biföll med överväldigande majoritet de av lagutskottet tillstyrkta motionerna, men då första kammaren var fika omedgörlig som förut, föll frågan ånyo.

När Ekmans sedlighetsmotion förekom till behandling i andra kammaren, lämnade han en högst dyster men verklighetstrogen skildring av det uppsluppna, lättfärdiga liv, som fördes särskilt i Stockholm, samt lade kammaren bevekande på hjärtat att vara med om någon åtgärd, som kunde stäv ja den helt uppenbara lasten. Men liksom ifråga om dryckenskap och rusdryckstrafik har det visat sig svårt att få till stånd några effektiva beslut till förhindrande av den nakna osedligheten. Emellertid fick han vid den votering, som begärdes, 76 av kammarens ledamöter med sig för den reservation, som inom lagutskottet avgivits i motionens syfte, under det 97 röstade för avslag.

Den 1885 endast tillfälligt lösta försvarsfrågan återkom vid 1891 års riksdag. K. m:t begärde i en framlagd proposition bland annat 90 dagars övningstid för de värnpliktiga, vilket dock kunde genomföras först påföljande år vid den då hållna urtima riksdagen.

Men innan propositionen avlogs, framkallade frågan även denna gång en längre debatt, under vilken Ekman uttalade såsom sin mening, att flera viktiga reformer måste komma till stånd, innan nationen kunde åtaga sig ökade militärbördor. Den första reformen vore en rättvisare fördelning av skattebördorna, den andra begränsning av de stora fyrkarnes inflytande ifråga om kommunal rösträtt, den tredje utvidgning av den politiska rösträtten och den fjärde sådan förändring av regeringsformen, att det blev mera än dittills beroende av representationens bedömande, huruvida krig skulle börjas eller icke. Efter dessa reformers genomförande skulle försvarsfrågan kunna lösas på ett sätt, som i landet hälsades med glädje. Men under rådande förhållanden ansåg han sig böra yrka avslag å den kungl. propositionen.

Uti frågan om folkskollärares rätt att till skolrådet avgiva yttrande i pedagogiska spörsmål, varom förslag väckts av annan motionär, framställde Ekman under överläggningen ett yrkande, som bifölls. Enligt detta skulle det beredas folkskolans ordinarie lärarepersonal tillfälle att yttra sig uti frågor, som rörde skolväsendets allmänna anordning samt tukt och undervisning.

Övriga anföranden av Ekman under 1891 års riksdag, såsom hans inlägg för obligatorisk undervisning i de allmänna skolorna rörande de rusgivande dryckernas natur och verkningar men mot bortauktionering av fattighjon m. m., nödgas vi förbigå.

Utrymmet medgiver ej heller att redogöra för Ekmans arbete under 1892 års lagtima riksdag. Blott ett par av hans anföranden under denna riksdag skola flyktigt beröras. Waldenström hade vid densamma i en motion återupptagit yrkandet om sådan ändring i gällande lag angående formen för äktenskaps ingående, att medlemmar av svenska kyrkan, som det önskade, skulle äga rätt att avsluta äktenskap inför borgerlig myndighet. Trogen sin vana hade lagutskottets majoritet även denna gång avstyrkt motionen men råkat i motiveringen göra sig skyldig till åtskilliga motsägelser,

som Ekman icke försummade att påtala. Så hade utskottet sagt, att lagstiftaren infört det borgerliga äktenskapet i åtskilliga fall (för dissenters), därtill manad av omsorg för upprätthållandet av det organiska sambandet mellan stat och kyrka. Men hade civiläktenskapet, där det redan kommit i tillämpning, visat sig främja sambandet mellan stat och kyrka, hade utskottet enligt allt sunt förnuft bort ivra för ett fullständigt införande av denna äktenskapsform i stället för att avstyrka den. Kanske hade utskottet för avsikt att lösa sambandet mellan stat och kyrka? Man skulle ha varit böjd att tro något sådant, om icke den stjärna, som blixtrade fram (genom utskottets ovannämnda uttalande), varit höljd i alltför tjocka moln, för att man skulle våga sig på att draga en sådan slutsats.

Ekman hade, alltsedan han fått utskottsbetänkandet i sin hand, oavlåtligen hört Tegnér's sarkastiska dikt om »Hammarispik» ljuda i sina öron. Han började också sitt ganska humoristiska anförande med att citera de båda första raderna av denna dikt: »O Hammarispik, o Hammarispik, jag vill din ära prisa! Din poesi och din kritik är värd sin egen visa.» Han gjorde detta, emedan han ansåg, att även utskottets utlåtande vore värt sin visa.

Utskottets hemställan stod sig ej heller utan avslogs av andra kammaren, som i stället biföll motionen.

Från kyrkligt håll blev vid samma riksdag motion väckt om ny lönereglering för rikets prästerskap. Tillika påyrkades i motionen, att statens inflytande över de frikyrkliga skulle i viss mån utsträckas eller att, såsom motionärens ord föll, statsmakterna skulle — mot pekuniärt vederlag — äga att avgöra, vad som för hela samfundet vore av vikt. Ekman hade till bestridande av detta yrkande ett briljant anförande. Det skulle icke lyckas att få den i vårt land faktiskt bestående ehuru av lagen icke erkända frikyrkan till en statskyrka. Den skulle allt framgent veta att hävda den av den italienske statsmannen Cavour uttalade satsen: en fri kyrka i en fri stat. Motionären hade yttrat, att striden skulle utkämpas icke emellan

statskyrka och frikyrka utan emellan kristendom och hedendom. Det vore också Ekmans mening, att vi ginge den tiden till mötes. Men skulle segern då stanna på kristendomens sida, måste de kristna samfundet få framträda fritt, obundna av det ok, som en statskyrka alltid pålägger. Visserligen hade de frikyrklige upprepade gånger framställt begäran om befrielse från avgifter till statskyrkans prästerskap, men aldrig skulle de för att slippa dessa avgifter sälja den frihet, de tillkämpat sig. Nej, hellre än uppoffra friheten skulle de i fortsättningen betala, vad som ålåg dem till prästerna, ifall dessa ansåg sig vara i behov av de frikyrkliges pengar. Det bör tilläggas, att motionen icke föranledde till någon riksdagens åtgärd.

I oktober sammankallades 1892 års urtima riksdag, som blott räckte en månad eller något mer. Som bekant och såsom redan antytts, blev därvid förutom andra försvarspåbyggnader de värnpliktiges övningstid utsträckt att omfatta 90 dagar. Ehuru denna riksdag hade att sysselsätta sig med en enda fråga, har jag dock en särskild anledning att med några ord omnämna, vad vid den förekom. Ekman och P. Waldenström, som ägt och ägde så mycket gemensamt, voro helt naturligt de bästa vänner, men de seglade icke därför i varandras kölvatten. Tvärtom hade var och en av dem sin egen mening i en mängd frågor och uttalade den. Detta gällde särskilt försvarsfrågan, i vilken de intog i principiellt hänseende divergerande ståndpunkter. Waldenström hade vid urtiman ett av sina största och mest uppmärksammade riksdagstal, som enligt mångas förmenande avgjorde frågan i andra kammaren till förmån för de 90 dagarna. Han slutade sitt anförande på följande effektfulla sätt: »Herr talman! Det kan visserligen hända, och det förr än man tror, att vårt land ryckes med i ett krig. Men om den dagen kommer och om vår ungdom då till följd av brist på övning slaktas ned som kalvar eller trampas ned som maskar, så skall dess blod icke låda vid minnet av mitt riksdagsmannaskap. Och detta säger jag icke

blott från fosterländsk utan även från kristlig synpunkt.»

Ekman, som redan haft ett yttrande i frågan, torde ha begärt ordet på nytt med anledning av Waldenströms anförande. Åtminstone började han genast med att från sin ståndpunkt bemöta ett och annat av vad P. W. sagt. Det gäves ingen ros utan törnen, yttrade han, och törnen fanns det även i P. W:s storstilade tal, av vilka han tillät sig plocka fram åtskilliga. Om våra söner nerslaktades i kriget, ville P. W. icke, att ett sådant blodsdåd skulle vidlåda hans riksdagsmannaminne. Men om våra egna söner nerslaktade andra, ville P. W. taga detta blodsdåd på sitt riksdagsmannasamvete? I fråga om krig måste man taga hänsyn även till den sidan av saken. Då Ekman i sin egenskap av kristen tänkte på mästartens ord: »Stick ditt svärd i skidan!» vore det honom klart, att Kristus uppställt en annan levnadsregel än den som gemenligen följdes. Han hade befallt oss att älska icke blott våra vänner och närmaste utan även våra fiender. Detta ansåg han sig pliktig att erinra om.

Waldenström hade talat nog så ringaktande om den allmänna opinionen. Ja, menade Ekman, man såge, hur mänskligt allt vore. När opinionen ginge en emot, kastade man skugga över den, men vore den till ens fördel, accepterade man och åberopade densamma.

I sitt anförande hade Waldenström likaledes låtit förstå, att han icke hyste någon överdriven respekt för fredsrörelsen eller fredskonferenser. Ekman kunde dock icke annat än skänka sitt varma erkännande åt de försök, som gjordes att få tvistigheter emellan nationerna bilagda icke genom våld utan genom rätt. I vad mån denna ädla strävan skulle lyckas, finge framtiden utvisa, men man borde tala om saken med aktning, detta oaktat fel och skröpligheter vidlådde fredsrörelsen liksom allt mänskligt. Idén vore skön, och det måste tillkomma den kristne att ställa sig med i deras led, som strävade för förverkligandet av det stora målet.

Vid bemötandet av en annan talare, biskop Rodhe, utvecklade

Ekman vidare, hursom det vore de troendes plikt att förverkliga det ideala i världen eller i varje fall se till, att de icke stode hindrande i vägen för det ideala att genomtränga samfundsförhållandena. De voro nämligen satta till att vara världens ljus och jordens salt. Detta med anledning av att biskopen framhållit, att vi levde i en värld, där de idéella förhållandena icke kunde realiseras utan där det gällde att räkna med verkligheten.

Då åtskilliga talare icke ville vara med om att lämna beväringen någon ersättning eller dagavlöning, emedan de värnpliktige endast hade att fullgöra en fosterländsk plikt, när de voro inkallade till övning, fann Ekman detta resonemang underligt. Så vitt han funnit, lät riksdagsmännen själva betala sig ganska bra vid fullgörandet av sina fosterländska plikter, och då borde de kunna unna beväringen den lilla ersättning, som vore föreslagen.

Ekman erkände det kungl. förslagets förtjänster och prisade regeringen för hennes ärliga försök att fördela skattebördorna men kunde ändå icke ge sin röst för förslaget. Detta huvudsakligen av religiösa skäl. Sitt huvudanförande slutade han sålunda: »Emellertid då, såsom jag sagt, jag från kristlig synpunkt icke kan biträda förslaget, emedan jag är övertygad om att dessa krigsrustningar, som pågå i alla europeiska länder, är den mara, som tär på ländernas innersta livskraft, så kan jag omöjligen ge min röst åt den föreslagna paragrafen i utskottets betänkande (de 90 dagarna) utan yrkar därå avslag.»

Jag har ansett ärligheten kräva, att denna de båda ledarnes olika ställning till den berörda och i våra dagar särskilt aktuella frågan borde med några ord belysas. Vem av dem som hade rätt eller om båda hade delvis rätt och delvis orätt är här icke platsen att utreda. Jag har blott velat konstatera ett förefintligt faktum. Var och en må sedan rannsaka, pröva och döma samt för egen del söka komma till klarhet i denna allt annat än lättlösta fråga.

Vid 1893 års riksdag lyckades Ekman få kamrarna med sig för

ett par motioner, som han då väckte. Den ena gällde ett förtydligande av 7 kap. 3 § strafflagen i syfte att få cigarraffärerna i likhet med annan kramlåda stängda under sön- och helgdagar. Den andra gällde avskaffandet av den s. k. borgareeden, vilken enligt 3 kap. 1 § handelsbalken måste avläggas av den som ville vinna burskap som borgare. Däremot avslogs hans tredje motion om dödsstraffets avskaffande. Det skulle dröja ännu omkring 15 år, innan ens andra kammaren ansåg sig kunna lämna bifall till en dylik reform.

För internationella förbindelser och enhetssträvanden visade Ekman ett livligt intresse. Så yttrade han sig vid denna riksdag till förmån för mellanfolkligt erkännande åt grundsatsen av enskild egendoms okränkbarhet till sjöss under krigstid.

För att bringa kyrkolagens definition på svenska kyrkans lära i full samklang med regeringsformens föreskrifter därom hade k. m:t framlagt proposition om viss ändring av förstnämnda lag. Emellertid fruktade man från högkyrkligt håll attack mot bekännelseetroheten. Ekman åter förmenade, att svenska kyrkan icke behövde annan grund för sin lära än Gamla och Nya testamentets skrifter samt att på grund därav Augsburgiska bekännelsen och Konkordieformeln kunde avskaffas såsom bekännelseskrifter. Då man beskyllde honom för att han ej lyckats uppträda med några sakskalet mot lärorna i de s. k. bekännelseskrifterna, förklarade han, att han hade dessa med sig i kammaren samt att han lagt emellan på åtskilliga ställen och vore beredd att när som helst börja striden. Dock avstode han tills vidare därifrån, när han icke trodde, att andra kammaren skulle känna sig trakterad av en teologisk debatt.

I flera andra frågor hade Ekman ordet under 1893 års riksdag.

Som perioden med denna riksdag var till ända, förrättades under sommaren och hösten nya val i landet till andra kammaren för nästa period eller åren 1894—1896. Därvid insattes Ekman åter såsom representant för Stockholms 3:dje valkrets.

Sedan cigarrbutikerna på grund av Ekmans motion vid 1893 års

riksdag blivit stängda sön- och helgdagar under själva dagen, hade vederbörande kommit underfund med att det icke funnes något förbud för butikernas öppenhållande under nätterna, och på detta sätt börjat i stor utsträckning kringgå lagen. Till förhindrande därav väckte Ekman 1894 ny motion, att nämnda butiker skulle hållas stängda från 12 på natten till 5 på morgonen. Tillika sökte han i en annan motion få förbud infört för schweizerier och restauranger att försälja tobaksvaror under tid, då de vanliga cigarraffärerna lagenligt skulle stå stängda. Dessa motioner ville riksdagen likväl icke vara med om. Likaledes avslogs en tredje motion av Ekman med yrkande, att avgångsbetyg i kristendom från folkskolan måtte i vissa fall användas såsom vitsord vid utfärdande av prästbetyg. Där emot bifölls hans motion angående upphävande av bestämmelserna om konfirmation såsom villkor för att antagas såsom elev vid Tekniska Högskolan och om nattvardens begående såsom villkor för att antagas såsom medhjälpare hos tandläkare.

Bland de icke få kyrkliga spörsmål, som förelåg även vid 1894 års riksdag, skall nämnas blott ett enda. Dåvarande ecklesiastikministern Gilljam hade framlagt ett ganska vidlyftigt förslag till lag om enskild själavård, konfirmation och Herrens nattvard. Mening- en därmed var tvivelsutan att åvägabringa strängare kyrkotukt. Man misstager sig likväl icke, om man säger, att förslagets kärna utgjordes av ett försök att få till stånd s. k. legalt konfirmations- tvång eller att få konfirmationen obligatoriskt införd i kyrkolagen. Såväl Ekman som Waldenström uppträdde mot detta förslag med största kraft och bestämdhet. Den förre sade sig mycket väl genomskåda skälet, varför man framkommit med ett dylikt projekt. Man hade äntligen vaknat upp över att det funnes en frikyrkorörelse, som det gällde att motarbeta och stävja. Därför ville man rentav med lagbud och befallningar binda de frikyrkliges barn vid kyrkan. Detta vore dock ett fåfängt försök. Även om en sådan lag komme till stånd, hade de frikyrkliga så mycken tro på sanningen, att de

gärna lede vad som helst för att få behålla, vad som för dem blivit dyrt och kärt. Konfirmationen, som likväl icke vore en lutersk inrättning utan infördes mot slutet av 1700-talet och då mot de flesta prästernas vilja, finge gärna stå kvar för dem som så önskade. De frikyrkliga ville ej utöva något tryck över andra, men själva begärde de frihet att ej behöva sända sina barn dit, där dessa skulle erhålla en undervisning, om vilken de icke vågade hoppas, att den alltid stode i överensstämmelse med den Heliga Skrifts sanningar.

Däremot hyste han mycken medkänsla med de troende präster, som nödgades utdela nattvarden till kreti och pleti och skulle gärna velat biträda den del av förslaget, som avsåg att komma dem till hjälp, om detta nämligen varit möjligt. Men då förslaget till sin genomgående del vore av beskaffenhet att icke kunna godkännas, måste han yrka avslag å alltsammans. Denna åsikt delades också av majoriteten inom riksdagen, som avslög den kungl. propositionen.

Vid 1895 års riksdag sökte Ekman åter genom ny motion komma till rätta med den tobakshandel, som under söndagarna bedrevs genom kringföring och å restaurangerna, ehuru förgäves. Dessutom understödde han, såsom vanligt, åtskilliga nykterhetsmotioner samt förslag om försäkring för beredande av pension vid varaktig oförmåga till arbete.

Sedan de båda lantmannapartierna numera åter gått samman, hade protektionismen fått ny vind i seglen. På grund av de fallande spannmålsprisen pågick en häftig agitation för en väsentlig höjning av de redan införda tullarna. Enär man kunde förutse, att det skulle lyckas vederbörande att genomdriva denna höjning vid 1895 års riksdag, började spekulanter importera utländsk spannmål till anseelig mängd. För att avklippa denna trafik höjde regeringen på eget bevåg någon vecka före riksdagens början tullarne å omalen spannmål från kr. 2: 50 till kr. 3: 70 per 100 kg. samt å mjöl och gryn i proportion därmed. Det blev åter en lång tulldebatt i riksdagen.

gen, därvid det knappast fanns annat för frihandlarna att göra än yrka bifall till de av regeringen redan åsatta tullarna för att sålunda undgå ännu högre tullsatser, varom flera motioner blivit väckta. Ekman hade ordet i frågan och tillkännagav, att situationen var sådan, att han, fastän frihandlare till liv och själ, dock såg sig nödsakad att ställa sig på k. m:ts ståndpunkt.

Kom så 1896 års riksdag, som blev Ekmans sista. Vid denna riksdag väcktes ett osedvanligt stort antal nykterhetsmotioner. Av dessa frambar Ekman en om införandet av percapita-röstning vid beviljandet av brännvinsförsäljningsrättigheter, d. v. s. lokalt veto. Omkring ett 50-tal av kammarens ledamöter hade instämt i denna motion. Dessutom undertecknade han av andra framlämnade motioner om brännvinsmedlens successiva indragning till statsverket, om fastställandet av en gräns emellan svagdricka och starkare maltdrycker, om förbud för kringföring till försäljning av öl och vin å landsbygden m. m., vilka krav till en början möttes med häftigt motstånd men som efter hand arbetat sig fram till seger.

Även biträdde han väckta förslag om sådana ändringar i regeringsformen, att representationen skulle äga att utöva större inflytande vid krigsförklaringar, på det att starkare garantier skulle skapas för fredens bevarande.

Dessutom nödgades han vid sin sista riksdag bryta en lans för de reformer, som han vid början av sin riksdagsmannabana kämpade för men som på grund av motståndet icke hunnit genomföras. Motion om införandet av valfritt civiläktenskap, väckt av Waldenström, vilade åter på riksdagens bord. Ännu en gång fick Ekman tillfälle att i andra kammaren påvisa vikten av att det i religiösa frågor måtte finnas sanning. »Giv människorna frihet, låt dem uti dessa ting få välja själva, då komma vi på sanningens botten. Och i religiösa frågor finns ingenting så viktigt, som att jag fått vara sann, fått vara vad jag verkligen är och ingenting annat.»

Motionens öde blev detsamma som förut. Den bifölls av andra

men avslogs av första kammaren.

Likaledes understödde han en vid denna riksdag ånyo framlagd motion om befrielse för främmande trosbekännare att delta i avgifterna till prästerskapets avlöning samt andra kyrkliga ändamål.

Sista ärendet, han inom riksdagen yttrade sig uti, gällde det gamla, av metodistpastor Jak. Erikson gång på gång framburna kravet om rätt för medlem av svenska kyrkan att begära sitt utträde utan att behöva uppgiva det samfund, till vilket han ämnade övergå. Ekman hade därvid ett längre, mycket hovsamt men sakligt anförande till förmån för motionen, i vilket han hävdade religionsfrihetens grundsats och påvisade, att tillämpningen därav vore bäst och lyckligast för staten, kyrkan och den enskilde.

Härmed var, som sagt, Ekmans riksdagsmannabana slut. Vid de allmänna valen till andra kammaren 1896 segrade de konservativa i den valkrets, där Ekman då blivit placerad såsom kandidat. Alldenstund hans arbete såsom missionsföreståndare lade allt mera beslag på hans tid och hans krafter, torde det ha känts som en befrielse för honom att bli kvitt de krävande riksdags göromålen.

En och annan gång sedermera yttrade Ekman sig i någon tidningsartikel i de dagspolitiska frågorna. År 1914 lät han även uppställa sig såsom kandidat å de »frisinnade försvarsvännernas» lista. Men varken han själv eller någon annan lär ha trott, att han vid den ålder, till vilken han då hunnit, skulle bli vald. Emellertid har man däri velat se ett bevis för att han ändrat åsikter förnämligast i försvarsfrågan. Därom är jag ej i stånd att yttra mig, då jag icke hade tillfälle att höra honom själv deklarerat sin ställning vid den tiden. Det kan vara möjligt, att han i likhet med många andra ansåg vår ställning i de dagarna så starkt hotad, att utomordentliga medel voro av nöden. Dock är man, enligt vad man hört och åtskilliga offentliga yttranden av honom från den tiden giva vid handen, berättigad att tro, att han lade mycket stark betoning på attributet

»frisinnade» och att han alltså icke undergått någon väsentlig förändring till sin politiska grundåskådning. Därom må dock de döma, som mot slutet av hans liv hade tillfälle att utbyta tankar med honom.

Det är få dödliga förunnat att spela rollen som statsmän. De flesta ha fått en annan uppgift i livet, och väl är det. Ekmans egentliga arbetsfält låg icke inom politikens område utan å annat håll, där han fick utföra en betydelsefull gärning, som det tidkommet en annan penna att skildra. Men om han också icke, var politiker ex professo, förtjänar han vitsordet att ha varit en duktig, vaken, intresserad och kampduglig riksdagsman, som aldrig dagtingade med sin övertygelse utan städse var färdig att slå ett slag för vad han ansåg vara sant och rätt. Religions- och samvetsfrihetens grundsats var honom helig, och i sitt arbete för hävdandet av denna grundsats har han satt spår efter sig i Sveriges riksdagshistoria, ehuru hans intresse omfattade även andra spörsmål, som framgår av ovanstående redogörelse. Han var icke invigd i den konst, som är utmärkande för den slipade diplomaten, vilken gör fina beräkningar och ofta döljer sina innersta tankar för att vinna sina syften. I stället lät han, rättfram och oförskräckt som han var, alla veta, vad han bar i skölden, och sjöng oförbehållsamt ut med vad han tänkte. Många tyckte tilläventyrs, att han kunnat och bort vara mera försiktig, men sådant låg icke för hans röst. Han var frikyrkoman av fullaste övertygelse och blygdes icke att framstå såsom den han verkligen var. I övrigt var han en folkets man och till sin politiska grundåskådning ganska radikal.

I solnedgången

Av J. B. Gauffin

När doktor E. J. Ekman lade ned sitt ämbete som Svenska Missionsförbundets föreståndare, var han ännu i sin krafts dagar. Han stod då någon tid villrådlig om varåt han nu skulle ägna sig. Ty arbete ville han, för att han skulle kunna känna sig i harmoni med sig själv. Arbete var nämligen hans glädje och lust. När det blev känt, att Missionsförbundet icke längre gjorde anspråk på hans stora arbetsförmåga, skyndade styrelsen för Svenska Lif att kalla honom till chef för sin omfattande sociala verksamhet. Redan några år förut hade han såsom styrelseledamot lärt känna detta arbete, som det nu blev hans uppgift att utveckla och föra framåt, och detta gjorde han på ett synnerligen framgångsrikt sätt.

Dr Ekman var livligt intresserad av social verksamhet, som ju ligger så nära missionsarbetet, i synnerhet för en sådan social strävan, som icke nöjer sig med att sticka en tillfällig hjälp i den fattiges hand utan som avser att fostra den enskilde till arbetslust och sparsamhet och kommer honom att sörja för sin egen och de sinas ålderdom, att den måtte bliva tryggad. Mer än en arbetare, som ville framåt i en sådan strävan, fann hos den varmhjärtade dr Ekman förståelse, personlig hjälp och ett kraftigt stöd. Och med sådana,

som andra människor tröttnat vid och förlorat tron på, höll han ut till det yttersta i sin ljusa tro på det godas seger i människan. Häri ligger ock förklaringen till hans intresse för den sociala verksamhet, varåt han ägnade det sista decenniet av sitt liv.

Dr Ekmans offentliga verksamhet i missionens tjänst blev visserligen hämmad genom frånträdandet av föreståndarebefattningen i Missionsförbundet och av den avoghet, som från vissa håll sedan mötte honom, men detta kunde ingalunda släcka den kärlekens glöd eller fördunkla den klara insikt om missionens världshistoriska betydelse, som brunnit i och värmt hans själ ända från ungdomsåren och som burit honom i hans myckna arbete för denna mission under hans mannaålder. Med livligt intresse följde han även sedan världsmissionens framsteg och diskuterade ofta problemen inom vår egen mission. Han talade med vänskap och aktning om de missionärer, han lärt känna under den tid han var föreståndare, och förblev ända till slutet trogen sin kärlek till missionen; den följde honom in i solnedgången.

Med samma liv och lust som dr Ekman förkunnat evangelium under sin mannaålders dagar, då det ju var hans kallelse såsom missionsföreståndare, med samma intresse bar han fram den frälsande sanningen under de senare åren av sitt liv. När predikstolarna i missionskyrkor och kapell stängdes för honom, då kunde vi skärgårdsbor, som bättre kände hans hjärtelag, icke följa exemplet. Det var för oss skärgårdsfolk särskilda högtidsstunder, när dr Ekman predikade och med klarhet och kraft och värme bar fram vittnesbördet om Guds oändliga kärlek till oss människor. Och folket kom långväga för att få lyssna till evangelium i det lilla missionskapellet under de resliga tallarna på Köpmanholm.

Ty där ute i skärgården hade dr Ekman byggt sig ett sommarhem, dit han varje vår flyttade med sin familj och dit han längtade ut från huvudstadens kvalm. Det var härute jag alltmer lärde känna och värdera dr Ekman såsom familjefader, såsom missionsvän och

kristen och såsom en socialt intresserad man, vilkens vänskap för mig jag gömmer i tacksam hågkomst.

Liksom många andra troende familjer undgick icke heller dr Ekmans sjukdom och bekymmer. I början av 90-talet blevo fru Ekmans nerver hårt angripna. Vistelse i fjällluft försöktes, men det onda blott förvärrades. Då prövades luften i Stockholms skärgård, och den befanns vara välgörande. Därav kom det sig, att dr Ekman år 1891 inköpte en liten skogig och stenfylld holme i Blidösund invid Köpmanholms by, och här uppförde han en enkel sommarvilla för sig och familjen. Hans stora barnskara behövde också under sommaren få andas frisk luft, som här i ymnigt mått kom svepande in från de vida fjärdarna.

Det blev dock ett styft arbete att få den av gapande stenklyftor fyllda holmen beboelig och litet kultiverad. Men genom ett energiskt arbete under de följande åren sprängdes stenhällarna och vältrades ned åt stränderna, vägar byggdes, en liten frukt- och köks-trädgård växte småningom upp, buskager och blomsterrabatter började breda fågaring över den karga skärgårdsön, och genom en lång träbro förbands denna med Köpmanholm. Tallar och granar skönades, likaså en ansevärd ek, som gav upphov till namnet Ekholmen. Av barnen, som med förtjusning återvänds hit varje vår, fick den smeknamnet »Lycksalighetens ö».

Dr Ekman var en god och förträfflig husfader. Han tänkte alltid först och främst på de sinas trevnad och lycka. För dem arbetade han och lade ut planer. Under de tjugofyra åren fick återse sin kära ö, var det alltid någon förbättring han tänkt ut, och han tröttnade aldrig att söka få det gott och bra för sin familj.

Till hans älsklingsnöjen därute hörde längre och kortare segelturer, som oftast räckte blott en dag men ibland utsträcktes till veckoturer. Också låg de solskimrande fjärdarna österut så lockande med en horisont utan strand i blånande fjärran. Vid lagom bris rustades till utfärd med »Svea». Familjens medlemmar och även deras vän-

ner inbjöds, matkorgar buros ned till Svea, och så gick färden till någon vacker ö med gott badställe, och här tillbragtes dagen under den angenämaste stämning. När dr Ekman kunde bereda andra glädje, då var han i sitt esse. Hans alltid soliga och vänliga väsen riktigt strålade då. Vilken glädje och vilket gemyt, vilken humor lyste icke då omkring honom! Då beredde han oss andra stunder, som man sent glömmet.

Eller inföll en bemerkelsedag i hans familj, då ville han gärna se några vänner hos sig. Till dem räknades då flera av de troende lotsarna och deras fruar. Utom den timliga välfägnaden bjöds då alltid på sång och musik, varjämte han föreläste någon god betraktelse, som avsåg det andliga livets fördjupande. Efter läsningen följde ofta ett uppbyggligt samtal över någon sanning i det lästa. Det fanns hos dr Ekman ett kristligt intresse, som bredde sig helgande också över familjelivet och hemmet.

Dr Ekmans sista litterära arbete: »Evangeliets fullhet och de ändlösa straffen» upptog hans tid under flera år. Han studerade ivrigt till detta ämne hörande litteratur och diskuterade det från olika synpunkter med sina vänner. Under den mest spännande tiden diskuterade han det även i slutna kretsar med församlingens medlemmar därute. Men hur än meningarna bröts och olika åsikter fördes fram, blev där alltid en uppbygglig behållning och något att lära av dessa samtal. Såsom vän till dr Ekman fick förf, läsa igenom vissa delar av manuskriptet till detta arbete. Kritik sparades ej. Jag föreställde honom också, att utgivandet skulle väcka en storm emot honom i egenskap av Missionsförbundets föreståndare, enär de allra flesta av Förbundets folk icke kommit till en så frisinad uppfattning, att de hos honom kunde tåla en så från den allmänt gängse läran avvikande uppfattning. Vidare borde han betänka, hur få de människor är, som kunna skilja mellan liv och lära, och fråga vore ju ock, om den lära boken förde fram om de eviga straffen kunde gagna det religiösa livet och främja kristendomens sak.

Men dr Ekman var av en helt annan mening och ansåg, att de nya tankarna skulle verka såsom ett frigörande evangelium bland allt Guds folk och lära de otrogna världsmänniskorna att älska Gud och så draga deras hjärtan till honom. För övrigt kunde han icke inför sitt samvete och sina medmänniskor stå till svars med att dölja det ljus över Guds ord, som gjort honom själv så innerligen lycklig och befriat honom från många tunga bekymmer. Och dr Ekman var av en så impulsiv natur, att han icke kunde dagtinga med vad han ansåg vara rätt, även om han genom arbetets utgivande skulle råka ut för många personliga obehag och trakasserier.

Hur dr Ekmans eskatologiska arbete mottogs av Missionsförbundets folk, tillhör nu den inre missionens historia. Så mycket måste dock här sägas, att den storm, som blåste upp mot honom, i många stycken var obefogad, särskilt när det gäller de personliga angreppen. Icke alla, som tog del i striden mot honom, levde ett så varmt och innerligt trosliv med sin Gud som han. Även om vi därute hade andra åsikter än han, hörde vi honom så gärna dels för hans rena gudsbegrepp och dels för det fulltoniga evangelium han frambar.

Men när hans bok om de yttersta tingen utkom och blev läst, började brev regna över honom med förmaningar och domar. Många av dessa brev voro så litet kristliga som möjligt till form och innehåll och väckte harm hos hans anhöriga. Själv tog han saken med stort lugn och sade på sitt kristliga och fina sätt: »De mena ju så väl, fastän de är oförståndiga; därför måste vi förlåta dem».

Under de senaste åren av sitt liv fick dr Ekman genomgå tunga prövningar. Tre av hans till mogen ålder komna barn blevo det ena efter det andra borttryckta genom döden. Djupt grep honom i synnerhet förlusten av sonen Esaias, som alltmer blivit för honom såsom en kamrat i mycket av hans arbete. Med honom kunde han överlägga och rådgöra om allt, som intresserade honom själv. Även

i religiösa frågor förstod Esaias sin fader, som hade stor glädje av att i dessa ämnen få samtala med honom.»

Ären fly ju fort, när en människa kommit in på sjuttioalet, då ålderdomen på olika sätt gör sig påmind. Så var det ock med dr Ekman. Sorgen över barnens död gick icke heller spårlöst förbi honom, även om han bar den som en man och var solig och blid i sitt väsen som vanligt. Hörseln, som länge varit svag, avtog också allt mer, så att han under de sista åren med möda kunde följa samtalsgången inom en liten krets av vänner. Också nämnde han för mig, att minnet började svika honom, när han skulle uppträda och predika Guds ord. Han hade svårt att minnas, vad han tänkt och nedskrivit vid förberedelsen. Men detta kunde ingen märka under föredragets gång.

Den sista söndagen av hans liv talade jag i vårt missionskapell. Dr Ekman med sin familj var närvarande. Han lovade att predika följande söndag, vilket vid slutet av sammankomsten blev kungjort. Vi följdes sedan åt till vårt hem, där vi kommo i ett livligt samtal "om frigörelsen från de jordiska intressena. Han omtalade då, att han förvånat sig över att flera av hans äldre vänner i Stockholm kastat sig in i nya affärsföretag. Han hade för sin del vägrat taga del i dessa företag och även avrått sina vänner. »Vid min ålder», yttrade han, »bör man koppla ifrån affärerna, så att man är redo för uppbrott, när Herren kallar. Vad mina jordiska affärer beträffar, har jag alltså klart, att ett barn kan reda upp dem, om jag faller ifrån. Skulle Herren skänka några år ännu, så bör man använda dem till självprövning och för att vara till glädje och trevnad för de sina. För min del har jag sökt att få allt klart mellan mig och mina medmänniskor. Jag har inte något emot någon. Jag har ock allt klart mellan min Gud och mig. Jag är redo för uppbrott.»

Det låg någonting profetiskt i dessa hans ord. Ty det blev vårt sista samtal. Följande dag reste han till Stockholm och återkom på tisdagskvällen till Ekholmen. Han var även den följande dagen

glad och blid som vanligt och gick på kvällen ned till ångbåtsbryggan för att hämta dagens post. Sedan företog han en promenad inåt ön genom den vackra, lugna skogen och skulle just återvända till Ekholmen, då han greps av stor matthet och måste sätta sig att vila vid vägkanten. Här såg honom en grannfru, som skyndade till och frågade, om hon skulle få hjälpa honom hem. Han samtyckte men förmådde gå blott några steg. Grannkvinnan bjöd honom då in i sitt hem, där han lade sig ned på en divan. Bud sändes efter fru Ekman. Hon hann till honom, fick en handtryckning och hörde honom säga: »Gud är stor och rik och barmhärtig.»

Och så upphörde detta varma hjärta att slå. Medan kvällssolen göt sitt skimmer över skärgårdens fjärdar och öar, insomnade dr Erik Jakob Ekman stilla för att vakna i det eviga hemmet hos Gud. — Ett hjärtslag hade ändat hans liv den 18 augusti 1915.

Det plötsliga och oväntade dödsfallet kom över hans närmaste som ett förkrossande åskslag, väckte djup sorg och förstämning bland hans många vänner och spordes med deltagande ute i bygderna bland Missionsförbundets folk.

Den 26 augusti gick upp med strålande sol över skärgården. Det var doktor Ekmans begravningsdag. Under de skuggande granarna på Ekholmen, som varit honom så kär, vilade han denna dag så trygg och så fridfullt på sin bår, omgiven av familjen, av släkt och vänner och flera av Missionsföreningens medlemmar. Vi hade samlats för att se honom än en gång och för att säga honom ett sista tack och farväl. Jesu ord till den sörjande Marta i Betanien lästes: »Jag är uppståndelsen och livet. Den som tror på mig, han skall leva, om han än dör, och var och en som lever och tror på mig, han skall aldrig någonsin dö» (Joh. 11: 25-26). Förf, talade några tröstens ord till de sörjande och sökte visa, vilket ljus och vilket hopp dessa Jesu ord sprida över dödens och gravens hemlighetsfulla mörker. Den avlidnes söner framburo vid båren ett gripande tack för vad dr Ekman varit såsom make och fader. Så sjöngs en sång

om Guds kärlek till oss människor, varefter kistan bars ned till den väntande ångaren, som förde dr Ekmans stoft till huvudstaden.

Men över fjärdar och öar göt solen sitt guld, vågorna lekte och glittrade, och flaggorna böljade på halv stång. Det var en förunderlig helgdagsstämning, som vilade över skärgården denna dag, då dr Ekman för alltid lämnade den.

I Solna kyrka vigdes dr Ekmans stoft till griftero och nedsattes i familjegraven på Norra Kyrkogården. En oöverskådlig människoskara hade samlats kring graven, där sången tonade, tal hölls och kransar lades ned. Det var en akt, fylld av andakt, högtid och harmoni. Augustisolen göt sitt skimmer över gravarna och över folkskarorna. Det syntes vid en blick på dem, att dr Ekman haft många, många vänner i Stockholm, och den dagen hade de åter samlats omkring honom till ett sista tack och farväl.